

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני שבת

פרשת דברים ♦ תשפ"ה

מיטב עלוני השבת:

לקראת שבת מלכתא

סיפורי צדיקים

וכל מאמינים

אזמרה לשמך

ליקוטים וסיפורים נפלאים

באר הפרשה

Dirshu

דרשו ד' ועזו

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

Dirshu
דרשו ד' ועזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לקראת שוב מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

סיפורים ופנינים מרתקים

גליון מס' 493

פנינים לפרשת דברים פ"ה

היתה בושה גדולה, כומר גנב?! ולא ניתן היה לשער כמה גדולה היתה אותה בושה, עד כדי כך שבאותם ימים כשגוי היה בא לבזות יהודי, והיה אומר לו "ז'יד" היה היהודי עונה לו "מאצ'ח" שזה היה שמו של אותו ה"גלח", והגוי היה הולך בבושת פנים

הג"ר משה סחייק שליט"א, תלמידו חביבו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, ומחבר ספרי 'מזקנים אתבונן' שרשם מפיו, עם פשט נפלא ששמע ממרן בעניין קמצא ובר קמצא

"אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרִיכֶם שְׂרָפוֹת אִשׁ" (הפסרת 'חזון')

מרן ראש הישיבה היה שואל שתי שאלות קשות, על המעשה עם קמצא ובר קמצא.

הגמרא פותחת את המעשה הזה במימרא של רבי יוחנן: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה", ומיד לאחר מכן ממשיכה: "אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא, אשקא דריספק חרוב ביתר".

כשלומודים את הסיפור הזה רגילים להסביר שבגלל המריבה של בעל הסעודה עם בר קמצא, והטעות של השליח חרבה ירושלים. החכמים שהיו באותה סעודה לא מיחו בידו, וענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס הובילה לכך שנחרבה ירושלים.

על כך שאל מרן הגראי"ל שתי שאלות. קודם כל רבי יוחנן אומר משהו אחר, הוא אמר שזה בגלל 'אשרי אדם מפחד תמיד', ומסביר רש"י מה הפירוש מפחד? "דואג לראות הנולד שלא תאדע תקלה בכך אם אעשה זאת". אם אותו בעל סעודה לא היה מקשה לבו, אם החכמים שהיו בסעודה היו דואגים לראות מה יצא מהשתיקה שלהם, או אז לא היה בית המקדש נחרב.

שאלה נוספת, אנחנו הרי יודעים שהיו עבירות חמורות בידיהם של ישראל שבאותו הדור, בית שני חרב בעיקר בגלל שנאת חנם, כך כתוב בחז"ל. נו... אם לא היה את הסיפור של קמצא ובר קמצא היה

בית המקדש קיים עד היום? וכי הסיפור עם הדופן של העגלה של בת המלך, הוא זה שהביא לחורבן ביתר, הרי ברור שגורלה של העיר נגזר בגלל דברים הרבה יותר משמעותיים, הסיפור הזה הוא רק השלב הראשון בסדר ההשתלשלות של החורבן עצמו, אבל הוא לא הגורם והסיבה לחורבן.

אז למה אומר רבי יוחנן שבגלל קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים? שמעתי ממרן הגראי"ל זצ"ל הסבר מופלא ועמוק מאוד לגמרא

הזאת. הוא היה אומר ששלושת הסיפורים הללו של קמצא ובר קמצא, התרנגול והתרנגולת, והדופן של העגלה, הם רק דוגמאות שמביא רבי יוחנן כדי להסביר מה היה הגורם לחורבן.

בטחו על שלוותם

ראש הישיבה זצ"ל היה מצטט את מה שהתוס' אומרים במקום: "שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות". כלומר, המצב בעם ישראל היה אז מצב כזה שאנשים לא חשבו על המעשים שלהם. כשאדם נמצא במצב של צרה, בין אם זה עוני או חולי או סכנה מפני אויבים וכדו', הוא נזהר על כל פעולה שלא תגרום לנזק. האדם הסביר מכלכל את צעדיו ובוחן מה תהיה התוצאה שלו. אבל כשאדם נהנה משלווה ממושכת, לאורך שנים, אין לו שום סיבה לדאגה הוא מעולם לא היה רעב ולא חסר לו שום דבר, הוא מתחיל לאבד את חוש הזהירות שלו, ולהתנהג בצורה חסרת אחריות. הוא לא חושב מה יצא מהמעשים שלו, ומה תהייה ההשלכות של המילים שהוא אומר.

המצב הזה, הוא הגורם לשנאת החינם הגדולה שהיתה אז בעם ישראל. אנשים לא דאגו מכלום, לא פחדו ולא דאגו מן הפורענות. מה יקרה? לא יקרה כלום! הכל יהיה בסדר!!! או בלשון בני זמנינו "סמוך על סמוך". הגישה הזאת היא גישה מסוכנת, היא מובילה להרס ברוחניות וגם בגשמיות. ממנה באה שנאת החינם הגדולה הזאת. התעוזה של אדם לבוא ולבייש מישהו אחר בצורה כזאת, להשפיל אותו בצורה כזאת ולזרוק אותו מהסעודה שלו בבבשות פנים, זה בא מכך שהוא לא חושב על התוצאות ועל ההשלכות של מעשיו.

הרעיון הזה שאנשים חושבים שהם יוכלו להכות את בת המלך והשומרים שלה רק בגלל שהם כרתו עץ, זה הרי חוסר אחריות נוראי. מי עושה כאלו דברים? רק אנשים שלא דואגים מכלום, שמעולם לא דאגו מכלום ולא חשבו אפילו לרגע מה יכולה להיות התוצאה של המעשים שלהם. כנ"ל לגבי הקנאה העזה שהם לבשו בגלל התרנגול והתרנגולת, עד שהרשו לעצמם להתגרות באומה חזקה עם צבא עוצמתי. הם הלכו כסומא על שפת הנהר, בלי לדאוג משום דבר, וכשהתנהגות היא כזאת, התוצאה ההרסנית לא תאחר לבוא רח"ל.

גניבה מסתורית

סיפר מרן איך סיבבה ההשגחה העליונה את בואו של המהרי"ל דיסקין לארץ ישראל, ובסופו הביא מוסר נוקב: להפסיק מריבה וכל דבר בעיה מיד לפני שיתפתח! ממש ההיפך מהמעשים שמביאה הגמרא כנ"ל.

מרן סיפר לנו מה ששמע מהגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל, ונדגיש

שמרן סיפר אותו כלשונו במדויק כל פעם עם אותם מילים ממש בלי לשנות כמלוא נימא.

היה מעשה באשה שבעלה סר מדרך התורה והמצוות, וכיון שלא רצתה לחיות חיים כאלה ביקשה גט מבעלה, אותו בעל פוקר הסכים לגרש אותה רק אם יתנו לו סכום כסף גבוה.

אביה שחס עליה ורצה לפדותה מעגיונותה הצליח להשיג סכום של שלשת אלפים רובל ע"מ שהבעל יתן לה גט, את הכסף הפקידו בינתיים אצל המהרי"ל דיסקין, הוא הניח את הכסף במגירה והמשיך ללמוד לאור נר גדול שהיה לידו.

המהרי"ל דיסקין לא היה עולה על יצועו אלא היה לומד בכל כוחותיו, וכשהתגברה עליו העייפות היה מנמנם בכסאו כמה דקות, ומיד היה ממשיך ללמוד.

בעיר היו גנבים ששמו לב על דבר הכסף המופקד, אותם גנבים נמנו על עגלוני העיר, ובאותו לילה הם חיכו לרגע בו המהרי"ל דיסקין ינמנם, ואז נגשו למגירה ולקחו את הכסף.

אגב זה סיפר רבינו שהיה סיפור צדדי שלא יודעים אותו. באותו לילה היה בבית המהרי"ל דיסקין הגאון מרוגצ'וב שהיה אז נער כבן שבע עשרה שמונה עשרה. המהרי"ל דיסקין מיד כשהתעורר הבין שגנבו את הכסף היות וכשלמד למד לאור נר, וכשהגנבים נכנסו לגנוב נכבה הנר, או שהם כיבו את הנר כדי שיכולו לגנוב בחושך. כשהתעורר המהרי"ל ושם לב שהנר כבוי, מיד הבין שהיתה כאן גניבה וניגש למגירה לבדוק, ואכן ראה שהכסף גנב.

תיכף ומיד הבריה המרי"ל דיסקין את הרוגצ'ובר מביתו ושילח אותו מחוץ לבריסק ל'קטלנא' שהיתה מעבר לנהר, כעין שכונה מרוחקת מבריסק, והיתה שם קהילה קטנה. הרוגצ'ובר מיהר לבית דודו של מרן ראש הישיבה זצ"ל, מצד אימו, הגאון רבי משה אהרן ויצבלום זצ"ל שהיה מו"צ בקטלנא.

מי יפדה אותו?

הסיבה שהמרי"ל מיהר להבריה את הגאון הצעיר היתה כי אמר המהרי"ל דיסקין סברא - ברב לא יחשדו כגנב, במי יחשדו, יחשדו בנער, ולכן הרחיק אותו מיד, והיה נס שכלל לא ידעו שהיה שם. ובפעם אחרת אמר מרן עוד סברא - לרב יהיה מי שידאג ויתאמן להצילו, בחור צעיר - מי יפדה אותו!?

אבל בפועל הבעל הפוקר התלונן על הכסף שגנב, ותפסו את הרב והעבירו אותו למעצר בעיר קובנה, ולכאורה באמת לא היה צריך להיות החשד, שהרי איך אפשר לחשוב שאדם בשיעור קומה של המהרי"ל דיסקין יגנוב!?

אבל באותו זמן סיבבה ההשגחה העליונה שאחד הכמרים גנב את הזהב מהכנסיה, לגוים יש אמונה שטותית כזו שיש "אמא" של האליל שלהם שהם נותנים לה חשיבות, ומקשטים את אותה ה"אמא" שהמציאו בזהב ותכשיטים רבים, וגנב אותו "הגלח"

הרכבת בה נסע המהרי"ל דיסקין הגיעה מאוד מאוחר כשעתים או שעה לפני כל נדרי, ובכל זאת כל בריסק והוא ביניהם עמדו בתחנת הרכבת להקביל את פני המהרי"ל דיסקין...

הרבים שהוציאו על זה, שהרי אותו סכום שנגנב היה אותו סכום שהפסידו כשנתנו אותו לערבון - שלשת אלפים רובל, ואילו היו טורחים בהתחלה ואוספים את הסכום, אז את כל הטירח והכספים שהוציאו אח"כ היו חוסכים לעצמם, ובפרט את כל הסבל שנגרם לרב.

ספדן מיוחד

עוד סיפר רבינו ששנים אח"כ כאשר נודע בבריסק שהמהרי"ל דיסקין נפטר בארץ ישראל, עשו עליו הספד גדול מאוד בבריסק. על ההספד סיפר רבינו שהגר"ח הזמין ספדן מיוחד, את רבה של העיר גרייבה, שהיה ידוע בכך שהוא יודע לעורר הקהל לבכי. כשהגיע אותו ספדן לבריסק לא איפשר לו הגר"ח לנוח מעמל הדרך, ולקחו ללא דיחוי לבית הכנסת היכן שאמור היה להספיד, על מנת להתכונן כדי שלא תהיה שום תקלה בהספד, ולאחר מכן צוה הגר"ח להודיע לכל תושבי בריסק להגיע מיד באותו ערב לשמוע את ההספד, כי היה חשוב להגר"ח לא לדחות את ההספד אפילו בכמה שעות, ואמר שעל ההספד להיעשות מיד. וכל תושבי בריסק שאז היו רובם שומרי תומ"צ ושמעו לרב, ולא כפי התקופה שמרן היה בבריסק שאז כבר היו הרבה יותר "משכילים", וכולם הגיעו והיה הספד גדול ובכו כולם. ובארוכה עיין בספר "דבר אליהו" שבו כתב הרב מגרייבה את כל מעשה אותו ההספד. וכל זה עשו תושבי בריסק ובראשם הגר"ח אפילו שכבר עברו שנים רבות מאז עזב המרי"ל דיסקין את בריסק, ואמר לו רבי שמחה זליג שכנראה הרגישו באיזה אופן אשמה על שלא טיפלו בבעיה עם הגניבה מיד, ושבגלל זה קרה כל מה שקרה.

[כומר] את הזהב של ה"אמא", וכשתפסו אותו היתה בושה גדולה, כומר גנב?! ולא ניתן היה לשער כמה גדולה היתה אותה בושה, עד כדי כך שבאותם ימים כשגוי היה בא לבזות יהודי, והיה אומר לו "ז'יד" היה היהודי עונה לו "מאצ'ח" שזה היה שמו של אותו ה"גלח", והגוי היה הולך בבושת פנים.

וכעת כשהיתה הגניבה אצל המהרי"ל דיסקין, ששו הגוים על כך כמוצאי שלל רב, שהרי יש להם כעת פתחון פה - כומר גנב?! לא נורא - גם רב גנב!! ולכן התובע השקיע כל כוחו להרשיע את המהרי"ל דיסקין.

הברירה לברלין

לקראת יום כיפור נתנו ערבון גדול מאוד [שלשת אלפים רובל] ע"מ לשחרר את המהרי"ל לבוא ליום כיפור בלבד לבריסק. סיפר לרבינו שאר בשרו של רבינו ראש הישיבה מורה ההוראה של העיר בריסק הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל שהיה אז כבן שלש עשרה באותה תקופה, שהרכבת בה נסע המהרי"ל דיסקין הגיעה מאוד מאוחר כשעתים או שעה לפני כל נדרי, ובכל זאת כל בריסק והוא ביניהם עמדו בתחנת הרכבת להקביל את פני המהרי"ל דיסקין.

מיד בצאת הצום הבריוח את המהרי"ל דיסקין, היות והקטגור חפץ לפעול בכל הכוחות להעניש אותו, ואחרת אם לא היה נמלט... כבר למחרת בבוקר היה בברלין ומשם הגיע לארץ ישראל.

סיכם רבינו ואמר, כך סיבבה ההשגחה העליונה שיבוא לארץ ישראל ויחזק את הישוב בירושלים, שאחרת בלי כל העניין הזה, לא היה עוזב את בריסק ולא היה נוסע לירושלים דבר שהיה כרוך באותם ימים בטלטולי דרך קשים ובעוד קשיים אחרים, אלא רצו מן השמים שיבוא לירושלים.

רושם עצום

מעשה זה עשה על ראש הישיבה רושם רב, וסיפר אותו פעמים רבות, באמרו שרואים במעשה זה את ההשגחה המכוונת את האדם בדרכים נפלאות, ויש כאן מסר ולימוד להיות ומונהג ע"י ההשגחה העליונה.

אמר ראש הישיבה: עוד דבר שניתן ללמוד מהמעשה הנ"ל - שכאשר יש בעיה, לא להיות שאננים ולתת לעניינים להתפתח, אלא לגמור את הבעיה מהר וכמה שיותר מהר, שהרבה פעמים אפשר להשתיק דבר בתחילתו ולסיים ענין לפני שיתפתח, וגם כאן שהרי כל מה שעניין את הבעל היה הכסף, ואם מראש היו נותנים לו מיד את הכסף, היו חוסכים את כל מה שהיה, וגם את הכספים

עמוד היומי לטובתך ולהנאתך!

ללמוד בקצב שלך, ולדעת את הש"ס עם עיקרי המפרשים.
לפרטים והרשמה גש לעמדת 'נדרים פלוס'

הוריד את בני המשפחה, ובגפו נסע להחנות את הרכב בחנייה שבביתו על מנת לחזור משם לבית המלון ברגל. והנה באותו רגע שסילק רגליו מהבניין קרס הבניין...

המשפיע הנודע הגה"צ רבי אילימלך בידרמן עם צרור עובדות
על השגחה פרטית מדוקדקת ומדויקת

“עֲתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת נַחַל זָרְד” (דברים ב', י"ג)

נוראות מצינו בדברי המדרש בזו הלשון: “שלא היה הנחל אלא מלוא זרת [היינו חצי אמה, ודרשו חז"ל את השם זרד מלשון זר כי כנודע אותיות ד' ות' מתחלפות], ולא יכלו לעברו שלושים ושמונה שנה שנאמר 'והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלושים ושמונה שנה עד תום כל הדור' עד כאן לשון המדרש.

אכן מאידך גיסא, 'ים סוף' הגדול נבקע בפניהם ועברו בו ביבשה, ללמדך כי אין ביד האדם לעשות אפילו מאומה ופסיעה קטנה אלא אם כן הכריזו מלמעלה והרי זה ברצונו יתברך, אם הקב"ה רוצה אזי אפילו 'הים ראה וינסי', ואם אינו רוצה אזי אפילו נחל ברוחב זרת אי אפשר לחצות ולעבור.

ומקרא מלא דיבר הכתוב (איכה ג, לזה) 'מי זה אמר ותהי, ה' לא ציוה', ופירש רש"י, 'ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת, מקרה היא שהיה לי אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות - מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה'.

חובת האב

ידוע מה דאיתא בגמ' (גיטין נה:) 'אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים', ורבים הקשו מה עוון היה ב'קמצא' עד שנזכר לדורות עולם שמחמתו ומחמת בר קמצא נחרב ירושלים? בשלמא בר קמצא אכן ידיו במעל, שהרי הלך והלשין למלך רומי שמרדו בו היהודים והטיל מום בקרבן, וכמבואר בגמ', אך קמצא עצמו לא עשה ולא מיד.

ואמרו בזה ביאור נורא על יסוד דברי המהרש"א (ח"א ד"ה דאזל) שקמצא היה אביו של אותו בר קמצא, וכלשון המהרש"א 'אפשר שהיה זה אב ובנו', ולפי זה יש לבאר, כי זה ברור שאילו היה בר קמצא מתחנך מנעוריו על ידי קמצא אביו על חומר המחלוקת, ועד כמה צריך האדם לאחוז במידת הוותרנות ולהיות מעביר על מידותיו, והיה קמצא מרבה לספר לבן אודות גודל מעלת הנעלבים ואינם עולבים השומעים חרפתם ואינם משיבים, וכמה טובה וברכה ממשיכים על עצמם בעולם הזה ולעולם הבא - בוודאי היה בר קמצא סופג את עלבונו הגדול ושותק.

אך מאחר שלא שמע בבית אביו ולא נבלע בדמיו על כן עשה מה

שעשה, לכן נזכר גם שמו של קמצא עצמו בסיבת החורבן, שאף ידיו אינם נקיות...

וכל זאת ללמדנו על חובת האבות להשריש בילדיהם מקטנותם עד כמה צריך להתרחק משנאת חנם, ועל מעלת הוותרנות, והדרך הנכונה לזה היא על ידי סיפורי מעשיות המושכים את הלב בשכרם הטוב של אלו שוויתרו אף שהיה הצדק עימם... ושל אלו ששמעו חרפתם והבליגו.

מצוה לספר

וכמו שיש ללמוד ממעשה הידוע שהובא בגמ' (שבת קנו:) על בתו של רבי עקיבא, שלאחר שנולדה אמרו החוזים בכוכבים לרבי עקיבא שביום שבו תיכנס לחופה - ישכנה נחש ותמות, באותו היום, לאחר סעודת הנישואין, נטלה 'הכלה' את התכשיט שבראשה ונעצה אותו בקיר, ובבוקר כשמשכה אותו החוצה ראתה שהוא ננעץ בתוך עין נחש, ונמשך הנחש עם התכשיט. סיפרה זאת לאביה.

שאלה רבי עקיבא מה מעשה עשית שבזכותו ניצלת מן הנחש שבא להכישך, השיבה לו, שאמש בסעודת הנישואין הגיע עני והקיש בדלת וביקש צדקה, והיו כולם עסוקים בשמחה ולא שמעו אותו, וקמתי ונטלתי את המנה שהכינו לי ונתתי אותה לעני.

ומסיימת הגמ', 'אמר לה, מצוה עבדת, נפק רבי עקיבא ודרש

**'העשיר' החליט לעשות עצמו
כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי
אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך
העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו
בבושת פנים - 'אחיך ובשרך
אנכי', אמר לו העשיר 'איני
יודע מה אתה סח', כי בן יחיד
אנכי להורי, ואין לי אח כלל...**

מלפני אבינו שבשמים' כשאר סדר הבקשות שם, כי בשעה שבני ישראל מתפללים על אחיהם להושיעם מצרתם אזי נפתחים שערי רצון לפני אבינו שבשמים, ואין צורך לבקש ש'יהי רצון'...

לספר לאבא

מעשה ברבנית חשובה אחת שהינה 'מטופלת' בבעל חולה ל"ע הנצרך לעזרה רבה על כל צעד ושעל, והיה הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל מחזק אותה תמיד ודורש בשלומם וטובתם כל הימים.

פעם אחת התקשר אליה רבי מאיר בערב ראש השנה לברכה לקראת השנה החדשה, ובתוך הדברים שאל אותה האם מגיעים אנשי חסד לעזור ולסייע, והשיבה 'הן'.

אמר לה רבי מאיר, אבקש ממך, לאחר שתדליקי את הנרות לכבוד ר"ה 'תספרי' זאת אל הקב"ה, ותאמרי לו שיש אברכים יקרים העומדים לסייע לנו, כי אין דבר אהוב לאבא יותר מלשמוע 'דברים טובים' אודות בניו.

נשיקות שונא

וכה היה מעשה לאחרונה, וכפי שסיפר בעל המעשה, שהציע את עצמו להיות 'מנהל כללי' ברשת מוסדות חינוך הפרוסים באחת מערי ארץ הקודש, וכפי הנהוג והמקובל העלה על גבי הגליון 'קורות חיים' בהם פירט היכן עבד מעודו ועד היום הזה, בכדי שיוכלו להתחקות אחריו ולבדוק אם הוא אכן מתאים לתפקיד נכבד זה.

ערכו ראשי המוסדות דרישות וחקירות בין מכריו באותם מקומות העבודה לעמוד על טיבו ותכונותיו, עד שגמרו בדעתם כי אכן זה האיש הנכון לנהל את המוסדות ביד רמה ולהביאם לידי הצלחה ושגשוג. ובשעה שחתמו על ה'חוזה' סיפרו לו כי אחת מהסיבות

וצדקה תציל ממות (משלי י ב) ולא ממותה משונה אלא ממותה עצמה] [כלומר, שכח הצדקה מצילה מעצם המיתה, ולא רק להקל עליו את הדין שלא ימות במיתה משונה אלא במיתה כאחד האדם, והרי לך בתו של ר"ע שנשארה בחיים].

הקשה ה' בן יהודיע', מה הוסיף ר"ע בדבריו 'מצוה עבדת' - קיימת מצוה, הרי פשיטא שקיימה מצוות צדקה, ומתוך 'ונ"ל בס"ד דרוצה לומר, גם עתה בסיפור זה שסיפרת לי עבדת מצוה, כי על ידי כך אדרוש דבר זה ברבים וידעו הכל כוחה של צדקה שתציל ממות ממעשה רב זה'. והרי שאפילו רבי עקיבא עצמו נצרך ל'מעשה' בכדי לעורר את הרבים ...

אחינו בית ישראל

נהגו לומר בימי שני וחמישי אחר 'קריאת התורה' כמה בקשות הפותחות ב'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים', ולבסוף אומרים ומבקשים 'אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה' וכו'.

וביארנו בזה על פי מעשה בשני אחים שאחד מהם עלה לגדולה ונתעשר בעשירות מופלגת, ואילו השני נשאר עני מרוד חסר כל. ויבוא היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל, החל העני לחשב - אלך לארמונו של אחי, אספר לו על מצוקתי, אולי יחוס עני ואביון אולי ירחם, וכך עשה, בהגיעו לבית אחיו ביקש מ'שומרי הסף' שיכניסוהו אחר שהוא אחיו של 'בעה"ב'. מיד הכניסוהו אל הבית, אך 'העשיר' החליט לעשות עצמו כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו בבושת פנים - 'אחיך ובשרך אנכי', אמר לו העשיר 'איני יודע מה אתה סח', כי בן יחיד אנכי להורי, ואין לי אח כלל, נראה לי שטעית בכתובת, ויצא העני מלפניו בבושת פנים ובפחי נפש.

כעבור ימים אחדים פנה האח העשיר לבקר כדרכו את אביו הזקן (שממנו עדיין לא שכח), מיד כשנכנס הבן - העשיר, הביט בו האב בפליאה ושאלו - מי אתה, ויען העשיר 'אנכי ראובן בן כבורך', אמר לו האב 'איני יודע מה אתה סח', אין לי בן הנקרא ראובן, נראה מתוכן דברך שטעית בכתובת, כי איני מכירך ולא ידעתך.

הבן העשיר - שהחל לחשוש שמא אירע משהו לשפיות דעתו של האב לא ידע את נפשו, והחל מתחנן אל אביו - אבי, אבי, הלא שני בנים לך ואני הוא ראובן בבורך, אך האב לא חזר בו ועמד על שלו ... עד שבסוף נענה האב ואמר לו, אני הנני אביו של שמעון (העני), אם הינך אחיו הרי אני גם כן אביך, ואם לאו ...

על דרך זה יהודי המכיר באחיו, והוא גומל חסד ומרבה להטיב לרעהו, אומר הקב"ה אף אני אביך - ואתנהג עמך 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג יג). ... ע"כ בשעה שאנו מבקשים וחוזרים ומתחננים יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, הרי עלינו לבקש בעד אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, שאם אכן נתנהג כאיש אל אחיו אזי נוכל לבקש מאבינו שבשמים ...

ובענין זה נודע מה שהיו אומרים אדמו"ר"י בית בעלזא זי"ע לבאר הטעם שהבקשה על אחינו כל בית ישראל אינה פותחת ב'יהי רצון

יהודים שאני כל כך אוהב כל כך הרבה שנים חייתי איתם וליוויתי אותם בצעדים המופלאים שלהם להתקרב עוד ועוד לתורה הקדושה ולנותן התורה, והנה הם מסיימים את מסכת עירובין! לא פחות...

שיחה עם הרה"ג ר' אריה טבק, שזכה לייסד את סניף 'דרשו' בדרום אפריקה ובאחרונה עלה לארץ הקודש, שב לקהילה האהובה שלו, לכבוד סיום מסכת 'עירובין' ותחילת מסכת פסחים ב'עמוד היומי'

יעקב א. לוסטיגמן

בדום אפריקה, שם אני עושה שליחות קודש בקהילה היהודית, להפיץ תורה ויהדות, אבל אני רוצה גם להיבחן ב'דרשו'. האם יש אפשרות לעשות את המבחנים גם בדרום אפריקה??? להפתעתי, השאלה שלי גררה שאלה חוזרת: "איך אנחנו יכולים לפתוח סניף של 'דרשו' אצלכם בדרום אפריקה???". התרגשתי מאוד, ובאופן מידי התחלתי לעבוד על זה, עם שובי לדרום אפריקה ארגנתי קבוצה של כמה אברכים, וביחד למדנו ונבחנו על ה'דף היומי' תחילה 30 דף בכל חודש, לאחר מכן הגיע המבחן המסכם על 120 דף, ובהמשך מבחני 'קניין ש"ס'. זה היה מדהים, אבל הקבוצה היתה קטנה מאוד ומנתה רק אברכים. שנתיים מאוחר יותר, כשהגיע סיום המחזור הראשון של 'הדף היומי' בהלכה ותחילת המחזור השני, הפעילות של 'דרשו' כבר פרצה את כל הגבולות. לא עוד קבוצה מצומצמת, אלא שיעורי משנה ברורה, חברותות, מבחנים, עשרות אנשים כבר היו שותפים, והמספר רק הלך והתרחב עם השנים.

כעבור חמש שנים נוספות, כבר היה סיום הש"ס ענקי, נשיא 'דרשו' רבי דוד הופשטטר הגיע במיוחד לדרום אפריקה, מגיד המישרים הנודע רבי פסח קראהן שנחשב לדרשן המפורסם ביותר בקרב דוברי השפה האנגלית הגיע גם הוא ונשא נאום מרגש כל כך, האווירה היתה מחושמלת, כל יהודי יוהנסבורג התחברו לעניין, השיעורים התרחבו, זה היה מעמד עוצמתי של כח התורה, כבוד התורה, ומאז הפעילות רק הוסיפה להתרחב. כשהגיעה תוכנית 'עמוד היומי', נרשם שיא של כל הזמנים.

המשך בעמוד 14

איך קרה ששיחת טלפון אחת של אברך מן השורה, במהלך חופשה נעימה בבית הוריו שבארה"ב חוללה מהפכה של ממש בקהילה היהודית ביוהנסבורג שבדרום אפריקה?

הרה"ג ר' אריה טבק, מי שניהל עד לאחרונה את סניף 'דרשו' בדרום אפריקה, וכעת מתגורר בבית שמש, שחזר את קורותיו של הסניף הדרום אפריקאי של 'דרשו', בדרשה נרגשת שנשא ביוהנסבורג עצמו, אליה שב לביקור קצר, כדי להשתתף בסיום המרגש של מסכת 'עירובין' ללומדי 'עמוד היומי', ואת תחילתה של מסכת פסחים.

הסיום עצמו נערך ברוב פאר והדר, כיאה וכיאות לכבודה של תורה, לצד שולחנות ערוכים בשפע ובכבוד גדול, ובהשתתפותם של רבנים אורחים שהגיעו במיוחד כדי לחזק ולעודד את הקהילה ואת שיעורי התורה המופלאים.

"הקהילה ביוהנסבורג עוברת שינוי גדול", אמר הרב טבק בנאום שנשא באוזניהם של חברי הקהילה. "עד לא מכבר הייתם קהילה של בעלי תשובה, עכשיו אתם כבר עונים להגדרה - קהילה של בני תורה! יותר ויותר יהודים יקרים מתחברים לתורה על ידי לימוד הגמרא, ואל סתם לימוד, אלא בעיון מעמדי ויסודי. כמה נפלא, כמה מרגש!".

"הכל התחיל לפני פחות מ-13 שנים", הוא משחזר בשיחה עם 'לקראת שבת'. "ישבתי בחצר האחורית של בית הורי בסנט לואיס שבמדינת מיזורי בארה"ב. בדיוק עמדו להתחיל מחזור חדש של 'דף היומי', וחשבתי ביני ובין עצמי, מה אני יכול לעשות כדי שהפעם אתחיל ללמוד עם כל עם ישראל וגם אזכה לסיים את הש"ס? איך אני יכול לגרום לעצמי להחזיק מעמד יותר משבע שנים, יום בלי ליפול באמצע???

"הבנתי שאני צריך למצוא לעצמי 'מחייב', משהו שיכריח אותי לשמור על הקצב ולעמוד בהספקים. וה'משהו' הזה זה כמובן להיבחן ב'דרשו'. לא הסתפקתי במבחן חודשי רגיל, רציתי לעשות גם את המבחן המסכם הנערך אחת לארבעה חודשים על 120 דף בכל פעם, ואולי אפילו את המבחן של 'קניין ש"ס', שנערך פעם בחצי שנה וכולל את כל הדפים שנלמדו מתחילת המחזור ב'דף היומי' ועד לאותו מועד, בפעם הראשונה 180 דף, בפעם השנייה 360 דף, וכן הלאה כשלבסוף נבחנים על הש"ס כולו בבת אחת... "התקשרתי למשרד של 'דרשו' בארה"ב, וסיפרתי שאני מתגורר

אמר הרב שטיינמן: "אתה מתכוון לזה שהיה גר ברחובות?", והלה השיב בחיוב. ופתאום הרב שטיינמן הפסיק את שטף דיבורו, הוא התרצן ונדרך, ואמר בקול כמוכיה את עצמו: "את ההוא שגר ברחובות אני זוכר למרות שאני זקן, ואילו את הגמרא אני לא זוכר מפני שאני זקן, הא?!"

הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א, על הדרך הנכונה לקיים מצוות תוכחה, ועל המצווה המוטלת על מקבל התוכחה

"אלה הדברים אשר דבר משה" (דברים א', א')

"לפי שהן דברי תוכחות... לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודו של ישראל" (רש"י)

מגיד-המישרים רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה מספר על שני משגיחים שהיו בישיבתו של רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בברנוביץ: רבי ישראל יעקב לונצ'נסקי זצ"ל, ורבי יצחק ולדשיין זצ"ל. שניהם היו תלמידיו המובהקים של ה'סבא' מנובהרדוק, ורבי יצחק אף ערך את ספרו 'מדרגת האדם'. הם היו אנשי מעלה, צדיקים ולמדנים גדולים שלא יצאו מפתח בית המדרש.

ביום מן הימים נערכה שמחת חתונה לאחד הבחורים החשובים בישיבה ושניהם התכוונו לצאת לחתונה. החתונה נחגגה במרחק של כמה שעות נסיעה ברכבת, וזו יצאה פעמיים ביממה, בשעות הצהריים ובחצות הלילה. קבוצה של בחורים נסעה כבר בצהריים, ושני המשגיחים אחרו את הרכבת והחליטו לנסוע עם הקבוצה השנייה ברכבת של הלילה למרות שיחמיצו חלק מהחתונה. בדרכו לתחנת הרכבת, דפק רבי יצחק בביתו של רבי יעקב ישראל, כדי שילכו יחדיו, אך רבי יעקב ישראל לא פתח את הדלת, רק אמר מעבר לדלת לרבי יצחק כי החליט שלא להצטרף וביקשו שימסור בשמו 'מזל טוב' לחתן.

רבי יעקב ישראל לא היה אדם שמשנה תוכניות, כשהחליט משהו היה זה בהחלטה חזקה כברזל, ורבי יצחק התפלא מדוע נמלך-בו, ולתומו סבר שרעהו המשגיח אינו חש בטוב. אך למחרת כאשר חזר ראה אותו עומד על משמרתו.

כששאל מדוע לבסוף לא הצטרף לנסיעה, קיבל את המענה הבא: "בכל לילה אני הולך לישון סמוך לחצות, כי מוכרח אני לאגור כח ליום המחר. לאחר מאה ועשרים ישאלו אותי בשמים מדוע הלכת לישון כל-כך מוקדם? והרי לא נברא הלילה אלא ללימוד תורה (עירובין סה.). אענה שהעייפות מכריחה אותי ומחר הרי יש לי עוד יום של עבודת השם. אבל אם הייתי נוסע עכשיו לחתונה, יטענו כנגדי חזרה שהרי בעבור שמחת החתונה נשארתי ער עד לפנות בוקר. כלומר, שלחתונה יש לך כח, וללימוד לא?! לכן החלטתי ללכת לישון כמו תמיד כדי שהטענה שלי לא תיסתר מהנהגתי".

ראש הישיבה רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל שהיה איש אמת ולא חסך גם מעצמו ביקורת נוקבת, היה מתעכב תמיד על נקודות מעין אלה. בשיחה שעלה בה שמו של פלוני, אמר הרב שטיינמן: "אתה מתכוון לזה שהיה גר ברחובות?", והלה השיב בחיוב. ופתאום הרב שטיינמן הפסיק את שטף דיבורו, הוא התרצן ונדרך, ואמר קול כמוכיה את עצמו: "את ההוא שגר ברחובות אני זוכר למרות שאני זקן, ואילו את הגמרא אני לא זוכר מפני שאני זקן, הא?!"

לשמוח בביקורת

בספר 'ארחות חיים' להרא"ש כותב: "בשומעך תוכחה תשמח כמוצא שלל רב". במקום לכעוס, תשמח שזכית לשמוע ביקורת. אם לא התוכחה הזו, מי היה מוכיח אותך ומיישר אותך. אדם לא רואה את נגעי עצמו ומוכרח למוכיח שיעמידו על מקומו.

מגיד-המישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל בבחרותו היה מלא מרץ ומלא שמחה, שגבלו בשובבות מסויימת. המשגיח בישיבת חברון, רבי יהודה לייב חסמן זצ"ל, בעל ה'אור יהל', היה משקיע בו שעות של שיחה ומוכיח אותו שוב ושוב.

בחורים שקינאו ביחס המיוחד שלו כלפי רבי שלום שאלוהו מדוע הוא 'מתעסק' עם רבי שלום כל-כך הרבה?

השיב המשגיח: "אתם, אם רק נדמה לכם שפגעתי בכבודכם, אתם כבר לא מגיעים להגיד לי 'גוט שבת'. אבל הבחור שלום גם כשאני

מוכיחו ומדבר איתו קשות, הוא מגיע שעה אחרי-כך לומר 'גוט שבת'... על אדם שמקבל תוכחה, אפשר להשפיע."

אונציין שרבי אהרן קוטלר זצ"ל מביא את חידושו של ספר 'חרדים' שאין רק מצווה על הכהנים לברך, אלא מצווה גם על ישראל להתברך מהם. מחדש רבי אהרן שכך גם במצות תוכחה. במצוות "הוכח תוכיח את עמיתך" כלולה גם מצוות עשה על אלו שמוכיחים אותם לשמוע ולקבל את התוכחה.

כיצד ראוי להוכיח?

מצד שני, יש ללמוד גם מיוסף הצדיק שהוכיח את האחים באופן הנעים ביותר שיכל. יוסף התאפק מלהתוודע בפניהם לעיני כולם, הוציא את כל הזרים מהחדר כדי שהאחים לא יתביישו. ולא רק אז התאפק, אלא כל המהלכים שקדמו להתגלות העידו על איפוק; משך זמן ארוך הוא מדד להם במידה-כנגד-מידה והוביל אותם תהליכים רבים מפני שקיווה שיתעוררו לבד, שיבינו בעצמם שחטאו כלפיו. וגם אחרי שגילה להם שהוא אחיהם, רק בדיבור השני אמר להם: "אשר מכרתם אותי מצרימה", ובתחילה רק אמר: "אני יוסף העוד אבי חי". הוא לא הזדרז להזכיר להם מפורשות את חטאיהם כלפיו. ובנוסף, מיד אמר להם: "וְעַתָּה אֶל תַּעֲצֹבוּ וְאֶל יָחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכַּרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחְיָה שָׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֵיכֶם". לא חיפש להתענג על הרגע, לא ביקש להשפיל אותם.

גם מיעקב אביו לומדים איך להוכיח, איך להעיר לאנשים שאינם נוהגים כשורה. ראינו בפרשת ויצא שכשהגיע לחרן ורואה את רועי הצאן המקומיים שלא נוהגים ביושר, עוזבים את העבודה באמצע היום והולכים הביתה. זו היא גזלה! יעקב אסף אותם כדי לתת להם שיחת מוסר, ופתח ואמר "אחי". אומר רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל שזה מיוסד על חכמה גדולה. אם ברצונך להוכיח, פתח ואמור: "אחים יקרים", אל תפתח בהערה שלילית.

גם תלמידו הרב מפוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, תמיד היה פותח שיחת מוסר: "טייערע ברידער!" ["אחים יקרים"]. אחרי המשפט הזה כבר הכל היה נשמע אחרת.

בלשון רך

בספר 'עבודת הקרבנות' שהוציא לאור חתנו של ה'חפץ חיים', רבי אהרן כהן זצ"ל, הוא צירף הדרכה מה'חפץ חיים' למשמיעי התוכחה: "אדוני מורי וחמי [שליט"א] [זצ"ל] היה אומר, כשאדם רוצה להוכיח את חברו על דבר כלשהו שעשה שלא כהוגן, הן במילי דשמיא והן במילי דארעא, צריך להוכיחו בלשון רך ובדברי נועם. ויזהר מאד שלא להביא את חברו לידי 'נצחנות', מפני שאם יוציא אותו על ידי תוכחתו מגדרו ויכריחו להתעקש, אז חס ושלום אין שכינה חשובה כנגדו, כיון שבא לכלל ניצוח אז רצונו משחדו לעבור על כל זדון בשאט-נפש ולא לשוב מפני שום דבר; הן מה ששייך למידת דרך-ארץ והן מה שנודע לחברו בנפשו.

"והנה בזמן האחרון הולכת ונעשית מצות התוכחה לענין הדורש שימת לב וחריצות רבה יותר ויותר. שכן מלפנים היתה על פי רוב

התוכחה נשמעת רק על חטאים קלים, והמוכיח היה נוהג להעיר את חברו בידידות על מה ששגג, ודבריו היו נכנסים לליבו. אבל לא כן הדברים בזמננו, אשר המוכיח ומקבל התוכחה המה שני סוגי אנשים שונים, והדברים שעליהם צריכים להוכיח המה גופי עוונות חס-ושלום, ויש בהם כדי להוציא את המוכיח מגדרו שידבר דברים קשים, ואז חס-ושלום יכולה תוכחה כזו להביא רק הפסד, ולגרום לחברו לחטא עוד יותר..."

והוא מסיים: "ודברי אמת של אדוני מורי וחמי מה שאמר שמצות התוכחה צריכה לימוד, בימינו על אחת כמה וכמה שהתוכחה צריכה לימוד ודעת איך להשתמש בה".

דמעות שורפות

שמעתי סיפור על רב אחד שנשא דרשה בפלורידה, ובתוך דבריו סיפר מעשה שאירע בישיבת ראדין. לרבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל נודע שאחד התלמידים התחיל להזניח את שמירת המצוות ואף חילל שבת רחמנא-ליצלן. קרא ה'חפץ חיים' לאותו בחור לחדרו ואחרי שהתייחדו זמן קצר יצא הבחור והשתנה לגמרי. והוסיף הרב, שאף כי לא נודע מה אמר ה'חפץ חיים' לבחור, נוכחו כולם ביכולתו להוכיח בנעימות ובחן אשר גרמו שדבריו נשמעו.

לאחר הדרשה ניגש אחד מהמאזינים לרב והציג את עצמו כאותו בחור שעמו אירע המעשה. ואז גילה לו מה היה באותה שיחה עם ה'חפץ חיים':

"נכנסתי לחדרו של ה'חפץ חיים' והוא לקח את ידי בתוך ידו הקדושה והתחיל לומר בלחש: 'שבת! שבת!', כך כמה וכמה פעמים, כשבתוך-כדי-כך עיניו זלגו דמעות שנטפו על ידי. הרגשתי כאילו ידי נשרפת מחום שלו... הוא לא אמר שום דיבורים נוספים, רק 'שבת! שבת!' כמה פעמים מעומק לבו".

כיצד מוכיחין

התפרסם לאחרונה סיפור על המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל. באחת השנים בעיצומה של תפילת מנחה ביום הכיפורים נכנס להיכל ישיבת 'באר יעקב' יהודי בן המושב 'תלמי מנשה', ניגש למשגיח וביקש: "אנחנו יושבים בבית הכנסת, אין לנו חזן שיתפלל איתנו ואף לא רב שימסור לנו דרשת התעוררות לפני נעילה. לכם ביישיבה לבטח יש הרבה רבנים, תנו לנו אחד שיתפלל איתנו וידרוש עבורנו".

המשגיח ביקש ממנו להמתין והרהר מי מהבחורים מתאים למשימה. לאחר קריאת התורה ניגש לבחור חשוב וביקש ממנו להתלוות למושב'ניק. הבחור אמר שלהתפלל יכול כי הוא מכיר את הנוסח, אבל כיצד ידרוש בפניהם דברי חיזוק? לשמור שבת, כשרות וכדומה, הרי דבריו יפלו על אוזניים ערלות?

השיב לו המשגיח: "אמת דיברת. אם תעלה לארון הקודש כשטלית מכסה את פניך ותפתח בדברי תוכחה: תשמרו כשרות! שבת! - יהיה מגיע לך שיתפסו אותך עם הטלית ויזרקו אותך מהחלון... אבל אם תעלה לארון קודש, תפתח את העיניים, תסתכל באהבה על

**"נכנסתי לחדרו של ה'חפץ חיים'
והוא לקח את ידי בתוך ידו
הקדושה והתחיל לומר בלחש:
'שבת! שבת!', כך כמה וכמה
פעמים, כשבתוך-כדי-כך עיניו
זלגו דמעות שנטפו על ידי..."**

אותו בחור לקח לתשומת-לבו והתחזק בשמירת הסדרים. הוא אמר למשגיח שהשינוי לטובה התרחש בעקבות הביקורת שהשמיע לו, מפני שהרגיש שהמשגיח חושב עליו טוב ואכפת לו ממנו למרות שהוא אחד מבין מאות תלמידים, והדבר רק חיזק ורומם אותו ולא פגע בכבודו.

ועוד סיפר כיצא-בכך שבחור באחת הישיבות שהוא שימש בהן כמשגיח לא הסכים ללמוד מוסר בשום פנים ואופן. הרבה דיבר אתו, הוכיחו, וניסה לשכנעו בכה ובכה - וללא הועיל. עד שגמר-אומר לפנות אליו בגישה חיובית ואמר לו: "הלא אתה בחור חשוב מאוד, אתה דמות נחשבת בעני תלמידי הישיבה. אם תלמד מוסר כראוי, בלי ספק תהיה לזה השפעה רבה על אחרים, וגם הם יתייחסו ללימוד המוסר ברצינות". רגע לאחר מכן פתח הבחור ספר מוסר והתחיל ללמוד.

עלינו ללמוד מכל אלו לא להוכיח בתוקפנות אלא בנעימות ובאהבה. (לעשות רצונך, ויגש - הרב בנימין גינזבורג)

המתפללים, ותעביר בדמיוןך את נסיבות חייהם. הלא רובם אודים מוצלים מאש שכל קרוביהם קדושים וטהורים שנשרפו במשרפות באושוויץ, וכשבאו לכאן שבורים ורצוצים התחילו מחדש את חייהם. ואז תפתח ותאמר להם: 'הא! מי היה מאמין שלאחר כל התלאות שעברתם נאספים אתם בבית הכנסת ביום הכיפורים ומבקשים להתפלל ולשמוע דברי התעוררות, מי אני לעומתכם?', הדברים האלו ישפיעו"

"אחרי הקדמה זו", סיים הרב וולבה, "תוכל לומר להם כל מה שתמצא. האוזניים יהיו כרויות, הלב יהיה פתוח לקבל. הכל תלוי בך, באיזו הקדמה תבחר לפתוח".

יכבדו אתכם בשמים

כאשר 'רכסים' התפתח כישב חרדי, כמה התנגדות נחרצת מצד חלק מהתושבים הרחוקים ממצוות. ועד-כדי-כך, שיום אחד הגיעו בריונים לישיבה להכות בתלמידי הישיבה ולאחר שהיכו כמה תלמידים מחוץ לבית-המדרש עמדו להיכנס לתוכו. המשגיח רבי דוב יפה זצ"ל שראה את המהומה אמר שהוא ידבר איתם. היה נראה שחס-ושלום כמעט ורצו להכותו, אבל כשראו את פניו נרתעו. נכנס איתם המשגיח בדברים ושאל היכן הם גרים, והם ענו שהינם תושבי רכסים. אמר להם המשגיח: "אינכם תושבי רכסים, אתם תושבי העולם העליון", "וגם אני", אמר להם המשגיח, "אני תושב רכסים אלא תושב העולם העליון".

ואז שאל אותם: האם אתם חושבים שבעולם העליון יהיה לכם נעים שיאמרו שהיכיתם בחורי ישיבה?! "... דברי המשגיח שנאמרו מתוך נעימות וידידות, חדרו אל ליבם ויותר לא נעשה כדבר הזה.

בחור חשוב

מורנו המשגיח רבי דן סגל שליט"א סיפר, שכאשר שימש כמשגיח בישיבת מיר בארצות הברית, הגיע בחור מבוגר ורציני ל'סדר' באיחור. התעניין אצלו המשגיח איך בחור כמוהו מגיע באיחור, והדגיש בתוך-כדי-דיבור שהוא משער שבטח יש לו סיבה טובה לכך.

מִלֵּאָה הָאָרֶץ דְּעָה סִנִּיפִי 'דְּרִשׁוּ' בְּרַחֲבֵי תֵבֶל

**ישראל | ארה"ב | אירופה | צרפת | ארגנטינה | אוסטרליה | בלגיה | מקסיקו
דרום אפריקה | שוויץ | אוסטרליה | הונגריה | ונצואלה | פנמה | בלארוס
אוקראינה | רומא | ג'יבלטר | הולנד | ברזיל | ברלין**

"האמת שהורגלתי לשכנע את מגידי השיעורים בכל מיני צורות של שכנוע למה כדאי להם והם יכולים לפתוח מחדש את השיעור, אבל הפעם נשארתי עם פה פעור... לא היה לי מה לענות לו! זאת הסיבה הכי טובה ששמעתי אי פעם לסגירתו של שיעור"

פעיל 'דרשו' הוותיק הרה"ג ר' אהרן ידלר, ר"מ בישיבת 'באר יצחק' במודיעין עילית, מספר על שיעורי 'עמוד היומי' המיוחדים בעיר ומחוצה לה

המפרשים בצורה יסודית, ועכשיו היו צריכים ללמוד אותן שוב. עם כל ההנאה שבחזרה, הם רצו גם ללמוד משהו חדש, וכך נפל להם רעיון להקים שיעור מיוחד ב'עמוד היומי' לכל הבחורים המבוגרים. "למדנו מסכת ברכות ולאחריה מסכת שבת", הוא מספר, "וכשהגענו למסכת עירובין, השיעור נסגר מחוסר ציבור לעניין...". מסתבר שכל חברי השיעור התארכו והתחתנו... לא נשאר מי שישתתף בו. "האמת שהורגלתי לשכנע את מגידי השיעורים בכל מיני צורות של שכנוע למה כדאי להם והם יכולים לפתוח מחדש את השיעור, ולמה אסור להתייחס אף פעם ותמיד צריך לעשות עוד ניסיון, אולי הפעם זה יצליח יותר..."

"אבל הפעם נשארתי עם פה פעור... לא היה לי מה לענות לו! זאת הסיבה הכי טובה ששמעתי אי פעם לסגירתו של שיעור. הם פשוט התחתנו והתפזרו כל אחד בעיר מגוריו."

"אבל לא נשארתי זמן רב מדי בלי מילים", משלים הרב ידלר את סיפורו בחיוך, "מיד 'עליתי' על רעיון חדש. אמרתי לו שמאחר והם זכו לישועה שלהם בזכות השיעור ב'עמוד היומי', מן הראוי שהם ימשיכו ללמוד יחד, ואם כל אחד מתגורר בעיר אחרת, יתכבדו ויקימו קו טלפוני לשיעור יומי דרך הטלפון... ואם פעם אחת כבר זכו לישועה ומצאו את זיווגם, כל אחד ואחד מהם, ימשיכו ללמוד

אחד מוותיקי הפעילים של 'דרשו' ואחינו הוא הרה"ג ר' אהרן ידלר, ר"מ בישיבת 'באר יצחק', ומנהל מערך מוקדי המבחן של 'דרשו' בכל רחבי הארץ.

כחלק מפעילותו, מפקד הרב ידלר גם על כל מערך שיעורי 'דרשו' ב'עמוד היומי', ב'דף היומי' וב'דף היומי בהלכה' בעיר מגוריו מודיעין עילית.

במסגרת זו עמל הרב ידלר על פתיחתם של שיעורים חדשים ב'עמוד היומי', עם תחילת לימוד מסכת 'פסחים', בכ"ה תמוז. "כחלק מהקמת השיעורים החדשים, עבדתי גם על חידוש פעילותם של שיעורים שנפתחו עם תחילת לימוד 'עמוד היומי' במסכת ברכות, ונסגרו מאז. מטבע הדברים, לא כל השיעורים שורדים לאורך זמן, ולאחר חקירה ודרישה החזקתי בידי רשימה של 14 שיעורים שנסגרו, כמטע כולם במהלך לימוד מסכת עירובין."

"פניתי למגידי השיעורים בזה אחר זה, כולם ענו לי בשמחה, וחלקם דווקא שמחו על הרעיון לפתוח מחדש את השיעור ולתת לרעיון הזה סיכוי נוסף. לפחות שבעה שיעורים מתוך אותם 14, חידשו את פעילותם."

"אחד השמות היה של הבחור החשוב מאור ביטון, תלמיד ישיבת ברכת ישראל בירושלים. לרגע חשבתי להימנע מליצור עמו קשר. שיעור שנמסר על ידי בחור... כמה זמן הוא כבר יכול להחזיק מעמד? יפה שהתחילו, ואין לי ציפייה שזה יחזיק הלאה."

"אבל אמרתי לעצמי, מה זאת העצלות הזאת? לא כך אנחנו עובדים ב'דרשו'. הדנ"א של הפעילות בארגון היא שאף פעם לא מתייאשים משום דבר, תמיד חותרים להצלחה ולהוספת עוד שיעור תורה, גם כשזה נראה רחוק ובלתי אפשרי."

"חייגתי את המספר שלו ושוחחתי עם הבחור היקר שהתגלה כתלמיד חכם לא קטן. כששאלתי אותו מדוע נסגר השיעור, זכיתי לשמוע סיפור מופלא!

"מתברר שהם בהיו קבוצה של בחורים מעוכבי שידוך, כולם בחורים מבוגרים מאוד, שכבר נמצאים כמה וכמה שנים 'עמוק בשידוכים', ולא זכו למצוא את זיווגם עד כה. מדובר בבחורים רציניים שלמדו בישיבה עם כל ה'ברען' וה'גישמאק', ומאחר והם כבר היו מבוגרים, יצא שהם למדו בישיבות מסכתות שכבר למדו אותן בעבר עם כל

הוא אמר לי, שהוא לא מאמין
שהוא הצליח ללמד את
הבחורים הצעירים הללו את
כל מסכת עירובין על בוריה,
הוא פשוט בהלם מהעובדה
שהוא הצליח לעשות זאת

עירובין ותחילת הלימוד של מסכת 'פסחים'. הרב הופשטטר אפילו נשא דברים, וסיפר לבחורים כמה הוא נהנה לשמוע על כך שהם הצטרפו לרעיון של 'עמוד היומי' וזוכים להצליח בלימוד הזה, במיוחד כשה מחוץ לסדרי הישיבה ולא על חשבונם!

"אנחנו גם מלווים שיעורי 'עמוד היומי' בנמסרים בדרכים, קבוצות של אברכים שנוסעים ל'מיר' או להיכלי התורה האחרים, ובדרך לומדים יחד את העמוד היומי, או מלמדים שלומדים בחדר המלמדים בחיידר, או שיעור ענק שנמסר ב'מתמידים' לתלמידי כיתות ח' מכל החיידרים במודיעין עילית, וכמובן אין ספור שיעורים של רבנים גאונים, ממש מגדולי התורה שמוסרים שיעורים יום יום ומתקדמים בקצב של עמוד היומי, כדי שהשיעור שלהם יהיה חלק מהדבר הגדול והנפלא הזה.

"והאמת?", מסיים הרב ידלר את דבריו הנרגשים, "זה דבר שרק 'דרשו' מסוגל לעשות, לצאת עם תוכנית לימוד כל כך מיוחדת שמגיעה בארבע רמות קושי והיקף, כך שהיא מתאימה לבחורים צעירים וגם לאברכים בני תורה, תלמידי חכמים מופלגים. זה מסוג הדברים שרק 'דרשו' יכול לעשות".

'עמוד היומי' ובעז"ה יבשרו כולם בקרוב על בן זכר בשעה טובה... הבחור מאור ביטון שבינתיים כבר הפך ל'הרב מאור ביטון', הבטיח לשקול את העניין ברצינות, והאמת שאני עדיין מחכה לעדכון לשמוע שהשיעור באמת הוקם".

בעצם הסיפור הוא על ישועה גדולה שזכו לה משתתפי השיעור בזכות לימוד 'עמוד היומי'???

"אפשר לומר שזה רק חלק מהסיפור", משיב הרב ידלר. "הסיפור המלא הוא שאני לא מפסיק לשמוע על אנשים שהתחילו ללמוד ומרגישים סיפוק והנאה עצומה. אנשים שזה שינה להם את החיים, לא אחד ולא שניים.

"אני יכול לומר לכם שאצלנו בקריית ספר היו לנו ארבעה מוקדים של חלוקת חוברות ללימוד 'עמוד היומי' עם 'עין העמוד'. שמנו בכל מוקד 600 חוברות, ובתוך יומיים לא נשאר מהן זכר, היינו צריכים להוסיף עוד ועוד חוברות במוקדים, והתקשינו מאוד לעמוד בקצב. עם ישראל פשוט מתחבר ללימוד 'עמוד היומי', המהפכה הזאת כבר יצאה לדרך, ובעוצמה אדירה!

"אצלנו בישיבת 'באר יצחק', יש שיעור 'עמוד היומי' מדי ערב. במסכת עירובין היו לנו בשיעור כשמונה בחורים פחות או יותר, ועכשיו מדובר על כל הישיבה! למה? כי בשנה שעברה למדו בישיבת מסכת פסחים, ועכשיו מתחילים 'עמוד היומי' במסכת פסחים, הבחורים הבינו שיש להם כאן הזדמנות פז לעשות 'חזרה' על כל המסכת בקצב של עמוד ליום, וכולם ללא יוצא מן הכלל קפצו על העגלה בשמחה רבה.

"יש פה שיעור ענק אפילו בישיבה קטנה! בישיבת 'דרך התורה' כאן בעיר, הגיע אחד הר"מים, הרב גפני, והקים שיעור 'עמוד היומי' לאחר סדרי הלימוד, רק למי שרוצה, לא חייבים. הוא סיים איתם מסכתות ברכות שבת ועירובין. הוא אמר לי, שהוא לא מאמין שהוא הצליח ללמד את הבחורים הצעירים הללו את כל מסכת עירובין על בוריה, הוא פשוט בהלם מהעובדה שהוא הצליח לעשות זאת. 45 בחורים משתתפים בשיעור שלו מדי ערב!!!

"ואכן, גילם הצעיר של הלומדים לא נעלם מעיני ההנהלה ב'דרשו', וכדי להפגין את ההערכה למסירות שלהם להשתתפות בשיעור, הגיע נשיא 'דרשו' רבי דוד הופשטטר שליט"א יחד עם כל הנהלת 'דרשו', כדי לחגוג יחד עם תלמידי הישיבה את היסוס של מסכת

יידיש | Français | Español | English

מגוון רחב של שיעורי דף היומי בבלי, דף היומי ירושלמי, דף היומי בהלכה;
'העמוד היומי', בקו השיעורים והתוכן של 'דרשו' - 077-2222-666 או 4992*

הוא שוחח עם הילד והציע: "כתוב את דבריך על מכתב, ואני מבטיח שהוא יגיע לידיים של הנשיא בתוך ימים אחדים." הילד הסכים. וכך, בכתב יד רועד, ניסח את שורותיו: "לכבוד הנשיא דונלד טראמפ"

על כמות ואיכות במספר בני ישראל, והערבות ההדדית שנגזרת מאותה איכות

הרב מאיר בנימיני

וְהַנֶּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב" (דברים א', י')

יוסף להבה ובית עשו לקש" - ניצוץ יצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם".

הפחמי, עומד ותמה, משתאה ונבהל, "אנה יכנס כל הפשתן הזה?". יש כאן כמות כה גדולה, מאימת מפחידה, מה עושים? הוא אינו יודע את נפשו. ואז מגיע הפיקה, פיקח אחד, שמבהיר את התמונה ואת המצב, ומעמיד את הניצוץ אל מול רוב הפשתן. אל מול הררי הפשתן, הניצוץ הוא זעיר, כמעט לא נראה, אך די בו כדי להלהיט, כדי להעלות שלהבת, לכלות את הכמות הגדולה, הנראית כמאימת, כי כאשר יש אש להבה, ניצוץ קטן של אמת, בכוחו האיכותי לגבור על הכמות כולה!

וזאת שמעידה התורה הקדושה, "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם... כי אתם המעט מכל העמים" (דברים ז', ז'). ואף הקיסר אדריינוס שמשל בכל העולם, נעמד ואמר: "גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים" (מדרש אסתר רבה י'). למרות כל המלחמות והמאבקים, הכבשה התקיימה נשארה ותוסיף להתקיים לנצח, ואילו שבעים הזאבים חולפים מן העולם..

להדליק ניצוץ

כאשר כלל ישראל מחזיק בידו את הניצוץ, חובה עליו לדאוג להדליקו, לכלות את הקש, גם אם הוא מאיים לפגוע בחלקים אחרים מכלל ישראל. חובת ה"ערבות" של כל יחיד ויחיד אל כל שאר אחיו היהודים, מחייבת לחשוב בצורה של "כלל ישראל",

רבים מהמפרשים, עומדים על ביאור דברי הכתוב והמושג של "כוכבי השמים לרוב", בשאלה מדוע נקטה התורה הקדושה דוגמה כזאת של "כוכבים".

זאת ועוד, בלימוד הבנת דברי הכתוב, תמה רבינו החיד"א ז"ע, א, הרי זה לא מכבר ספר משה רבינו את בני ישראל והגיע למניין המדויק של העם הנבחר. ואם כן הלא הוא ידע כמה מונה העם, כמה יש בכלל ישראל, מדוע איפה אומרת כאן התורה "והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", והלא ניתן בקלות לכתוב את המספר המדויק, ומדוע כתבה התורה כ"כוכבי השמים לרוב", ללא מנין מדויק?

כאן, מלמדת אותנו התורה, כי כלל ישראל אינו נמדד בכמות, אין מושג של "הרוב קובע", כדי לדעת מה היא הדרך, אין זה מספיק שמניין בני ישראל יגיע למיליונים רבים. השאלה שצריכה תמיד להישאל היא, מה קורה עם אותם יהודים, עד כמה הם קרובים לבורא עולם, עד כמה הם קשורים לקב"ה, עד כמה מצבם הרוחני שפיר, מה עתיד בניהם ובנותיהם?

וזהו שמביאה וכותבת התורה הקדושה, כלל ישראל שהחל משיעבוד למצרים ולתועבותיה, אתם ששהיתם במקום, בו ניסו לנתק אתכם, לבולל אתכם, להטמיע אתכם, לרוקן את התכנים, אתם כעת "כוכבי השמים לרוב", קשורים לקב"ה, עיניכם לשמים, כי בכך בחר ד' מכל העמים, בכך ש"נתן לכם את תורתו", רק אז כולכם בבחינת עם ואדם, וכמאמר חז"ל (יבמות סא.) "אתם קרויין אדם ואין הגויים קרויין אדם".

כבשה בין שבעים זאבים

המסר הזה מחלחל מאז ימות עולם, כאשר מה שקובע הוא לא הכמות, אלא האיכות, כאשר כלל ישראל, המעט מכל העמים, נרדף כל הדורות, אך נשאר תמיד כצוק איתן, נחלתו של הקב"ה, ותמיד ידם על העליונה.

כבר אצל בחיר האבות יעקב אבינו ע"ה, נלמד כלל זה, וכפי שכותב רש"י בפרשת וישב: "הפשתני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן. הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פיקח אחד משיב הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכול לכבוש את כולן? מה כתיב למטה: "אלה תולדות יעקב-יוסף", וכתב "והיה בית יעקב אש, ובית

לראות כיצד האיות הרוחנית, תציל כמה שיותר יהודים, הערבות ההדדית, מחייבת כל אחד ואחד, להיות ערב עבור אחיו, במיוחד אלו הנתונים בצרה - ובעיקר הצרה הרוחנית, ובשביה - גם כאן בעיקר זו הרוחנית, כי כאשר יש יהודים, המנסים להשתמש ב"כמות" שבידם, בכוח, בשלטון, בכסף, בשררה ובשאר היכולות שהשיגו, כדי לפגוע בחיי הרוח של יהודים, של צעירים, של יושבי בתי המדרשות, הרי שאז כל אחד, חייב להיות חלק מהניצוץ, זה שמבעיר ומכלה את ה"קש", המאיים.

בספר 'לרומם' מובא המעשה הבא: יהודי שומר תורה ומצוות נסע לשמחה משפחתית בארצות הברית. האיש שכר רכב וניווט את דרכו בכבישים הזרים והמסועפים באמצעות תכנת הווויז. מספר רגעים לאחר שהרכב השתלב באוטוסטרדה סואנת ומרובת נתיבים, הכריז הווויז על שבייתה והפסיק לעבוד. בארצות הברית ישנם כבישים גדולים וארוכים שמחברים בין מדינה למדינה. כשמחמיצים פניה אחת, נאלצים לנסוע עשרות קילומטרים עד שמגיעים לצומת בה ניתן לעשות פרסה ולהסתובב בחזרה.

היהודי החרדי, שבקושי ידע לקרוא אנגלית, ולא יכול היה להיעזר בשילוט הכבישים, מצא את עצמו באמצע האוטוסטרדה המהירה מבלי לדעת להיכן לנסוע. הוא ידע היטב שאם יפספס פניה אחת הוא יאלץ לנסוע ולנסוע בלי סוף. בליט ברירה הוא החליט שלפני הפניה הבאה הוא עוצר את הרכב, יוצא החוצה ומושיט את אצבעו לעזרה, בתקווה שאחד הנהגים יעצור בצד הכביש הסואן ויורה לו את הדרך.

א יידישע גוי

בסייעתא דשמיא, כעבור מספר דקות עצר לידו נהג גוי ששאל: 'למה עצרת? איך אפשר לעזור לך?' היהודי הסביר באנגלית רצוצה מלווה במחוות ידים, שהווויז שבק חיים והוא לא יודע לנווט את הרכב למחוז חפצו. לשמחתו הרבה השיב הגוי כי גם הוא נוסע לאותו מקום: 'סע אחריי ותיגיע בדיוק למקום שאתה צריך'.

הגוי עמד להכנס לרכבו ולהמשיך בנסיעה, כשלפתע עצר בצד הדרך רכב נוסף. מהרכב הגיעו שני אברכים אמריקאים שפנו ליהודי בעברית: 'הכל בסדר? אפשר לעזור במשהו?'

'תודה רבה!' השיב היהודי, 'עצרת כי אני לא מכיר את הדרך. אבל יש פה כבר איזה גוי שהציע לי לנסוע אחריו' שלושת היהודים עמדו להכנס לרכביהם, כשלפתע פנה אליהם הגוי בבקשה לא צפויה: 'חכו רגע, אני רוצה להראות לכם משהו מעניין'.

הגוי ניגש לרכבו, פתח את תא המטען ושלף כובע סמט חסידי וחליפה ארוכה ושחורה. היהודים הביטו בהשתאות בביגוד החסידי ושאלו בתדהמה: 'מה לך וללבוש של יהודים שומרי תורה ומצוות, בשביל מה אתה צריך כובע וחליפה של יהודים חסידיים?'

הגוי העלה חיוך על פניו והסביר: 'אתם יודעים מה ההבדל בין יהודי לגוי? בעבר כשהייתי נתקע באמצע הכביש, יכולתי לעמוד בצד ולנופף לעזרה במשך שעות בלי שאף אחד יסתכל לכוון שלי ויעצור להגיש עזרה. אבל עם הזמן למדתי מניסיוני, שיהודים לא זונחים

את אחיהם בצרה. כשיהודי מושיט אצבע לעזרה, מיד עוצרים לידו כמה יהודים שמנסים לסייע לו בכל דרך אפשרית, בדיוק כמו שקרה עכשיו, שאחד מכם עצר ותוך חמש דקות עצרו עוד שני יהודים והציעו לו עזרה.

הבנתי שכל היהודים הם כמו משפחה אחת. כל היהודים הם כמו אחים. כל אחד מהם מרגיש את הלב של השני. כל אחד מהם רוצה לעזור לאחר.

חשבתי לעצמי: כמה חבל שלא נולדתי יהודי, אבל אז עלה במוחי רעיון מבריק. אני לא צריך להיות יהודי כדי לקבל עזרה. אם פעם אתקע באמצע הדרך אתחפש ליהודי, ומיד יצוצו כמה יהודים טובים שיעצרו לידי וישמחו להושיט לי עזרה. אמנם מהר מאד הם יגלו שאני לא יהודי, אבל לאחר שכבר עצרו בצד, הם לא ינטשו אותי לבד בלי תמיכה.

מאז אני מחזיק ברכב בקביעות כובע וחליפה של יהודים. כמו שיש לי גלגל רזרבי לשעת חרום, יש לי ברכב בגדי הצלה לשעת חרום. כך אני יודע שאף פעם לא אעמוד לבד בצד הדרך, כך אני בטוח שתמיד יהיה מי שיעצור לידי ויושיט יד לעזרה'.

חנינה נשיאותית

אחת הדוגמאות בה העולם היהודי הבין מהי ערבות הדדית היה עם שחרורו של הרב שלום מרדכי רובשקין מהכלא, כאשר אלפי יהודים מכל המחנות והחוגים רקדו פשוטו כמשמעו ברחובות, כשחשו את ה"ערבות ההדדית" כשזכה לקבל חנינה נשיאותית.

על עוצמת הערבות ההדדית מסופר מעשה נרגש: בארצות הברית, בארץ האפשרויות והמרחקים, חי יהודי בשם הרב פרידמן - איש חסד מופלא, המקדיש את ימיו לעשיית טוב ועמל של צדקה. בנו של אותו יהודי, ילד כבן תשע, נשא בליבו משאלה. לא בקשה לעצמו, לא תקווה לרווח אישי, אלא תפילה חרישית עבור יהודי אחר, שמעולם לא פגש, אך חש עליו אחריות כאילו היה בן משפחתו. באמריקה פועל ארגון נדיב הנקרא "הגשמת חלום", שמטרתו להעניק לילדים במצבים קשים את האפשרות לממש חלום יקר. התקציב מוגבל - עד עשרת אלפים דולר - אך הלב רחב והנכונות רבה. ילדי עמים שונים מבקשים בדרך כלל לטוס, לראות מקומות רחוקים, או לפגוש דמויות מפורסמות מעולם הבידור.

ואז הגיע תורו של הילד היהודי. נציגי הארגון הגיעו לשמוע ממנו מה היא בקשת ליבו. הוא הביט בהם ואמר דבר שלא ציפו לו: "אני רוצה לפגוש את נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ." אנשי הארגון הופתעו. מדובר בבקשה שדורשת סידורים רחבים, תיאומים, אבטחה, ולמעלה מכך - חריגה ניכרת מתקציבים.

הם ניסו לשכנע, הציעו חלופות, אך הילד עמד על שלו. לא עניין אישי הניע אותו - אלא שליחות של אמת: "יש לי משהו לומר לו. משהו חשוב, למען יהודי אחר."

מכתב לנשיא

הדברים הגיעו לאוזניו של ראש הארגון, שהתרשם מהנחישות. הוא

שוחח עם הילד והציע: "כתוב את דבריך על מכתב, ואני מבטיח שהוא יגיע לידיים של הנשיא בתוך ימים אחדים." הילד הסכים. וכך, בכתב יד רועד, ניסח את שורותיו: "לכבוד הנשיא דונלד טראמפ. תודה על עמידתך לצד עם ישראל. איני יודע כמה זמן עוד אהיה כאן, אך נותר לי דבר אחד בלבד: יש יהודי ששמו רובשקין, ירא שמיים ונאמן לתורה, שהושם מאחורי סורג ובריה שנים רבות על לא עוול. הוא אב לשבעה ילדים, אשתו נשברת, והם מחכים שיחזור. אני מתחנן אליך - תן לו חנינה. תן לילדים שלו את אבא בחזרה."

המכתב הונח על שולחנו של הנשיא יומיים לפני סיום חג החנוכה תשע"ח. הנשיא קרא בו, התרגש, ואף ביקש מבתו שתקרא באוזניו - מרוב התרגשות לא הצליח לקרוא בעצמו. לראשונה מזה למעלה ממאה שנה, העניק נשיא אמריקני חנינה בשנה הראשונה לכהונתו - בזכות קולו של ילד יהודי, שנשא את כאבו של אח אחר באומה. הסיפור הזה - אינו רק על רחמים או על פלא. הוא צוהר לגודל האחריות שבין איש לרעהו בישראל. ילד קטן, בלי היכרות מוקדמת,

בחר להקדיש את רגעו היקר לא למען עצמו - אלא כדי לקיים את הערבות ההדדית שבין יהודי ליהודי. הוא לא ראה את רובשקין מימיו, אך חש עליו אחריות. זה לא היה מעשה של רחמים בלבד - אלא מעשה של ברית, של קבלת אחריות אמיתית על כל אח מעם ישראל, באשר הוא.

כי בעם הזה, כל אחד הוא ערב לשני. אין יהודי בודד. אפילו ילד - חש שהוא נושא על כתפיו את כאבו של יהודי רחוק, כאילו היה אחיו. "כל ישראל ערבים זה בזה", לא כמליצה אלא כחיים של ממש. אילו שאלו ילד אחר, בן עם אחר, מה חלומי - ודאי היה מבקש חופשה, הרפתקה, או מתנה. אך הילד היהודי? חלומי הוא להציל אח יהודי מן הצער, להקל את לבם של ילדים אחרים, לפעול מתוך אחריות פנימית טהורה, הנובעת מעצם היותו בן לעם הקודש. "עם זו יצירת לי - תהלתי יספרו!" - זו האומה אשר אפילו ילדיה הקטנים מרגישים ששלומי של הזולת הוא שלהם.

(מעובד מתוך אפריון שלמה - ליקוטי שמואל)

המשך מעמוד 5 | הגה"צ רבי אילמלך בידרמן

העיקריות שמחמתם בחרו בו הוא כי ביררו עליו אצל השונא שלו, והלה השמיצו בפה מלא באמרו שניהל בעבר גני ילדים והיה 'קמצן' גדול, ולא השקיע לרווחת הילדים והמחנכים יותר מכפי המינימום, ומאחר ששמעו 'שבחים' אלו אמרו לעצמם אדרבה דווקא איש כזה אנו מחפשים, כי המוסדות אינם משופעים בכסף, ונצרכים אנו למנהל שישמור על ה'קופה' ולא יפזר מעות.

רגליו מוליכות

סיפר 'בעל הנס', שהיה דר באותו בניין שהתמוטט לפני כמה שבועות (בשנת תשפ"א) על יושביו במימאי שבמדינת פלורידה, שכמה שבועות מקודם לאותו הלילה נסע עם כל בני משפחתו לעיר אחרת וחזרו באותו הלילה לביתם, משנכנסו לבית ורצו להעלות את האור, הוברר להם לצערם כי 'משום מה' נפל זרם העלעקטרי (חשמל), וכל הבית שרוי בחשיכה גדולה, ועל הכל אי אפשר להפעיל את המזגן להקל מעליהם את החום הנורא והמעיק. בלית ברירה הלכו עם כל בני הבית לבית מלון שבקרבת מקום

לשהות שם בלילה, האב לקח את בני המשפחה ברכבו, משבא להחנות את רכבו הבין שה'חניה' תעלה לו ממון ודמים, אמר לעצמו, לא ולא, מספיק שאנו נשלם ממון על הלינה - לא אשלם על החניה, הוריד את בני המשפחה, ובגפו נסע להחנות את הרכב בחנייה שבביתו על מנת לחזור משם לבית המלון ברגל. והנה באותו רגע שסילק רגליו מהבניין קרס הבנין רח"ל, אין צורך לתאר שמאותו ה'רכב' לא נשתייר שריד ופליט.

ומלבד גילוי ההשגחה המדוקדקת בבחינת 'לרגעים תבחננו' ושנפרעו ממנו רק ברכושו, וכלשון הזה"ק (תיקון"ז קמג): 'אית מאן דפרע בממוניה ואית מאן דפרע בנפשיה', הרי נוכח לראות כי אותה 'מכת חושך' (הפסקת חשמל) נועדה להציל אותו ואת כל משפחתו ממיתה משונה לחיים.

כי הכל מודים שלא בנקל מקבל האדם את העובדא - שבעמדו על פתח ביתו אחר 'גלות' של כמה שבועות אינו יכול להדליק את האור, כמה רוגז וכו' כרוכים בזה... אך לאמיתו של דבר אותו חושך היה גילוי אור יקרות להצילם ולהחיותם...

(מלוקט מתוך 'באר הפרשה' דברים תשפ"א)

המשך מעמוד 6 | הרה"ג ר' אריה טבק

מאחר ומדובר בקהילה שמבוססת על בעלי תשובה שרובם לא למדו בישיבות, לימוד הגמרא בקצב של דף ליום היה קשה להם, לא כולם הצליחו. אבל עמוד אחד ביום זה שווה לכל נפש, וכשיש גם את המפרשים שמובאים ב'עיון העמוד', זה גם נותן הרבה גישמאק והנאה בלימוד, וזה מוסיף עוד ועוד ידע למי שכן יכול ללמוד עמוד בקלות יחסית, כך שכולם מחוברים לזה, ומספר הלומדים הוכפל.

"כשהגעתי לביקור מיוחד בקהילה שאני כל כך אוהב, לסיום של מסכת עירובין, ההתרגשות שלי היתה עצומה. אי אפשר לתאר! יהודים שאני כל כך אוהב כל כך הרבה שנים חייתי איתם וליוויתי אותם בצעדים המופלאים שלהם להתקרב עוד ועוד לתורה הקדושה ולנותן התורה, והנה הם מסיימים את מסכת עירובין! לא פחות. מה אומר ומה אדבר, מדובר ב'מופת' של ממש, וזה מסוג המופתים שרק 'דרשו' יכול לעשות..."

בין הזמנים זה הזמן!

לטובת נבחני 'דרשו'
אנו שמחים לעדכן
שבערים אשר בהן קווי ד' יחליפו כח
יפעלו גם מוקדי מבחן בשעות מורחבות

מוקדים אלו יפעלו
ביום שישי, י"ד אב תשפ"ה
החל מהשעה 10 בבוקר
ועד לשעה 14.30 בצהריים

ובמסגרת פעילותם ניתן יהיה להיבחן בכל תכניות הלימוד

ברוכים הבאים

לרבבות המצטרפים החדשים ב'עמוד היומי'
לרגל השתתפותם במבחן הראשון במסכת פסחים
על הדפים ב. - ח.
אל תפספסו את ההזדמנות!
משתתפים במבחן ומצטרפים מיידית למסלול המלגות!

וקוֹי ה' יַחְלִיפוּ כָח

אשדוד

בית המדרש מאקווא,
רח' התלמוד 1, רובע ז'

רכסים

בית הכנסת חניכי הישיבות,
גבעת החרובים

יסודות

בית הכנסת המרכזי,
בשטיבל החדש

קוממיות

בית הכנסת המרכזי

בכל רחבי הארץ

מוקדי יום שישי פעילים כרגיל
פרטים בעמודות 'נדריים פלוס'

צפת

בית הכנסת חניכי הישיבות,
רח' צה"ל 5, שכונת מאור חיים

מירון

ציון הרשב"י, בחדר יעקב אבינו
בין השעות 12:00-7:30

טבריה

בית הכנסת קרלין סטאלין (עז"נ),
רח' בן צבי יצחק 2

חיפה

בית הכנסת המקלט,
רח' מנדלי מוכר ספרים 1, נווה שאנן

נתניה

כולל צאנו - מרכז התורה (קומה ב'),
רח' סעדיה גאון 10, קרית צאנו

לקראת תחילת זמן אלו ועליית לשיבות הגדולות

כ־4000 בחורים התכנסו למעמד 'סדר הכנה' מבית 'דרשו'

אלפי מסיימי הישי"ק מכל רחבי הארץ התכנסו בבני ברק למעמד השנתי לקראת עלייתם לשיבות הגדולות • את משא ההדרכה המרכזי נשאו מרן רבינו רה"י הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א ומרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א חבר מועצת הגאונים

אחרים. בישי"ק לא היה לכם נסיון כזה, אבל יתכן שבישיבה גדולה יהיה לכם הנסיון הזה."

"תדעו" הזהיר מרן רה"י "שאסור לבחור לחשוב חצי מחשבה לצאת מהישיבה. התורה שלנו מביאה

את כל הישועות על עם ישראל. והסיבה לכך היא שהתורה שלנו גורמת לכך שהקדוש ברוך הוא יותר קרוב אלינו, וזה גופא נותן את הסייעתא דשמיא ורק כך נוכל להצליח. על ידי הלימוד שלכם ברמה הכי גבוהה, זה יביא את ה'כבוד שמים' והגאולה השלמה במהרה בימינו אמן."

כ־4000 בחורים מכל רחבי הארץ התכנסו ביום חמישי כ"ח תמוז באולמי 'ארמונות חן' בבני ברק למעמד 'סדר הכנה' שנערך זה למעלה משני עשורים ביוזמת המעצמה התורנית

'דרשו', במטרה להדריך ולהכין את בני הישיבות לקראת השלב המשמעותי ביותר בחייהם: עלייתם לשיבות הגדולות. בסיומו של משא ההדרכה מרומם התייחס מרן הגרמ"ה הירש שליט"א גם לסוגיית האקטואליות של סוגיית גיוס בני הישיבות. "יש אנשים שמפמים בחורים: תצא מהישיבה למקומות שונים

צילום: עקיבא שיינברג

ראש ישיבת 'חברון' מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א הרחיב במשא מעמיק על עולמו ותפקידו של בן ישיבה בדורנו. הגאון הגדול רבי מסעוד בן שמעון שליט"א מרא דאתרא בני ברק נשא דברי חיזוק נפלאים אודות המעלה הסגולית של העולים לישיבות הגדולות. דברי פתיחה נשא הגאון רבי יעקב שטרנשוס שליט"א, משגיח ישיבת 'שערי שמועות', ודברי חיזוק מיוחדים מנשיא דרשו הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א שעמד על חשיבות ההכנה הנכונה לעתידם הרוחני של בני הישיבות.

בקשב רב האזינו בני הישיבות לרב שיח מרתק, מעשיר ומרומם, עם ראשי הישיבות, הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן', הגאון הגדול רבי בונים שרייבר שליט"א ראש ישיבת 'נתיב הדעת', הגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א ראש ישיבת פוניבז', בהנחייתו של הג"ר בנימין בירנצוויג, ר"מ בישיבת 'אמרי משה', כאשר לדיון עלו שורת סוגיות שעומדות בלב ההתמודדויות היומיומיות של בני הישיבות, ועצות נבונות להצלחה לעלות בדרך העולה לבנין קומת האדם של בן הישיבה ברוממות נעלה.

"כשכיהנתי בתפקידי, בתור ראש העיר, ראיתי אנשים שכל אימת שהיו רואים אותי היו 'משתחווים' לי! כשעברתי ברחוב הם היו 'משתכשכים' בי, נצמדים אלי. בו ביום שהם שמעו שאני עומד לפרוש - אף אחד מהם כבר לא הכיר אותי..."

הגאון רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל, על פחיתותה של מידת החנופה הנובעת מחסרון האמונה בבורא יתברך

"לא תכירו פנים בְּמִשְׁפָּט" (דברים א', י"ז)

הספרי כותב, כי מפסוק זה לומדים אזהרה לאיסור חנופה. הרמב"ן במקום מסביר שהאזהרה היא שלא להחניף לרשעים. הגמרא מספרת על אגריפס המלך, שהיה קורא בתורה, וכשהגיע לפסוק (דברים יז, טו) "לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא" זלגו עיניו דמעות, וזאת משום שהוא לא היה מזרע ישראל. ואמרו לו חכמי ישראל: "אחינו אתה". והגמרא אומרת כי באותה שעה התחייבו "שונאיהם של ישראל" כליה, בגלל שהחניפו לו, לאגריפס.

שמעתי מרבי שבתאי יודלביץ זצ"ל, א"י ר' שפסעל, הוא היה 'מגיד' אמיתי, וכך אמר:

החמור שאל את הכלב: "אני לא מבין, אני עובד כל היום 'כמו חמור', מבוקר עד ערב סוחר משאות על גבי, ובעל הבית לא אוהב אותי. ואלו אתה, הכלב, לא עובד כלום וכולם אוהבים אותך, מלטפים אותך, מטיילים אתך, אתה ממש 'מלך'. מה הסוד שלך?" אמר לו הכלב: "בא ואלמד אותך את הסוד! בלילה, כאשר בעל הבית מביא לך לאכול, תוציא לשון, תלקק אותו... כך הוא יאהב אותך... תבין היטב: גם בעל הבית זקוק לליטוף! אם תלטף אותו - הוא גם ילטף אותך!"

הגיע הלילה. בעל הבית הגיש לחמור את מנתו. החמור הוציא את לשונו הארוכה והחל ללקק את אדונו לאורך ולרוחב, כשמפיו נוזל ריר בכמויות נדיבות...

בעל הבית התרגז מאוד והחל לצעוק עליו בקולי קולות: "חמור שכמוך! מה אתה עושה לי?! ממחר בבוקר אכפיל ואשלש את עבודתך עד שתלמד איך מתנהגים..."

למחרת בבוקר פנה החמור לכלב ואמר לו: "כלב שכמוך! למה רימית אותי? עשיתי כמו שאמרת לי לעשות, ליטפתי את בעל הבית, ורק נזק יצא לי מזה..."

אמר לו הכלב: "זוהי אומנות מיוחדת לדעת איך ללקק... אני, הכלב, יודע איך מלקקים. אתה, החמור, לא בקי במלאכה זו..."

כך היה ר' שפסעל עושה ליצנות מהחנפנים...

לא כולם יודעים להחניף. במקרים רבים החנופה מאד, מאד, לא

מוצלחת... אבל "כלב" - יודע להחניף! הוא יודע טוב מאד ללקק...

כש"אין" - עושים ענין מכל "יש"

ה"שערי תשובה" מביא: "אמרו רבותינו: אם יש עליך רעים, מקצתם - משבחים, ומקצתם - מוכיחים, אהוב את המוכיחים ושנא את המשבחים, כי אלה - לחיי עולם יביאוך, ואלה - ברעתך ישמחוך, כי ישבחוך!"

המוכיח מביא לך תועלת. הוא נותן לך מוסר ובכך הוא מביא אותך לחיי עולם! החנפן - לא מביא לך כל תועלת. "לא נשאר לך ביד" מאומה מכל החנופה.

זאת ועוד: מי שמוכיח אותך, נותן לך מוסר - סימן שהוא מחזיק ממך! הוא אוהב שיש לך כוחות להשתפר, לכן הוא בוחר להוכיח אותך. מי שמתחנף אליך - לא מחזיק ממך באמת... כעת, לפי שעה, הוא משבח אותך, אבל בתוך לבו - אין לו הערכה אמיתית כלפך.

משל למה הדבר דומה? תינוק - לא יודע ללכת. כשהוא גדל מעט ומתחיל לפסוע כמה פסיעות - שמחה וששון! התלהבות...

מה יש? מה קרה? על מה ההתלהבות? התשובה: כיון שבעיקרון הילד לא יודע ללכת, ממילא עושים עניין מכל פסיעה שלו.

כן הוא החנפן. הוא משבח אותך, מתלהב ממך, עושה ענין מכל דבר קטן. מדוע? כי באמת הוא לא אוהב ממך...

כש"אין" - עושים ענין מכל "יש"...

מדוע עזב ה"בית הלוי" את העיר סלוצק?

רבן ומאורם של ישראל, ה"בית הלוי" זצ"ל, היה רב בעיר הגדולה סלוצק במשך עשר שנים. בנו, ר' יושע בער, מספר כי הוא עזב את העיר בעקבות מעשה שאירע:

באותה התקופה החלה המודרניזציה להתגבר. ל"גבירים המתחדשים" כבר "לא התאים" לשלוח את ילדיהם ל"חידדים המיושנים" והחלו לשלוח אותם לבתי ספר מודרניים.

בנו של אחד הגבירים הגיע למצוות. הגביר התכונן לערוך לו סעודה מפוארת, וכדי "להשלים את התמונה" הוא נכנס למעונו של ה"בית הלוי" להזמין להשתתף בסעודה.

שאל אותו ה"בית הלוי": "באיזו סוגיה ידרוש הבחור, נער בר המצווה?"

הגביר התבלבל לגמרי... בבית הספר של בנו לא ממש לומדים סוגיות...

הוא השיב ואמר: "כבוד הרב יודע! הילדים של היום הם לא הילדים של פעם... הילדים של היום כבר לא אומרים פלפול בבר המצווה שלהם..."

נענה ה"בית הלוי" ואמר לגביר: "אם הנער לא דורש בדברי תורה-הרי זה 'מושב לצים' ואינני הולך למקום שכזה!"

האבא ניסה לשכנע את הרב: "אין אדם טורח בסעודה ומפסידה! ערכנו סעודה שלמה, ישתתפו בה אנשים חשובים, וכולם מחכים שהרב יבוא". אך הרב נשאר בשלו: "זה לא נקרא בר מצווה! כולם יאכלו וישתו ולא יגידו דברי תורה? לכזאת בר מצווה אני לא הולך" והנה, בעוד השניים מדברים, הגיע אדם נוסף, עני ואביון, ביחד עם בנו, לבקש ברכה מהרב לרגל היכנסו של הנער לעול תורה ומצוות. האיש לא התכונן להטריח את הרב להשתתף בשמחה. כל כוונתו הייתה, כאמור, רק לבקש את ברכת הרב.

האיש האזין לשיחה של הרב עם הגביר, ולפתע אזור אומץ ושאל: "אולי יכול הרב לבוא להשתתף בשמחה שלנו. בני, נער בר המצווה, הכין פלפול ארוך, ולכבוד גדול יהיה זה לנו אם יטרח הרב ויבוא לשמחתנו, ואף יאזין לדברי התורה שיאמר הבן."

נענה ה"בית הלוי" על אתר ואמר: "אליכם, בע"ה, אבוא! ילד שלומד בחיידר תורה, ואומר דברי תורה - אבוא להשתתף בשמחתו!"

הגביר ראה, שמע ונדחה. "אֵלֵי - הוא לא בא, ולשלעפער הזה - כן..." הוא מיהר לספר לחבריו מה שהרב "עולל" לו: "מילא אם הרב לא היה הולך בכלל לבר מצוות - ניחא, אבל אליו כן ואלי לא, רק בגלל שבנו לומד בחיידר ובני לא - דבר כזה לא מתקבל על הדעת", אמר.

הוא החליט לנקום ברב!

בהיותו גביר, בעל השפעה רבה בעיר, פנה לבעל האכסניה בה התגורר הרב והורה לו באופן חד משמעי להוציא את הרב מביתו. במקביל הוציא הודעה לכל בעלי הבתים שבעיר לבל יהינו להשכיר את דירותיהם לרב!

בעל האכסניה נאלץ, בעל כרחו, להודיע לרב על הצורך לפנות את האכסניה. הרב הבין למצוקתו והרגיע אותו: "אני מבין אותך, אתה חייב לשמוע בקולו של הגביר. אם לא תשמע לדבריו עלול אתה למצוא את עצמך ללא פרנסה, ללא פת לחם".

הרב ניסה למצוא מקום מגורים אחר, ומשנתקל שוב ושוב בסירוב, הבין את שעולל לו הגביר...

והנה, מושל העיר, גוי מבטן ומלידה, שהעריך מאוד את הרב, שמע את כל הסיפור ואמר לרב: "אני אתן לך דירה מפוארת, חנים אין כסף, ובלבד שתישאר עמנו, בעירנו".

אך ה"בית הלוי" חשש שמא יהיה בזה חילול השם ועזב את העיר. בצורה שכזאת קיים ה"בית הלוי" את ה"לא תחניפו". הוא לא נרתע להשמיע את דעתו הברורה, דעת תורה, באוזניו של הגביר, ואף אם הדבר יהיה כרוך בכך איבוד מקום המגורים.

רק בהנחה לארנונה

מי שחי בארנונה - יודע שהכל מאת ה'. אף לא אחד יכול לעזור לו - חוץ מהבורא יתברך! לאדם כזה אין מה, ואין למי, להחניף! סיפר לי יהודי נאמן, ראש עירייה לשעבר: "כשכיהנתי בתפקידי, בתור ראש העיר, ראיתי אנשים שכל אימת שהיו רואים אותי היו 'משתחוים' לי! כשעברתי ברחוב הם היו 'משתכשכים' בי, נצמדים אלי, לעיתים היתה התקהלות גדולה, וקרוב היה המצב לכלל סכנת נפשות.

והנה נוכחתי בדבר מעניין: בו ביום שהם שמעו שאני עומד לפרוש, עוד בטרם פרשתי בפועל - אף אחד מהם כבר לא הכיר אותי... כשעברו לידי - אפילו לא נדו לי בראשם לשלום...

הרגשתי את הגועל נפש שבדבר: כל עוד היו צריכים הנחה בארנונה, או אישור בנייה - אני קיים! יש לי את כל המעלות הטובות שבעולם! אבל בו ברגע שהם כבר לא היו צריכים אותי - נהפכתי פשוט לאוויר... כאילו אני לא קיים!

רבותי! הבה ונזכור: כשיש ארנונה בבורא עולם - אין צורך להחניף לאיש!

(רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - יחי ראובן, תודתנו ל"פה נוף' ספרים)

הדרך היחידה לחיים יהודיים כהלכה

דף היומי בהלכה - התוכנית שכל גדולי ישראל העידו על הצלחתה

רבי איסר זלמן מלצר אמר לחתנו רבי אהרן קוטלר שהטעם שהוא מרבה להתפלל בבתי כנסת חסידיים משום ששם יש אווירה של שמחה...

השמחה על פניו של האדם היא עד נאמן להיותו מכיר וירא את הקב"ה

"ולמכיר נתתי את הגלעד" (דברים ג', ט"ו)

לביטול התורה, והשמוח נוסף לו חשק ללמוד תורה כך כותב רבי חיים ויטל.

מעשה בשתי משפחות

וכשעושים דברים מתוך עצבות אז גם דברים הכי גדולים יכולים להביא לידי כשלון רח"ל, וידוע הסיפור עם רבי משה פינשטיין על שתי משפחות ששמרו שבת במסירות נפש גם בימי הקושי הגדול שהיה אז באמריקה, ומשפחה אחת זכתה שכל יוצ"ח יצאו שומרי שבת, ואילו במשפחה השנייה יצאו כולם לתרבות רעה, ואמר רבי משה שאמנם שתי המשפחות שמרו שבת במסיר"נ, אבל המשפחה הראשונה עשתה זאת בשמחה ולכן היא זכתה לנחת, משא"כ במשפחה השנייה, ששם האבא עשה זאת בתסכול ובחוסר שמחה אלא כל הזמן התאונן על הסבל והקושי שיש לו משמירת השבת, אז אפי' שמסר את הנפש לזה בכ"א הוא לא זכה לנחת מיוצ"ח וכולם יצאו לתרבות רעה.

הרי לנו השכר ולהבדיל העונש של השמחה. וידוע מגדולי ישראל שבית שיש בו שמחה מתפקד בצורה נכונה ובריאה וישתדל להרבות בהקרנת השמחה לילדים, ועיי"כ גם יכול להשפיע עליהם שילכו בדרך ה' וגם זה נותן להם כוחות ולא פחות מזה לתלמידים וכל אדם באשר הוא.

ואין מגיעים לידי שמחה? אומר החינוך במצווה טז', עיי' שיעשה פעולה חיצונית לעורר את השמחה בליבו. והדוגמאות לכך הן רבות, עיי' הכנה מרובה לקיום המצווה, או נישוק המצווה כמו אלו שמנשקים את הסוכה והלולב ועוד דברים בסגנון זה וכ"א כפי הבנתו.

רבי איסר זלמן מלצר אמר לחתנו רבי אהרן קוטלר שהטעם שהוא

אוהבן של ישראל הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב זיע"א, היה אומר בקדשו על הפסוק בפרשתנו "ולמכיר נתתי את הגלעד", למכיר, היינו למי שמכיר את הקב"ה, נתתי את הגיל - עד. הגיל, השמחה השורה על פני האדם, היא לאות ולעדות שהוא מכיר את בוראו, ירא אותו ובוטח בו, ולכן תדיר שורה השמחה על פניו, ואינו דואג את דאגת המחר.

הרה"ג ר' שלמה קולדצקי מביא בגיליונו הנפלא 'וארטים לפרשת השבוע', שכתוב בשערי תשובה לרבינו יונה שער ד שעבודת השם צריכה להיות בשמחה. ואם לא, באים עיי"ז כל הקללות הכתובות בפרשתנו ה"י.

וכן כתב הרמב"ם: (הלכות סוכה ולולב פרק ח הלכה טו) השמחה שישמוח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שנאמר: תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב.

ועבודת השם בשמחה היא תכלית שלמות האדם. וכמו"ש במשנ"ב סי' תרסט וז"ל שם: והעידו על האר"י שהמעלה העליונה שהשיג היתה מכח שמחת המצוה שהיתה בו.

וברע"ב כתב שעל השמחה במצווה מקבלים שכר מיוחד מעבר לשכר שמקבלים על המצווה עצמה.

ואיתא נמי במדרש שהנבואה שורה רק מתוך שמחה, ורבי ישראל סלנטר כתב שתקנון היצר הוא עיי' שהאדם שש בעבודת ה'.

וידוע מה שאמרו גדולי החסידות על הפסוק כי בשמחה תצאו שע"י השמחה אפשר לצאת מכל הצרות כי השמחה ממתיקה את הדינים והקטרוגים וזה מברית את היגון והאנחה.

על הפסוק הזורעים בדמעה ברינה יקצורו, הלוח ילך ובכה נשא משך הזרע בא יבא ברינה נושא אלומותיו, רבי זושא מאניפולי היה אומר מי שעובד את ה' בהרגשה של כבודות ויגון, והיינו הלוח ילך ובכה, אז יזכה לנושא משך הזרע השכר שלו הוא זרעים קטנים, אבל העובד את ה' ברינה והיינו בא יבא ברינה, אז נושא אלומותיו הוא מקבל שכר גדול שזה אלומות והם תבילות גדולות.

וכבר אמר שלמה ב'קהלת' "וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו", וכתב האורחות צדיקים שע"י השמחה מצליח האדם בכל דרכיו והשמחה היא עיקר גדול בעבודת ה'. וכותב הבעש"ט שכל המחלות באות מעצבות, ואמר רבי אהרן מקרלין העצבות מביאה את האדם לכל העבירות והשמחה מביאה לעשיית כל המצוות בשלימות. וכל היסורים באים מעצבות, וכן עצבות גורמת

מרבח להתפלל בבתי כנסת חסידיים משום ששם יש אווירה של שמחה.

הסבא מסלבודקא היה משתדל הרבה להרבות בשיבתו רוח טובה ואווירה של שמחה תמיד ובעיקר בחגים וכדו', והסבא היה רואה בעניין השמחה והשירה תנאי להתעוררות הלימוד והרחבת הדעת להצלחה בתורה מתוך התרוממות הרוח.

מידות רעות נגד שמחה

הרב מברסקי היה אומר שהקב"ה ברא באדם את טבע השמחה והסיפוק, וכשגדלים, המידות הרעות מקלקלות את השמחה הטבעית.

הרב שטינמן בשנים האחרונות לחייו הביא שאצל החסידים יש מידי פעם אירועים של שמחה לכלל הציבור, וזה גורם התחדשות ומכניס שמחה בלב, וד"ז מאוד חסר אצל אחרים. והרב שטינמן היה סבור שקשה לאדם לחיות כל הזמן באווירה של רצינות וצריך שתהיה מידי פעם שמחה ועודד מאוד לעשות בשיבות עונג שבת ומלווה מלכה וכדו' בשביל לעורר את השמחה בעבודת ה'.

ואכן העניין הזה נכנס היטב לשיבות הליטאיות. ובתקופת הקורונה מסר שיחות כמה פעמים רבי גרשון אדלשטיין שלימוד התורה הוא חשוב עד למאוד, אבל צריך שיהיה בשמחה ובהומור קצת ובאווירה נעימה ורגועה. ורבי חיים קניבסקי רגיל על לשונו הרבה אמירת מילתא דבדיחותא לשמח את כל הסובבים ודעתו שד"ז יכול למנוע הרבה בעיות כגון חינוך ילדים ובעיות בשלום בית.

וגם עבודת התשובה צריך שתיעשה מתוך שמחה, ומסופר על הרבי רבי שאול ממודז'יץ שע"י גיוניו, רבים שפרקו כל עול תורה ומצוות חזרו בתשובה שלימה, ומי ששרוי בשמחה פחות ופחות חוטא.

רבי בן ציון אבא שאול היה מיוחד במידת השמחה והיה אומר שהמפתח לעשיית התשובה הוא שמחה שזה מביא את האדם לתשובה שלימה. ובפרט בתקופות אלו של ימים נוראים היה מרבח לשמח אנשים ולומר להם תראו מה זה הימים האלו שהקב"ה נתן לנו, כמה טוב הוא ה' שנתן לנו את הימים האלו לשוב בתשובה שלימה.

והיה מרבח להסביר שמי ששמח זה לבד מביא אותו לשוב. והיערות דבש כותב שתכלית שלמות האדם הוא להיות בשמחה.

ועיקר השמחה צריכה להיות בעבודת ה' וישמח מכל מצווה שעושה, והחפץ חיים היה עושה חשבון הנפש והיה חושש מאוד מזה שלא מספיק עבד את ה' בשמחה, וידוע שהרב מפוניבז' היה נהנה כל שנה ללכת לשוק ארבעת המינים רק כדי לראות יהודים נהנים ממצוות ד' מינים והיה עומד שעות ע"ג שעות רק בשביל לראות עניין נשגב זה.

סעודת מצוה

סיפר רבי אברהם ועקנין מעשה ביהודי צדיק, עני מרוד, שהיו לו חובות רבים לאנשים, והגיע זמן פרעונם ולא היה לו מהיכן להחזיר להם.

יום אחד היה הולך שחוח וכפוף, ועיניו למטה, ופתאום אורו עיניו,

הוא ראה שרשרת זהב טהור, הוא שמח שמחה גדולה על המציאה, לא מפני שעל ידה יוכל להחזיר את חובותיו, אלא שעל ידה זכוהו מן השמים לקיים מצות השבת אבידה.

הרים את השרשרת הניחה בכיסו ומיהר לכתוב מודעות למי שאבד יקבלו על פי סימנים כדת וכהלכה.

עבר שבוע שבועיים חדש וחדישים ואף אחד לא בא לבקש את אבדתו, כעבור שנה פנה אדם אל מוצא האבדה, שבדרך מקרה נתקל במודעה, נזכר שאבדה לו השרשרת, ונתן סימנים.

ניגש בעל הבית לארון, וראה שאכן הסימנים נכונים, ביקש ממנו להמתין כמה דקות כי הוא יוצא לכמה דקות וכבר חוזר. לאחר כמה דקות חזר עם סל מלא מצרכים שקנה מהמכולת ואיתו באו עוד כמה אנשים שאסף להשלים מנין. הושיט ידו והוציא פת ומיני פרפראות ואמר רבותי טלו ידכם לסעודת מצוה, גם אמר לאורח שיטול ידים לסעודה, באמצע הסעודה מזג יין לכוסות ועשו לחיים, תמהו כולם לשם מה זאת? האם יש סיום מסכת? או סעודת הודיה? אמר להם: לא ולא, סעודת מצוה כפשוטה, לפני שנה מצאתי שרשרת, ועכשיו, אני זוכה לקיים את מצות השבת אבידה ומיד אמר: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה כמו שכתוב בתורה השב תשיבם לאחריך, ויהי נועם וכו' והוציא את השרשרת ונתנה לאורח בשמחה עצומה.

מצוה נדירה

בספר בקדושתו של אהרן על האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא מסופר שפעם אחת מצא הרב בול דואר על הארץ בביתו, התכופץ בזריזות, הרימה מן הארץ וביקש לברר למי שייך הבול, בהכריזו בשמחה על מצות השבת אבידה. לא הניחו מידו עד שנודע לו כי הוא של הגבאי רבי שלום פויגל. ר' שלום כבר פנה לביתו באותו יום, והיה צורך להמתין עד למחרת כדי לקיים את המצוה. מה גדלה שמחתו של מרן כפי שמתארים מקורביו בערגה, כל אותו היום היה אצלו ממש בחינת יום טוב, על שנזדמנה לידו מצות עשה דאורייתא של השבת אבידה, מצוה שהיא על פי רוב בעיני האנשים, בפרט בדבר פעוט, בבחינת מצוה קלה.

לפנות בוקר כבר הודיע כי היום יש להזדרז ולהתפלל מוקדם, כי מצוה שאינה שכיחה - בכל אופן בשביל מרן ודאי היתה זו אינה שכיחה, כי אימתי היה יוצא מביתו? צריך להזדרז ולקיימה בהידור מצוה, ולכן נזדרז היום, עד כי יבא רבי שלום, ונוכל לקיים מיד מצות השבת אבידה. וכך היה, כשהגיע השמש, קיים הרב את המצוה בשמחה גדולה מצות השבת אבידה...

היום המאושר ביותר

החפץ חיים הביא משל מאלף על עבודת ה' בשמחה. אדם אחד הלך על שפת הנהר, וראה נער נסחף במערבולת, מיד קפץ למים ומשה אותו, והציל את חייו. התברר שהציל את בן המלך.

המלך הכיר לו טובה, והורה שיכניסוהו לאוצר המלוכה ליום תמים, כל מה שיקח יהיה שלו. יצא בשקים גדושים אבנים טובות ומרגליות,

היה אחד שהיה לו 'חיוב' להתפלל לפני העמוד ביום מסוים בשנה מחמת יארצייט לאביו, והיה האיש הזה מתפלל במהירות עצומה. הצדיק שידע את מנהגו של איש זה להיחפז בתפילתו, לא אבה להתפלל עמו את תפילת המנחה

לכל זמן ועת, ולא כל בני האדם ולא כל הזמנים שווים

הרב אליהו שור

"רב לְכֶם שְׁכֶת בְּהַר הָאֵל" (דברים א/ו')

לכל אדם תפקיד משלו בעולמו של הקב"ה. בכל סיטואציה ובכל מצב, קיימת שליחות שאותה עלינו לבצע. לא הרי תפקידו של אדם פלוני כתפקידו של פלמוני רעהו, ועוד יותר - אף אצל כל אדם, אותו אדם, אין דומה תפקידו בשעה זו לתפקידו בשעה הקרובה אליה. ואין הכוונה דווקא ליזמנים ועתים קבועים, שבהם הדבר מוגדר כגדר של 'שחור לבן', שהרי ברור שיש עת לתפילת שחרית, יש שעות שבהן מותר לקרות קריאת שמע וכן הלאה.

עיתים אלו ברורים הם ביותר, אך יש זמנים שהם בגדר 'השטח האפור', כלומר: אין הגדרה מדויקת מה עלינו לעשות עכשיו. ובעיתים אלו נטושה המערכה.

מסופר על החפץ חיים זצ"ל שמצא פנאי לשוחח באריכות עם יהודי קשה יום דווקא בלילה הקדוש ביותר של השנה - ליל יום הכיפורים. כמו כן מסופר על גביר שאמר תהילים בליל יום הכיפורים, ושילחו מרן רבי חיים בריסקער לביתו בהסבירו לו שתפקידו בעולם הוא לפזר מעותיו לעניים ולנצרכים ולבל יסתפק באמירת תהילים בלילה זה בלבד!

כלל גדול: לפעמים ישנם זמנים, שהם מתעתעים, הרי במבט שטחי - בלילה הקדוש הלזה, ליל יום הכיפורים - החובה הוא להיצמד אל ספר התהילים ביותר, אך החפץ חיים באותה שנה שקל את הדברים והסיק שהפעם תפקידו לשוחח עם בחור קשה יום, ומשעה שהסיק כך בדעתו הגדולה לא הסתכל על כלום, רק על כך שזה מה שהוא צריך לעשות בעת הזאת!

מתיקות התורה

מסופר על הרה"ק רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל שהיה נזהר ביותר שלא לפגוע באחר. התמדתו בתורה של צדיק זה, היתה גדולה ועצומה בכל קנה מידה אפשרי. יום ולילה לא ישבות מתלמודו, קשור והדוק היה לגמרא ולנותן התורה באופן מבהיל.

הצצה קלה לגודל דביקותו בתורה אפשר לקבל ממה התרחש עמו לאחר שנפטר אביו הרה"ק רבי יוחנן ראחמיסטריווקא זי"ע. הלווייה גדולה ומכובדת נערכה לאביו בהשתתפות אלפי חסידים, אוהדים ושלומי אמוני ישראל מירושלים ואף מסביב לה, כראוי וכיאות לרבה

ומנהיגה של עדת חסידי ראחמיסטריווקא.

מנהג בית טשערנוביל, השושלת ממנה צמחה חצר הקודש ראחמיסטריווקא, שכשמתלק הרבי עטרת ראשם, אזי כותבים החסידים קויתלא'ך, בהם הם מפרטים את שמותיהם ובקשותיהם ומשימים אותם בציון הרבי. אף בהלויה גדולה זו התכוננו לעריכת מנהג זה, ובראשונה התכבד הרבי החדש הרה"ק רבי ישראל מרדכי לשלשל את פתקאטו. ואכן הרבי עשה כן בזריזות.

חסיד זריז (טרי... ונמהר...) השתחל וצד בידיו את הקוויטל שהרבי כתב זה עתה, סקרן היה לדעת את תוכנו ואת אשר מבקש הרבי מאביו זצ"ל שזה עתה הסתלק לבית עולמו, שיפעל בעבורו בשעה שהוא נוטל את כתר ההנהגה ואת אדרת האדמו"רות. 'מסתמא יבקש הוא לסיעתא דשמיא בהנהגה', סבר החסיד. לכשפתחו את הקוויטל מצאו כתוב בו איך הרבי מתחנך בו מעומק נפשו ומפנימיות ליבו. בכותבו את הדברים האלו:

"שאזכר להרגיש נועם ומתיקות התורה!!" כך היה כתוב על הקוויטל של הרבי.

"שאזכר להרגיש נועם ומתיקות התורה!!" הא, ותו לא! רק מתיקות התורה מבקש הרבי החדש! לא הנהגה ולא כתר! מתיקות התורה, אותה הוא מבקש! עד כדי כך היה הרבי קשור לתורה ולעמלה כל ימי חייו!

טריק שכזה

דרכו של הרבי היתה להתפלל תפילת המנחה בבית מדרשו בשעה

המשך בעמוד 29

בחופשה הראשונה שקיבלו מהצבא, שאל אותם רבי ירוחם: "הרי אתם בחורי ישיבה עדינים. בקושי מסוגלים להזיז יד ורגל. איך אתם מסתדרים עם כל הנוקשות של הצבא הרוסי?"

מגיד המישרים רבי גואל אלקריף שליט"א עם הסבר נפלא מה חטאו ומה פשעו של הרוצח בשגגה

"אנחנו נעלה ונלחמנו" (דברים א', מ"א)

הרוצח בשגגה, עליו לעזוב את המשפחה שלו, את בית הכנסת שלו, את הקהילה שלו, את העבודה שלו, ולנוס אל עיר מקלט. אם יש לו חתונות של קרובי משפחה, הקרובים אליו מאד, הוא לא יכול להשתתף בהן, משום שאם יצא מעיר המקלט - גואל הדם רשאי יהיה להרוג אותו. אם בעיר המקלט רוצים לכבד אותו - עליו להודיע מפורשות: "רוצח אני" כדי שאולי ימנעו ולא ייתנו לו כבוד. לדעה אחת, גם כששב לעירו לאחר מות הכהן הגדול - אינו יכול לשוב לשררה שלו כבראשונה, ואם שימש, למשל, כדיין - אינו יכול לשוב לתפקידו. ויש להבין, מה רוצים ממנו? הרי הוא היה שוגג! המשגיח ממיר רבי ירוחם זצ"ל אומר כאן הרגש נפלא, על פי מעשה שהיה עם שניים מתלמידיו:

הצבא הרוסי גייס לשירותיו את כל הבחורים שהגיעו לגיל גיוס. מדובר על צבא קשוח, עם מפקדים רשעים גמורים, שמתעמר בחייליו ללא חשבון. כדי להיפטר מהשירות הצבאי היו בחורי הישיבה צמים, עושים סיגופים, כדי להיראות חולים וחלשים. היו כאלו שקיבלו "סמיכה" לרבנות, ועל ידי זה נפטרו מהשירות.

דא עקא, לא כולם מצאו דרך להתחמק, ושני בחורים מהישיבה נאלצו להתגייס. בחופשה הראשונה שקיבלו מהצבא, המקום הראשון שאליו הגיעו היה: הישיבה. לרבי ירוחם.

שאל אותם רבי ירוחם: "הרי אתם בחורי ישיבה עדינים. בקושי מסוגלים להזיז יד ורגל. איך אתם מסתדרים עם כל הנוקשות של הצבא הרוסי?"

והם סיפרו: "מימינו לא רכבנו על סוסים. אדרבה! כל פעם שראינו סוס - ברחנו לצד השני כדי שלא ייתן לנו בעיטה... כשהגענו לצבא, קבוצה של חיילים, פקד המפקד: 'כולם עולים על הסוסים ודוהרים קדימה! עוד כמה עשרות מטרים יש תעלה עמוקה - צריך לדלג עליה! מי שיצליח - יישאר חי, ומי שלא יצליח - יקבל כדור בראש! קדימה!' הוא נתן שריקה וכולם, ללא יוצא מהכלל, הצליחו לדלג על

התעלה! גם אנחנו, שמעודנו לא רכבנו על סוס..."

אמר רבי ירוחם: איך הם באמת הצליחו? מה הסוד? הסוד הוא: כשאדם "מוכרח" - הוא מצליח. כשאדם מסתפק אם הוא יכול או לא יכול - הוא עלול להיכשל. כשאדם לא מסתפק, אין דבר כזה "לא יכול", והוא מרגיש שהוא "מוכרח" - הוא יצליח!

אם רוצח בשגגה היה יודע: אני "מוכרח" להציל נפש! אני "מוכרח" שדבר כזה לא יקרה! הוא לא היה הורג אותו! הוא היה מצליח לעשות שמיניות באוויר ומצליח לא להרוג אותו. הסיבה שהוא הרג אותו היא, כיון שלא הרגיש הכרח להציל נפש. הוא הרגיש שעליו לעשות את כל מה שיש באפשרותו לעשות - ואת זה הוא עשה!

על כך שלא הרגיש "מוכרח", הוא נשלח לגלות.

ומכאן יש ליהודי ללמוד מוסר השכל: גם בעבודת ה' עליו להרגיש "מוכרח". הוא אינו עובד את ה' כי נוח לו, מתאים לו או כי יש לו כוח, אלא כי הוא "מוכרח" לעבוד את ה'. או אז, הוא יגלה את מלוא הכוחות הטמונים בו, שאפילו לא ידע אודות קיומם. הוא יהיה מסוגל לעשות דברים שאפילו לא חלם ולא האמין שהוא מסוגל לעשות.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך' על פרשת מטות, התורה והברכה ל"פה נוף' ספרים)

הצטרף לצגינו של מלך

השתלב בתוכניות הלימוד והבחינה של 'דרשו', והיה חבר במעצמה התורנית הגדולה בעולם

מתוקים מדבש

כאשר ה'נתיבות שלום' שמע על זה הוא אמר, "בבקשה תביאו לי את ארון הבגדים הזה. אני רוצה שזה ישמש כארון הקודש. ארון בגדים עם מראה שיהודי מסר נפש עליה..."

אם יראה איש... (א לה)

הרה"ח רבי אהרן וינברג שליט"א סיפר בשם דודו הרה"ק בעל הנתיבות שלום מסלונים זצ"ל על הרה"ח ר' מתתיהו לוריא זצ"ל, שהיה חסיד סלונים מפורסם: כאשר הוא התחתן, והחל לגדל ילדים, הם קנו ארון בגדים חדש.

דלת הארון הייתה מכוסה במראה ענקית ור' מתתיהו הוטרד מכך, מאחר והיה מקפיד שלא להביט במראה. אבל אשתו אמרה לו, "אנחנו צריכים את זה, הילדים צריכים את זה". לכבודה של אשתו הוא לא אמר כלום.

אחרי ארבעים שנה, היא נפטרה, ויום אחרי שקם מהשבעה, הוא ביקש מילדיו להזמין סבלים. "בבקשה תוציאו את ארון הבגדים. זה תמיד הפריע לי. אבל למען אשתי, לכבוד אשתי, לא רציתי להפריע לה".

באותה שנה, ר' מתתיהו השיא נכד. באותה חתונה, סבי, האדמו"ר מסלונים, הברכת אברהם, זכותו יגן עלינו, השתתף, והוא ישב יחד עם ר' מתתיהו. ומישהו צילם תמונה יפה של שניהם יושבים יחד. חודש אחרי החתונה, הנכד בא לסבא, ר' מתתיהו, והראה לו את התמונה. ר' מתתיהו לקח את התמונה ואמר, "וואו, זה הרבי. אבל מי זה לידו? זה נראה כמו יהודי ירא שמים. מי זה היהודי הזה?" והנכד הביט בו בחוסר אמון. "סבא, זו תמונה שלך. זו הדמות שלך". ר' מתתיהו היה בהלם. הוא הסמיק. הוא חיך ואמר, "אה, חשבתי שזה יהודי ירא שמים".

והוא פנה לנכד ואמר לו, "אני מזהיר אותך לעולם לא לחזור על הסיפור הזה לאף אחד. אל תספר לאיש שלא זיהיתי את עצמי בתמונה".

בר"ח תמוז, תשל"ו הוא נפטר, ורק אז פתח הנכד את פיו וסיפר את הסיפור. כאשר ה'נתיבות שלום' שמע על זה - באותו הזמן הם בנו מחדש את בית הכנסת של סלונים, והם היו צריכים ארון קודש זמני - הוא אמר, "בבקשה תביאו לי את ארון הבגדים הזה. אני רוצה שזה ישמש כארון הקודש. ארון בגדים עם מראה שיהודי מסר נפש עליה. עשרות פעמים ביום, הוא עבר ליד המראה הזאת בדירתו הקטנה, ומעולם לא הציץ בה כדי לראות את דמותו. אני רוצה שזה יהיה ארון הקודש בסלונים".

רבי ברוך בער התיישב במקומו, ולצדו רבי שלום אישישוקר. הרעבעצין הגישה כוס תה. והרב גרוסנס? הוא רכון כל העת מתחת למטה, מתאמץ שלא להשמיע קול - ומטה את אזנו...

בדרך אשר תלכו בה (א לג)

מגיד המישרים הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל סיפר על הרב גרוסנס שלמד בבחרותו בתחילה בראדין, אצל החפץ חיים, ואחר כך עבר ללמוד בקמניץ, אצל רבי ברוך בער זצ"ל.

ביתו של רבי ברוך בער היה סיפור בפני עצמו. כי היה בית פתוח וממש הפקר לכולם. הבחורים היו נכנסים ויוצאים, עושים להם בבית מה שהצטרכו, בישלו וטיגנו וכיוצא בזה. רבי ברוך בער ישב לו בחדרו ולמד וכל ההמולה לא היתה נוגעת לו. הרבנית מצידה, היא הפקירה הכל, לא היתה לה פינה משלה, הכל נתנה לאחרים - לבחורים, שכאמור, עשו לעצמם בבית מה שרק רצו.

אבל יוצא מן הכלל היה, כאשר בא לבית איזה אורח חשוב ורצה לדבר איתו ביחידות, אז כבר דאגה הרבנית לומר לבחורים, לכו לשלום, ואחר שיצאו היתה סוגרת את הדלת ורבי ברוך בער היה מסתגר עם האורח ומשוחח עמו.

ערב אחד ראה הרב גרוסנס בתפילת ערבית את רבי שלום אישישוקר שהיה תלמיד מובהק של החפץ חיים [אגב תלמיד מובהק - ותיקי ראדין היו מספרים שפעם בראש השנה השמייע החפץ חיים דברי התעוררות וכשסיים העיר רבי שלום אישישוקר לחבירו רבי אלחנן: "כמדומה כבר אמר הכל אשתקד מלה במלה" אך רבי אלחנן לא

הסכים אתו: "אין ביהמ"ד בלא חידוש, הפעם הכילו דבריו שמונה מילים חדשות!", והבין שלאחר התפילה הוא יכנס לרבי ברוך בער. אנשים רבים רצו להיות נוכחים במפגש המעניין הזה, אבל הרבנית של רבי ברוך בער לא אפשרה להם להיכנס פנימה.

הרב גרוסנס הסתקרן מאד לשמוע את הדברים, מה עשה? הוא התגנב מבעוד מועד לביתו של רבי ברוך בער, נשכב מתחת למטה בחדר והמתין בסבלנות...

רבי שלום אישישוקר עשה את דרכו לביתו של רבי ברוך בער. כשהגיע, הורתה הרבנית לכולם לעזוב את הבית. ר' ברוך בער התיישב במקומו, ולצדו רבי שלום אישישוקר. הרעב עצין הגישה כוס תה. והרב גרוסנס? הוא רכון כל העת מתחת למטה, מתאמץ שלא להשמיע קול - ומטה את אזנו... ואז פותח רבי ברוך בער: "נו, נשמע קצת, מה אתה מספר על הרבי הקדוש ה'חפץ חיים'?"

ור' שלום אישישוקר מספר לר' ברוך בער: ה'חפץ חיים' תיאר באוזניו כיצד הוא 'סידר' את רבו ר' נחומק'ה שעקב אחריו לראות את מעשיו באישון ליל בבית הכנסת וראה אש לוהטת סביבו בשעת לימודו. וגם אני עשיתי זאת לרב'ה שלי - ה'חפץ חיים'...

והוא מוסיף ומספר: שמת' לב שה'חפץ חיים' יוצא מפעם לפעם מחוץ לעיר לבדו, בלי בני לוויה. הסתקרנתי לדעת מה ה'חפץ חיים' עושה שם. פעם אחת עקבתי אחריו ביציאתו מן העיר והתחבאתי במקום מסתור. ממקום מחבואי עקבתי מרחוק אחר מעשיו. ומה אני רואה לגנז עיני שהוא נוטל מקל וצר צורה של עיגול באדמה, ממש כמעשהו של חוני המעגל!

הוא נעמד בתוך העיגול, ואז הוא אומר בקול: "רבנו של עולם, אני לא יוצא מכאן עד שתענה לי" לא חולפות כמה דקות, והחפץ חיים יוצא בנחת מתוך העיגול, ניתן היה להבין מכך שהקדוש ברוך הוא נענה לו...

המשכילים גייסו את השלטונות לרעיון הנואל, ושר ההשכלה אובארום נתן הסכמתו. יתר על כן: קרא למנהיג הדור הגאון רבי איצלה מוולוז'ין זצ"ל, ודרש ממנו לפעול בענין. רבי איצלה הסכים לכך, מהסיבה ההפוכה

אל תתגרו בם (ב ה)

סיפר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, בשעתו, ביקשו המשכילים לקעקע את חומת היהדות בליטא. מה עשו, יסדו בחסות - השלטונות "בית מדרש לרבנים" בו חינוכו "רבנים" לעתיד לכפירה, וללעג לכל קודש. מובן שהמוסד רכש שם רע ואיש לא שלח לשם את צאצאיו. הוגיעו ראשיו את מוחם, כיצד יקנו לו הילה של יוקרה. שמו של הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל היה נערץ בפי כל, החליטו שאם יסכים להעניק חסות למוסד, לעמוד בנשיאותו שיקרא שמו עליו, לא יהססו ההורים לרשום אליו את הנערים.

גייסו את השלטונות לרעיון הנואל, ושר ההשכלה אובארום נתן הסכמתו. יתר על כן: קרא למנהיג הדור הגאון רבי איצלה מוולוז'ין זצ"ל, ודרש ממנו לפעול בענין. רבי איצלה הסכים לכך, מהסיבה

ההפוכה. סבר שאם רבי ישראל יעמוד בראש המוסד יחולל בו מהפכה ברוכה. יפטר את המורים הכופרים, יבחר במורים יראי שמים, וישפיע בדמותו הכבירה וביראתו הקודמת חכמתו העצומה על החניכים.

וכך שר ההשכלה הרוסי התלווה אל רבם של ישראל, ויחדיו פנו לרבי ישראל שהיה אז אברך - בשנות השלושים לחייו שייעתר לבקשה. - רבי ישראל שלל את הרעיון מכל וכל. הוא סבר שהמוסד רקוב מיסודו, ומינויו רק יתן גושפנקא לשחיתותו, כחותמת הכשר למוצר טרף. וכדי שלא להתגרות במלכות מצד אחד וגם לא להיות תחת מרות גדול הדור בליטא שחייב את הרעיון, ברח לעיר הנמל ממל שבצפון גרמניה.

המצב הרוחני של הקהילה היהודית בממל היה בשפל המדרגה. יהודים הגיעו לשם כדי להתערות בחיי הכלכלה, וכלכלת העיר סבבה סביב הנמל הגדול. פריקה וטעינה, יבוא ויצוא. הנמל עבד ששה ימים בשבוע, ושבת ביום ראשון, יום השבתון של הגויים. ועסקי היהודים עשו שבתם חול, רחמנא לצלן.

ידע רבי ישראל שלא יעלה בידו לשכנעם לסגור עסקיהם [כעשר שנים מאוחר יותר, כשהגיע לממל לתקופה ממושכת, עלה בידו לפעול לסגירת כל עסקי היהודים בשבת. אבל זו פרשה בפני עצמה]. עבדו ביום ששי כרגיל, סגרו עסקיהם עם ערב והחליפו בגדיהם, ובאו לבית הכנסת לקבלת שבת. שבו לקידוש וסעודת שבת, ולמחרת השכימו ליום מסחר רגיל!

ביקש רשות הדיבור בין קבלת שבת לערבית. עלה ואמר: "טייערע ברידער", אחים יקרים, הרי כולנו יהודים, וכולנו מאמינים, וכולנו רוצים לשמור את התורה. והראיה, שאתם כאן. שלאחר יום עבודה מפרך ומתיש התכנסתם לקבלת שבת חגיגית. אלא מאי, גדול נסיון הפרנסה, ואינכם עומדים בו. לא אחווה דעתי, 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע' (יבמות סה:). אבל בדבר אחד תסכימו אתי - גם אם 'חייבים' אתם לפתוח את העסק, אין שום הכרח ואין שום היתר לעשו! אין שום היתר לכתוב, ולו אות אחת, במה שאינו נוגע לעסק. לפחות זה!"

"כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים" (ברכות ו:), הדברים היוצאים מן הלב נכנסו לליבותיהם, וקיימו וקבלו עליהם לשמור שבת כהלכתה, בכל פרטיה - מלבד בעסקיהם. לא, לא היה לכך היתר. אבל כמה חילולי שבת נמנעו בעקבות אותה דרשה!

ובהיותי בארצות הברית, סיפר לי שם רב אלו שאלות מגיעות אליי. אחד טלפן, אביו נפטר, ועליו לשבת שבעה. אבל אינו יכול להשביט את העסק שבוע שלם. יאמר הרב, מה המינימום שעליו לשבת. והשיבו על אתר: המינימום הוא ארבעה ימים.

סבר וקיבל. שמעתי ותמהתי: אני מכיר "שלושה ימים לבכי, שבעה להספד, שלושים לתספורת" (מועד קטן כז:). אבל ארבעה ימים, מה המקור? הסביר לי: "הוא נפטר ביום רביעי". נו, אז מה? "שלפחות בשבת יהיה העסק סגור".

מעשה אבות

אמר לו אותו גאון: "בשכר זה - ספרך
שהינך מדפיס עתה לא ירד משולחנם של
תלמידי חכמים לעולם, בעוד שספרו של
אותו שביזהו לא יזכה שילמדו בו רבים"

אם אין דרך ארץ, אין תורה

שח הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א: לפעמים ישנה מחלוקת בין גדולי ישראל בעניינים מסוימים, כדרכה של תורה, ואנשים קטני ערך מנסים להכניס ראשם בין הרים גדולים ולחזות דעה. על כל אחד מהם צריך להיזהר משנה זהירות בכבוד רעהו, לבל יפלוט פיו או קולמוסו שמץ של זלזול.

כאשר הגאון בעל ה'פרי מגדים' זצ"ל עמד להדפיס את ספרו, הוא פנה לכמה מגדולי דורו לבקש את הסכמותיהם. בהגיעו לפתחו של אחד מחשובי תלמידי החכמים שבדור, שכהן כרבו של אחד הכרכים הגדולים בפולין, התבטא עליו הלה בנימה מזלזלת במקצת שגרמה ל'פרי מגדים' חלישות הדעת.

כאשר הגיע לפתחו של גדול אחר מאבירי אותו הדור וסיפר לו את אשר קרהו, אמר לו אותו גאון: "בשכר זה - ספרך שהינך מדפיס עתה לא ירד משולחנם של תלמידי חכמים לעולם, בעוד שספרו של אותו שביזהו לא יזכה שילמדו בו רבים."

ואכן כך היה: הספר 'פרי מגדים' הפך להיות נכס צאן ברזל בעולם הפסק וההלכה - ואין לך רב ומוורה הוראה שיפסוק הלכה למעשה בשולחן ערוך 'אורח חיים' ו'יורה דעה' מבלי לבסס דבריו על פסקי ה'פרי מגדים'.

מצאתיו יושב ולומד בפתח הבית, המתנתי
עד שהבחין בי, ואז קם וקיבלני בחביבות
והציע לי לשבת על הכסא עליו ישב

אם אין דרך ארץ, אין תורה

סיפר הגאון רבי משה שטיינמן בן מרן רה"י רבינו הגראי"ל זצוק"ל: הרב יוסף ארלנגר ז"ל, לימים תושב בית וגן בירושלים, אמר לי: כיון שאחרי החתונה אבי מורי התגורר תקופה ארוכה בעירת לוגנא

שבשווייץ, אזי הוא כנער שוויצרי שכר במיוחד דירה בקרבת הבית בלוגנו, וכך יכול היה לזכות ללמוד יחד עם אבי מורי כמה שעות בחברותא כל יום. "ואכן זכיתי ולמדתי עמו כל אותה תקופה", אמר בשמחה.

אחר כך כאשר מרן עלה לארץ הקודש, הגיע רבי יוסף ארלנגר זצ"ל כמה פעמים במיוחד לבקרו בעיר כפר סבא.

וסיפר: "פעם אחת ביום קיץ רותח. הגעתי במיוחד עד כפר סבא ומצאתיו יושב ולומד בפתח הבית, המתנתי עד שהבחין בי, ואז קם וקיבלני בחביבות והציע לי לשבת על הכסא עליו ישב. "מיאנתי לשבת על כסא מורי ורבי, אבל משום מה האיץ בי לשבת דווקא על הכסא שלו. התעקשתי לא הייתי מסוגל לשבת על כסאו. אמרתי - אכנס פנימה להביא כסא אחר, אבל מורי ורבי מיאן.

"אחרי כמה דקות נכנסנו הביתה, ואז הבחנתי והבנתי היטב - כי בבית לא היה כסא נוסף לתת לי לשבת עליו! היו כמה ארגזי תפוזים שהילדים ישבו עליהם, והכסא עליו ישב רה"י הוא הכסא היחיד... הבנתי מדוע ביקש שאשב על כסאו.

בבכי ספרה: בנה יחידה נעלם זה
שבועיים וכנראה נחטף, ואין שום
מידע להיכן הלך או בידי מי נחטף

המקביל עליו על תורה

אשה עצובה הופיעה לפני רבי יעקב טייטלבוים זצ"ל ובבכי ספרה:

הגיוס לצבא הפולני. ידוע היה: אם הגאון יאמר להורים שהדבר שיסייע להם הוא הספר 'נדחי ישראל' של החפץ חיים - אין סיכוי שהבן ישוחרר. אבל אם יאמר "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך-ארץ" - סימן ברור שהילד ישוחרר מן הצבא.

ויהי היום, והנה אשה בוכייה נכנסת למעון רבי מאיר ומספרת לו את גודל-צערך על כך שבנה נלקח לצבא. והנה, ידע הגאון שבמקרה זה אי-אפשר לומר לה "כל המקבל עליו עול תורה" כיוון שמדובר באשה שעול-תורה אינו מוטל עליה. מה עשה רבי מאיר אריק? הוא פנה אל האשה ושאל אותה: "האם כשבנך ישתחרר, תהיי מוכנה להקדיש אותו להשם יתברך ולהטיל עליו עול תורה?" והאם הבוכייה השיבה מיד: "בוודאי. אני מבטיחה!"

בשומעו זאת, אמר הגאון: "אם כן, בנך ישוחרר, ואת תחזרי על הבטחתך שאמרת לי עכשיו בהדלקת הנרות בערב-שבת!" וכפי שאמר, כן היה. הבן שוחרר, ואכן אימו קיימה את הבטחתה וגידלתו לתורה, עד שהפך לגדול-בתורה וכיהן כאחד האב"דים החשובים באותה תקופה.

הרבי לא נואש. הלך למטבח ומצא 50 דולר ועוד כמה מטבעות של 17 דולר. כך המשיך לגרד עוד כמה פרוטות עד שהגיע לסכום כולל של 9,995 דולרים

וְהָיָה מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה

מעשה נפלא מסופר על הרה"ק רבי יואליש בעל ה'דברי יואל' מסאטמר זצ"ל: פעם בא אליו יהודי שביקש כסף לצדקה ותינה בפניו את צערו שהוא עומד לחתן את אחד מילדיו בשעה טובה. הגיע לאמריקה כדי לגייס סכום של עשרת אלפים דולרים למימון החתונה, אבל ההצלחה לא האירה לו פנים - לא הצליח לכסות אפילו את ההוצאות של כרטיס הטיסה, ותיכף הוא צריך לשוב לארץ. הרבי מסאטמאר ראה שמדובר באדם כאוב מאוד וניכרים דברי אמת, והחליט לתת לו כל מחסורו. שאל הרבי: "כמה כסף חשבת לגייס פה באמריקה?" השיב: "עשרת אלפים דולרים." אמר הרבי: "בוא נראה, אולי אני אוכל לעזור לך." פתח את המגירה והוציא חבילה של אלף דולר, אחר כך פתח מגירה נוספת והוציא עוד 700 דולרים, ניגש לארון והוציא עוד 3,000 דולר. כך הלך והניח על השולחן עוד ועוד שטרות עד שהגיע לסכום של 9,800 דולר - עדיין חסרו 200 דולר. הרבי לא נואש. המשיך לחפש במדף למעלה, בקופסה מתחת לארון, הלך למטבח ומצא 50 דולר ועוד כמה מטבעות של 17 דולר. כך המשיך לגרד עוד כמה פרוטות עד שהגיע לסכום כולל של 9,995 דולרים - חסרו רק חמישה דולרים. המשיך לחפש עוד ועוד עד ש'התייאש' כביכול ואמר לאותו יהודי: "זהו, יותר מזה אני לא יכול לתת לך, אבל אני מקווה שתצליח לגייס

בנה יחידה נעלם זה שבועיים וכנראה נחטף, ואין שום מידע להיכן הלך או בידי מי נחטף.

האזין הרב למצוקתה בלב רחום ואמר לה: "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. האם את מבטיחה שאם בנך ימצא בריא ושלם, הוא יתמסר כולו ללימוד התורה?" שאל אותה הרב בנחרצות. ובלא היסוס ענתה האם בלב שלם: "בודאי שאני מסכימה!"

"אם כן", אמר הרב, "צאי וחפשי את בנך, ובעזה"י תמצאי אותו." לאחר כשעה חזרה האם עם בנה!

"אחרי שיצאתי מבית הרב חדורת אמונה מדברי החיזוק, עלה בליבי לפנות אל תחנת המשטרה הקרובה ולחפש את בני", סיפרה. "פנית אל מפקד המשטרה וביקשתי ממנו בתקיפות: 'הביאו לי את בני!' הקצין שאל לשמו של הבן, ולאחר כמה דקות חזר מהחדר הסמוך עם הבן. לא התמהמהנו בתחנה אפילו רגע אחד, יצאנו משם מיד, והנה אנחנו כאן לפניכם."

כהבטחת האם, היא שלחה את בנה לארץ ישראל כדי שיוכל ללמוד שם תורה בהשקט ובטחה.

בעל הגאווה חושב שמגיע לו כל הון דעלמא, וכל מה שיש לו הוא בטוח שהקב"ה לא נותן לו למה שבאמת מגיע לו

וְהָיָה מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה

מרגלא בפומיה דכ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצ"ל, ענווה מביאה שמחה וכן להיפך - גאווה מביאה לידי עצבות. והוסיף לבאר: מי שחי בענווה ובפשטות חושב בינו ובין עצמו שמעיקר הדין לא מגיע לו שום דבר, וכל מה שהקב"ה נתן לו הוא יותר ממה שמגיע לו. לכן איש כזה שמח ומרוצה ותמיד טוב לו.

אבל בעל הגאווה חושב שמגיע לו כל הון דעלמא, וכל מה שיש לו הוא בטוח שהקב"ה לא נותן לו למה שבאמת מגיע לו. לכן הוא תמיד מתעצב ומלא טרוניא על כך שלא זכה לקבל את חלקו הראוי לו. ועל זה אמר הכתוב: "והיה עקב" - אין 'והיה' אלא לשון שמחה. איך מגיעים לשמחה? על ידי 'עקב' - ענווה.

במקרה זה אי-אפשר לומר לה "כל המקבל עליו עול תורה" כיוון שמדובר באשה שעול-תורה אינו מוטל עליה. מה עשה רבי מאיר אריק?

מְעַבְרִין מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ

סיפר מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: רבים הגיעו אז לביתו של הגאון רבי מאיר אריק להתחנן שיושיע את בנם מגזירת

בחזרת הש"ץ של מנחה את חמשת הדולרים החסרים ותשלים את הסכום לפני שתצא לשדה התעופה."

מיד כשיצא היהודי התפרץ הגבאי: "רבי! הרי יש כסף רב במגירה, מדוע עשה הרבי כאילו הוא מתקשה למצוא את הסכום המבוקש?" השיב ה'דברי יואל': אם בו במקום הייתי שולף לו את מלוא הסכום ונותן לו אותו בשלמות? היהודי היה יוצא מכאן ומתחיל לייסר את עצמו: איזה שוטה הייתי, למה ביקשתי רק עשרת אלפים דולר? יכולתי לבקש חמישה עשר או עשרים ושלושים אלף! "עכשיו, כשחסרו לו חמישה דולרים והוא יוצא בהרגשה שנתתי לו את כל הכסף שהצלחתי למצוא בביתי, הוא טופח לעצמו על השכם ואומר: איזה מוצלח אתה! ידעת לנקוב בדיוק בסכום שהרבי יכול היה לתת!..

"אני שואל גבירים האם הם מקפידים להפריש מכספם מעשר, והם משיבים על אתר: 'ודאי שכן!' אבל כאשר הם בודקים באמת, בדרך כלל הם מגלים..."

מעשרות, סִיג לְעֶשֶׂר

כך אמר רבינו ראש הישיבה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל: "הרבה פעמים אני שואל אנשים גבירים האם הם מקפידים להפריש מכספם מעשר או חומש, והם משיבים על אתר: 'ודאי שכן!' אבל כאשר הם בודקים באמת, בדרך כלל הם מגלים שאינם מגיעים למעשר וקל וחומר לא לחומש". אברך תלמיד חכם סיפר כי שמע את רבינו מעורר עשיר פלוני על אודות מעשר כספים:

"האם אתה נותן מעשר?" שאלו רבינו.

"בודאי", השיב העשיר.

המשיך רבינו ושאלו: "כמה נתת עד היום?"

הוא הרהר דקה ארוכה והשיב: "מיליון דולר."

"וכמה הרווחת עד הנה, רק עשרה מיליון?" השיב העשיר במבוכה: "לא, הרבה יותר..."

"יקום כאן אחד שהקפיד מאז ומתמיד על מעשר כספים, ועם כל זאת הוא הפסיד כעת בנפילות הגדולות של הבורסה!"

מעשרות, סִיג לְעֶשֶׂר

קבוצת עשירים שכמעט כולם ירדו מנכסיהם נכנסה לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שהתייחס אליהם בהוקרה ובחיבה גלויה, אך עם זאת הכריז: "יקום כאן אחד שהקפיד מאז ומתמיד על מעשר כספים. 'מאז ומתמיד' - כוונתי לא רק כאשר העסקים היו בשיא פריחתם, אלא גם בתקופות שפל. יקום אחד כזה ויגיד שעם כל זאת

הוא הפסיד כעת בנפילות הגדולות של הבורסה!" קם אחד מהנוכחים ואמר: "אני אכן הקפדתי, ובאמת לא נפלתי..."

צעקות וכמעט הכאות נזרקו אליו מכל עבר. הוא ישב מבווייש, כאוב ומתוסכל על מעשהו, מבלי שיש לו אף צד קטן כיצד להתגונן. רק אחד ישב, נשך את שפתיו ושתק!

סִיג לְחֻכְמָה, שְׂתִיקָה

מעשה נפלא סיפר מגיד המישרים רבי יעקב שיש על מעלת הבולם פיו בשעת מריבה: לפני שנים רבות בחודש ניסן תשס"ט, הגיעו בני משפחה מארה"ב לארץ ישראל כדי לחוג את חג הפסח. הם שהו בארץ כחודש ימים, חרשו אותה לאורכה ולרוחבה, ובמצלמה תיעדו כל מקום שאליו הלכו - בכל המקומות הקדושים ואתרי התיירות.

לאחר חודש הסתיים הביקור המוצלח, כשבאמתחתם חוויות מרגשות ונעלות שכולן ספונות בתוך המצלמה לזכרון מכל המקומות שהיו בארץ. כשישבו בני המשפחה במטוס, רצה אחד האחים לעבור על כל התמונות להיזכר במקומות הקדושים ובחוויות. והנה...

בלחיצה אחת קטנה וטעות איומה - כל התמונות נמחקו כאחת! צעקות וכמעט הכאות נזרקו אליו מכל עבר. הוא ישב מבווייש, כאוב ומתוסכל על מעשהו, מבלי שיש לו אף צד קטן כיצד להתגונן.

רק אחד ישב, נשך את שפתיו ושתק! היה זה האח בעל המצלמה, שהשקיע כחודש ימים עמל, יזע ויגיעה לצלם כל מקום בפזזה הכי טובה... הוא שתק! כשנחתו בשדה התעופה והגיעו לביתם, נגשה אחת האחיות לאחיה בעל המצלמה ובקשה ממנו להכנס לחדרה. כשהוא נכנס היא שפכה את כאב ליבה: על מצבה האומלל שהיא כבר בת עשרים ושבע שנים ועדיין לא רואים באופק שום ישועה לשידוך. היא ספרה לו על הטלטלות שהיא וההורים עוברים בכל מה שקשור לשידוכיה, וישועה אין!

ואז היא אמרה לו בקול בוכים: "עמדתי במטוס, ראיתי את כולם צועקים מרה על אחינו שמחק את התמונות, ואתה... בעל המצלמה והמצלם... שתקת! אחי היקר!", היא התחננה אליו בקול בוכים, "אתה יודע מה כתוב על הבולם פיו בשעת מריבה! אנא ברח אותי עכשיו שאמצא מהר את זיווגי!"

האח התרגש עד מאוד ובדמעות ברח את אחותו ואמר: "אני מברך אותך שעד יום ההולדת שלך תתארסי!" לא חלפו ימים רבים, ואחד השדכנים הציע הצעה שכלל לא עלתה עד עכשיו על הפרק. השידוך התקדם במהירות, ובראש חודש סיון, יומיים לפני יום הולדתה, שברו צלחת בשעה טובה ומצלחת!

כששמע הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל על המעשה המרגש הזה, אמר בהלצה: "על המעשה הזה ניתן להמליץ את אחת מברכות הנישואין 'אשר יצר את האדם בצלמו... והתקין לו ממנו בן עד עדי' - המצלם ששתק 'בצלמו' זכה וממעשה זה 'התקין לו ממנו בן עד עדי', ממצלמה זו הותקן בית בישראל לעדי עד!"

והרב'ה עמד על מקומו, מילמל והתנענע כאילו הוא מתפלל עתה מנחה!

טריק שכזה! גם התפלל תפלת מנחה מהודרת וגם עלתה בידו שלא לבייש את אותו שליח ציבור!

הוא אשר דיברנו, כשיהודי יודע לכלכל נכונה את דרכיו, ומבין כראוי שתפקידו משתנה מרגע לרגע, הוא מבין שאותה רבע שעה שאתמול היתה יקרה כל כך ולא הסכים לבזבז אותה בעד שום הון שבעולם, התבזבזה לה היום בנחת ובשמחה, כדי שלא לבייש יהודי. כי ידע הרבי והיה במוחו משקולת של זהב מה צריך לעשות בכל זמן מן הזמנים - ואם מה שצריך לעשות עתה הוא 'לבזבז' רבע שעה, הרי הוא עושה זאת ללא עוררין!

ובאמת - הרי לא בזבז הרבי את זמנו, הרי קיים באותה שעה את רצון הבורא בהידור רב!

עומדים אנו בימי 'בין המצרים', ימי סוף הזמן, לאחרים יבואו ימי 'בין הזמנים', ולא כל העיתות שווים. אך בכולם צריך לחתור תמיד אל המטרה העיקרית לעשות רק רצון הבורא יתברך באותה שעה!

קבועה כל יום, כאשר מניין חסידים מקיפים אותו ומתבוננים בדרכיו. בין האנשים שהתפללו עמו היה אחד שהיה לו 'חיוב' להתפלל לפני העמוד ביום מסוים בשנה מחמת יארצייט לאביו, והיה האיש הזה מתפלל במהירות עצומה. הצדיק שידע את מנהגו של איש זה להיחפז בתפילתו, לא אבה להתפלל עמו את תפילת המנחה 'וכי כך יאה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים ולגרור את תיבות התפילה במהירות כל כך מופלגת, כאילו שק תבואה מונח על ראשינו וממהרים אנו להיפטר ממנו. לא ולא!'

אך מצד שני כיצד יבייש יהודי?! והרי זה 'פייער'! אש! לבייש יהודי זה הרי איסור דאורייתא, ומוטב להיזרק לכבשן האש מאשר להלבין פני חברו ברבים. ולא היה הרבי יכול להתחמק שכבר התפלל מנחה, שהרי מנין קבוע הוא לו. כל יום הוא מתפלל במנין זה!

פלונטר! מה עושים בעת הזאת?

הלך הרבי והקדים להתפלל מנחה במתינות וכראוי, ב'זכרון משה' או באחד מבתי המדרש שהיה רבי ישראל מרדכי רגיל לישב בהם ולהתמיד בתורה. כשהגיעה השעה הקבועה למנין הקבוע, יצא מחדרו ונעמד על מקומו הקבוע ב'מזרח', בעל היארצייט ניגש,

בחיי, הוא היום בו ביליתי במרתף אוצרות המלוכה, אמנם כל היום עמלתי בפרך בקדחתנות ללא הפוגה וללא מנוחה, לא אכלתי ולא שתיתי, אבל ידעתי שבכל רגע הנני מוסיף עושר על עושרי, הנה עוד מחרוזת פנינים, והנה עוד צרור יהלומים, הנה זהב, והנה חפץ אומנות ושכיות חמדה...

הנמשל אומר החפץ חיים, כך צריך להיות הרגשתינו בזה העולם בקיום המצוות, שהרי יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ואילו כך חשנו, לא היה מאושר מאיתנו בשעה של לימוד תורה.

(זאריטס לפרשת השבוע, כי תבוא תשפ"ג)

חפצי אומנות ושכיות חמדה, והיה לעשיר מופלג. בנה וילה רחבת ידיים בלב המטרופולין, היה לסוחר מצליח ולמקובל בכל טרקליני החברה הגבוהה, השיא את צאצאיו עם בני האצולה, ובכל שנה ערך משתה למכריו, ביום בו זרח מזלו והאירה שמש הצלחתו. פעם בעת המשתה כטוב ליבו ביין, שאל את הנאספים, אימרו נא לי מה היה היום המאושר בחיי? ניחשו יום חנוכת הבית, ארמון כזה מפואר שמעטים יש כמוהו שבנויים ברוב פאר והדר. אחרים אמרו יום הנישואין, יום נישואי ילדיך יום בו הוכתרת בתואר אצילות והוא שלל את כל התשובות.

אכן כולם ימים טובים ושמחים אמר העשיר, אבל היום המאושר

בזכות התורה ולומדיה

מאות אלפי יהודים כבר זוכים להתקדם מיד יום בידיעת התורה
באמצעות התוכניות השונות של 'דרשו' אל תישאר מאחור!

לפרטים והרשמה גש לעמדת נדרים פלוס

מדוע השתתפות בהגרלה אינה נחשב כמשחקי מזל והימור האסורים אף בימות החול? והאם מותר לחלק שקיות ממתקים לילדים בשבת על פי הגרלה?

משחקי מזל והימור, אסורים מדרבנן. משחקים אלו מכונים בפי חכמינו ז"ל 'קוביא' - קָשָׁם פיסת העץ או האבן שנהגו לשחק באמצעותן משחקי מזל שונים. וסיבת האיסור היא, משום שיש בדבר 'אבק גזל', כיון שהמנצח במשחק זוכה בכספי חברו ללא הקנאה גמורה. ויש אומרים שהטעם הוא משום "שעוסק בדברים בטלים, ואין ראוי לאדם לעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ובשובו של עולם". ובכלל איסור זה - עריכת הגרלה באופן שאחד המשתתפים זוכה בממון או בחפץ של אחר. והגרלות המתבצעות על ידי איסוף כסף מאנשים רבים על מנת שיזכה אחד מהם בכל הכסף, כתב הערך שי, שהואיל והגרלות אלו מקובלות בכל העולם, נחשב הדבר כקנין 'סיטומתא' [= קנין התלוי במנהג הסוחרים], ואין בהן חשש גזל. וכן כתב המנחת יצחק. והבית שלמה כתב, שאין בהן חשש גזל משום שההגרלות חלות מצד חוקי הממשלה, ו'דינא דמלכותא - דינא'.

והגרלות המתבצעות באופן שכמה אנשים נותנים סכום מועט על מנת שאחד מהם יזכה בחפץ מסוים, או בדירה, וכדומה, כתב הבן איש חי בשו"ת רב פעלים, שיש טעם נוסף לכך שאין בהן חשש גזל - שהזוכה אינו מקבל את הכסף שנתנו, אלא חפץ אחר, השייך לבעלי ההגרלה, וממילא אינו נחשב כגזל את שאר האנשים המשתתפים בהגרלה. והגרלה לצרכי צדקה, כתב הפתחי חושן שמוותרת היא מטעם נוסף - שעיקר מטרת המשתתפים בהגרלה אינה לזכות בפרס, אלא לתמוך בצדקה, ואף באופן שעיקר מטרת המשתתפים היא לזכות בפרס, מכל מקום עיקר ההגרלה היא עבור הצדקה.

ומכאן, לדיני הגרלה בשבת: חכמינו ז"ל אסרו לערוך הגרלה בשבת על כסף או חפץ, משום שהיא דומה למקח וממכר, האסורים בשבת מדרבנן. ובהגרלה לחלוקת חפצים, יש טעם נוסף לאיסור - שמה יבואו המשתתפים לידי מדידה ושקילה, האסורים אף הם מדרבנן. ומטעם זה, אסורה אף הגרלה לחלוקת חפצים שווים [שמטרתה למניעת טענה לחוסר צדק], למרות שאינה דומה למקח וממכר. והגרלה לחלוקת חפצים שווים השייכים לאדם אחד, והוא מחלקם לבני ביתו, וכגון אב המחלק שקיות ממתקים שוות לילדיו - מותרת, כיון שאינה דומה למקח וממכר, וגם אין בה חשש למדידה, שהרי הכל ניתן על פי בעל הבית, אבל הגרלה כזו על חפצים שאינם שווים, אסורה, ויש מתירים. ואיסור עריכת הגרלה בשבת הוא אף לצורך מצוה, ואף באופן שלא היה ניתן לעורכה לפני שבת. ולכן אסור, לדוגמה, לערוך הגרלה על פרסים ב'חברת תהילים' לילדים, למרות שההגרלה עשויה לגרום לילדים רבים להשתתף באמירת התהילים. אולם, מותר לערוך הגרלה על עלייה לתורה, וכדומה, משום שהעולה בגורל אינו זוכה בחפץ כלשהו, ולא בכסף, אך אין לערוך הגרלה זו בצורה של הגרלה רגילה, דהיינו, באמצעות פתקים וכדומה, אלא בצורה שונה, וכגון שלכל משתתף בהגרלה תִּשְׁוֹן אות מסוימת, ויפתחו ספר באורח אקראי, והאות הראשונה בעמוד שנפתח היא הזוכה בהגרלה.

האם מותר לערבב 'מיונז' בסלט בשבת?

ומתי כדאי להכין את סלט הבצל והביצים לשבת בבוקר?

אחת מל"ט מלאכת האסורות בשבת, היא מלאכת 'הלש', שמהותה היא - עירבוב של מוצק ונוזל והפיכתם לבלילה אחת. כפי שנלמד להלן, למלאכה זו משמעות רבה בהכנת סלטים שונים בשבת. ולדוגמה: הגר"נ קרליץ זצ"ל הורה, שמותר לערבב שמן, חומץ או 'מיונז', בעלי חסה שאינם קצוצים

דק דק, או בתפוחי אדמה החתוכים לחתיכות גדולות; ואין בכך איסור לישנה, משום שהירקות אינם נעשים כ'עיסה' אחת. אולם, בהכנת סלט ירקות החתוכים דק עם שמן, חומץ או מיונז, צריך לעשות שני שינויים: האחד, בסדר עירבוב השמן והביצה, דהיינו, שהרגילות היא שכאשר מערבים שמן במאכל שופכים את השמן לתוך המאכל, וכאן יעשה להיפך, שישפוך שמן לקערה, ואז יערבב בו את הירקות; והשני, ב'גיבול', שיבחוש בסלט בצורה של 'שתי וערב' ולא בסיבוב הכף כרגיל, וכיוצא בזה.

ומכאן למנהג עתיק יומין של רבבות בני ישראל, לאכול בשבת בבוקר 'סלט ביצים ובצל', העשוי מביצה מבושלת ומפוררת, בצל קצוץ ושמן. מאחר ועל ידי תערובת השמן מתחברים פירורי הביצים יחד, וכן הבצל, ונעשים כעיסה אחת, נהגו בבית החזון איש שלא להכין סלט זה בשבת, מחשש לאיסור לישנה. והגר"נ קרליץ זצ"ל הורה, שניתן להכין את הסלט בשבת על ידי עשיית שני שינויים, בסדר העירבוב וב'גיבול', וכמפורט לעיל לענף סלט ירקות. ולדעת השבט הלוי, אין צורך בשינוי משמעותי באופן ה'גיבול', ודי בשינוי מועט, ושלא יערבבוהו היטב. ורבים נהגו להכין סלט זה ללא שינוי, והגרש"ז אויערבך זצ"ל כתב טעם להתיר את הכנתו בסמוך לסעודה, והוסיף שמשום כך אין לערער על המנהג להכין מאכל זה בשבת, ובפרט לאור העובדה שכך נהגו אצל רבים מגדולי התורה והיראה. וגם המנחת יצחק האריך להסביר את הטעמים להקל בדבר, אך בסיום דבריו כתב, שראוי לחלק לבני הבית את הבצלים עם הביצים, וכל אחד ישים את השמן בעצמו, ויערבב בשינוי, ובעדינות.

האם מותר להתיז ריח דוחה יתושים על בגד בשבת? והאם מותר למהול תרכיז 'מי פה' במים בשבת?

אסור להניח או להתיז בשבת בושם וכיוצא בו על גבי בגד על מנת להכניס בו ריח. איסור זה הוא מדרבנן, וטעמו משום ש'מוליד' ריח בבגד, והמוליד דבר חדש דומה לעושה מלאכה. והתזת ריח דוחה יתושים על בגדי השינה או המצעים - לדעת השבט הלוי, הדבר אסור בשבת, למרות שהריח בלתי נעים ואינו נחשב ל'תיקון' בבגד, אך באופן שהריח חלש וכמעט בלתי מורגש, ניתן להקל.

ונתנית בושם על גוף האדם, מותרת, אם משום שהבושם אינו מוליד ריח בגוף עצמו, אלא מונח עליו בלבד, ואם משום שהריח אינו מתקיים לאורך זמן, מחמת הזיעה. ולדעת האור לציון, היתר זה הוא

דווקא במקומות המגולים שבגוף, שבהם הריח מתפוגג במהרה, ולא במקומות המכוסים. והגר"נ קרליץ זצ"ל הורה, שמוותר לאדם לתת בושם על גופו בשבת אף באופן שבוודאי יולד ריח גם בבגד שלו, כגון בהתזת 'ספריי', אך אם כוונתו שהבושם יגיע גם אל הבגד - הורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאסור אף לתת את הבושם על גופו.

כמו כן, לדעת השבט הלוי, מותר לשטוף את הפה ב'מי פה' בשבת, משום שכאמור, אין איסור הולדת ריח בגוף, אולם, המשתמש בתרכיז מי פה שמוהלים אותו במים, צריך למהול את טיפות מי הפה במים לפני שבת, משום שאסור להוליד ריח במים. ובדעבד, דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שמוותר למהול את הטיפות במים בשבת, משום שאין כוונתו שמי הפה יתנו ריח במים אלא לדללם בלבד. ואם יש במי הפה חומר חיטוי לחיך ולשיניים, הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל, שאסור להשתמש בהם בשבת בכל אופן.

האם מותר להוציא את הגלעין מהאפרסק לפני אכילתו בשבת?

פירות וירקות שבדרך כלל נאכלים עם קליפתם, כגון ענבים ועגבניות, הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל, שמוותר לקלפם בשבת, ואין בכך איסור 'בורר', למרות שהקליפה אינה נאכלת בפני עצמה. אולם, פירות וירקות שבדרך כלל קליפתם אינה נאכלת, כגון גזר, וכן ביצים מבושלות - אסור לקלפם, אולם, בסמוך לאכילה מותר לקלפם, ואף באמצעות סכין. ופרי שיש בו גלעין, כגון שזיף ואפרסק - לדעת המשנה ברורה בשם הפרי מגדים, בסמוך לאכילה מותר להוציא ממנו את הגלעין; ולדעת החזון איש אסור לעשות כן אף בסמוך לאכילה, אלא יאחז בגלעין וימשוך את הפרי, או שיקפל את הפרי כלפי חוץ באופן שהגלעין יפול מאליו.

עמוד היומי

"מה שקורה במבחנים של ערב שבת 'נחמו', זה שהאתגר הוא כפול, גם מבחנים במתכונת 'בין הזמנים' וגם המבחן הראשון ב'עמוד היומי' על מסכת פסחים. כמובן שאנחנו צופים תנועה ערה במיוחד במוקדי הבחינה ונערכים בהתאם"

הרב אהרן כהן, מנהל מערך המבחנים ב'דרשו', מספר על ההיערכות לקראת
המבחנים שייערכו במוקדי 'דרשו' ביום שישי י"ד מנחם-אב הבעל"ט

יעקב א. לוסטיגמן

במרכז הלוגיסטי של 'דרשו' שוררת תכונה אדירה בימים האחרונים. ההיערכות לקראת המבחנים שייערכו בעז"ה ביום שישי י"ד אב בעיצומה, והעבודה מתבצעת בקצב מהיר במיוחד. מי שאינו מעודכן בחדשות האחרונות של 'דרשו', יתקשה להבין על מה המהומה. מדובר בארגון שפועל בלי הפסקה זה למעלה מחצי יובל שנים. מבחנים זה חלק מהדג"א הבסיסי של 'דרשו', למה אם כן צריכים להיערך בצורה כל כך אינטנסיבית ומיוחדת לקראת המבחן של י"ד אב???

מי שמנצח על המלאכה זה אחראי מערך מבחני 'דרשו' הרב אהרן כהן, שמסביר לנו במה מדובר: "מדובר במבחנים שנערכים מדי חודש בחודשו במקביל גם ב'דף היומי' על הש"ס הבבלי, גם על הש"ס הירושלמי, גם 'דף היומי' בהלכה, גם 'חבורת ש"ס', 'עמוד היומי', 'קנין חכמה', ועוד שלל תוכניות לימוד של 'דרשו'.

"אחת למספר חודשים, יש לנו אתגר מיוחד שנקרא 'בין הזמנים'. ולמה זה כל כך מאתגר? כי מערך המבחנים שלנו מבוסס על שני סוגי מוקדי בחינה, יש את המוקדים שפועלים בימי שישי והם מוקדים כלליים, על כל תוכניות 'דרשו'. לעומת זאת המוקדים של ימי חמישי הם רבים מאוד. מדובר במאות רבות של מוקדים שפתוחים לא רק לאברכי אותו כולל, אלא לכל מי שרוצה לבוא ולהיבחן שם.

"ומה קורה בבין הזמנים, כשרוב הכוללים לא פעילים? המבחנים

בעיקר במוקדים הגדולים של ימי שישי, ואז מספר טפסי המבחן שאנחנו צריכים להציב שם גדל בחדות. עם זאת, כ-150 מוקדים עדיין פעילים בימי חמישי, גם בימי 'בין הזמנים'.

"אתגר אחר שיש לנו מעת לעת, זה האתגר של מבחנים בתוכנית חדשה, או מחזור חדש, או 'מבחן כניסה' לתוכנית קיימת. בכזה מקרה אנחנו צריכים לנסות לצפות מראש כמה נבחנים יהיו בערך בכל מוקד, אנחנו לא יכולים להסתמך על המספרים של החודשים הקודמים, כי יש הצטרפות המונית.

"מה שקורה במבחנים של י"ד אב - ערב שבת 'נחמו', זה שהאתגר הוא כפול, גם מבחנים במתכונת 'בין הזמנים' וגם המבחן הראשון ב'עמוד היומי' על מסכת פסחים. כמובן שאנחנו צופים תנועה ערה במיוחד במוקדי הבחינה ונערכים בהתאם, זה פרויקט מורכב מאוד ובעז"ה אנחנו זוכים לעמוד בו בהצלחה.

"כחלק מההיערכות, הרחבנו את שעות הפעילות במוקדים שנמצאים באזורי נופש כמו נתניה, צפת, טבריה, בית חלקיה וכדומה, בחלק מהמקומות אנחנו אפילו יותר ממכפילים את שעות הפתיחה של המוקד, במקום שעתיים בימי שישי רגילים, הפעם הם יהיו פתוחים שש שעות!

"ועוד חידוש אחד אחרון להפעם, פתחנו מוקד קבוע גם במערת המכפלה, וכן מוקד שיהיה פעיל בבין הזמנים בלבד באתרא קדישא מירון. ניתן להתעדכן בפרטים המלאים ב'נדריים פלוס' ובמשרדי 'דרשו' בטלפון שמספרו 02-560-9000."

גליון 692
שנה י"ד תשפ"ה

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר ז"ל

232222222222

סיפורי חז"ל

מעשה במוכס אחד ישראל רשע שמת, ובו ביום מת אדם גדול בעיר, ובאו כל בני העיר ויתעסקו במיטתו, וקרובי אותו מוכס הוציאו גם את מיטת המוכס אחריו, קפצו עליהם אויבים והניחו המיטה וברחו, והיה שם תלמיד אחד שישב לו עם מיטת רבו. לאחר זמן חזרו גדולי העיר לקבור את החכם ונתחלפה להם מיטתו בשל מוכס, והיה התלמיד צועק ולא הואיל, וקרובי המוכס קברו את החכם, ונצטער בה אותו תלמיד מאד, מה חטא גרם שיקבר זה בבזיון כזה, ומה זכה אותו רשע להיקבר בכבוד גדול כזה, נראה לו רבו בחלום ואמר לו: אל תצטער בוא ואראך את כבודי הגדול בגן עדן, ובוא ואראך אותו האיש בגיהנום וציר של פתח גיהנום סובב באזניו, אבל פעם אחת שמעתי בגנות תלמידי חכמים ולא מחיתי, לכן נענשתי, וזה המוכס פעם אחת הכין סעודה לשר העיר ולא בא שר העיר, וחילק את הסעודה לעניים. וזה היה שכרו.

(סנהדרין מ"ד - ב' ברש"י)

פרשת השבוע

לא תגורו מפני איש (א' - י"ז)

מסופר על הרה"ק רבי שמואל סלנט זיע"א רבה של ירושלים ת"ו, שפסק פעם בסכסוך בענייני ממון לרעת תקיף אחד, התבעס הלה וצעק, אני לא אשתוק על כך, אני אשבור את השמשות. ענהו ר' שמואל, ואתה חושב שאני אשתוק על כך? מיד נבהל הלה והסתלק, כי חשב שר' שמואל מתכוון למוסרו לשלטונות. מקורבי ר' שמואל שידעו שאין דרכו בכך, שאלוהו למה התכוון? אמר להם, התכוונתי שאם הוא ישבור את שמשותי, לא אשב בחיבוק ידיים אלא אקרא לזגג שיתקן.

כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים

(ד' - ו')

חכמתו של ילד יהודי

מסופר: פריץ אחד מפריצי הסביבה שבה גר אביו של הרה"ק רבי חיים מוואלווין זיע"א, הניח לשלושת בניו צוואה מזוהר, שאת הסוסים שהותיר עבורם יחלקו באופן הבא: אחד יקבל את חציים, השני יזכה בשליש, ואילו האחרון יקבל תשיעית, ובתנאי שלא יחלקו סוס אחד לשניים. והיו הבנים במבוכה רבה מאחר שאביהם הותיר להם שבעה עשר סוסים, ולא ידעו כיצד לחלקם ביניהם לפי תנאיו. חישבו

האחים וסיכמו כי שאלה סבוכה שכזו, אין לה מוצא אלא אם תוצג בפני ר' יצחק הפרנס הוולווינאי הידוע בחכמתו. בחרו להם האחים אחד מהם ושלחוהו לטכס עצה מהפרנס. ר' חיים שהיה אותה שעה ילד רק כבן חמש שנים, אך משראה שאין פותר לשאלה, הציע את עזרתו: אם תיתן לי סוס אחד מרכושך הפרטי, אפתור לכם את הבעיה הבטיח הילד לנציג האחים, והלה הסכים. תחילה כעס עליו אביו כי אם אכן יכול הוא לחלק את הירושה עבורם בשל מה נזקק הוא לתשלום הסוס? אך ר' חיים הצעיר הרגיעו במהרה, כי אל לו לדאוג בין כך מתכוון הוא להשיב את הסוס. נטל ר' חיים את הסוס, צירפו לשבע עשרה הסוסים מהירושה והחל לחלק, חצי משמונה עשר היינו תשעה לראשון, שליש מן הסכום כלומר שש מסר לשני, ולאחרון תשיעית שהיא שני סוסים סך הכל שבע עשרה כמנין הירושה שהותיר להם האב. את הסוס הנוסף שהיה מיותר השיב ברצון לבעליו, זו היתה כוונתו של אביכם הפטיר הילד.

זמני השבת

פרשת דברים-חזון

זמני כניסת השבת

ירושלים: 7:00 ת"א: 7:15

זמני יציאת השבת

ירושלים: 8:15 ת"א: 8:17 ר"ת: 8:50

ליומא דהילולא של ה"חווה" הקדוש מלובלין זיע"א (ט' מנ"א)
מי שמע על מחסור גמור בבצלים

בשנה בה אירע סיפורנו, היה חורף קשה מאד, משך שבועות רבים פקדו סערות שלג ורוחות עזות את העיירה לובלין. על הדרכים נערם השלג לגובה כזה שאיש לא יכול היה ללכת כמעט לשום מקום. פירושו של דבר היה, שהאיכרים מהכפרים בסביבה לא יכלו להגיע לעיר עם תוצרתם, ואספקת המזון נידלדלה במהירות.

מוצרי יסוד של האוכל חסרו לחלוטין, וגם פירות וירקות לא היה בנמצא, עד כדי כך שלא היו בצלים למאכלי השבת המסורתיים. עובדה זו הייתה כמעט בלתי אפשרית, שכן בלובלין כמו בקהילות רבות אחרות, המנה הקרויה בידי "אייער-מיט-ציבעל", המורכבת מתערובת של ביצים ובצל קצוצים, שנחשבה למרכיב שכמעט אי אפשר בלעדיו ביום שבת קודש. יהודי לובלין זכרו מקרים שבהם לא היה בשר או דגים, אך מי שמע על מחסור גמור בבצלים?

בבית הצדיק המפורסם, ה"חווה" הקדוש מלובלין זיע"א, שררה מצוקה מיוחדת. אחרי הכל, מנהגי החסידות מייחסים חשיבות רבה לסלט פשוט זה. הם ניסו להשיג כמה בצלים בכל דרך אפשרית, אך מאמציהם עלו בתוהו. מישוהו אפילו הצליח לפלס דרכו בין ערימות השלג עד חוותיהם של כמה מאיכרי הסביבה, אך גם להם לא היו בצלים.

בבוקר יום שישי, הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א, אחד מתלמידיו הגדולים של ה"חווה", קם השכם בבוקר כהרגלו, כדי לצאת לבית הכנסת של הרבי ולשפוף לבו בתפילה לבוראו. בדרכו הביתה עבר דרך כיכר השוק ושם נתקל במפתיע באיכר שהיה לו שק מלא בצלים. "הו!" אמר לעצמו רבי נפתלי, ורעיון נועז עלה במחשבתו. "זו בדיוק ההזדמנות לה חיקיתי, ברוך השם".

הוא ניגש לגוי והציע לו לקנות את השק כולו. האיכר ידע היטב את ערכה של סחורתו היקרה וציפה לעשות רווח נאה ממכירתה. לא זו העת לפשרות והנחות! הוא נקב בסכום גבוה במיוחד. להפתעתו הרבה, הסכים רבי נפתלי מיד ונתן לו את כל הכסף שדרש. אך לא היה קץ להפתעות. "אני רוצה לקנות גם את מעיל הפרווה שלך ואת כובעך", הוסיף רבי נפתלי.

האיכר בקושי האמין למשמע אוזניו. הוא סירב לבקשה כשהוא נדהם לחלוטין. כיצד יוכל לשוב לביתו בקור המקפיא בלי מעילו וכובעו? אך חבילת השטרות שבידו המושטת של רבי נפתלי קרצה לו ופיתתה אותו, ועד מהרה נסגרה גם העסקה השנייה. רבי נפתלי צעד לביתו עם שק מלא בצלים ועם פריטי לבוש חדשים בלתי רגילים.

מאוחר יותר באותו יום, הופיע איכר מחוץ לביתו של החווה. הוא היה לבוש בפרוות בסגנון האיכרים, עם כובע עצום שכיסה את מצחו ואת חלקם העליון של פניו, ועם מגפיים מכוסות בבוב. בשפת הגויים ובנימה המאפיינת אותם, הוא קרא: "בצלים! בצלים למכירה!" המונו חסידים הגיעו מכל עבר. כולם רצו לקנות בצלים לכבוד שבת קודש. הם התקבצו סביב מוכר הבצלים וניסו לשאת ולתת אתו, אך הוא סירב להוריד מן המחיר הגבוה מאד שנקב. ואז לפתע פתאום, הכריז כי הוא מפסיק למכור באותו יום. לא עוד בצלים למכירה.

החסידים התחננו בפניו. אנחנו חייבים להביא ובכל מחיר בצלים לרבי לכבוד שבת קודש! הוא איש דגול וקדוש. אם רק תרשה לנו לקנות לו בצלים, יבואו עליך שפע ברכות. "אם הוא כל כך מיוחד כפי שאתם אומרים, אמכור לו", אמר האיכר, "אך רק אם אוכל למכור לו ישירות, פנים אל פנים." החסידים היו מוועזעים. איך יוכלו להביא בפני הרבי טיפוס גס שכזה? לאחר כמה רגעי בלבול ומבוכה, הבינו שאין להם ברירה. משלחת מיוחדת הובילה את האיכר העמוס בצלים אל ביתו של הרבי.

כשהגיעו, היה החווה עסוק בצחצוח גביע הקידוש המיוחדת שלו, כפי שעשה בכל יום שישי לפני השבת. היה זה גביע מיוחד במינו, עשוי זהב טהור, בעל גילופים עדינים המראים אתרים מפורסמים בארץ הקודש, כמו הכותל המערבי, מגדל דוד וחר הויתים. שמועות רבות סבבו את כוס הקידוש ואת תולדותיה.

יודעי דבר אמרו שה"חווה" ירש אותה מאחד מגדולי החסידות של הדור הקודם, וכל מי שזכה לברך על תכולתה ולשתות ממנה, ראה ברכה רבה בחייו. אלא שלא קל היה לזכות בחסד זה. ה"חווה" לא הרשה לאף אחד אחר להשתמש בה או אף לגעת בה. כל השבוע כולו עמדה הכוס בארון נעול עד יום שישי, ואז נהג לצחצוח עד שהבריקה ונצצה על מפת השבת הלבנה.

משל ונמשל

זאת התורה אדם כי ימות באהל

אמר ריש לקיש: מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל (ברכות ס"ג ע"ב). ובאמת תמוזה: הלא כתוב "וחי בהם" ולא שימות בהם.

ואפשר לבאר על פי משל: סוחר אחד, בעת בית פונדק גדול, היה מרוויח יפה מאנשי העיר והכפרים מסביב, היה תמיד טרוד, ולא היה לו שום פנאי לקביעת עתים לתורה, ובקושי מצא זמן להתפלל במנין, גם כאן בא מאוחר ועזב לפני שסיימו. אך השנים עוברות, והאיש מתקרב לזקנותו, בזקנו כבר נראו פה ושם שערות שיבה, הוא החל לעשות חשבון הנפש, הרי יגיע הזמן שבו יהיה מוכרח ללכת לעולם האמת, ולתת דין וחשבון מה פעל בזה העולם, את כספו הרי לא יקח אתו לשם. החליט בלבו, מהיום והלאה, כל יום אחר התפילה אלמד כמה שעות. למחרת בבוקר הלך לתפילה, אחרי התפילה התיישב ללמוד, אשתו רואה שהזמן חולף ובעלה עדיין איננו, וכאן בפונדק, מלא קונים, וקשה לה להסתדר לבד. בשעה העשירית שב בעלה, שואלת היא אותו: מה לך כי התמהמת כ"כ היום? ענה לה: הייתי עסוק. למחרת שוב, הוא התמהמה בבית המדרש, ניגשה לראות במה הענין, ואז רואה שהוא יושב ולומד, אמרה לו: מה איתך? החנות מלאה בקונים, איני מוצאת את ידי ורגלי, ואתה יש לך זמן להתיישב ללמוד? אינני מדברת כבר על הרווחים של העסק, אבל הרי אי אפשר לגרש קונים. נענה לה בעלה: מה היית עושה אם מלאך המוות היה מגיע לקרוא לי, חלילה הגיע זמן מיתה רח"ל, ההיו עוזרים לך טענותייך שהחנות מלאה בקונים? דמי בנפשך שמת, ומה איכפת לך, אם כעבור שעתיים אעמוד לתחיה ואעזור לך בחנות?

אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, לעשות עצמו מת, ועל זה מוכרח להיות זמן.

(בשם החפץ חיים זיע"א)

כשהביאו החסידים את הגוי עם שק הבצלים שלו, הבין הצדיק מיד את הסיבה לכך. "כמה אתה רוצה בעד הבצלים שלך?" שאל את האיכר, "רק רגע, לא כל כך מהר", השיב האיכר בגסות והרים ידו כאילו רצה לדחות את הצעתו של הרבי. "אני קופא מקור. אני זקוק למשקה הגון כדי לחמם את גופי ואת נפשי". היה ברור שלא חשב על כוס תה דווקא. ה"חוזה" הורה למשרתו לתת לאיש כוס יי"ש, ובמהרה הונחה לפני האיכר כוס משקה חריף גדושה עד שפתה. זה הכל?" קרא האיכר כנעלב. "רק הכוס הקטנה הזו?" תנו לו את כל הבקבוק והניחו לו לעשות כחפצו", אמר ה"חוזה" והפנה את גבו. כעת נראה מוכר הבצלים כמי שנעלב עלבון עמוק. "מה! אתם חושבים שאני שתיין?" צעד בכעס. "אני אראה לכם! אני אלך הביתה ולא אמכור לכם כלום!" הוא קשר את השק והיטיב את מעילו כאילו עמד לעזוב.

החסידים מיהרו לנסות להרגיעו כשהם ממלמלים בדאגה מילות פיוס. לבסוף נרגע וחייך. "אני אגיד לכם מה", הוא אמר, בהצביעו על גביע הזהב הנוצץ שעל השולחן. "אמכור לך את הבצלים שלי אך ורק אם הרבי ימלא את הגביע הזה במשקה ויתן לי לשתות ממנו." החסידים נסוגו לאחור, המומים. איש לא העז לשתות מגביע הקידוש הזה מלבד החוזה עצמו. האם איכר ערל ושתוי זה ישתה את הטיפה המרה שלו מתוך הגביע המקודש? הם הציעו לו כוסות וספלים אחרים, גדולים יותר, לחוד או ביחד, אך הוא התעקש. "כמו שאמרתי לכם, רק מן הגביע הזה. אחרת אלך הביתה."

הם ניסו שוב להניאו מכך, אך כלום לא עזר. הוא פשוט סירב. בידיים רועדות ובלב כבד מילא ה"חוזה" בעצמו את הגביע היקר במשקה החריף, ובמשיכת כתפיים נואשת נתן אותו בידי האיכר. זה הרימו בידו הימנית, צמצם את עיניו ובריכוז וכוונה גדולים קרא, "ברוך אתה.... שהכל נהיה בדברך." ההפתעה היתה גדולה, הדיבור נעתק מפי כולם. רק ה"חוזה" הקדוש, אחרי שנעץ מבטו לרגע באיש, קלט מה התרחש. חיוך רחב התפשט על פניו. "לחיים, רבי נפתלי! אתה כל כך פיקח, מן הסתם ראוי אתה לשתות מגביע זה... לחיים!"

צ'ין אדם לחברו

צער על נשמה יהודית

מסופר: פניו של הרה"ק רבי שמחה זיסל ה"סבא מקעלם זיע"א, (יומא ההילולא ח' מנ"א) זהרו תמיד בימי שבת קודש בהוד קדושת השבת. פעם אחת נבהלו תלמידיו לראותו בשבת כבימות החול, וזיו השבת נעלם כליל מעל פניו, כך היה בליל שבת, וכך למחרת בכל יום השבת. במוצאי שבת קודש לאחר ההבדלה, נאנח הצדיק ואמר, פרץ סמולנסקין, מהמשכילים בדור ההוא, שהיה ידוע בשנאתו העיוורת לתורה וללומדיה, מת, מי יוכל להתבונן ולהכיל צער הנשמה בבואה לעולם האמת ובעמדה לדין.

ענוותנותו של רבה של ירושלים

מעשה היה, ומזכיר הכולל בשכונת "בתי מחסה" בירושלים ציווה לשמשו: "לך והזמן את גב' רוזנפלד, מכתובת זו וזו, ומסור לה שתסור למשרד, לקבל סכום כסף שהגיע עבורה ולחתום על הקבלה". נחפו השמש, התבלבל וטעה. הוא החליף את השם רוזנפלד - בזוננפלד, ומ"גברת" ל"הרב". ירד לביתו של רבה של ירושלים הרה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א, ואמר לו, כי המזכיר מבקשו שיעלה אליו. מיד הודרו הרב ועלה למשרד. משנפתחה הדלת, תמה המזכיר: "אם הרב זקוק לי, למה לא שלח לקרוא לי?" ענה רבי יוסף חיים בפשטות: "השמש

הזמין אותי אל כבודו" ולכן באתי. עד מהרה התבררה הטעות. רצה המזכיר לנזוף בשמש, אך הרב מנע בעדו, באומרו כי זה עלול לקרות לכל אדם. ברכו לשלום ויצא מהמשרד. אולם לא לדירתו חזר, אלא עלה במעלה השכונה, דפק על דלתה של גב' רוזנפלד והודיעה: "מזכיר הכולל מבקש כי תכנסי אליו, הגיע בעבורך כסף."

למחול לכל יהודי

מסופר על הרה"ק רבי בן ציון אבא שאול זיע"א, שמימיו לא הלך לישון ובלבו קפידא על מישוהו, מלבד פעם אחת שבמקרה ההוא קרה שאותו אדם שפגע בו לא צדק, אלא הוא צודק בטענות ובטרוניות שלו כלפיו, אבל כשהגיע לומר קריאת שמע שעל המיטה שאז אומרים "הנני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי או חטא כנגדי", לא לומר את התפילה הזו זה לא בא בחשבון. ואז ישב זמן רב עד שניקה מלבו כל טינה כלפיו אותו אדם, ואז אמר את הריבונו של עולם כבכל יום.

יהודי, הוא זה שעושה עבור הזולת

הרה"ק ר' אלי' ראטה זיע"א היה אומר תדיר בשם הרה"ק ה"חזון איש" זיע"א, "וויפל איד איז מען, וויפל מען טוט פאר א צווייטן פירוש, איך נמדדת כמות היהדות שבכל יהודי, לפי פועל ידו ומעשיו עבור הזולת."

הילולא דצדקיא

שבת קודש ח' מנ"א

הרה"ק רבי שמחה זיסל (הסבא מקעלם) ב"ר ישראל נחומס (תרנ"ח)

יום ראשון ט' מנ"א

הרה"ק רבי דוד פורקעס (תלמיד הבעש"ט הק' - תקל"ד)

הרה"ק רבי יעקב יצחק ("החווה" מלובלין)

ב"ר אברהם אליעזר הלוי (תקע"ה)

הרה"ק רבי גבריאל איש הורביץ ממאליניצא - ווארשא ב"ר דוד (מכונה בשם גבריאל המלאך - תרי"ח)

יום שני י"א מנ"א

יששכר בן יעקב משבטי קה (ב"א שי"ח)

רבי דון יצחק אברבנאל ב"ר יהודה (אברבנאל עה"ת - רס"ח)

הרה"ק רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלסבורג

ב"ר אברהם (תקפ"ט)

יום שלישי י"ב מנ"א

הרה"ק רבי הלל מפאריטש ב"ר מאיר (תרכ"ד)

הרה"ק רבי יצחק בלאור ב"ר שלמה (תרס"ז)

יום רביעי י"ג מנ"א

הרה"ק רבי משה בער מלוביצקי מסטאלין

ב"ר אהרן שותק (תר"ז)

הרה"ק רבי אמרים זלמן מרגליות ממאציוב

ב"ר מנחם מאניש (תרמ"ז)

יום חמישי י"ד מנ"א

הרה"ק רבי נתן נטע שפירא ב"ר שלמה (ה"מגלה עמוקות" - שצ"ג)

יום שישי י"ה מנ"א

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא ב"ר אהרן (אך פרי תבואה - תרל"ד)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצווה הלכות

מאת הרה"ג נטילאל הכהן רביטביץ שליט"א
מדרש "בם אנ' אורח" רפרס זימן הדרש על המצוות.

לימוד מקרא בלילה (א')

א) אין לקרוא מקרא בלילה. (באר היטב אור"ח סימן רל"ח ס"ק ב')
ב) אם אומר פסוקי תנ"ך יחד עם פירוש רש"י או שאר מפרשים, אין שום חשש. (שו"ת ויחי יעקב חא"ח סימן ט')
ג) יש שהתירו לבעל קורא להכין קריאתו בלילה, אם אין לו פנאי ביום. (שו"ת בית ישראל, לנדא, סימן ל"ה)
ד) אם אומר פסוקים לשם סגולה לדבר מסויים, אין שום חשש. (שו"ת בצל החכמה, ח"ד סימן מ"ד)
ה) מותר לומר תהילים בלילה לרפואת חולה. (שו"ת ויחי יעקב חא"ח סימן ט')
ו) בלילי שבת ויו"ט, ויום הכיפורים, אין שום חשש. (שו"ת יוסף אומץ, סימן נ"ד)

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות דפוס פוסטר

דפוס אישי מקצועי

08-8422112 ההגנה 54 רחובות

P6422112@gmail.com

לע"נ הרה"ק
רבי נתן נטע שפירא ב"ר שלמה
ה"מגלה עמוקות" זיע"א
נלב"ע י"ג מנ"א תנצב"ה

זבל מאמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת דברים תשפ"ה שנה י | גליון מס' 591

ת.ד 102 בני ברק | פקס : 03-5055919
9139191@gmail.com

בניני אמונים

בניני תפלה בפרשה

תוכחה ולמוד זכות באחד

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זֶהב" (א כ)

הקשה רבי שלמה קלווגר:

הלוא אמרו חכמים (שמ"ר א ב) ש"אלה" משמעותו מעוט, ומה בא כאן הפתוח למעט?

ופרש: חכמי המדרש אמרו (דב"ר א ב) כי אף שבאנוי ישראל השמיע משה דברי תוכחה והיה מגדיל את עוונם, כדי להכניע לבבם ולהחזירם למוטב, וכפי שעשה בכתוב זה בהזכירו את כל המקומות שחטאו ישראל במדבר, מפל מקום בעמדו לפני ה' דבר בשבחם והמעיט בחטאם, כדי לא לעורר עליהם קטרוג. כך נהג משה לאחר שחטאו ישראל בעגל. כלפי העם אמר (שמות לב ל): "אתם חטאתם חטאה גדלה, בעוד כלפי מעלה אמר (שם לב יא): "למה ה' יחרה אפך בעמך".

לכך נקט הפתוח כאן "אלה" - לשון מעוט, כדי לרמוז שבדברי תוכחתו נאמרו רק "אל כל ישראל", אולם לפני ה' למד זכות על ישראל (אמרי שפר').

על המגיד מזלוטשוב מספר שבטת שהיה מוכיח את קהל עדתו, היה לפתע הופך את פניו ואומר ברגש:

"רבנו של עולם הנה עמך משלמים וראויים הם, וחפצים מאוד לעשות רצונך. ומה שאני עומד ומוכיחם, אין זה כי אם בעבור כבוד שמך, כדי שיתאמצו יותר לקיים דברי תורתך ומצוותיך" (אגרא זכלה').

מעלת השהיה למרגלות הר סיני

"ה' אלקינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה" (א כ)

קול אמונים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

התוכחה הפותחת באמן

הפתח הפותח את פרשתנו, ואת ספר דברים כלו, הוא דברי תוכחה שאמר משה לישראל על חטאיהם במדבר. משום כבודם של ישראל, לא פרטו החטאים במפרש אלא נרמזו בלשון מכבדת בשמות המקומות המופיעים בכתוב, כפי שפרש רש"י על אתר. מפליא אפוא לגלות רמז נוסף בכתוב זה, הבא להוסיף על התוכחות הטמונות בו: ראשי התבות הפותחות את פרשתנו (דברים א א): "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר", הם בגימטריה אמן.

העבדה שענית אמן נרמזה בכתוב זה, בו טמונים דברי תוכחתו של משה רבנו, מלמדת על האחריות המוטלת עלינו לחזק את ענית אמן ולהוסיף את הזלזול בה.

על חובת ענית אמן נתן להמליץ את דברי המסלת 'שרים' בהקדמתו: "כפי רב פרסומם ומה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רבה", ועל כן, אף שחובת אמן גלויה וידועה לכל, חובה עלינו לשוב ולהתירע על אודותיה.

רבים מגדולי הדורות חרטו עלי גויל דברים נוקבים על אודות חובת ענית אמן, איש איש בסגנונו. כך, למשל, כותב בעל 'רחמי האב' (אות נ): "מה יענה ליום פקדה כשישאלוהו: למה לא ענית אמן - מה עבודה היא?!", ומוסיף כי הבושה הגדולה שתהיה לאדם על כך בעולם הבא, מרמזת בכתוב (תהלים פג ז): "מלא פניהם קלון" - סופי תבות אמן.

וביותר, כמה גדולה החובה המוטלת על המבגרים והנכבדים, להקפיד במיוחד על ענית אמן כראוי. כי כן, אם יראו הצעירים את הדמויות שהם כה מעריכים ומוקירים מזלזלים חלילה בענית אמן, כיצד נוכל לצפות שיקפידו הם על כך?

הבה נתאחד כלנו, כאיש אחד בלב אחד, להרים את קרנה של ענית אמן! נשפים לענות אמן אחר ברכות השחר בבית הכנסת, נסחף את המתפללים כלם, ובשכר זאת נזכה לראות בהרמת קרן ישראל, בשוב ה' את שיבת ציון במהרה בימינו, אמן!

בקרית יאט ואמר כל העם אמן!

שבט שלום,

298 213 מחולל

ברכות השחר בתלכה

בקול בכונה בתברותא

דרש רבי עזריה פיג'ו בעל הגדולי תרומה:

אמר להם משה לישראל: "ה' אלקינו דבר אלינו בחרב" את דברי התורה הזאת, לא מפני שהייתם נצרכים להם כדי להתקדש ולהתקרב אליו, אלא מתוך אהבתו אליכם. כי כן, כדי להתקדש, "רב לכם" - די היה לכם רק "שבת בהר הזה" - מבלי לקבל את התורה, שכן "ההר הקדוש והנורא ההוא, מצד עצמות קדשתו" כאשר יד עליו ה' בענו, היה בו די להשפיע עליכם קדשה ולהכשירכם להגיע לשלמות.

על כך אנו מודים בסדר הגדה של פסח ואומרים: "אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דינו", שכן בעצם הקרבה להר סיני התקדשנו והכשרנו לדבק בו, ונתנית התורה היא תוספת מתנה שנתנה לנו מאהבתו אותנו (בינה לעתים' דרוש מט).

משה מתפלל על ישראל אף לאחר הסתלקותו

"לא תכירו פנים במשפט פקטן בגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי" (א י)

דרש האדמו"ר רבי שלמה מרדומסק:

בכתוב "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי" רמז משה לבני ישראל שכאשר יכבד עליהם על הגלות, ויקשה להם לעמוד בו, יעמד הוא ויתפלל עליהם. וכפי שאמרו חכמי המדרש (איכ"ר פתיחתא כד) שבטת הרבן בית ראשון, שלח הקב"ה את ירמיה להודיע למשה על הצרות העוברות על ישראל ועמד משה מקברו והעתיך רחמים לפני ה' שישב ויגאלם (תפארת שלמה).

חברותא נסתרת לברכות השחר

השעה לא יכול היה לעצור בעצמו, ושוב נשאווהו רגליו לעבר חדרו של הרבי.

גם הפעם המתין עד שיצא הרבי לטבילת הבקר, ופנה אל המקום שבו התחבא בליל אמש. לאחר דקות מספר שוב נשמע קולו של הרבי האומר את הברכות בכונה ובנעימה, ורבי יצחק דוד, שבתמימותו חשב כי הרבי אינו יודע על קיומו, ענה אחריו אמן בכונה, ומהר לצאת עם צאת הרבי מחדרו.

בימים הבאים המשיך רבי יצחק דוד במנהגו, ועד מהרה הפך הדבר אצלו לארח קבע. אותם רגעים נעלים במחצית הרבי חרשו תלמים עמקים בנשמתו, והגביהוהו טפחים מעל הקרקע.

כאמור, סבור היה רבי יצחק דוד כי הרבי אינו חש בהמצאותו. אלא שבאחד הימים, לפנות בקר, עת שהה הרבי במקוה, עצרה לפתע מרפכה הדורה בפתח הבית. מהמרפכה ירדה דמות מכרת. היה זה אחד מנכבדי העדה, נגיד וחסיד, אשר בצעדים מהירים פנה לעבר חדרו של הרבי, כדי לשאל בעצתו על אודות ענין בהול בעסקיו.

משראה הנגיד כי הרבי אינו בחדרו, נעמד ביראת כבוד סמוך לפתח החדר והמתין להגעת הרבי.

עברו רגעים ספורים. הרבי צעד לעבר כסאו, והנגיד נגש אליו בצעדים מדודים. "ממהר אני לצאת מן העיר לרגל ענין דחוף ביותר, ועל כן מבקש אני כי יואיל הרבי להאזין לדברי, ולתת לי את עצתו וברכתו", אמר.

הביט הרבי לעבר הנגיד בעיניו היוקדות, הצביע לכוון מעיל הפרוה התלוי בצד החדר ואמר: "הנה, כאן, מאחורי מעיל הפרוה, מסתתר אברך צעיר החביב עלי כאישון עיני, ואם עמו אני משוחח מאומה בשעה זו, כיצד מעלה אתה על דעתך שאשוחח עמך במלי דעלמא?!"

הנה פי כן, נכח רבי יצחק דוד לדעת כי בראיתו הרוחנית גלה הרבי את סודו זה מכבר, ולרב חביבותו נתן לקף הספקה שבשתיקה.

העשיר יצא מן החדר בידיים ריקות, והרבי פתח בעבודת קדשו, באמירת ברכות השחר בכונה ובהתעוררות פמהגו, כשמאחורי המעיל הכבד עונה אחריו רבי יצחק דוד אמנים נרגשות.

ומאז, כל עוד שהה רבי יצחק דוד בחצר רבו בקרליו, נמשכה ביניהם אותה חברותא, הרבי היה מברך ברכות השחר, ורבי יצחק דוד היה עונה אמן כנגדו.

הצעיר וקרבו באפן יוצא מן הכלל. עבודת קדשו של הרבי בעל הבית אהרן' מקרליו החלה כבר בשעות הקטנות של הלילה. אחר שנים תנומה קלה על מטתו, היה משכים קום להשלים את חק למודי. אחר היה פונה לטבל ולהטהר במקוה הסמוך לביתו, ומשם היה פונה לחדרו ופותח בעבודת הבקר, באמירת ברכות השחר בקול ובכונה רבה.

בכל אותן שעות הקפיד הרבי להיות לבד בחדרו. איש לא ראהו בעבודת הקדש, אף השמועות אמרו כי מדבר במעמד נורא הוד.

רבי יצחק דוד חש כי אינו יכול להפסיד את המעמד. הוא השכים קום באישון לילה, פנה לעבר חדרו של הרבי והמתין בשקט עד שיצא הרבי אל המקוה. אז חמק בחשאי אל תוך החדר ומהר להסתתר מאחורי מעיל צמר ארוך ועבה שהיה תלוי על הקיר.

הוא הצטנף במקומו בחדרה ובדומיה, מצפה בקצרו רוח לשובו של הרבי. הרגעים נדמו לו כנצח, ואולם סוף סוף נשמעו צעדיו של הרבי קרבים אל החדר.

דלת החדר נפתחה והרבי נכנס פנימה, כשתאר פניו דומה למלאך ה'. כמעט ללא שהות של רגע פתח הרבי באמירת ברכות השחר בהתלהבות ובדבקות, כשכל מלה ומלה יוצאת מפיו בהטעמה, מלווה בנעימה מרגשת ומתאמת.

רבי יצחק דוד לא ידע את נפשו מרב אשר. נרגש הקשיב הוא לברכותיו של הרבי והקפיד לענות בכונה אמן אחר כל ברכה וברכה. באותם רגעים נעלים נדמה היה לו כאילו הבראה כלה משוררת את שירתה לבוראה, ונשמתו כמעט פרחה מרב מתיקות וערגה.

סים הרבי את אמירת הברכות ופנה לצאת מהחדר. רבי יצחק דוד המתין קמעא עד שנשמעו הדי פסיעותיו המתרחקות של הרבי. רק אז הרשה לעצמו לחמק בשקט אל מחוץ לחדר, כשרגליו כמו מרקדות מאליהן, מרב שמחה על גדל הזכות שנפלה בחלקו.

נדמה היה כי נפשו באה אל ספוקה, אף לא משטעם רבי יצחק דוד פעם אחת את טעמן של אותן דקות נפלאות, שוב לא ידעה נפשו שבעה. בלילה שלמחרת התהפף על מטתו בנענועים, ובהגיע

בימי עלומיו של החסיד הירושלמי הנודע, רבי יצחק דוד גרוסמן זצ"ל - סבו של הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל ראש ישיבת פיוסק קרליו - גברו בו הכסופים והנענועים לרבו הגדול, בעל הבית אהרן' מקרליו, עד שלא יכול היה עוד לשאתם. לבו לא נתן לו מנוח והוא החליט לצאת לדרך הארפה ומלאת הסכנות, המובילה אל חצר הקדש של רבו הנערץ.

הביט הרבי לעבר הנגיד בעיניו היוקדות, הצביע לכוון מעיל הפרוה התלוי בצד החדר ואמר: "הנה, כאן, מאחורי מעיל הפרוה, מסתתר אברך צעיר החביב עלי כאישון עיני, ואם עמו אני משוחח מאומה בשעה זו, כיצד מעלה אתה על דעתך שאשוחח עמך במלי דעלמא?!"

האהל על ציונו של הבית אהרן' מקרליו בעירה מליניב שבאוקראינה

שבועות ארפים ומיגעים עשה רבי יצחק דוד בדרכו, עד שהגיע סוף סוף למחוז חפצו. ואולם, אף דרכו רגליו על מפתן בית מדרשו של הרבי, מצאה נשמתו מרגוע. שנים של השתקקות, של געגועים עמקים, באו לספוקם ברגע אחד.

רבי יצחק דוד ידע כי זמן הבקור מגבל, והוא השתדל לנצל בו כל רגע. הוא נכרך אחר הרבי בעבותות של אהבה וכמעט לא מש ממחיצתו, תוך שהוא ממלא את כליו בניצוצות של קדשה ועבודת ה'. הרבי מצדו הרעיף גם הוא חבה עמקה לאברך

גדל מעלת השכמת הבקר

ענישו של המתירשל בהשכמת הבקר

הכהנים והלוויים נצטוו במצות עשה לשמור על בית המקדש בשעות הלילה (רמב"ם בית הבחירה ח א-ב). בין אנשי המשמר סבב אדם מיוחד - "איש הר הבית" - שתפקידו היה לבדק את ערנות השומרים ולודא שאיש לא נרדם על משמרתו, והיתה לו הסמכות להעניש את מי שנמצא ישן על משמרתו.

וכך מתארת זאת המשנה (מדות א ב): "איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו: איש הר הבית, שלום עליך! - נכר שהוא ישן. [ואיש הר הבית] היה חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרף את פסותו. והם [אנשי ירושלים] אומרים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפים, שישן לו על המשמר".

רבי יהודה אריה די מודינא בפרוש 'הבונה' ל'עין יעקב' (תמיד פ"א) מפרש כי דברי המשנה הוא אינם אומרים רק על שומרי המקדש, כי אם לכל אחד מיישראל. תפקידו של יהודי הוא להתגבר פארי ולעמד משנתו עם שחר כדי לעמד על משמרת עבודת בוראו. ולכן כאשר הוא נשאר ישן על מטתו, ואינו מתגבר לקום לעבודת בוראו, אזי "יחבטנו הקב"ה במקלו בייסורים ובתוכחות, או ישרף פסותו באבדת ממונו, והנשרפים ישמעו קולו לוקה ונאנח, וראו לנפשם ויזהרו שאפלו לא יאנסו בשנה".

השכמת הבקר - מפתח להצלחה

רבות נכתב במקורותינו, כי כל מהלך יומו של האדם, הן ברוחניות והן בגשמיות, תלוי באותם רגעים ראשונים של היום - רגעי ההשכמה. כאשר אדם משכים בשמחה ובזריזות, מבטח הוא כי יזכה לסייעתא דשמיא ולהצלחה בכל תהלוכותיו, ויוכל לעבד את בוראו כל היום כולו בשמחה ובכיבוד הדעת.

אם נביט סביבנו נוכל להבחין בזאת במו עינינו: שני אנשים עובדים אצל אותו בעל הבית, באותה משרה ממש. האחד מזדרז לקום בכל

יום בשעה מקדמת, מתיצב בבית הכנסת עוד לפני זמן התפלה, מתפלל בנחת ובכונה, יושב לשעור קצר אחר התפלה, סועד את לבו ויוצא לעבודתו. אדם זה מסים את עבודתו בשעה מקדמת, ומנצל את שארית יומו לעסוק בצרכי גופו ונפשו. כל יומו מארגון, מאון, מלא תכלית ועשייה ברוכה.

לעמדתו חברו המתעצל מלקום, נאבק לנתק עצמו ממטתו בשעה מאחרת, מגיע מאחר לבית הכנסת, חוטף תפלה מהירה, וממשיך ליום עמוס בעיפות, בבלבול ובאי-סדר. אדם כזה אינו מצליח לעשות את עבודתו כהגון, הוא שוב ממונה באחור, ושעות הערב עוברים עליו בבלבול ובחסר מעש. שוב נופל הוא מאחר לישן, ומיו עוברים במעגל בלתי נגמר של החמצה וריקנות.

ולא מדבר רק בבעלי בתים, כי אם גם אצל הלנים באהלה של תורה. המתגברים להשכים קום זוכים לתפלה ערבה וללמוד בחיות ובעמקות. יומם שלו ובנוי לתלפיות. לעמדתם, המאחרים לשכב, נחפזים לקום באחור, תפלתם חטופה, למודם אטי ומבלבל והיום כולו עובר עליהם בכבדות.

משום כך, אין זה פלא שהיצר הרע משקיע את כל כחו דוקא בענין זה. הוא זורע באדם עיפות, ובכל כחו מנסה למנוע מהשכמת הבקר. זוהי מלחמה הדורשת עמל והתמדה לאורך כל חיי האדם, מערכה עקשת המתחדשת כל בקר ('אני תפלה' ח"א עמ' סג).

תפלה בעתה - סגולה לפרנסה

אמר רבי יחיאל מיכל מנעמירוב הי"ד:

הקפדה על תפלה וקריאת שמע בזמנה היא סגולה לפרנסה. רמז לכך נתן להביא מהפסוק (תהלים קמה טו): "עיני כל אליך ישרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו" - למי נותן הקדוש ברוך הוא כדי פרנסתו, למקפיד להתפלל "בעתו" - בזמן תפלה (שברי לוחות' הנהגת ודרך האדם אות ז).

אלה הדברים

בספרו 'שלחן השחור' (רטו ד) מעורר הרבי מקומרנא בעל 'היכל הברכה' על גדל החיוב המוטל על האדם להשתדל בעניית אמן, ואלו דבריו:

"הזהר הקדוש הפליג בגדל ענישו של המבטל מצות עניית אמן, ובגדל שכרו של הנזהר בענייתו, וכל הרוצה דבריו יאחזו חיל ורעדה. על פן יזהר כל אדם לענות אמן אחר ברפת חברו בכונה גדולה ובשוב הדעת, ויקפיד בכל יום לענות תשעים אמינים".

הקפד להשכים קום, לענות אמן אחר ברכות השחר של המתפללים ובכך תזכה להשלים עניית תשעים אמינים מדי יום!

משה תקן לומר מאה ברכות

"ה' אלקי אבותכם יספ עליכם ככם כפעים ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (א יא) פרש רש"י (ע"פ ספרי א יא) שלאחר שברך משה את ישראל: "יספ עליכם ככם כפעים", אמרו לו ישראל: "משה אתה נותן קצבה לברכותינו", הלוא כבר הבטיח הקב"ה לאברהם (בראשית יג טז): "ושמתי את זרעך כעפר הארץ"? אמר להם משה: "זו משלי היא, והוא [הקב"ה] ויברך אתכם כאשר דבר לכם".

אם כבר הבטחו ישראל בברכת הקב"ה לאברהם בברכה שאין לה קצבה, מדוע הצרך משה להוסיף להם ברכה משלו?

פרש רבי יעקב בעל הטורים:

משה רבנו למד את ישראל לברך מאה ברכות בכל יום. וכן ששכרה של כל ברכה הוא עשרה זהובים (חלין פז א), נמצא שפאשר יברכו מאה ברכות ישתכרו אלף זהובים בכל יום. וזהו שאמר לישראל: בשכר אמירת מאה ברכות ביום, תשתכרו "ככם כפעים",

אולם מלבד זאת יוסיף ויברך אתכם הקב"ה מאוצרו.

סמך לכו שמשה הוא שלמד את ישראל לברך מאה ברכות נתן ללמד מן הכתוב (דברים לג א): "וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלקים"; "משה איש האלקים" - ראשי תבות "מאה" (בעל הטורים דברים לג א, וראה 'מנחת יהודה' לר"ל אילנבורג על פסוק זה).

רבי יעקב יהושע פרומן מלודז' הוסיף ואמר, שאף בעבדה ראשי תבות של הכתוב: "יספ עליכם ככם" הם בגימטריה מאה, יש כדי ללמדנו שפסוק זה עוסק בשכר אמירת מאה ברכות. על פי זאת אף פרש את אשר הביא 'בעל הטורים' כאן, כי בפסוק אחד נוסף בתנ"ך נכתבה תבת "ויברך" בנקודת זה: "תהלת ה' יברך פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד" (תהלים קמה כא). לדבריו מובן הקשר בין שני פסוקים אלו, המסלימים זה את זה - ברכת ה' הבאה כשכר על ברכותינו אנו (נחלת יעקב יהושע).

*

ידועים דברי הש"ך (ח"מ שפכ כ) שרק ברכה

הנענית באמן שיה עשרה זהובים. ויש לומר, שאף דבר זה נרמז בכתוב כאן, שראשי תבות: "עליכם ככם כפעים" הם בגימטריה צ"א, כגימטריה של אמן.

אמן מצילה מחרדת הדין

"ואמר אלכם לא תעריצו ולא תיראו מהם" (א כט)

דרש חכם ציון הכהן מהעיר צפאקס שבתוניס:

ראשי תבותיו של הכתוב: "ולא תיראו מהם" - "מות" ואלו סופי תבותיו הם "אמן". ללמד כי המקפיד על עגית אמן, אל לו לפחד מיום המות, שכן מבטח הוא כי תכף ומיד יפתחו בפניו שערי גן עדן.

זאת על פי מאמר חכמים (שבת קיט ב): "כל העונה אמן בכל כחו - פותחין לו שערי גן עדן", ופרש ה"בן איש חי" (בן יהודה שם) שהעונה אמן, מיד בעלות נשמתו לעולם העליון יראה את שערי גן עדן פתוחים לקראתו, לבל יעלה בלבו שום פחד מדין של מעלה (יושיע ציון אות כד).

שערי גן עדן

עגית אמן במשנת בעל החלולא

ברכות השחר מכל אחד ואחד

רבי יעקב, בן מהר"ם בנעט, מתאר בקונטרס שכתב על תולדות חיי אביו את סדר הנהגתו מדי בקר, ואלו דבריו: "מעולם היה... מן העשרה ראשונים, ושמע מכל אחד ואחד מבאי ביתו את ברכות השחר כדי לענות אמן אחריהם, ואחרי כן אמר הוא עצמו הברכות על הסדר בקול נעים ובכונה, קדם שעמד השליח צבור בתפלה" (תולדות ר' מרדכי בנעט עמ' 16).

אמן - שלשת עקרי האמונה

בעל ספר העקרים (מאמר ראשון פ"ד) סבר שעקרי הדת הם שלושה: א. מציאות ה'; ב. תורה מן השמים; ג. שכר ועונש. מהר"ם בנעט באר כי המלה אמן היא הכרזת אמונה בשלושה עקרים אלו. זאת על פי דברי חכמים (שבת קיט ב) כי שלש אותיות 'אמן' מכונות לשלוש התבות: "א-ל מלך נאמן". והנה, 'א-ל' היא הכרזה על אמונה במציאות ה' המושל בכל, בכח בלתי מגביל; 'מלך' היא הכרזה על האמונה בתורה מן השמים, בכתוב (תהלים צט ד): "מלך משפט אהב", והתורה נקראת משפט, בכתוב (תהלים יט י): "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו". ונאמן היא הכרזה על היותו נאמן לשלם שכר למקמי מצותיו ועונש לעוברים עליהן (דרשות מהר"ם בנעט דרושים קצרים).

המהר"ם בנעט זי"ע

י"ג באב תקפ"ט

רבי מרדכי בנעט מניקלשבורג נולד בעיר שורגא שבהונגריה בשנת ה'תקי"ג, לאביו רבי אברהם. בהיותו כבן אחת עשרה כבר נשלח ללמד בישיבה ששכנה בעיר אטינגן, ובראשה עמד רבי יעקב קאצנלנבוגן. בגיל שמונה עשרה עבר לפראג, שם למד תורה מפי רב העיר בעל ה'נודע ביהודה'.

בהגיעו לפראג נלקח כחתן לבתו של אחד מנכבדי העיר ניקלשבורג. לאחר נשואיו הסתופף בצלו של רב העיר, הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג אשר היה ממאורי החסידות, ובו ראה את רבו המובהק.

בצעירותו התמנה רבנו לדין בעירו ניקלשבורג, אולם בהמשך עקר מן המקום כדי לשמש במשרות רבנות בכמה מערי אירופה. לאחר פטירת הרבי ר' שמעלקא, נעמר לשוב ולמלא את מקומו כרבה של ניקלשבורג. בעיר ניקלשבורג עמד רבי מרדכי בראשות ישיבה גדולה שעל ספסליה נמנו כארבע מאות תלמידים, ביניהם רבי יהודה אסאד זצ"ל ועוד מגדולי ישראל. בהיותו מערף ביותר על קיסר אוסטריה פרנץ הראשון, מנהו זה כרפה של מורביה כלה. את מעמדו הרם נצל כדי להגן על חומות הדת.

לעת זקנתו נסע רבי מרדכי אל עירת המרפא קרלסבאד. בהיותו שם, ביום י"ג באב ה'תקפ"ט נתבקש לישיבה של מעלה. נטמן בעיר ליכטנשטט הסמוכה לקרלסבאד, על תנאי שיעבירוהו בהמשך לעירו ניקלשבורג. כחצי שנה אחר פטירתו העתק ארונו מליכטנשטט, ונטמן למנוחת עולמים בעירו ניקלשבורג.

נכד רבנו, רבי אברהם יצחק גליק מטולשוב, ספר כי אשת רבנו, הרבנית מרת שרה פינקל ע"ה, היתה מתפללת שבעלה יאריך ימים יותר ממנה, כדי שתזכה שצדיק כמותו יאמר אחריה קדיש וילמד לעלי נשמתה. בקשתה נתקבלה, והיא אכן נפטרה בכ"ז באייר תקפ"ח - קצת יותר משנה לפני, ורבי מרדכי אמר אחריה קדיש במשך כל השנה (צדיק פתמר יפרח עמ' כח).

המצבה על קברו של רבי יעקב בנעט מניקלשבורג [מיקולוב] שבצ'כיה

אזמרה לשמך

בס"ד
גליון מס'
297
ב' אב תשפ"ה

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א
הלכות תשעה באב שחל ביום ראשון

תוכן עניינים

ערב שבת חזון | שבת חזון – סעודות השבת, לימוד תורה וטיול, סעודה שלישית | מוצאי שבת – תחילת דיני ומנהגי האבלות | ברכת "בורא מאורי האש" | דיני הבדלה לאוכלים בצום להיתר | הפטורים מהצום | דיני התענית – רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, שאילת שלום, הדברים המותרים ללמוד ולקרוא, ישיבה על הארץ, מנהג איסור מלאכה | חולה וקטן האוכלים בהיתר | טלית ותפילין | מוצאי הצום – הבדלה, מנהגי אבלות בי' באב | שו"ת לתשעה באב

ערב שבת חזון

א. רחיצה בערב שבת חזון [לבני אשכנז, ולבני ספרד הנוהגים איסור גם לפני שבוע שחל בו] - מי שרגיל להתרחץ במים חמים כל ערב שבת, מותר לרחוץ ראשו פניו ידי ורגליו במים חמים ובסבון, ושאר הגוף אסור אף במים קרים [דין הסובל מזיעה נתבאר בגיליון הקודם].

ב. אף שיש הסוברים שלכתחילה יש לרחוץ קודם חצות (ב"ח, מובא בט"ז שם ס"ק טז), למעשה מותר לרחוץ כל היום (עי' בה"ל שם ד"ה בחפית).

ג. טבילה במקווה בערב שבת – אם רגיל לטבול בכל ערב שבת, ואינו מבטל זאת אלא מחמת אונס [ולא מפני טרדה וכד'], מותר לטבול בערב שבת בתשעת הימים [וכשיש אפשרות – יטבול במים קרים]. ובענין זמן הטבילה, ראה בסע' הקודם.

ד. לכבוד שבת מותר ליטול ציפורניים, לשטוף את הבית, לצחצח נעליים ולהבריז כובע.

ה. אף אותם מבני ספרד הנוהגים איסור תספורת רק בשבוע שחל בו תשעה באב [והשנה, מעיקר הדין היו מותרים בתספורת כל השבוע], בערב שבת הסמוכה לת"ב אין להסתפר ואין להתגלח.

ו. לכבוד שבת מותר ללבוש את כל בגדי השבת מכובסים ומגוהצים כרגיל [וילבשם לאחר הרחיצה]. אמנם אין לכבסם או לגהצם לכבוד שבת (משנ"ב סי' תקנא ס"ק לב, שאף שמן הדין מותר לכבס לכבוד שבת, נהגו בזה איסור).

אם אין לו בגדים מתאימים לשבת – יש להקל שיכול לכבסם (שיש לסמוך על עיקר הדין שמותר לכבס לכבוד שבת), ויכול לכתחילה ולתת לספרדי שיכבס עבורו מותר אף לכתחילה (כשהוא לכבוד שבת). ולעניין גיהוץ – יש להתיר גיהוץ קל בלבד, שלא יהיה מאד מקומט (לא נתבאר להדיא דין גיהוץ לכבוד שבת, ושם דינו חמור מכיבוס. ולמעשה יש להתיר, ובפרט במקום כבוד הבריות, שאז מותר אפי' לא לכבוד שבת).

ז. אין להחליף לכבוד שבת לסדינים ומצעים מכובסים [אא"כ ייתן לקטן לשכב עליהם כמה דקות], אך אם מחליף

כל שבת יש מקלים. מותר להשתמש במפות ומגבות מכובסות לכבוד שבת.

ח. לצורך בדיקת תבשילי השבת, מותר לטעום בשר ולפלוט, ויש המתירים אף לבלוע את הנצרך לטעימת התבשיל, מבלי לברך. אך אכילה ממש של בשר ותבשילי הבשר שהוכנו לשבת אסורה, ולילדים יש להקל במקום הצורך.

הכנות לצום שיש לעשותן מערב שבת

ט. המעוניינים ליטול קלי צום וכד' בשבת, יערבוהו מערב שבת בתוך מאכל או משקה, באופן שלא יהיה ניכר. ואם שכחו, מותר ליטלם בשבת.

י. הכנת ספר הקינות, מגילת איכה, השרפרף וכו', ראה להלן סע' כד.

שבת חזון – ערב תשעה באב

סעודות השבת (סי' תקנב ס"י)

יא. בסעודות השבת מותר לאכול כרגיל, ואף לאכול בשר ולשתות יין, וכן מותר כל זה אפי' בסעודה שלישית, ומותר אף להעלות מאכלים על שולחנו כסעודת שלמה בעת מלכותו.

יב. מותר לשיר זמירות שבת כרגיל כבכל שבת.

לימוד תורה וטיול (סי' תקנב)

יג. בשנים רגילות, נוהגים ללמוד מחצות היום של ערב תשעה באב רק דברים המותרים ללמוד בתשעה באב (הובאו להלן סע' סה-עא). ומי שקשה לו ללמוד רק דברים אלו, לומד כדרכו עד השקיעה.

השנה, שערב תשעה באב חל בשבת – אף שיש הסוברים שמנהג זה נוהג גם בשנה זו – להלכה מותר ללמוד תורה כרגיל [לאו דווקא בדברים המותרים] עד השקיעה.

יד. אסור לטייל בערב תשעה באב, אך יציאה לצורך ילדים קטנים, אינה מוגדרת טיול. דין זה נוהג גם השנה (ברכ"י, הובא בשע"ת סי' תקנב).

סעודה שלישית, וקבלת תענית בברכת המזון (סי' תקנב)

טו. כאמור, מותר לאכול כל דבר בסעודה שלישית עד השקיעה [ויש לסיים את הסעודה לפני השקיעה].

טז. יש פוסקים הסוברים שאין לישב בסעודת חברים בסעודה שלישית ולא לנהוג בשמחה, אך יש הסוברים שהרגיל לסעוד עם חבריו אין לו להימנע מזה דהוי אבלות בפרהסיא.

יז. יש להסתפק האם מותר לומר בשבת שאוכל כדי שיהיה לו כח לצום (עיין משנ"ב סי' רצ סק"ד, ובתורת שבת וערוה"ש שם).

יח. בשנים רגילות לא ישבו ג' אנשים יחד בסעודה מפסקת בערב ת"ב כדי שלא להתחייב בזימון, אך השנה **מותר לשבת ג' אנשים יחד ולזמן** [ויזמנו אפי' אם כבר שקעה החמה].

יט. סיים סעודה שלישית לפני השקיעה ובירך ברכת המזון ולא התנה שלא מקבל תענית, יכול עדיין להמשיך באכילתו עד השקיעה [בשונה משנה רגילה שצריך להתנות לפני ברכת המזון, **בשבת אין צריך להתנות**, מפני שבשבת ברכת המזון לא הוי קבלת תענית].

מוצאי שבת - ליל תשעה באב (פס' תקנ"ג)

תחילת דיני ומנהגי האבלות, וזמן תפילת ערבית

כ. במקומות שמאחרים את תפילת ערבית - יחלצו את הנעליים ויחליפו את בגדי השבת לאחר צאת הכוכבים, ואמירת "ברוך המבדיל בין קודש לחול".

כא. במקומות שלא מאחרים את תפילת ערבית - יחלצו את הנעליים לאחר צאת הכוכבים ולאחר שענו על "ברכו", ולאחר התפילה יחליפו את בגדי השבת [והש"ץ חולץ נעליו לפני אמירת "ברכו", לאחר אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לחול"].

כב. משקיעת החמה חלים דיני איסורי אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, תה"מ, תלמוד תורה ושאלת שלום.

ולכן לאחר השקיעה אסור לאכול ולשתות כלל, וכן אסור **לרחוץ ידיים** [אמנם אם לא בירך ברכת המזון עד השקיעה, ייטול מים אחרונים כרגיל].

אמנם **ישיבה על הקרקע** וכן **חליצת נעליים והחלפת בגדים נוהגים רק לאחר צאת הכוכבים**, כיון שהם אבלות בפרהסיא (וראה בשו"ת שאלה א כיצד ינהגו המוציאים שבת בזמן ר"ת).

כג. כאמור, לא יושבים על הקרקע בין השקיעה לצאת הכוכבים, משום שהוא אבלות בפרהסיא, אך יש מדקדקים **שלא לשבת גם על כסא או ספסל** בזמן הנ"ל, וכן **לחלוץ נעליים באופן שלא ניכר שחולץ משום האבלות**.

כד. אין להכין לפני צאת השבת את ספר הקינות או את מגילת איכה [א"כ לומד בהם קצת בשבת], וכן אין להכין את הספסלים בבית הכנסת קודם צאת השבת.

כה. נשים שלא מתפללות ערבית, וכן איש ששכח לומר "אתה חוננתנו" בתפילה, צריכים לזכור לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול".

פינוי השולחן ושטיפת כלים

כו. אפשר לפנות את השולחן לאחר צאת הכוכבים (כי זוהי מלאכה שאין בה שיהיו המותרת גם בליל ת"ב, וכדלהלן סע' פג, אך לפני צאת הכוכבים אסור משום איסור הכנה משבת לחול), אך אם סיים את הסעודה בעוד היום גדול, יכול לפנות את השולחן בשבת מכיוון שזה מפריע לו בשבת.

כז. לכתחילה יש לשטוף את הכלים ביום א' לאחר חצות היום, אך מי שמיקל לשטוף במוצאי שבת יש לו על מה לסמוך, ועדיף שישתמש בכפפות [וראה להלן סע' נט, פז].

כח. מקפלים את הטלית במוצאי שבת (כדין מלאכה שאין בה שיהיו, וכדלהלן סע' פג).

ברכת האש, והבדלה לאוכלים בהיתר (פס' תקנ"ו)

ברכת "בורא מאורי האש"

כט. במוצ"ש זה לא מבדילים על היין, וכן לא מברכים על הבשמים, אמנם מברכים "בורא מאורי האש" על הנר.

ל. את ברכת הנר מברכים בבית הכנסת לפני קריאת מגילת איכה (וראה בשו"ת שאלה ב האם מברכים אותה בעמידה או בישיבה), ויש נוהגים שהבעל יברך ברכה זו בבית לפני שיוצא לערבית, כדי להוציא את אשתו יד"ח (כיון שחוששים לשיטות שאשה אינה מברכת על הנר בעצמה), אולם להלכה אשה יכולה לברך על הנר בעצמה, ולא צריך שבעלה יוציאה יד"ח (עי' בה"ל סוס"י רצו, וריטב"א פסחים נד).

לא. ניתן לברך על הנר עד עלות השחר.

הבדלה לאוכל בצום [בהיתר]

לב. השנה, שהצום מתחיל במוצאי שבת, חולה האוכל בצום צריך להבדיל על הכוס לפני אכילתו [גם אדם שנחלה בתשעה באב עצמו ונצרך לאכול, צריך להבדיל על הכוס]. ואם בריאים שצמים שמעו ממנו הבדלה, יצאו ידי חובה.

לג. המבדיל ישתה רביעית מהכוס (ואף שדי במלא לוגמיו, כיון שלכתחילה צריך לשתות רביעית כדי לצאת מספק ברכה אחרונה, הותר לחולה לשתות כל הנצרך לברכה אחרונה).

לד. אשה האוכלת בהיתר בתשעה באב, תעשה הבדלה ותשתה בעצמה את הכוס [ואין בכך כל חשש], ויש אומרים שבעלה או אחר יכולים להבדיל עבורה, והיא תשתה את הכוס, ואף המבדיל יוצא בזה ידי חובת הבדלה.

לה. אם אינה יכולה לשתות את כוס ההבדלה, תעשה הבדלה ותיתן לקטן שהגיע לגיל חינוך [גיל 5-6] לשתות את הכוס. אם אין קטן - יכולה לאכול קודם הבדלה ותשמע הבדלה במוצאי הצום.

לו. נוסח ההבדלה למבדילים בצום: לא אומרים את הפסוקים שקודם ברכת ההבדלה "הנה א-ל וכו'", אלא מתחילים בברכת "בורא פרי הגפן", ולאחמ"כ ברכת "המבדיל בין קודש לחול". לא מברכים על הבשמים [ואם עדין לא בירך "בורא מאורי האש" יברך בהבדלה, ואם בירך כבר על הנר - לא יברך בהבדלה].

לז. המבדילים בצום עדיף שיבדילו על מיץ ענבים [ואף אשה שמבדילה שותה את המיץ ענבים וכו'ל].

לח. השותה מים בהיתר בתשעה באב ואינו אוכל - אינו צריך להבדיל לפני שתייתו.

לט. קטן עד בר מצווה האוכל בתשעה באב, אינו צריך להבדיל, וישמע הבדלה במוצאי הצום.

מ. חולה האוכל בתשעה באב, לא צריך לאכול סעודת מלווה מלכה.

הפטורים מהצום (סי' תקנד)

[ראה עוד בעניין זה בשו"ת שאלות כט-לג]

מא. חולה שאין בו סכנה, דהיינו שנפל למשכב או שחולה כל גופו [-שאינו מתפקד], פטור מהצום (וראה בשו"ת שאלה לא לענין הסובל מכאבי ראש).

מב. הסובל ממיגרנה, אם חש כאבי ראש שיתפתחו למיגרנה - פטור מהצום.

מג. מי שיש לו חום 38 מעלות, פטור מהצום.

מד. מעוברות צריכות לצום כאשר ההריון תקין [ויתכוננו ביומיים שלפני הצום, בשלושה או ארבעה ליטר של שתייה ממותקת]. אך אם ההריון לא תקין, או שההמוגלובין נמוך, פטורות מהצום, ויעשו שאלת חכם [וניתן לשמוע את כל הפרטים בשלוחה 496 בקו בית ההוראה].

מה. מניקות צריכות לצום [ויתכוננו היטב ביומיים שלפני הצום, בשלושה או ארבעה ליטר של שתייה ממותקת, ואף לאחר הצום מומלץ לשתות שתיה ממותקת בסוכר]. אמנם אם יחסר לתינוק חלב [והתינוק צריך לו], או שיודעת בעצמה שהצום יזיק לחלב, תשתה כדרכה [וניתן לשמוע את כל הפרטים בשלוחה 496 בקו בית ההוראה].

מו. יולדות, עד שלושים יום פטורות מהצום, אף אם אינן מניקות (וראה בשו"ת שאלה לג לענין מעט לעת).

מז. מפלת, אם הפילה לאחר ארבעים יום, דינה כיוולדת.

מח. ילדים עד גיל מצוות פטורים מהצום, ואף בתענית שעות אינם חייבים.

מט. גם מי שלא צם, לא יאכל דברי מתיקה ובשר.

דיני התענית

נ. תשעה באב אסור באכילה, שתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, תה"מ, תלמוד תורה ושאלת שלום. **בשנים רגילות** איסורים אלו הם מהשקיעה עד צאת הכוכבים שלמחרת. אך **בשנה זו**, חלק מהאיסורים הנ"ל הם רק ממוצאי שבת, וכאמור לעיל סע' כב.

רחיצה (סי' תקנד סע' ז-ז)

נא. רחיצה אסורה בתשעה באב בין **בחמין** בין **בצונן**, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור.

נב. רחיצה להעברת לכלוך מותרת [ולכן מותר להשתמש במים ובמגבונים לחים לצורך ניקיון בבית הכסא].

נג. מותר לרחוץ קטן שהתלכלך, אע"פ שידיו של הגדול נרטבות בשעת הרחיצה. וכן מותר **לרחוץ קטנים** עד גיל חינוך [גיל 5-6] שמתרחצים כל יום (ראה בשו"ת שאלה לו).

נד. נוטלים נטילת ידיים של בוקר שלוש או ארבע פעמים, כל אחד לפי מנהגו, עד סוף קשרי האצבעות בלבד [כולל קשרי האצבעות].

נה. חולה וקטן לפני אכילת פת נוטלים ידיהם כרגיל, וכן נוטלים מים אחרונים כרגיל. כהנים לפני נשיאת כפיים נוטלים ידיהם כרגיל.

נו. אסור לרחוץ את העיניים במים בבוקר כדי לנקותם, אך לאחר שניגב ידיו מנטילת הבוקר ועדיין ידיו לחות קצת, מותר להעבירן על עיניו.

נז. שטיפת הפה [במים או במי פה] **וצחצוח שיניים במשחה** [ששוטפים את הפה לאחמ"כ] הותרו רק במקום צער גדול, ויטה ראשו למטה כדי שלא יבלע מים.

נח. נטילה לפני התפילה - נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו, כמספר הפעמים שרגיל ליטול בכל השנה (חיי אדם קלה ס"ה, משנ"ב תקנד ס"ק כא).

נט. אם נגע במקומות המכוסים, וכן אם **נכנס לבית הכסא** [אפילו אם לא עשה שם צרכיו ולא נגע במקומות המכוסים] - מותר ליטול ידיו עד סוף קשרי האצבעות, וכמספר הפעמים שרגיל ליטול בכל השנה.

ס. לצורך בישול לערב, מותר לשטוף את המאכלים וכן מותר להדיח כלים (וראה לעיל סע' כז, ולהלן סע' פז), אף שממילא נרטבות הידיים.

סא. כלה תוך ל' יום לחתונתה מותרת לרחוץ פניה כדי שלא תתגנה על בעלה.

סיכה (סי' תקנד סע' טו)

סב. אסור לסוך בשמן או סבון אפילו על מקצת גופו לשם תענוג, ולכן יש אוסרים **להתאפר ולהתבשם** בתשעה באב (וראה משנ"ב בעניין זה בשו"ת שאלה מ) [אך אין איסור להתאפר ולהתבשם מערב ת"ב], מלבד **כלה** תוך ל' יום מחתונתה המותרת בזה כדי שלא תתגנה על בעלה.

סג. סיכה לצורך רפואה מותרת, ולכן מותר **למרוח משחה** על פצע, וכן מותר למרוח **שפתון** על שפתיו שנתבקעו מייובש, ואף מותר למרוח משחה כנגד יתושים.

סד. סיכה להעביר את הזוהמה מותרת, ולכן מותר להשתמש בדאודורנט כיון שמטרתו למנוע ריח רע ואינו עושה זאת לתענוג, אבל אם מטרתו לתת ריח טוב - אסור.

נעילת הסנדל (סי' תקנד סע' טז-יז)

סה. אסור לנעול מנעלים העשויים מעור, ואפי' אם עשויים מחומר אחר ורק מצופים עור - אסור.

סו. נעלי קרוקס מקוריים - אף שביו"כ לכתחילה אין ללכת בהם, בתשעה באב אפשר (עי' משנ"ב סי' תקנד ס"ק ל-לא).

סז. נעלי עור לילדים - מגיל חינוך אין לנעול נעלי עור, ובזמננו שמצוי להשיג נעליים שאינם מעור, יש להקפיד שאף מתחת גיל חינוך לא ינעלו נעלי עור (וראה משנ"ב בזה עוד בשו"ת שאלה לו לענין רחיצת קטנים).

שאלת שלום (סי' תקנד סע' כ)

סח. אסור לומר 'שלום' 'מה שלומך' לחבירו בתשעה באב, ואף אסור לומר **'בוקר טוב'**. אך מותר לברך את חבירו כגון **'בהצלחה' 'מזל טוב'**.

סט. הדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש.

ע. מותר לנענע ראשו לאות שלום.

הדברים המותרים ללמוד ולקרוא בתשעה באב

(סי' תקנד סע' א-ד)

עא. מסכת מועד קטן פרק שלישי [דף יג ע"ב עד דף כט ע"א], שולחן ערוך הלכות אבלות [יורה דעה סי' שמ עד סי' תג].

עב. סוף מסכת תענית [תלמוד בבלי מדף כח ע"ב עד דף ל ע"ב, וכן בירושלמי] הדינים הנוהגים בתשעה באב, וכן בשולחן ערוך הלכות תשעה באב והלכות תענית [מסימן תקמט עד סימן תקפ].

עג. אגדות החורבן במסכת גיטין [מדף נה ע"ב עד דף נח ע"א ובמסכת סנהדרין [מדף צו ע"א עד צו ע"ב ובדף קד ע"א עד קד ע"ב] הכל מהעניינים השייכים לחורבן.

עד. מותר לקרוא בספר יוסיפון, וכן באיכה ומדרש איכה ומפרשיה, בדברים הרעים שבירמיה, ובפסוקי נחמה צריך לדלג, וכן באיוב ומפרשיו.

עה. ספרים על תולדות עם ישראל בתקופות הגזירות השונות וכן ספרים על השואה.

עו. מותר לקרוא ספרי מוסר.

עז. נחלקו הפוסקים אם מותר לומר תהילים, ויש להקל לנשים. ותהילים על חולה – מותר.

עה. הדברים המותרים ללמוד, מותרים גם ללמוד בעיון ובחברותא (ראה בשו"ת שאלה לד).

כל הדינים שכתבנו לעיל, מסע' מט ואילך - אסורים מדינא, ולכן הם אסורים כל יום תשעה באב עד צאת הכוכבים.

להלן יתבאר שיש דברים האסורים מחמת מנהג [ישיבה על הארץ ואיסור מלאכה], ונהגו בהם איסור עד חצות היום.

מנהג ישיבה על הארץ (סי' תקנט)

עט. נוהגים לשבת על הארץ עד חצות היום, ומי שקשה לו לשבת על הארץ, יכול לשבת על כיסא מהרגיל.

פ. זקן, חלש, מעוברת ויולדת שקשה להם הישיבה בכיסא נמוך, מותרים לשבת על כיסא רגיל.

פא. במכונית ובאוטובוס מותר לשבת כרגיל.

פב. המגביה את ספר התורה יושב על כיסא רגיל.

מנהג איסור מלאכה (סי' תקנד סע' כב-כד)

[ראה עוד בשו"ת בעניין זה, שאלות כב-כח]

פג. בליל תשעה באב וביומו עד חצות נהגו שלא לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ולכן אין להדיח כלים ולסדר את הבית עד חצות (ודין הדחת הכלים המלוכלכים משבת, ראה לעיל סע' כז), אבל דבר קל שאין בו שיהוי כגון הדלקת הנר מותר.

פד. אחר חצות היום נהגו להקל בכל המלאכות, ובלבד שלא יקבע עצמו למלאכה ויסיח דעתו מהאבלות, ולכן יש לקחת חופש מהעבודה, וכמבואר בשו"ת (שאלה כז).

פה. העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה בה סימן ברכה (וראה עוד בעניין זה בשו"ת שאלה כב).

פו. בישול ואפיה ושאר הכנת צרכי סעודת מוצאי הצום מותרים לאחר חצות.

פז. פתיחת חנות מכולת אינה בכלל איסור מלאכה, אבל חנויות שאינן של מזון – אסור עד חצות, ואף ע"י גוי (שעה"צ סק"נ).

פח. שטיפת כלים מותרת לאחר חצות היום, ואם יש בהם צורך בתשעה באב עצמו אפשר לשטוף גם קודם חצות, ועדיף להשתמש בכפפות [ואם שוטף לצורך אכילת הערב, אין צורך בכפפות, ראה סע' נט].

דיני חולה וקטן האוכל בהיתר

פט. חולה וקטן האוכל פת בתשעה באב צריך ליטול ידיו כרגיל, וה"ה למים אחרונים.

צ. בתפילה - אין אומרים "עננו", אך "נחם" אומרים. ונחלקו הפוסקים האם אומרים "נחם" בברכת המזון לפני "ובנה ירושלים", ולמעשה המנהג שאין אומרים.

טלית ותפילין (סי' תקנה)

צא. מנהג בני אשכנז [וחלק מבני ספרד] להתעטף בטלית גדול ולהניח תפילין בתפילת מנחה ולא בשחרית [ולובשים טלית קטן בבוקר ללא ברכה, ואין אוחזים בציציות ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע], ויש מבני ספרד שמתעטפים ומניחים בתפילת שחרית.

צב. אף שבדרך כלל אסור לאכול לפני הנחת תפילין, חולה האוכל בתשעה באב, מותר לאכול בבוקר אף שעדיין לא הניח תפילין. ולאחר חצות - ראה להלן בשו"ת (שאלה י).

צג. אומרים "נחם" בתפילת מנחה בברכת "ולירושלים עירך", ויש מבני ספרד שאומרים "נחם" בכל שלוש התפילות.

מוצאי הצום [י' אב]

צד. מאחר ונטילת ידיים של בוקר הייתה רק עד קשרי האצבעות, לכן יש מקפידים במוצאי הצום ליטול את כל הידיים שלוש או ארבע פעמים [כ"א כפי מנהגו].

הבדלה (סי' תקנו, סי' רצט)

צה. אסור לטעום כלום במוצאי הצום עד שיבדיל על הכוס, אך מים בלבד מותר לשתות.

צו. נוסח ההבדלה במוצאי הצום: לא אומרים את הפסוקים שקודם ברכת ההבדלה "הנה א-ל וכו'", אלא מתחילים בברכת "בורא פרי הגפן" על כוס יין או מיץ ענבים, ולאחמ"כ ברכת "המבדיל בין קודש לחול". לא מברכים על הבשמים ועל הנר. המבדיל שותה את הכוס, ולא צריך ליתן לקטן לשתות.

צז. אף אשה שצמה אסורה לטעום לפני ההבדלה, ואם יש שם איש שמבדיל לעצמו, נכון יותר שתצא ממנו, ואם אין שם – תבדיל בעצמה [ואינה צריכה להמתין עד שיבוא איש ויוציאה]. אם האישה ממתנה לבעלה שיבדיל עבורה, נכון יותר שהבעל לא יצא יד"ח בהבדלה שבבית הכנסת (כי אם

כבר יצא יד"ח, אין זה לכתחילה שיבדיל עבור נשים בלבד [אך במקום הצורך יכול להבדיל עבורה], אך עבור בנים, אפי' קטנים, יכול לכתחילה להבדיל אפי' אם כבר יצא יד"ח – רמ"א ומשנ"ב סוס"י רצו).

צח. השוטה מין הבדלה ולאחמ"כ רוצה לשתות שאר משקין – התבאר בהרחבה באזמרה לשמך (גיליון חג השבועות) האם צריך לברך על המשקה, מדין **"יין פוטר שאר משקין"**.

מנהגי אבלות ב'אב (סי' תקנח)

צט. כיבוס, לבישת בגדים מכובסים ובגדי שבת, תספורת, רחיצה, ברכת שהחיינו ושמיעת מוזיקה כשאר השנה (מג"א שם ס"ק א, משנ"ב ס"ק ב) – **לבני עדות המזרח** מותרים ממוצאי הצום (וראה בשו"ת שאלה מא לענין ברכת שהחיינו ושמיעת מוזיקה), **ולבני אשכנז** מותרים מחצות היום של י' באב [הדברים המותרים לפני שבוע שחל בו ת"ב, מותרים גם במוצאי הצום (עי' סי' תקנא ס"ק פב)].

ק. אכילת בשר ושתיית יין מותרים **לבני אשכנז** מ' אב בחצות היום, **ולבני עדות המזרח** מותר רק אחרי השקיעה של י' אב.

שו"ת לתשעה באב

תשעה באב שחל ביום ראשון

א. שאלה: ליל תשעה באב שחל במוצאי שבת – מהו זמן חליצת המנעלים והחלפת הבגדים לנוהגים להוציא שבת בזמן ר"ת.

תשובה: הנוהגים כר"ת לחומרא [וכפי המנהג הנפוץ למחמירים את זמן ר"ת] – יחלצו מנעליהם ויחליפו בגדיהם לאחר צאת הכוכבים [צאת השבת, ומי שאין לו מנהג אחר הוא 40 דקות אחר השקיעה], אך אותם הנוהגים כזמן ר"ת לגמרי יעשו זאת רק לאחר זמן ר"ת. וראה לעיל (סעי' כג) שיש המדקדקים לחלוץ לפני בין השמשות באופן שאינו ניכר כאבלות בשבת.

ב. שאלה: כשמברכים ברכת "בורא מאורי האש" במוצאי שבת בבית הכנסת, האם צריך להקפיד שהמברך והציבור ישובו בשעת הברכה.

תשובה: לפי המבואר בבאור הלכה (ריש סי' ריג) צריך לשבת, אך מנהג העולם לברך בעמידה, ויש להם ע"מ לסמוך (שו"ע הרב שם ס"ה).

תפילות תשעה באב, מגילת איכה, קינות ועוד

ג. שאלה: מהם סדר התפילות בתשעה באב שחל ביום א' (לנוסח אשכנז).

תשובה: סדר תפילת ערבית בבית הכנסת – הש"ץ אומר קדיש תתקבל לאחר שמו"ע, מברכים 'בורא מאורי האש' על שני נרות, קוראים מגילת איכה, אומרים קינות, 'ואתה קדוש' ואין אומרים 'ויהי נועם' ו'ויתן לך', קדיש ללא 'תתקבל', עלינו.

סדר תפילת שחרית – חובה לומר פרשת התמיד, אומרים 'איזהו מקומן' ו'רבי ישמעאל', אומרים 'מזמור לתודה',

הש"ץ מוסיף 'עננו' בחזרת הש"ץ, הכהנים לא עולים לדוכן, הש"ץ אומר חצי קדיש [ואין אומרים 'אבינו מלכנו' ותחנון], קריאת התורה והפטרה, מחזירין הס"ת ואומרים קינות עד מעט קודם חצות, 'אשרי.. ובא לציון' [ואין אומרים 'למנצח', ומדלגים 'ואני זאת בריתי'], קדיש ללא תתקבל, עלינו, מגילת איכה [ללא ברכה].

סדר תפילת מנחה – מתעטפים בטלית ומניחים תפילין, שיר של יום, פיטום הקטורת, אשרי וחצי קדיש, קריאת התורה [ללא קדיש לאחריה] והפטרה, מחזירין הס"ת והש"ץ אומר ח"ק, אומרים 'נחם' ו'עננו', 'שים שלום', הש"ץ אומר בחזרה 'עננו' בפ"ע, ברכת כהנים, קדיש תתקבל, עלינו. לאחר מעריב מבדילים וטועמים, ואומרים 'קידוש לבנה' עם נעליים.

ד. שאלה: האם אפשר לעשות קידוש לבנה לפני שטעם משהו, ואלו נעליים צריך לנעול אז.

תשובה: טעימה – צריך לטעום קודם קידוש לבנה (סי' תכו ס"ק יא), אולם אם הטעימה תגרום שלא לקדש במניין, **עדיף שיקדש במניין** אפילו לפני שטעם (שעה"צ שם ס"ק ט).

נעליים – כמו"כ צריך להיזהר לנעול נעליים לפני שמקדשים הלבנה. ונראה שאם אין לו נעליים כלל, **יקדש ביחידות אחר כך עם נעליים**. ולכן טוב מה שרבים נוהגים לעשות מנין מיוחד לקידוש לבנה לאחר שטעמו והחליפו מנעליהם.

לכתחילה יש לחוש לנעול דווקא **נעלי עור** בשעת קידוש הלבנה, אך בשעת הדחק או אם לא יהיה לו מנין אח"כ, יכול לקדש **בנעלי תשעה באב**, אם הן נאות [החיד"א כתב (בספרו עבודת הקודש, סי' רלט) ללבוש נעלי עור, ויש לבאר שטעמו הוא משום שבקידוש לבנה צריך להיות בשמחה (כמבואר בסי' תכו, שטעם זה יש ללבוש בגדים נאים), ולכן אין לקדש בעודו נועל נעלי אבלות של תשעה באב. ולכתחילה יש לחוש לדבריו].

ריקוד – לאחר קידוש לבנה מותר לרקוד כרגיל (מפני שהוא ריקוד של מצוה).

ה. שאלה: האם אפשר לברך "הגומל" בקריאת התורה בת"ב. האם מברכים "ברוך שפטרני" לבחור שנעשה בר מצוה בת"ב. האם קוראים שם לתינוקת בת"ב.

תשובה: אפשר לברך הגומל בקריאת התורה במנחה (פתח הדביר ויפה ללב סי' ריט, כה"ח סי' תקנט ס"ק לח). מברכים ברוך שפטרני במנחה [ועדיף שהבחור בר מצוה יעלה במנחה]. יקרא שם לבת במנחה, כיון שלא אומרים מי שברך בשחרית (מהרי"ל וכה"ח סי' תקנט ס"ק מ).

ו. שאלה: שכח ולא אמר 'נחם' בתפילה. מה דינו.

תשובה: אם נזכר לאחר חתימת 'בונה ירושלים', יאמר לפני 'ותחזינה עינינו' ללא החתימה. ואם נזכר לאחמ"כ, יאמר לפני ה'יהיו לרצון' השני ללא החתימה. ואם נזכר לאחר התפילה, אינו חוזר (סי' תקנז, משנ"ב ס"ק ב, שעה"צ ס"ק ג).

ז. שאלה: האם מי שלא מתענה בתשעה באב יכול לעלות או לקרוא בתורה, וכן לעלות חזן.

תשובה: עליה לתורה - אינו יכול לעלות במנחה, ואם קראו לו - נחלקו בכך האחרונים, ואם מתבייש, יכול לעלות (שו"ע ומשנ"ב סי' תקסו ס"ו, ועיין שו"ת חת"ס או"ח סי' קנז, ושו"ת רעק"א מהדו"ק סי' כד).

בעל קורא - לא יקרא במנחה, אם יש אחר שיכול לקרוא (שו"ת באר עשק סי' כא).

הוצאת ספר תורה והגבהתו - אין חשש (מט"א סי' תרב סע' טו, אולם עי' ערוה"ש סי' קלה סי"ד).

שלוח ציבור - לא יעבור לפני התיבה (סי' תקסו ס"ה), ואם אין ש"ץ אחר, ייגש אך לא יאמר את ה"עננו" של הש"ץ [שלאחר ברכת "גואל ישראל"], אלא יאמר "עננו" רק בברכת "שמע קולנו", ובמקום המילים "ביום צום התענית הזה" יאמר "ביום צום תעניתנו", ויחתום "כי אתה שומע וכו'".

נשיאת כפים לכהן שאינו מתענה - לא יישא כפיו במנחה, אלא יצא מבית הכנסת לפני "רצה". אך בתפילת שחרית עולה (כיון שנשיאת הכפיים בשחרית אינה מחמת התענית, אלא כמו כל ימות השנה. פר"ח ומחז"ב סי' קכט, כה"ח שם ס"ק ה. ובשו"ת גינת ורדים או"ח כלל א סו"ס מט סובר שנושא את כפיו).

הגדרת אינו מתענה - דינים אלו נאמרו רק לאדם שאכל בתענית יותר מכשיעור בכדי אכילת פרס, אך אם אוכל שיעורים דינו כאדם שצם לכל דינים אלו (עי' שו"ת מרחשת ח"א סי' יד).

ח. שאלה: האם כשם שמדליקים את תאורת בית הכנסת במינימום הנצרך לתפילה ולקריאה, כך גם יש למעט האור בבית.

תשובה: מאחר והטעם למיעוט האור הוא מהפס' 'במחשכים הושיבני', והיינו כדי שירגיש אבל ביום זה, לפיכך יש למעט את האור גם בבית.

ט. שאלה: האם קטן שמתענה יאמר עננו.

תשובה: נוהגים שקטן אינו אומר עננו, ואף שבתפילת מנחה הוא עדיין בצום. אך אם בדעתו לצום כל היום [כמו שיש נוהגים לצום ג' צומות לפני הבר מצוה, אף שאין לכך מקור], יאמר עננו (דין אמירת עננו בקטן לא נתבאר להדיא. והנה מצינו שבריא ששכח ואכל אומר עננו (סי' תקסח סק"ג עיי"ש כל הפרטים), אך חולה שאינו צם אינו אומר עננו, כיון שפטור מהצום (בה"ל סי' תקסה). וא"כ ה"ה קטן שאין דין לחנכו לצום, לא יאמר עננו. ואף שחולה שצם עד מנחה, נראה שאומר עננו (עי' משנ"ב סי' תקסב סק"ז, לגבי קיבל ע"ע לצום עד מנחה), אך בקטן נוהגים שאינו אומר עננו, שיש לחלק בין חולה לקטן. אולם אם הקטן צם כל היום, נראה שאומר עננו).

י. האם ההולך לישון ביום ת"ב צריך להעמיד שומר שיעירנו, משום שעדיין לא הניח תפילין.

יא. תשובה: אם הולך לישון אחר חצות, נכון שיעמיד שומר [ומנין קבוע נחשב כשומר, אם יודע שיקום או אם הגדיר שעון מעורר שברור שיעירנו וכתוב בו במפורש "מנחה ותפילין"], אך מנהג העולם להקל בזה ויש יסוד למנהגם [במשנ"ב סי' ע סק"כ, וסי' רלה סק"ז מבואר שאסור לאכול ולישון לפני

שהניח תפילין, אולם לא מצינו שחולה האוכל בת"ב מניח תפילין או מעמיד שומר לפני אכילתו, ויש לדחוק בטעם הדבר שכיון שנוהגים שלא להניח תפילין בשחרית (טוש"ע סי' תקנה, וע"ע ערוה"ש שם), אז דינו כאילו עדיין לא הגיע זמן החיוב. וה"ה לעניין שינה. ובפשוטו אדם שהולך לישון לאחר חצות וכן חולה האוכל אחר חצות צריכים להעמיד שומר, אך מנהג העולם להקל אף בזה, ויש לדחוק בטעם הדבר משום שסומכים לעניין זה על השיטות שאין מניחים תפילין כלל בת"ב (עי' טור שם)].

יב. שאלה: מי שמתפלל ביחידות בליל תשעה באב, האם יקרא מגילת איכה.

תשובה: יש לקרוא מגילה, אמנם אף אם קורא מתוך מגילה כשרה, לא יברך (סי' תקנט ס"ק ה). טוב שגם נשים יקראו בביתן מגילת איכה מתוך חומש (ראה להלן שאלה יז לעניין קינות לנשים).

יג. שאלה: מה אומרים בתיקון חצות בתשעה באב.

תשובה: בלילה אומרים תיקון רחל בלבד, וביום אין אומרים כלל (שערי תשובה סי' תקנב).

יד. שאלה: האם אומרים ק"ש שעל המטה בליל ת"ב.

תשובה: אומרים כרגיל (סי' תקנד, סי' רלט).

טו. שאלה: האם מותר לישן עם כרית בתשעה באב.

תשובה: יש לאדם להצטער במשכבו בליל ת"ב, והרגיל בב' כריות - יישן באחת. יש נוהגים להניח המזרון על הארץ ולישן עליו. חלש אין צריך להחמיר **וישן כדרכו** (סי' תקנה ס"ב). דינים אלו לא נאמרו על שינה במהלך היום.

טז. שאלה: מה מנהג האשכנזים בלבישת טלית [גדול וקטן] בתשעה באב.

תשובה: בחור - לובש טלית קטן בבוקר ללא ברכה, ובמנחה יברך עליה וימשמש בציציותיו. נשוי - מתעטף בטלית גדול במנחה ומברך, ופוטר בזה את הטלית קטן (סי' תקנה ס"א).

יז. שאלה: האם נשים חייבות בקריאת קינות.

תשובה: אם יכולות, ראוי שיאמרו קינות [מבואר במסכת סופרים (פי"ח ה"ד) שנשים חייבות בקריאת ספר קינות [מגילת איכה] כאנשים (ועי' מג"א סי' רפב ס"ק ו, ומשנ"ב שם ס"ק יב), אמנם מבואר בחיד"א בספרו כסא רחמים בהגהותיו על מס' סופרים שם שהכוונה שמנהג טוב שישמעו (ועי' טור סי' תקנט)].

יח. שאלה: אדם שאמירת הקינות מקשה עליו לצום, וכן אדם שיצא באמצע אמירת הקינות לצרכיו - האם חייב להשלים את הקינות שהחסיר.

תשובה: אומרים קינות מפני שיש לקונן על חורבן הקודש והמקדש, ואין לפרוש מן הציבור, אבל אם אינו יכול לומר או שנצרך לצאת, אינו חייב להשלים (עי' מס' סופרים פי"ח ה"ד וסי' תקנט ס"ה).

יט. שאלה: לא הספיק לסיים את הקינות עד חצות, האם יאמר לאחר חצות.

תשובה: יכול לומר לאחר חצות (כתב בספר מועד לכל חי (סי' ט אות ז) ובבא"ח (דברים אות כה) ובכה"ח (סי' תקנא ס"ק רכג) שלא אומרים **תיקון חצות** אחר חצות היום, מפני שהוא זמן נחמה וקביעות האמונה והציפייה, ולכן במנחה אומרים נחם (סי' תקנז) ומניחים תפילין (סי' תקנה ס"ק ג). ולכאורה יש לומר שגם **קינות** אין לומר אחר חצות היום, אמנם למעשה לא מצינו שאין לומר קינות לאחר חצות. ומותר לאומן אף **בישיבה ע"ג קרקע,**

ואף שמבואר בכה"ח (סי' תקנט ס"ק כד) שאין לשבת ע"ג קרקע אחר חצות מפני שנראה כיוהרא, אין דבריו אמורים באדם האומר קינות, שיותר טוב לאומרו ע"ג הקרקע).

כ. שאלה: האומר שיר השירים ופרק שירה כל יום, כיצד ינהג בתשעה באב.

תשובה: יאמר אחרי צאת הצום.

כא. שאלה: מהו סדר ברית מילה בתשעה באב.

תשובה: מלים את התינוק לאחר הקינות. בני עדות המזרח נוהגים למול אחר חצות, ובני אשכנז נוהגים למול אף לפני חצות (סי' תקנט).

אם הברית הנערכת לפני חצות היום, לכתחילה אין לבעל הברית להתעטף בטלית, אך הנוהגים להתעטף יש להם על מה לסמוך. אבי הבן ואמו וכן המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת [כיון שאסורים רק מחמת מנהג], אבל לא בגדים מכובסים [שאסורים מעיקר הדין], אך בגדי זיעה מכובסים מותר. יש לפשוט את בגדי השבת אחר המילה. הסנדק יושב על הכיסא כרגיל.

ואסורים באכילה, רחיצה ונעילת נעליים שהם מעיקר הדין. את היין תשתה היולדת או קטן שהגיע לחינוך ברכה אבל לא לחינוך אבלות על ירושלים [ובגיל 6-9 הוא ודאי בגדר הזה]. מותר לומר מזל טוב לבעלי הברית. את סעודת הברית עושים במוצאי הצום ומותרים כל המוזמנים בבשר ויין.

מלאכה בתשעה באב

כב. שאלה: "העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה" (שו"ע סי' תקנד סע' כד). האם מותר לבנות לעשות קייטנה בתשלום בתשעה באב.

תשובה: מותר, ויראו בזה סימן ברכה [יש להסתפק האם דין זה נאמר רק במלאכה אסורה, או אף במלאכה מותרת. ומבואר במשנ"ב (שם ס"ק מט בשם המג"א) שדין זה נאמר אף במלאכה לאחר חצות, אם קובע עצמו למלאכה ומסיח דעת מהאבלות. ולכאורה לפי"ז נמצא שאין לעשות קייטנה בתשעה באב אפילו לאחר חצות, ויהיה מותר רק אם יכינו חלק מהדברים לפני ת"ב, שאז זה נחשב כהבלעה (וכדמצינו לעניין שכר שבת, סי' שו"ס ד), או שיקבלו את התשלום ללא התחייבות ובתורת מתנה (כמבואר במשנ"ב שם ס"ק טו). אמנם למעשה יש להתיר, כיון שהוא צורך מצוה, שעזרות להורים לצום בקלות, וכן יראו בזה סימן ברכה (ויש לחלק בין דיון לדין למבואר בסי' שו"ס"ה לעניין שכירות חזן בשבת ובסי' תקפה ס"ה לעניין שכירות בעל תוקע בר"ה)].

כג. שאלה: האם מותר לסופר סת"ם לכתוב בתשעה באב.

תשובה: אסור אף לאחר חצות (משום שאסור לאדם לקבוע עצמו למלאכה אף לאחר חצות, וכן משום איסור תלמוד תורה האסור אף בהרהור (סי' תקנד), ובפרט שצריך להוציא בפיו).

כד. שאלה: האם מותר לקרוא עיתונים וספרי קריאה, או לשחק במשחקים, או להסתכל בתמונות משפחתיות וכד' בתשעה באב.

תשובה: אין לעשות דברים אלו אף לאחר חצות היום, משום שיש בהם הסחת דעת מהאבלות [ואם סובל מאד מהצום, ובלי זה יהיה לו מאד קשה לצום - אפשר להקל] (יש

לדון האם איסור הסחת דעת מהאבלות הוא איסור מדינאי או ממנהגאי, ונפק"מ לגבי כל הנ"ל לאחר חצות. ועי' סי' תקנד סע' כד ומשנ"ב ס"ק מט, וע"ע שם סע' כא לעניין טיול, וע"ע סי' תקנט ס"ו ובבה"ל שם בשם הלבוש, ומקורו בשו"ת הרשב"א המובא בב"י שם, ובערוך השולחן יו"ד סי' שפד, וע"ע ספר סדר היום תשעה באב).

כה. שאלה: האם בתשעה באב מותר להקליד מסמכים, לעטוף ספרי לימוד, לארוז מזוודות, למיין כביסה וכד'.

תשובה: מלאכות אלו מותרות לאחר חצות היום, ובלבד שיתעסק בהן זמן קצר [-עד חצי שעה] (סי' תקנד סע' כב וסע' כד). ויל"ע באופן ששומע תוכ"ד המלאכה דברים מעניין החורבן.

כו. שאלה: האם מותר לתת לילדים לעשות מלאכות יצירה בתשעה באב.

תשובה: אם יש צורך להעסיק אותם, מותר אף שהגיעו לגיל חינוך, וכן מותר לשלחם לקייטנה, או לצאת איתם לגינה.

כז. שאלה: האם צריך לקחת חופש מהעבודה בת"ב.

תשובה: צריך לקחת יום חופש, אלא א"כ יגרם נזק לעובד/למעביד/ללקוח [ועדיף שיעבוד לאחר חצות], אך מניעת רווח אינה היזק.

כח. שאלה: האם מותר לעשות טסט נהיגה או טסט לרכב בתשעה באב.

תשובה: אין לעשותם אף לאחר חצות (דנראה שהוא כקובע עצמו למלאכה, ומסיח את הדעת מהאבלות), ובמקום דבר האבד יש להקל.

חולים הפטורים מהצום

כט. שאלה: חולה שאין בו סכנה הפטור מהצום, שיכול לצום בליל ת"ב בלבד. האם יש עניין בכך.

תשובה: אף שפטור מהצום, יש עניין שיצום, כדי להשתתף בצער הציבור (ועי' להלן שאלה לג לעניין חולה שהביא).

ל. שאלה: האם חולה דכאוני צריך לצום בת"ב.

תשובה: הסובל מבעיות נפשיות פטור מלצום (סי' תקנד ס"ו).

לא. שאלה: האם אדם שיש לו כאבי ראש חזקים יכול להפסיק את הצום.

תשובה: ייקח משכך כאבים [ואם זקוק למים לצורך בליעת הכדור, ימרר אותם ע"י מלח או כמה שקיות תה קמומיל ללא סוכר], ואם לא יועיל, וסובל עד כדי שאינו יכול לתפקד או עד כדי שצריך לשכב במיטה - פטור מהצום, ואוכל ושותה כרגיל (סי' תקנד סעיף ו).

לב. שאלה: האם אדם שיש לו סחרחורות במהלך הצום צריך להמשיך לצום.

תשובה: אם הסחרחורות חזקות, כנ"ל בשאלה הקודמת - יפסיק את הצום. וכן הדין באדם שלחץ הדם שלו אינו מאוזן.

לג. שאלה: אשה שילדה בח' תמוז ואינה מניקה, האם צריכה לצום.

תשובה: כיון שבתחילת צום תשעה באב היא נמצאת תוך ל' יום ללידה מעת לעת, נפטרה מהצום (עי' סי' תריז ס"ק יג, וכ"ש

בת"ב, ודינה ככל חולה שהבריא שפטור מהצום, אך לא יאכל מעדנים כדי שלא לפרוש מן הציבור.

נושאים שונים

לד. שאלה: הדברים המותרים בלמידה בתשעה באב - האם מותר ללמוד בעין או בחברותא.

תשובה: מותר (מבואר ב"ד (סי' שפד ס"ד) שמותר ללמוד רק בינו לבין עצמו אבל לא עם אחרים. והכוונה בקבוצה, אבל בחברותא מותר. ולעניין לימוד בעין - מבואר במג"א (סי' תקנ"ד) ובט"ז (ס"ק ב) שאסור, וכן פסק המשנ"ב (ס"ק ד). אולם המאמר מרדכי (שם) חולק על כך (ועי' א"ר ס"ק ד, וערוה"ש שם ס"ד ויו"ד שם ס"ה, ובדעת יו"ד שם הוכיח מהחתי"ס להיתר), וכן מוטו משמיה דהחזו"א שחלק על כך, וההוראה הרווחת היא כהמאמר והחזו"א. וכמו שנראה בתשובת מהר"ל (סי' רא, הובא בב"י שם), וכמו שהוכיח המאמר הנ"ל משם. ואמנם דעת רבינו פרץ (המובא בסמ"ק סי' צו, הו"ד בב"י שם) לאסור, אך להלכה נפסק כהמהר"ל וכמש"כ המאמר (ר"ש).

לה. שאלה: האם מותר/צריך לנקות את הבית בתשעה באב אחר חצות.

תשובה: יש מבני ספרד שנהגו שהנשים שוטפות את הרצפה אחר חצות היום [וטעמם הוא כדי שיתחזקו באמונת הגאולה], ובני אשכנז לא נהגו בכך, אך אין בזה איסור מעיקר הדין (עי' סי' תקנ"ד סעיף כב, ברכי יוסף שם ס"ק ז, יו"ד סי' שעח סע' ז, ועי' ערוך השולחן סי' תקנ"ט ס"ט).

לו. שאלה: האם מותר לרחוץ ילדים קטנים בת"ב.

תשובה: מותר לרחוץ קטנים שמתרחצים כל יום, אולם מגיל חינוך [גיל 5-6] המנהג שאינם רוחצים [מבואר ביומא עה ובסי' תרטז שמותר לרחוץ קטנים ביו"כ עד גיל ט' או י"ג, משום שהוא צורך הקטן שמועיל לגידולו] [היינו רביתיה], ובקטן לא גזרו רבנן. ולפי"ז הוא הדין בת"ב שמותר עד גיל בר מצוה לרחוץ. אמנם הלבוש (שם), הובא במשנ"ב שם ס"ק ג) כתב שהיום המנהג שהקטנים לא מתרחצים ביו"כ, אלא אם התלכלכו מותר לרחוץ את מקום הלכלוך. אמנם בת"ב אין מנהג זה. אך מגיל חינוך יש לדון שיש לחנכו באבלות, וכמו שמצינו לעניין איסור תספורת לקטנים (סי' תקנ"א ס"ד), וכן מצינו (מג"א שם ס"ק לא, משנ"ב ס"ק ע) שאין לתת יין לקטן שהגיע לחינוך אבלות, וכמבואר במג"א (שם ס"ק לח) שצריך לחנך קטן לאבלות דרבים. אולם לעיין נעילת הסנדל כתב החכמ"א (כלל קנ"ב ס"ז) שאין דין חינוך, כיון שהוא דבר שיש בו צער, ויש לעיין מהנ"ל. וגם מצינו בב"ח (יו"ד סו"ס שפד) שמחנכים קטן לנעילת הסנדל בת"ב, וכ"ה בבית הלל (יו"ד סי' שפט).

עישון, בשמים, תכשיטים ואיפור

לז. שאלה: האם מותר להריח בשמים וטבק בתשעה באב, וכן האם מותר לתת בושם על הבגד.

תשובה: נחלקו הפוסקים האם אסור משום תענוג, ולכתחילה יש להחמיר, ובפרט לבני ספרד [שעה"צ (סי' תקנו ס"ק א), כה"ח (שם ס"ק ד), שו"ע (סי' תקנ"ט ס"ז) ומשנ"ב (שם ס"ק כז), שו"ע (יו"ד סי' רסה ס"ד)]. ולעניין בושם על הגוף - ראה לעיל (סע' סב).

לח. שאלה: האם מותר לעשן סיגריות בתשעה באב.

תשובה: עישון סיגריה אלקטרונית אסור בכל אופן. עישון סיגריה רגילה הותר אחר חצות בצנעה למי שקשה לו מאד

ללא העישון [אמנם, יש לזהר בעישון אף בכל השנה] (סי' תקנה מ"ב ס"ק ח).

לט. שאלה: האם מותר ללבוש תכשיטים בתשעה באב.

תשובה: אין ללבוש תכשיטים של שבת ויו"ט (אשל אברהם לגאון מבוטשאטש סי' תקנ"א), אך מותר ללבוש תכשיטי יום חול (שעה"צ סי' תקנ"ד ס"ק מד, ולעניין אבלות עי' מנחת פתים יו"ד סי' שפא ומשמרת שלום שמחות מערכת ת"ד"ה תכשיטין), ויש שנוהגות למעט בכך (עי' סי' תקס"ב ושעה"צ שם).

מ. שאלה: האם מותר להתאפר בתשעה באב.

תשובה: יש להסתפק האם איפור אסור משום סיכה, ולא מצינו מקור ברור לאסור זאת בתשעה באב, אך אם רגילה להתאפר רק לכבוד שבת ויו"ט, דינה כמבואר לעיל לעניין תכשיטי שבת ויו"ט בתשעה באב [הסתרת פצעים מותר בכל אופן] [לכאורה נראה שאיפור אינו אסור משום סיכה, וכדמשמע בשו"ע (יו"ד סי' שפ"ו) שאיפור אסור לאבל משום רחיצה ולא משום סיכה. ואף שמבואר בגמ' (תענית ל.) להשוות את אבלות ת"ב לדיני אבלות על מת, וא"כ לכאורה היה צריך לאסור איפור בת"ב מדין רחיצה כבאבלות, אך באמת אין הדינים שווים לגמרי - וכדמצינו שבאבלות צריך לשבת ע"ג קרקע מדינא ואילו בת"ב זהו רק מנהג עד חצות. וכן מצינו להיפך, שבת"ב אסור להושיט אצבע במים (סי' תקנ"ד ס"ז), אך באבלות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו (יו"ד שם ס"א), אמנם איסור הרחיצה בת"ב אינו מדין אבלות אלא מדין התענית (עי' מנח"ח מצוה שיג וחי' מרן רי"ז הלוי ריש הל' תענית)].

מנהגי אבלות בצאת הצום

מא. האם ברכת שהחיינו מותרת מיד בצאת הצום או רק אחרי השקיעה של י' באב. ומה הדין לעניין שמיעת מוזיקה.

תשובה: ברכת שהחיינו מותרת מיד במוצאי הצום (וכדעת המאמר (סי' תקנ"א ס"ק טו), וכ"ה בדעת ובא"א לגאון מבוטשאטש, ואולם החיד"א בספרו מחבר"ר (סי' תקנ"א ס"ק ב) ובשו"ת יוסף אומץ (סי' נו) ומורה באצבע (אות רמא) ובשעת" (שם ס"ק ב) וכן בספר מועד לכל חי (סי' י אות צג) מחמירים בכך). ולעניין שמיעת מוזיקה מוקלטת - אף שלעניין ניגון בכלי שיר ממש יש לחוש שמותר רק אחרי השקיעה של י' באב, בזה יש להקל כבר מצאת הצום.

מב. שאלה: אשכנזי היוצא לדרך, האם יכול להסתפר או לכבס מיד במוצאי הצום.

תשובה: אם אין אפשרות אחרת, אפשר מיד במוצאי הצום, ול"צ להמתין לבוקר [ואם יש אפשרות לכבס ע"י בן ספרד או ע"י גוי, עדיף] (סי' תקנ"א ס"ד, עיי"ש משנ"ב ס"ק לט ושעה"צ ס"ק מא, בה"ל סי' תקנ"ח).

מג. שאלה: האם מותר לצאת לנופש בי' אב לפני חצות.

תשובה: מותר (וראה עוד בגיליון הקודם משנ"ת לעניין נופש בתשעת הימים).

הגיליון הודפס להצלחת התורמים

ובני ביתם ברוחניות ובגשמיות

קו בית ההוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת

הגיליון למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com

הגיליון הודפס לע"נ

רבקה בת מסעוד ע"ה

לקוּטִים וּסְפוּרִים נִפְלְאִים

פרשת דברים

"הבו לכם אנשים חכמים ונבונים" (א, יג)

העגלה התקרבה והלכה ללודז'.

יוסל, בעל חנות הבדים הקטנה, התבונן ממקום מושבו, בין גילי הבדים שמילאו את העגלה, על הנוף הנשקף מולו.

הוא לא העלה על דעתו איזו מזימה זומם כנגדו, באותם רגעים ממש, העגלון הגוי.

העגלה נכנסה ובאה בשערי לודז' כשהעגלון פנה לפתע ליוסל. "יודע אני בדיוק מה טיבה של סחורתך", אמר לו.

האזנתי לשיחתך עם הסיטונאי וממנה למדתי על כל התחכמויותיך נגד החוק.

דבר לא יועיל לך – אנחנו נוסעים כעת היישר אל תחנת המשטרה.

יוסל ההמום הופתע ממפגן היורש הפתאומי של העגלון.

ברגע הראשון עוד קיווה כי העגלון רק מתלוצץ עמו, אך עד מהרה הבין כי הלה רציני בכוונותיו.

אנא, חוס ורחם עליי ועל

אשתי וילדיי! התחנן לפניו יוסל, ביודעו כי כשתתחיל

המשטרה לפשפש בציציותיו, תימצא כבר העבירה.

העגלון לא היה מוכן לפשרות.

"על פְּרָחָה אֲתָה נולֵד, וְעַל פְּרָחָה..."

(מסכת אבות ד, כב)

תחֻשְׁבוּ עַל שְׁנֵי זוגוֹת הוֹרִים שְׁעוֹמְדִים בְּאוֹתוֹ יוֹם לֵידָ עֲרִיסַת תֵּינוּק. שְׁנֵי תֵינוּקוֹת קִטְנֻטָּנִים הִגִּיחוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם לְעוֹלָם.

הַטְּלֻפוֹנִים הִנְרָגְשִׁים לֹא מִפְּסִיקִים לְהִגִּיעַ, כָּלָם מְבָרְכִים פֶּה אֶחָד 'שֶׁתִּזְכּוּ לְגִדְלָם לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים!'

הַמְטָרָה הַגִּדְרָה, אֶצֶל שְׁנֵיהֶם: לְזֻכּוֹת לְהוֹבִיל אוֹתָם לְחֻפָּה...

אָבֵל מִכָּאן וְאֵילָךְ – דְּרָכֵיהֶם שֶׁל הַיְלָדִים וְהוֹרֵיהֶם נִפְרָדִים.

יֵלֵד אֶחָד – הוּא הַחֲלוּם שֶׁל כָּל אָבָא וְאֵמָא. הַכָּל אֶצְלוֹ חֶלֶק. הוּא לֹא מַעִיר אוֹתָם בְּלִילוֹת מִדֵּי, הוּא קוֹלֵט אֶת הַשְּׁפָה מִיד, הוּא לֹא עוֹשֶׂה בְּעִיּוֹת בְּקִרְיָאָה, גַּם לֹא בְּחֻבָּרָה, גַּם לֹא בְּבֵית, גַּם לֹא בְּרֻחוֹב – וּבְקִצּוֹר: יֵלֵד מְשָׁלָם.

הַשְּׁנִי חוֹלְפוֹת, וּמֵיֵלֵד מְשָׁלָם הוּא הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת בְּחוֹר מְשָׁלָם, מִשָּׂא גִּאֲוֹתָם שֶׁל הוֹרָיו. יְשִׁיבָה קִטְנָה, יְשִׁיבָה גְדוּלָּה – וְהִנֵּה, הֵם עוֹמְדִים לְהִגְשִׁים אֶת הַמְטָרָה: הֵם מוֹבִילִים אוֹתוֹ, בְּדַמְעָה נוֹצֶצֶת וּבְאֲבוֹקוֹת אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת, מִתַּחַת לְחֻפַּת הַקְּטִיפָה...

זכר לרשום את מספרה.

בפסעו לאטו, אוּבֵד עֲצוֹת, נִצְנֵץ לִפְתַּע רַעִיוֹן בְּמוֹחוֹ.

מעשי הרמייה שלכם, היהודים, פוגעים בכלכלת המדינה, וסוף כולנו, האזרחים הישרים והנאמנים, לשלם על כך את המחיר, אמר בצדקנות.

יוסל הוסיף להפציר בעגלון כי יניח לו לנפשו.

תחנת המשטרה נראתה כבר ממרחק.

רק אז 'התרכך' העגלון והסכים 'לוותר' ליוסל על הסגרתו למשטרה, תמורת... שלוש-מאות רובל.

יוסל לא ידע אם לצחוק או לבכות, בארנקו נמצאו באותה שעה רובלים אחדים בלבד.

בלבד.

אסכים לקבל ממך גם סחורה בשווי הזה, נהג העגלון נדיבות-לב מרשימה.

ערכם של כל הבדים שבעגלה מגיע לסכום הזה בערך, ביטא יוסל את תסכולו, וניסה להקטין את תאבונו של העגלון.

אך זה נותר בשל.

יוסל ערך חשבון מהיר בראשו, הוא הבין כי אם יגיעו למשטרה, תוחרם ממנו הסחורה וקרוב לוודאי שהוא יועמד לדין פלילי, בהאשמה כזאת או אחרת.

הוא ידע כי ברגע הזה עדיף לו להשאיר את הסחורה בידי העגלון הנוכל ולמלט את נפשו, וכך אמנם עשה.

במפח נפש ירד יוסל מהעגלה, אך בכל זאת

לעי"נ הרה"צ

ר' פנחס בן ר' בנימין בינוש רוזנבוים זצוק"ל

כ"ו בניסן תשע"ז

לפתע פרץ בבכי. אנא, תן לי עצה כיצד למצוא את סוסי ועגלתי שהם מקור פרנסתי!
פנה אל רבי אליהו חיים, שגם הגויים הכירו בחכמתו הרבה.
רבי אליהו חיים נתן בו מבט חודר ואמר: עצה אתה מבקש? ובכן יש לי כזאת בשבילך...
מכור את הבדים שגנבת הבוקר מיוסל וקנה בתמורה סוס ועגלה חדשים!

דברי הרב נפלו על העגלון כרעם ביום בהיר. מאוד לא נעם לו לפשוט את בגדי הנרדף המסכן ולעטות עליו בגדים של רודף אכזר ורע לב. פניו האדימו והחווירו חליפות.

רבי אליהו-חיים לא הניח לו להתעשת. נבל שכמוך! הרים עליו את קולו, כיצד אתה מבקש לעורר את רחמי עליך בשעה שאתה עצמך לא חסת ולא ריחמת על יוסל המסכן, כאשר התחנן אליך שלא תשבור את מטה לחמו?!

העגלון נוכח כי הרב מכיר היטב את כל פרטי העושה והבין שאין עוד טעם לנסות להתווכח או להצטדק.

רבי, טרם נגעתי בסחורתי של יוסל. היא מונחת בביתי ואני מוכן להחזירה לו בזה הרגע! סימני התרצות נראו על פני רבי אליהו חיים. גש

לשוק - הורה לו - שכור עגלה וסוס, והבא לכאן את הבדים שגזלת.

בינתיים אנסה גם אני לברר מה עלה בגורל סוסך ועגלתך.

כעבור שעה, כשהגיע העגלון בעגלה עמוסה בסחורתו של יוסל, כבר ציפו לו סוסו ועגלתו במקום שבו הניחם בתחילה.

(במשנת הפרשה)

כעבור שעה קלה התייצב לפני רבה של לודז', רבי אליהו חיים מייזל, שנודע בחכמתו ובחריפותו.
רבי אליהו חיים, שעסק באותה שעה בליבון סוגיה הלכתית סבוכה, התפנה לסייע ליוסל המסכן.
הוא שלח את שמשו אל השוק, לאתר את העגלון הגנב ולהזמין בדחיפות לביתו, לצורך נסיעה כביכול.
השמש מיהר אל השוק, עבר מעגלה לעגלה, ולא מצא את זו שביקש.

רק לאחר זמן מה הופיעה העגלה שמספרה תאם את המספר שבידו. השמש פנה אל העגלון והזמין לבית הרב, ל"נסיעה דחופה". בהגיעם אל בית הרב הזמין השמש להיכנס פנימה.

רבי אליהו חיים יצא לקראת העגלון וקידמו בחיוך רחב.

שב וסעד את ליבך בינתיים, עד אשר אשלים את הכנותיי, אמר לו.

אל תחשוש מביטול זמנך; אף אני יודע להעריך ערכו של זמן, הוסיף.

העגלון הוכנס פנימה ולפי הוראת הרב הוגשה לו ארוחה.

בינתיים הורה רבי אליהו חיים לשמש, להכניס את העגלה עם הסוס אל החצר האחורית של ביתו ולנעול את השער היטב.

העגלון סיים את ארוחתו ויצא החוצה לבדוק את שלום סוסו ועגלתו.

לתדהמתו גילה כי אלה נעלמו.

פנה לכאן, פנה לשם, אך העגלה והסוס אינם, כאילו בלעתם האדמה.

גנבו לי את הסוס והעגלה! החל לצרוח בקולי קולות. למשמע הצעקות יצא אליו רבי אליהו חיים. מה קרה? שאל הרב בנימת דאגה.

הארוחה שאכלתי אצלך עלתה לי ביוקר! השיב העגלון הנסער.

העגלון התהלך אנה ואנה, כחיה בסוגר.

אָבֵל מָה קוֹרֶה עִם הַתִּינוּק שֶׁבְּעֵרִיסָה הַשְּׁנִיָּה? סְפוּר קִיצוֹנִי לְצַד הַשְּׁנִי...

כָּבֵד בְּחֻדְשֵׁי הָרָאוּשִׁים לַחֲזִיו הוּא מַצְלִיחַ לְהַתִּישׁ אֶת הוֹרָיו. בְּכָל לַיְלָה בְּעֵהָ אַחֲרָת. כִּשְׁהוּא גִדֵּל מַעַט - מִתְבָּרֵר שֶׁהַתַּפְתָּחוֹת שְׁלוֹ מֵאַחֲרָת, וְשֶׁהוּא רָגִישׁ בְּאַפֵּן מִיָּחָד, שֶׁהַקְרִיאָה שְׁלוֹ לֹא תִקְנֶה, וְיֵשׁ לוֹ גַּם קִשְׁיִים חֲבָרְתִּיִּים.

הַשְּׁנִי חוֹלְפוֹת, וּמִלֵּד שָׂרַע לוֹ הוּא הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת בְּחוֹר שָׂרַע לוֹ, הוּא לֹא מוֹצֵא אֶת עֲצָמוֹ, וְהַהוֹרִים נוֹשְׁכִים שְׁפָתֵים, וְנֹאבְקִים, וְלֹא יוֹדְעִים אִיפֹה לָשִׁים אֶת עֲצָמָם מֵרֵב בּוֹשָׁה - בְּעֵקֶר כִּשְׁהֵם פּוֹגְשִׁים אֶת הַיָּלֵד מִהֶעֱרִיסָה הָרִאוּשׁוֹנָה.

וְהֵנָּה, אַחֲרֵי שְׁנִיִּים שֶׁל מֵאֲמֵץ, אַחֲרֵי מִסַּע אַרְךָ וּמִתִּישׁ - הֵם עוֹמְדִים סוֹף סוֹף תַּחַת הַחֶפֶה, מוֹבִילִים אֶת בָּנָם לַחֲזִיו הַחֻדְשִׁים.

שְׁנִיָּהֶם הִגִּיעוּ לְקוֹ הַגִּמְרָה שֶׁל הַמְרוֹץ.

אָבֵל הַהֶבְדֵּל בֵּין הַשְּׁנִיִּים - הוּא עֲצוּם.

כִּי אֶת קִנְיֹנִי הַנֶּפֶשׁ שְׁאוֹתָם הוֹרִים עֲבָרוּ בְּרָגָעִים הִכִּי מִתִּישִׁים, אֶת הַיִּכְלָת לְהַבְלִיג וּלְהַמְתִּין לִישׁוּעָה, אֶת הַיִּכְלָת לֹא לְהַתְפּוּצֵץ לְמִרוֹת שֶׁהִסָּאָה כָּבֵד הַגִּדְשָׁה אֵינְסָפוֹר פְּעָמִים - אֶת זֶה אִישׁ לֹא יוֹכֵל לְקַחַת מֵהֶם ! וּבִשְׁבִיל זֶה, הָרִי, כָּל הָעוֹלָם נִבְרָא...

זוֹ בְּדִיוֹק הַנִּקְדָּה: עַל הַתּוֹצְאוֹת בְּחַיִּים - אֵין לָנוּ שׁוֹם שְׁלִיטָה. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבַע מֵרָאשׁ אֶת כָּל מָה שִׁיקְרָה אֶתְנֹנוּ, וְמָה שֶׁהוּא הַחֲלִיט - יִקְרָה

גַּם אִם נִתְאַמֵּץ מְאוֹד לְשַׁנּוֹת אֶת זֶה...

לעי"נ האשה החשובה

מרת **מרים יוכבד** ב"ר **צבי ליבוביץ** ע"ה

כ"א מר חשוון תשפ"א

"הבו לכם אנשים... ואשימם בראשיכם"

(א, יג)

סיפור מדהים סופר על ידי אחד מנכדי הגאון רבי אהרן בקשט: הוא נודע בשם "השאולר רב", ונקרא בשם 'רבי ארצ'יק' והיה אחד מבכירי תלמידי ישיבת סלבודקה.

באחד הימים פנה אליו הסבא מסלבודקה וביקש ממנו לכהן כראש הישיבה. באותה תקופה סלבודקה היתה הישיבה החשובה ביותר באירופה, ולכהן בה כראש ישיבה היה התפקיד הנכסף ביותר בעולם הישיבות.

ר' ארצ'יק השיב כי לפני שיוכל לקבל את התפקיד הנכבד, דרושים לו מספר ימים כדי לבדוק משהו. כמה ימים לאחר מכן הוא חזר אל הסבא ואמר לו כי הוא מצטער אך אינו יכול לקבל על עצמו את התפקיד.

הסבא הופתע מתשובתו ושאל אותו מדוע, אך הוא התחמק מתשובה. במשך מספר שבועות, ניסה הסבא לשכנע אותו לגלות מדוע אינו יכול להיות ראש הישיבה, ללא הצלחה.

בסופו של דבר, ציווה עליו הסבא בגזרת רב לגלות לו את הסיבה, ואז הרב סיפר: כשהייתי בחור התארסתי עם אחת מבנותיו של רבי שרגא פייבל פרנק, שהיה

תלמיד חכם ובנוסף איש עסקים עשיר מאוד שתמך בלומדי תורה. הוא נפטר מדלקת ריאות בגיל ארבעים ושלוש והותיר אחריו אלמנה עם ארבע בנות.

בצוואתו הוא ציווה כי כל בנותיו ינשאו לתלמידי חכמים בעלי שיעור קומה, שיתמנו בסופו של דבר לראשי ישיבה, והרכוש שהשאיר יספק להם את המחיה הדרושה להם.

אלמנתו של רבי שרגא פייבל, 'גולדה', לקחה את המשימה ברצינות רבה וחקרה ביסודיות אחרי כל הצעת שידוך, ואכן כל ארבעת חתניה הפכו ברבות הימים לראשי ישיבה, אולם הבת הבכורה שלה התארסה תחילה איתי.

בתקופת האירוסין שלנו, המשיך ר' ארצ'יק, חמותי לעתיד וכלתי שאלו אותי אם אני מעוניין לראות את המפעל המשפחתי.

הייתי חתן מאוד נרגש והשבתי, בטח!... הם לקחו אותי אל המפעל ובמהלך הביקור, שאלתי כמה שאלות שסיקרנו אותי, כיצד הם עושים את זה, מדוע הם עושים כך, לאן הם שולחים את הסחורה וכו'.

למחרת קראה לי אם הכלה והודיעה לי: 'אנחנו מבטלים את השידוך'.

הייתי המום, היה זה שידוך מהסוג שתמיד רציתי! והאם המשיכה: 'הכלה הזו נחשבת לשידוך הטוב ביותר, בעלי ז"ל ואני רוצים רק חתנים שיהיו ראשי ישיבות וגדולי ישראל בעתיד, האופן בו שאלת אתמול את השאלות גרם לי להבין שאתה יותר מתעניין בעסקים מלימוד

תורה, ואין בכך את היכולת להפוך לראש ישיבה.

ר' ארצ'יק הסביר לסבא מסלבודקה, כי לפני קבלת תפקיד ראש הישיבה הגדולה והיוקרתית ביותר

ראה - אומר לנו הקדוש ברוך הוא - נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, את נתוני החיים - אני ורק אני קובע.

אתה לא יכול להחליט להוליד - וגם לא להחליט למות.

אינך יכול לקבוע מתי יהיה לך טוב, ומתי חלילה יבואו רגעים קשים.

מה כן? מה בכל זאת התפקיד שלנו? "ובחרת בחיים".

הבחירה שלנו היא - מה אנחנו עושים עם המסלול שנקבע לנו.

האם הדברים שנעבר כאן בעולם ינתקו אותנו - או יחברו אותנו אל מקור החיים?

התוצאה, הישועה, כל אלה יבואו בין כה וכה, כל השאלה היא - מה הרוחנו על הדרך...

ההבנה הזו מגלה לנו אור חדש, לא רק בהסתכלות על המעברים וההתמודדויות - אלא גם על מטרת התפלה.

כי אם הסבה שאנחנו אמורים להתפלל היא כדי לזכות לישועה, והישועה בין כה וכה תגיע - לשם מה עלינו להתפלל?

יותר מזה: אם מטרת התפלה היא להשלים את מה שחסר לי - למה אני אמור להתפלל גם על דברים שלא חסרים לי?

איך אפשר לצפות מאדם שמסדר כלכלית - להתפלל ולבקש בלהט ובחבור לפרנסה בשפע? הוא הרי מסדר כלכלית!

יותר מזה: הזהר הקדוש אומר שבשמים מתרעמים על אלו שמצווחים ככלבים ואומרים 'הב - הב', תן לנו, תן לנו.

על מה התרעמת? והרי חכמינו זכרונם לברכה הם אלו שתקנו את התפלה, הם אלו שהורו לנו לומר בכל יום שלושה פעמים 'רפאנו', 'ברך עלינו', תן לנו בריאות, תן לנו פרנסה... למה להתרעם עלינו?

אלא, מתברר שתפלה היא לא 'בקשה' אלא 'הכרה'. תפלה היא הצהרה פנימית שכל מה שיש לי - לא שיה' אלי, כל ההשגים וההצלחות - הם שלו יתברך.

לעי"נ האשה החשובה

מרת צפורה פייגא ע"ה ב"ר משה אליעזר שיחי'

יודלביץ - ג' שבט תשפ"א

מטופש וכו' וכו', כך ביזה אותו בפני כולם. רב בית הכנסת לא עבר על כך בשתיקה, וביום ראשון קרא לאותו יהודי ודרש ממנו בכל תוקף שבשבת הבאה יעלה על הבימה ויכריז קבל עם ועדה, שכל מה שאמר בשבת הקודמת אינו נכון.

אם הרב אומר - אין ברירה, מוכרחים לעשות זאת. בשבת הבאה עלה מיודעינו לבימה וקרא לעבר הגבאי: אמרתי לך שאתה חמור בן גמל, טיפש מטופש וכו', האם זה לא נכון...?

אכן, הכל תלוי במנגינה!

וישמע ה' את 'קול' דבריכם - הוא שומע את המנגינה. כשהם אמרו "וגם זבת חלב ודבש היא" הם אמרו זאת בשפה רפה, אחר כך מיד הוסיפו: "אפס כי עז העם היושב בארץ! והערים בצורות!" בקול חזק ותקיף, ושוב אמרו בשפה רפה: "זוה פריה".

כלומר, גם כשאמרו את הדברים הטובים, אמרו אותם בהבלעה, באופן שכמעט לא נשמעו, ואילו את הדברים הרעים אמרו עם כל התוקף, ועל כך יצא קצפו של הקב"ה...

"רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח" (ד, ט)

בספר שימוש חכמים מובא הסיפור הבא. באחד הימים פגש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל את הגאון הרוגצ'ובר זצ"ל. שאל אותו הרוגצ'ובר: מה כבודו עושה? לומד עם ילדים, ענה לו רבי אלחנן.

היכן? בישיבת ברנוביץ. ומה חדשתם? בתשובה נענה רבי אלחנן ואמר לו חדוש מסוים שחידש.

בארבעים שנה לא חידשתם כלום? התפלא הרוגצ'ובר. ניסה רבי אלחנן להבין את כוונתו, עד שנזכר, כי, אכן, כארבעים שנה (!) קודם לכן פגש בו ואמר לו בדיוק את אותו חידוש...

(לאור הנר)

בעולם, הוא ביקש לבדוק שני דברים. האחד, לראות אם האלמנה עדיין בחיים, מכיוון שהוא אינו רוצה לפגוע בה בכך שתבין שהיא ויתרה על מי שהפך להיות ראש ישיבה גדול, ושנית, לבדוק אם כלתו לשעבר אכן נישאה למישהו שהפך בעצמו לראש ישיבה.

בקשר לאלמנה, בדקתי את העניין והתברר לי שהיא עדיין בחיים, ולכן החלטתי שאינני מעוניין לפגוע בה ולא אקח על עצמי את התפקיד. בקשר לבעלה של ארוסתי לשעבר, עוד לא הספקתי לברר.

כעבור שבוע, חזר ר' ארצ'יק אל הסבא וסיפר כי נודע לו שבעלה של הבת הינו רבי משה מרדכי אפשטיין, עליו הלומד בכולל, אך מעולם לא הפך לראש ישיבה. הוא ביקש מהסבא להציע לו את התפקיד הנכבד, כדי שהאלמנה תשמח על ההחלטה להשיא את בתה לו!

וכך היה... רבי משה מרדכי אפשטיין התמנה לראש ישיבת סלבודקה, ומאוחר יותר כיהן כראש ישיבת חברון בארץ ישראל.

אתם קולטים עד כמה הסיפור מדהים? מתרגש הנכד, האלמנה זורקת אותו מפני שלטענתה הוא אינו טוב מספיק כדי להיות ראש ישיבה, וכשנקראת ההודמנות להפוך לאחד מראשי הישיבות המפורסמות בעולם, ולהוכיח לה שטעתה - הוא מעדיף לוותר על כך, העיקר לא לפגוע באותה אשה.

כאשר נודע הסיפור ל'חפץ חיים', הוא אמר כי ברצונו לפגוש את ר' ארצ'יק, וכאשר אכן פגש אותו, הוא קם לכבודו ונשק לו.

"וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף וישבע לאמר" (א, לד)

מהו 'קול' דבריכם?

אמר הרה"ק רבי לייבל איגר מלובלין זי"ע - פעמים רבות משמעות הדברים הנאמרים תלויה גם בקול, - במנגינה... מסופר על יהודי שבשבת בבוקר צעק על הגבאי בבית הכנסת דברים קשים: אתה חמור בן גמל, טיפש

א גוט שבת

גליון באר הכרעה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים - תשעה באב

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодез Торы
info@kolodetztory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת דברים - ת"ב

אמונה ובטחון

ידע לכתך את המדבר - אב הרחמים עמנו בכל 'מדבר גדול ונורא' ד
אותו חזק - אין יאוש בעולם כלל' ז

לברוח מהיצר

פנו לכם - 'לברוח' מן היצר הרע ומעבירה י

שנאת חנם

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור וסיבת כל הצרות עד עצם היום הזה יב

שבת חזון

קומי צאי מתוך ההפיכה - קדושת השבת ובפרט בימים אלו יז

תשעה באב

בבכי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה יט

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה כג

ובנו חורבות עולם וקרא לך גודר פרץ - בניין ביהמ"ק ע"י העמדת גדרים וסייגים כד

ספה"ק בת עין

הנה ידוע מאמר חז"ל שעיקר בריאת העולם היה בשביל ישראל (אותיות דר"ע אות ב) שיוציאו האור מתוך החשך ויהפכו חשוכא לנהורא (עי' זח"א ד. ע"כ, כשבאים שום דינים על ישראל יסתכל בהטוב ההוא הגנוז בתוכו, ויברך על הרעה כשם שמברך על הטובה הנגלית (ברכות נד.) כי גם ז"ו לטובה, רק שהטוב נסתר ונעלם.

... ולזה מרמז הכתוב 'בעבר הירדן', פירוש, מלשון רידוי ומכה בחינת דין, ופירוש בעב"ר הירדן - להעביר הבחינת דין, ודבר משה רבינו ע"ה עם ישראל אודות האלו השמות של דינים כשבאים על ישראל בשום צרה ח"ו, שיסתכלו בהטוב הגנוז בהצרה ההיא ויהפכו הצר"ה לרצ"ה וממר"ה לרמ"ה, כמו שהראה השי"ת למשה רבינו ע"ה אצל מי מרה, כמאמר הכתוב (שמות טו כה) ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, ונעשה מן מר"ה רמ"ה, כי בוודאי בכל צרה הטוב והחסד גנוז בהסתר בתוכו, רק שהקליפה החיצונה מסתירה, כמו המוץ של החטה מסתיר החטה וצריכים להסירה מן החטה, כן גם הקליפה ומוץ שעל החסד צריכים להסירה על ידי תשובה ולב נשבר וצו"ם, ומהפכים מו"ץ לצו"ם, ועי"ז נעשה ונתהפך מן צר"ה לרצ"ה, ומהפכים חשוכא לנהורא.

וגם הכתוב מרמז לזה בענין הצום, דכתיב (זכריה ח יט) 'צום הרביעי וצום החמישי צום השביעי וצום העשירי וגו'', ומספר כולם (כלומר, ארבע חמש שבע ועשר עולים לעשרים ושש) גימט' כ"ו כשם הוי"ה ב"ה שהוא רחמים, כי בוודאי החסד גנוז בתוכם רק שהישראל צריכים להוציאם משם כנ"ל ולהפך מצו"ם לקו"ל קול יעקב, כי מספרם שוה 'צו"ם - קו"ל', שהגימטריא של כל אחד קל"ו. ...על כן יעשו תשובה בלב נשבר ונדכה, ויקראו צו"ם, ויהפך מו"ץ לצו"ם. והשם ברחמיו יענה אותם ויהפוך ממר"ה לרמ"ה, ומצר"ה לרצ"ה, ומצו"ם לקו"ל - קול מבשר מבשר ואומר ישועות ונחמות, במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

(בת עין, פרשת דברים ד"ה בעבר הירדן)

פרשת דברים - ת"ב

ידע לכתך את המדבר - אב הרחמים עמנו בכל 'מדבר גדול ונורא'

בפרשתן (ב ז), 'כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה' וגו', כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע וז"ל, הנה הפרשה הזאת קריאתה תמיד בט' ימים שאחר ר"ח אב עד ט' בו, ומרמז הפסוק בכמה עניינים וכו', להזכיר את אשר עברנו ממקום למקום וה' אלוקינו היה עמנו, להורות שגם כשאנו עוברים בין המצרים ומר"ח אב עד ט' בו, עדיין לא יטוש ה' את עמו ונחלתו, וכמו שהולחנו במדבר בארץ לא עבר איש, וה' הולך לפנינו' וגו', בן בימים הללו אשר נקראים גם כן מדבר וגיא צלמות וכו' הקב"ה הולך לפנינו ולא יטוש אותנו עולמית.

הא למדת, שהתורה באה לזכר לבני ישראל השרויים בצרה, הן בצרת הכלל כאשר 'בחשוכא שרינן' ועדיין לא נגאלנו, והן כל חד וחד בימי 'בין המצרים' דיליה, איש איש כפי עניינו, שעלינו להתחזק ולהאמין כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב, וחלילה מלחשוב שהקב"ה עזב אותנו ואינו רואה בצרתנו, או שחלילה פסקה אהבתו לעם סגולה, אלא וודאי שהקב"ה הוא המוליך אותנו 'במדבר הגדול הזה', וכל כוונתו הוא רק להטיב עמנו".

והגם שלעת עתה הוא שרוי 'בין המצרים', והקב"ה מייסר אותו ל"ע ידע שאין זה אלא לטובה, בכדי לעורר אותו להטיב דרכיו. וכך ביאר רבינו יונה (ברכות

א. מעשה נפלא שמעתי, בשנת תשי"ג חלה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע בשחפת ל"ע, ואשר על כן היה משתעל נוראות כשהוא יורק דם וליחה, ועקב הסכנה הגדולה הכרוכה בדבר שלא ידביק אחרים ח"ו על כן 'הרחיקו כל איש מעליו', ובתו הקטנה (כבת שנתים ימים) רצתה מאד 'לטפס', לשבת עליו, ולהיות קרובה אליו, אך כמובן שלגודל הסכנה הרחיקו אותה מאביה, הגם שבכתה עד מאד... ואמר ה'נתיבות שלום' הנה קטנה זו בטוחה ב'גודל דעתה' כי אני מקרב אותה מאחר שאיני אוהב אותה... ואינה יודעת כי אדרבה, דייקא לגודל אהבתי אליה על כן אני מרחיק אותה ממני... וללמד על כל תהלוכות החיים, שפעמים שהאדם בוכה ומתלונן מדוע השי"ת מתרחק ממני... אך למיעוט דעתו אינו משיג שאדרבה 'ריחוק' זה מקורו דייקא מרוב אהבת השי"ת לבניו חביביו...

ב. כתב הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (פר' בא) בזוה"ק הסמיכו את הפסוק (תהילים פט טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' לפסוק (שמות י א) 'בא אל פרעה', וביאר במשל למי שזכה להיכנס לארמון המלך לדבר עמו, והנה בשעה שהמלך דיבר עמו היה הלה מביט על הצוירים שעל כותלי הארמון ועל המנורות המפוארות התלויות שם - תחת להביט בנועם זיו המלך ולשמוע את דברו. וכראות המלך שאין הלה שומע את אשר הוא דובר אליו, החל מכה במקלו על ראשו, אם הלה שוטה יברח מיד מפחד מכות המלך, אך החכם יודע כי אדרבה, המלך הכהו אך ורק מאחר שברצונו לדבר עמו, על כן יפנה אליו וישמע את אשר הוא דובר אליו. וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה' תרועה מלשון רעה - כשקורה אותם דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם אשר תכלית המכות הם לגודל אהבתו של הקב"ה לבניו חביביו וברצונו 'לדבר' עימם על ידי שישבו אליו (ועיי"ש מה שביאר את דברי זוה"ק).

והדבר דומה לאב שהגיע לביתו באישון ליל, ומצא שהדלת נעולה, ואין בידו להיכנס כי כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, אבל אך לריק היו כל מאמציו, כי הם המשיכו בשנתם העריבה, בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו, ברצותו להעירם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להיכנס להיות עמם. אמנם, הבן שקיבל מכה בראשו נבהל והחל לבכות, עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להיכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר (שה"ש ה ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו' שהקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

לדרך הישר והטוב, ואילו היה מואס בנו ח"ו, היה מניח לנו לעשות ככל העולה על הלב לפי עצת היצר, כדבר שאין בו חפץ כלל^ג...

ואף בזמני הקושי, אחרי שחרב בית מקדשנו ותפארתנו, עדיין לא סרה אהבתו ית', וכל אותו עונש היה ברחמים גדולים. כמו שכתב בספר 'אגרת המיול' (להנה"ק רבי חיים אחי המהר"ל מפראג, אות א) כי בכל 'מגילת איכה' לא נזכר שם 'אלוקים' המורה על מידת הדין ומוזכר בו רק שם הוי"ה שהוא שורש הרחמים, ומבאר טעם הדבר 'להודיע כי ברוגזו רחם יזכור, כי לא בשטף חמה ישפוט עמו'^ד, והיינו שכל

כב: מדה"ר) את הטעם שסיים ירמיה את מגילת 'איכה' באומרו 'כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד', שלכאורה תמוה היאך סיים בתוכחה ובדבר שאינו טוב, והרי קיי"ל (רמ"א, אור"ח קלח א) שיש לסיים בדבר טוב וניחומים. ומבאר בזה"ל (בתוספת קצת ביאור), מאי דכתיב כי אם מאוס מאסתנו אינה תוכחה [אלא] שכך ר"ל, וכי מאוס מאסתנו [בתמיה, והלא] קצפת עלינו, כלומר לא היתה השנאה כ"כ שלא תשוב אלינו ותמאוס אותנו כמו הדבר המאוס שאין אדם רוצה בו כלל, אלא קצפת עלינו, ומי שקוצץ חוזר ומתרצה, עכ"ל. נמצינו למידים, שעצם ה'קצף' מורה שהקב"ה מחבב אותנו ואוהב אותנו, ורק לכן הוא מוכיח ומייסר כדי להחזירנו

וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם אמרו לו פה אחד - עליך לשמור עליו מאד שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל. כשמוע האב את דבריהם העלים את הכר אשר למראשותיו של הבן בכדי שלא יוכל לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יוכל לישון, אמנם, אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על הארץ, עד שלא היתה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אלא שגם לזה הורגל הבן עד שבילית ברירה הכהו האב מכות גדולות ונאמנות - כשכל מטרותיו הוא לטובת הבן, לבל ישקע בשינה ויסתכן. והנמשל, כיו"ב הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי... אלא יתעוררו לשוב אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

משל למה הדבר דומה, לבעל 'רכב' (קאר), אשר ביום מן הימים החלה להבהב מנורה אדומה ב'לוח' אשר לפניו, נדלק ונכבה נדלק ונכבה... והדבר טרד את מנוחתו, אכן מאחר שהיה חכם לא גדול וטיפש לא קטן... לא הבין שלפניו יש סימן אזהרה המעיד על קלקול ברכב שצריך לתקנו בהקדם, אלא שרק זאת הפריע לו המנורה הנדלקת ונכבית... קרא לרעהו שהיה חכם בדומה לו, והלה הוציא את הנורה, ושמח מאד על המרגוע שחזר לשכון ברכבו... לא עברו ימים מעטים והנה שבק הרכב חיים לכל חי באמצע יער מסוכן... או אז החל מיועדנו להבין כי לא האור הנדלק ונכבה הוא ה'בעייה', אלא היה עליו להשים לב ל'רמז' שיש בדבר... כיו"ב לדידן, עלינו להבין את הרמזים מבעוד מועד... ולא להמשיך בדרכנו ולנסות 'לתקן' את המרמז במקום להבין ולתקן את (המרמז) הטעון תיקון באמת. ג. משל למה הדבר דומה, לאחד אשר נתגלה בגופו מחלה קשה רח"ל, שכל זמן אשר הרופא מזהירו לבל יאכל מאכל פלוני ופלוני, ואף מודיע לו שעליו לעבור סדרת טיפולים קשים לגוף ולנפש הרי זה מוכיח שעדיין יש תקווה... אך אם הרופא 'מבשר' לו שיכול לעשות כטוב בעיניו ולהלך להיכן שיחפוץ בתקופה הקרובה אין לך ראייה גדולה מזו על מצבו הנואש... כיו"ב, כל עוד שהקב"ה מייסר את בני ישראל הרי זה מורה בעליל שלא נתייאש מהם ח"ו...

ד. ורמז זאת הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע (פנחס ד"ה למה) בעצם זמן החורבן בתשעה לחודש, כי איתא בספרי המקובלים בצורת האות ט' שראשה כפוף לתוכה, ולרמז כי 'טובא גניז בגווייה', כלומר שאף כשאין רואים את הטובה, מ"מ באמת יש טובה גדולה הטמונה וגנוזה בתוכה, ועל כן 'קרא עלי מועד' ביום התשיעי לחודש ללמד על ריבוי הטובה שפעל הקב"ה בתוך החורבן הנורא.

ידוע מה שאמרו חז"ל (אסת"ר פתיתחא יא) שבתשעה באב נולד משיח, ורמז לה הרה"ק מסטרעליסק זי"ע בלשון הפסוק (תהילים ל ו) 'כי רגע באפו חיים ברצונו', שאין לך 'רגע באפו' יותר מתשעה באב בו כעס הקב"ה על ישראל והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, אך באותה שעה כבר 'חיים ברצונו' - שניתן חיים וחיות למשיח בן דוד הנקרא

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

הצרות אינם אלא מצד ה'רחמים' ולא על ידי דין ורוגז ח"ו.¹

ישראל' זי"ע (לשבת חזון) 'על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש, עד כאן, והוא פלא (וכבר

ואדרבה, דייקא בשעה שהקב"ה מביא ייסורים על האדם והוא נמצא בשפל המצב או מתעוררת חיבה עזה ויתירה², וכמו שכתב הרה"ק האוהב עמד בזה ה'משנה למלך' בספרו הטהור פרשת דרכים עיי"ש). אמנם בשום שכל והערת לב יש לומר בזה, כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת

'חיים' (אוה"ח להלן טו ז). ובדרך זה מבאר גם מה שנאמר (איכה ג א) 'אני הגבר ראה עני בשבט עברתי', כי 'עני' מרמז על מלך המשיח שעתיד להתגלות כ'עני ורוכב על חמור' (זכריה ט ט; סנהדרין צח). וראה הנביא את לידתו באותו היום בו הוכינו 'בשבט עברתי'. ונתבאר בספה"ק טעמו של דבר להולדת משיח צדקנו דייקא ביום המר והנמזה, שהיה זה להורות לבני ישראל ש'עדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:), שעל אף כל מה שעשו והעונש שבא עליהם עדיין לא סרה אהבתו ח"ו, ואדרבה לית נהורא אלא מגו חשוכא, ואותו חושך ענן וערפל נורא של חורבן הבית הוא המצמיח קרן ישועה, וככל שיתרבו הצרות הרי זה מורה על האהבה העזה ועל ריבוי ההכנה להביא את הטובה הגדולה שאין למעלה הימנה.

וכך גם ביארו במה שנאמר (איכה ב ח) 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו', שתיכף מיד שחשב ה' להשחית את חומת בת ציון ולהחריב בית המקדש כבר 'נטה קו הבניין' לביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ג:), 'לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי'. וללמד לכלל ולפרט בעת 'חורבן' כל אחד ואחד לפי עניינו בגשם וברוח, שלא יתייאש ולא יפול ברוחו ח"ו, אלא ידע נאמנה שבאותו הזמן כבר מכינים בשמים את יסודות 'הבניין' החדש אשר גדול יהיה כבודו מהבית הקודם...

ה. הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע – באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבואר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי – בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק - (איכה ג י) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך במסתרים - בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).

מן הבאר

חיזוק נפלא כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש עמ' קמח) 'מה שהאיר השי"ת לי ברוב חסדיו בעידן עקתא שבאו מים עד נפש, כי מבשרי אחזה למתעמק באהבת האב לבן בג' אופנים'. ומבאר כי המדרגה הנמוכה היא בשעה שהבן נמצא על יד האב ומשתעשע עמו ונותן לו מתנה לגודל אהבתו. ב. בשעה שנתרחק הבן ואין לאב יכולת לראותו ולהשתעשע עמו וליבו נמס ברוב געגועים. ג. 'אך למעלה מכל זה הוא בעת שחייבים לעשות 'ניתוח' (אפערצי"ע) לבנו כדי להציל את חייו, והאב הרחמן צריך להחזיקו בידיו בכל כוחותיו שלא יאבק עם הרופא ויפריע אותו מלנתחו, או שאין ברירה והאב בעצמו צריך לנתחו ולשפוך דמו כמים, אין לתאר במילים את האהבה הנוערת בלב אב זה, לבו מתפוצץ מרוב אהבה וכלפי חוץ רואים את מעשה אכזריות מצד האב'.

ומסיים בזה"ל, אבינו אב הרחמן, הרחמנות והאהבה שלו היא למעלה מכל השגה אנושית, וכשצריך לנהוג עם הפרט או עם הכלל במדת הדין אין לתאר את האהבה דווקא בשעה שמדת הדין ר"ל מתגברת. עכ"ל. ובזה מבאר את דברי המדרש, כי אכן, אין לך מועד לישראל בתוקף אהבת ה' לבניו כיום תשעה באב בו הוצרך 'לנתח' אותם...

1. כעין זה פירש הגר"א מווילנא זי"ע (שיח יצחק בסידור אשי ישראל, ומקורו מפ"י הגר"א שה"ש א טז) בלשון התפילה 'אהבה רבה אהבתנו ה' אלוקינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו', שאהבה רבה אהבתנו היינו בימי האבות ובזמן יציאת

דברים'. ומבאר, שהנה מדרך העולם כשיש לאדם חולה בתוך ביתו אזי אף כשהוא בוכה מתוך צער אינו מרים קול בבי, מאחר שעדיין יש לו תקווה שיתרפא החולה, אמנם אם כבר אפסה כל תקווה והחולה נוטה למות או שהוא כבר 'לאחר מעשה' אז ישא את קולו ויצעק במרירות בכייתו, ובוה מבאר את דיוק הלשון 'וישמע ה' את קול דברים', כי אין הקב"ה בא עמם בטרונא על עצם בכייתם, שהרי המרגלים אשר שבו מתור הארץ הוציאו לעז בנותה של ארץ ישראל, ו'המיסו את לבבם' ברוב פחד ובהלה, ומותר לאדם לבכות כשנופלים עליו אימתה ופחד. והגם שמשו רבינו ויהושע וכלב אמרו להם 'טובה הארץ מאד מאד', מכל מקום עדיין לא היו כל ה'עם' במדרגה גבוהה כ"כ של בטחון בה', ואין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו. אמנם, על זאת הקפיד הקב"ה על שנשאו קולם בבכי, כדכתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם', על הצעקה בבכי מרורות, כאדם הצועק על מתו, וכמי שנתייאש לגמרי ואיבד כל תקווה, על זה היתה טענתו עליהם, כיצד אבדו את הבטחון לגמרי, והרי המה כבר ראו את מעשי ה' כי נורא הוא בכל נפלאותיו אשר עשה עמם עד עתה, מדוע שכחו מכל זה ואחזתם חיל רעדה ובעתה.

וללמד על הכלל כולו יצא, בכל צרה וצרה שלא תבוא על האדם, שאכן מטבע האדם שהוא כואב ומצטער ואף יכול לבכות בצר לו, אך לעולם

חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והנמהר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו, על כן התעוררה אז אהבה עזה ועצומה ביניהם.

ואפילו אם הרחיק לכת והרבה לפשוע - אל יתייאש לומר שהקב"ה מזניח אותו ח"ו, וכמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ואתחנן, עוד יש לפרש) לבאר במה שנאמר בסוף מגילת איכה (ה כ-כב) 'למה לנצח תשכחנו תעזובנו לאורך ימים, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד' (ונוהגים לחזור ולכפול שנית את הפסוק 'השיבנו'), כי ב' חטאים נאמרו כאן שעליהם התפלל ירמיה הנביא ואמר השיבנו, 'למה לנצח תשכחנו' - על שכחת ה' ח"ו. (וול"ק) ופעם ב' צעק על בחינת כי אם מאוס מאסתנו, ר"ל על בחינת רוב שפלות עד שלבו נשבר ונמאס חיו מרוב חטאיו כנ"ל עד בחינת יאוש, ועל זה התפלל ואמר שנית השיבנו, עכ"ל. והיינו, שביותר יש לאדם לשוב בתשובה שלימה על הרגשתו שהוא 'מאוס' ל"ע, וכל כך למה, מאחר שגם במצב השפל ביותר עדיין אהבתו של הקב"ה עלינו, 'ועדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:).

אותו חזק - אין יאוש בעולם כלל

בפרשתן (א לד), 'וישמע ה' את קול דברים ויקצוף וגו', דקדק הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה תקע"ח) מדוע האריך הכתוב באומרו קול דברים, ולכאורה היה די באומרו 'וישמע ה' את

מצרים, ולאחר שחטאו בעגל חמלה חמל עלינו, ולא עוד אלא שהיא גדולה ויתירה מאהבתו הראשונה, וכלשונו 'שהשפעת עלינו עוד יותר טובה מבראשונה וכו' להיות שוכן בינינו שלא היה לנו מקודם'.

ידוע מה שכתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (וארא ד"ה וידבר) בשם הבעש"ט הק' זי"ע 'שנאמר לו בשמים טעם איחור ביאת משיח - שאין מאריכין באהבה רבה', ושגור פי ה'עולם' לפרש שאין מאריכין ב'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', ושאר תחנונים שנזכר לעבדו בלבב שלם, אכן יש שרמזו בזה עוד כוונה, שאין מאריכין באהבה רבה - בהא גופא... שאין משכילים להבין ולהשכיל עד כמה 'אהבה רבה' אהבתנו ה' אלוקינו, כי אם אכן 'היו מאריכין' אזי מזה עידן ועידנים היינו מתחזקים לרוץ אליו ית' ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

ז. ידוע המשל, למה הדבר דומה, לאב רחום שמצא כי שיני בנו הקטן רקובות לגמרי, לכן הוא ממהר להביאו לפני רופא שיניים כדי שירפא את שיניו המקולקלות, והגם שטיפול זה כרוך בכאבים עזים ומיחושים שונים, הרי האב אנוס לקחתו אל הרופא, לטובת הבן, ולכן ידבר על לב בנו ויפתהו בטוב ובנעימים לבקר את הרופא ולהתגבר על היסורים, והנה אם הבן יבכה בשעת הטיפול כשהרופא יכאיב לו בודאי שלא יקפיד האב, כי כך היא דרך העולם לבכות ולהתאונן בעת צער, וכפתגם העולם המפורסם 'אז ס'טוהט וויי שרייט מען' [-כשכואב צועקים], אבל אם יתרעם הבן על אביו ויבוא אליו בטרונא ויטיח בו דברים קשים שכל כוונתו ומטרתו היא אך ורק כדי להרע לו, בודאי יצטער האב ותאבל עליו נפשו על דבריו שאין בהם שמץ של אמת. והנמשל מובן לכל בר דעת, כי אין כל

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

כך הוא דרכו של עולם לבכות ולהצטער אפילו על כאב של שעה אחת, אך זאת אבקש מנעי קולך מבכי, אל תאבדו את התקווה שעוד אנאל אתכם, ואל תרימו קול בכי כמי שמתייאש מגאולתו ובטוח שישאר בגלותו לנצח, כי בזה מאריכין הגלות וגורמים לעצמן לבכות זמן ארוך יותר, ה"י. אלא אם אכן תמנעי קולך מבכי והבכיה תהיה כמי שבוכה על דבר שיש לו תקווה, מתוך תוקף האמונה באבינו שבשמים שהוא מושיענו והוא יושיענו אזי מובטח לך ש'עניך מדמעה', כלומר שתחדלי מלבכות לגמרי, כי ע"ז תתקרב הגאולה וגם יגון ואנחה.

על דרך זה יתפרש גם סיום הכתוב שהוא נותן טעם למה שאמר בתחילתו, 'מנעי קולך מבכי', ומדוע, 'כי יש תקווה לאחריתך', וממילא אין לכם מקום לבכות בקול כבכיתו של המתייאש ומרגיש אבדון, וע"י ההתחזקות באמונה בגאולה, יתקיים בך שיחדלו עניך מדמעה לגמרי, כי תבוא הגאולה השלימה וישבו בנים לגבולם.

ואף זה ללמד על הכלל, שהמתחזק באמונה בעת ההסתר יזכה ל'גאולה' פרטית ולישועת ה' במהרה, וכבר אמרו חז"ל 'בזכות האמונה עתידים להיגאל' (ילק"ש הושע תקיט). ואדרבה, יקיים בעצמו 'קומי רוני בלילה'

לא יאבד תקוותו ואמונתו בבורא כל העולמים אשר כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וזכור יזכור את כל המצבות אשר גמל עמו צורו וקונו מעודו ועד היום הזה, ובוודאי מי שעד הנה עזר לו ברחמיו המרובים ולא עזבו ב'עבר' גם לא ימוש אותו 'לעתיד' ח"ו.

תוספת מרובה על זה כתב עוד הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (בספרו 'דמעת העשוקים' על איכה, איכ"ר פתיחתא לג) לבאר את הכתוב (ירמיה לא יד-טז) 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' וישבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאום ה' וישבו בנים לגבולם', ולכאורה יש בזה ג' תמיהות. א. מדוע האריך ובפל בלשונו לאמור מנעי קולך מבכי ועניך מדמעה, והרי שניהם עניין אחד הוא - לחדול מבכי. ב. מהו שאמר מנעי קולך מבכי, והרי היה די לומר 'מנעי מבכי'. ג. מדוע אמר 'וישבו בנים לגבולם' והרי נראה שעדיף לומר 'וישובו בנים' בלשון עתיד.

אלא י"ל בביאור העניין, ש'רחל' הכוונה לכל כנסת ישראל, והקב"ה אומר להם, אף שאיני בא בטענה על עצם הבכיה על הגלות המר ועל צרות ישראל, כי

חסרון אם אדם בוכה על מצבו, כי כך ברא הקב"ה את עולמו וזה טבע הבריאה, אך העיקר שלא יתרעם ולא יקרא תגר על הנהגתו, ואף אם בעיני בשר נדמה לו שהוא סובל צער ויסורים יאמין באמונה שלימה שהכל לטובה ויקבלנו באהבה ובשמחה.

ח. פעם נפגש הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל גאב"ד אנטווערפן עם הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת 'באר יעקב', ובתוך הדברים אמר רבי חיים בהתלהבות, יש לי 'ווארט' ששווה חצי מיליון דולר... וכשסיים לומר אותו רעיון נפלא פנה לר' משה שמואל ואמר, לא נתתי לך 'מתנה' חצי מיליון דולר בחינם, אלא החזר לי כנגדו עם ווארט יקר משלך, וכך נתגלגלו הדברים, עד שנשאר רמ"ש בעל חוב... ואמר לר' חיים, אין לי 'לשלם' לך משלי... על כן 'אשלם' בדבר יקר שאמרה הרבנית.

שהנה אמרו חז"ל (אסת"ר ח ב) שמאחר ש'זעקה אחת ה'עיק יעקב לעשו', דכתיב (בראשית כז לד) 'כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד', על כן נפרע ממנו הקב"ה בשושן במעשה המן, שם נאמר אצל מרדכי 'ויזעק זעקה גדולה ומרה' (אסת"ר ד א), ולכאורה לא היה העונש בדומה לסיבתו, כי אצל עשו כתיב גדולה ומרה עד מאד, ואילו מרדכי זעק רק זעקה גדולה ומרה בלא 'עד מאד', אלא ביאורו, שאצל יהודי אין 'מציאות' של זעקה גדולה ומרה עד מאד... כי גם בצרה הגדולה ביותר שניתן להעלות על הדעת אינו מאבד עשתונותו ורוח החיים שבו 'עד מאד', בידעו שאביו שבשמים הוא שהביא עליו את הצרה הגדולה, ואין זה אלא לטובתו האמיתית... ובזה יתפרש מה שאמר דוד מלכא משיחא 'את חוקיך אשמור אל תעזבני עד מאד' (תהילים קיט ח), שביקש - אל תעזבני ותיטול ממני את האמונה בך עד שארגיש שהצרה גדולה עד מאד...

מאמר יקר אמר איש צדיק נשגב לרמז בטעם שנברא העולם בדמות 'כדור' ולא בצורת 'ריבוע', כי לכדור אין כלל 'קצוות', ובא ללמדנו, כי אין מציאות של עק וועלט... אין מצב של 'סוף העולם'... גם בצרה הגדולה ביותר עדיין לא 'נגמר' העולם...

מפני שהיתה בו שנאת חנם. עוד אמרו שם, ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם. אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, אמר ליה ריש לקיש, אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכויות קא עסקי בתורה, אמר ליה בירה (ירושלים והמקדש) תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים.

ומבאר הגר"א זי"ע (ביאור לאגדת סבי דבי אתונא) עומק החילוק בין ה'ראשונים' ל'אחרונים', כי הראשונים תלו במחונם בהקב"ה, נמצא שאף שמעשיהם היו רעים מאד שחטאו בג' החמורות ביותר, אך לבם היה טוב מאד שמעלת הבטחון על כולם, וזהו שאמרו, 'ראשונים נתגלה עונם' - שהיו חטאיהם בחיצוניות, במעשה, אבל לא השחיתו את לבם אלא עדיין החזיקו במדת הבטחון, ועל כן זכו שיתגלה קיצם ושבו לאחר שבעים שנה. לא כן 'אחרונים', שעסקו בתורה ובגמילות חסדים אלא שהיה בהם שנאת חנם והוא בא להם מחוסר הבטחון, שכל הקנאה והשנאה ממנו, וזה הכוונה 'לא נתגלה עונם', היינו שהיה חטאם בסתר ובפנימיות הלב, ואילו 'בחיצוניות' לא ראו מאומה, כי עסקו בתורה ובגמילות חסדים, משום כך לא נתגלה קיצם, כי החסרון במידת הבטחון גרוע הרבה יותר מכל העבירות החמורות שבתורה'.

ונמצינו למדים כי שורש הפגם שבנינו גלינו מארצנו ועדיין לא נגאלנו הוא החסרון במידת הבטחון, ואף חטא המרגלים גופא שהוא הסיבה ל'בכייה לדורות' גם כן היה מאחר שלא תלו במחונם בה', וכמו שנאמר בפרשתן (א לא-לב) 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה, ובדבר הזה אינכם

(איכה ב יט) - כשהוא עדיין שרוי בתוך עמקי הלילה והחושך יתחזק בתקווה טובה, וממילא יתמלא כבר מעתה בשמחה ורינה, עד שיהא אצלו רוני בלילה, במקום אשר יבכה בלילה.

והדברים שייכים ביותר בימים אלו ימי האבל על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו, ששורש ומקור החורבן נגרם מחסרון האמונה של אותה 'בכייה' בלילה, וכדאיתא בגמ' (תענית כט.), כתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא', אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות. ואם זהו סיבת ה'חורבן', נמצא שמעיקרי ה'תיקון' הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלא לבכות בכיה של חנם^ט. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא עבודת החיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחויב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, מ"מ בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חנם' עלינו להגדיל ביותר את בטחוננו בא-ל הטוב (ובדלהלן).

ואכן, המתחזק באמונה בשעת ההסתר וחושך וגם 'בלילה שירה עמי', הרי הוא מתקן את שורש הפגם של 'ויבכו העם בלילה ההוא'.

איתא בגמ' (יומא טז.), מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו', רשעים היו אלא שתלו במחונם בהקב"ה, דכתיב (מיכה ג יא) 'ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה', אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב,

ט. ואל תשיבני, וכי לבכייתי תקרא 'בכיה של חנם', הרי מצבי קשה מנשוא, הסתיר ה' פניו ממני, כי באמת חנם תיחשב בכייתך, שהרי גם בני ישראל היו באותה שעה 'בלילה ההוא' - בזמן נסיון והסתר, ומ"מ אמרו חז"ל על מצב כזה שהוא 'בכיה של חנם', והיינו טעמא כי הקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, ואף בשעה שאין נראה כן בעיני בשר, הרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' שהכל מונהג ומושגח בהשגחה פרטית להיטיב עמנו תמיד, ואילו היו מאמינים בזה לא היו בוכים, אף לדידן, אם אך יאמין האיש באמונת אומן יפסיק מלבכות בכיה של חנם, כי יהיה 'נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא' (תהלים קיב ז-ח).

י. וכך כתב עוד הגר"א ב'אבן שלמה' (פ"ב) בזה"ל, עיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו וכו'. ומי שלבו טוב במדת הבטחון, אף על פי שעובר על עבירות חמורות, הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון, שעיי"ז בא לידי קנאה ושנאה אע"פ שעוסק בתורה וגמילות חסדים. עכ"ל.

שצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ח"ו, שיש כאלו אשר אינם מפנים מצפוני ליבם שיהיה נקי וטהור מכל הרהורי יצר הרע בעולם, רק 'בורחים' ונשמרים ממנו שלא להיכשל בחטא, אך לא זו הדרך לעמוד תמיד בקשרי המלחמה כי 'פעם נוצח פעם מנוצח', אלא צריך לנקות מצפוני הלב - להתרחק ממנו ביותר ולא להתאווה כלל לדברים אסורים¹, וזהו שאמר הכתוב רב לכם סוב את ההר הזה - ההר רומז ליצ"ר, וכלומר רב לכם והפסיקו 'להסתובב' סביבות היצר הרע הרומה להר, אלא פנו לכם צפונה - פנו צפונות הלב, מִהָרֹג את הלב מתאוות רעות ומכל פיתויי היצר, ובכך תנצלו ממנו².

וביתר ביאור, כי בוודאי אין ערוך למי שנלחם בחירוף נפש כנגד יצרו הרע המושך אותו לידי עבירה, והוא מתגבר בכל כוחו שלא לשמוע בקולו³, מכל מקום הדרך הישרה היא לטהר את לבבו לאהבה וליראה את השי"ת ע"י ריבוי מעשים טובים ולימוד

מאמינים בה' אלוקיכם, כלומר, הרי ראיתם שהקב"ה עזר לכם עד עתה, אם כן, מדוע לא האמנתם ובטחתם בו גם על העתיד שבוודאי ייטיב עמכם (וע' בדרשות מהר"ם שיק דרוש י"ט שהאריך בזה ביותר), וממילא, ההתחזקות בבטחון באבינו שבשמים בוודאי תהיה סיבה לקירוב הגאולה⁴, לכלל ולפרט.

פנו לכם - 'לברוח' מן היצר הרע ומעבירה

בפרשתן (ב ג), 'רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה', רמז בה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה רב) שהנה נודע מה שאמרו חז"ל (סוכה נב.) 'יצר הרע דומה להר', ומרמז בדברי הכתוב בהקדם משל למי שנדרף על ידי 'שונא' הרוצה להכותו נפש, שאין ראוי לאותו נדרף לברוח למקום סתר, מאחר שהרודף מחפש אחריו ולבסוף ימצא אותו, ואין כל תכלית לברוח ממקום למקום, אלא להשיב מלחמה ולהרוג את הרודף. על דרך זה יאמר כלפי ה'שונא' הגדול הוא היצר הרע,

יא. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (לשבת נחמו ד"ה לא היו) מבאר הטעם שנקרא חודש זה בשם 'אב', שהנה מצינו במלחמת עמלק, שבאה עליהם מפני שאמרו 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שמות יז ז), ומיד אח"כ נאמר 'ויבוא עמלק', וכמו שפירש רש"י שם 'סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני', והרי שהאב מפחיד את הבן בכדי שיכיר שיש לו אב הדואג לו לכל צרכיו, ואם יבין זאת מיד יקרבו האב ביותר, ועפ"ז מבאר הקדושת לוי שהקב"ה החריב את בית המקדש 'כדי שנדע שיש לנו אב, וכאשר יבוא הידיעה לנו אז יבנה הקב"ה בית המקדש', ומשום כך נקרא חודש אב, כדי שנתבונן שיש לנו 'אב'.

יב. ועל דרך שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (כי תצא תרל"ט ד"ה ובמ"א) בלשון הכתוב (להלן כג טו) 'ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריך', לא יראה - ס'זאל דיר נישט געפעלן (לא ימצא הדבר חן בעיניך), אלא התקדש עד שתמאס את הרע...

יג. משל נפלא אמרו על מי שהיה במסיבת מרעים ו'שתה' יתר על המידה, ונסע ברכבו לביתו, בהיותו בפרשת דרכים על אם הדרך עצר אותו שוטר ובדק אותו במכשיר שבידו לדעת האם הוא 'שתוי' והתברר כי אכן כן הדבר, והרי אסור לו לנהוג במצב זה, ונתן לו השוטר קנס כספי כפי חוק המדינה. אחר כמה רגעים שוב עצר אותו השוטר וחזר ונתן לו דו"ח שני, עברו עוד דקות מועטות וחוזר חלילה... נתכעס ה'נהג' וצעק על השוטר, וכי אין לך מה לעשות אלא לרדוף אחרי עד בואי לביתי שאתה מעכב אותי פעם אחרי פעם ומחייב אותי מעות הרבה בכל פעם, מה עשיתי לך כי דלקת דווקא אחריי, מוטב לך לטפל בפושעים 'הגונים' מאשר להיטפל אלי... השיב לו השוטר - סלק עצמך מה'כיכר' שבכאן (כנהוג במקומות הרבה לעשות 'כיכר' בכל פרשת דרכים), מדוע הנך מסבב אותו שוב ושוב (ולכן, בכל פעם שהנך עובר לידי הנני מחייב אותך שוב), כי מחמת שכרותו לא הרגיש שהוא 'דורך' על אותו מקום ומסבב אותו סחור סחור... במקום שימשיך הלאה בדרכו.

והרבה יש ללמוד מכאן מוסר השכל, כי פעמים נדמה לאדם שהיצר הרע בעצמו רודף אחריו להכשיל אותו, ובמר ליבו זועק מדוע מנסים אותי מן השמים בנסיונות רבים כל כך... אך האמת היא, כי אין לו אלא 'לזוז' מאותו 'מקום'... ושוב לא יבוא לידי נסיון ולא לידי בזיון...

יד. ועל דרך שפירש בספר 'יגל יעקב' (לבעל הכף החיים) בלשון הכתוב 'רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה', שפעמים ש'תכבד העבודה' ומרגיש האדם רב לכם סוב את ההר הזה - עד כמה אני יכול 'להסתובב' סביב

התורה עד שלא יתאווה לרע. זאת ועוד, עיקר עבודת האדם היא שלא להכניס עצמו למקום הסכנה, כלומר שלא יביא את עצמו לידי נסיון^{טו}, אלא ירחיק עצמו לגמרי משייכות ליצה"ר על ידי גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה, עד שלא יוכל המשחית לבוא אל הבית.

ובך פירש הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע במה שנאמר תיכף (שם ה) 'ואת העם צו לאמור אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר ויראו מכם ונשמרתם מאד', כי בא להזהיר את בני ישראל בעוברם בגבול בני עשו 'ונשמרתם מאד', כי בעצם 'ראיית' הגויים יש סכנה שמא ימשך אחריהם^{טז}, וכן מצינו

היצר הרע ולהילחם בו, עצתו היא פנו לכם צפונה – שיפנה מחשבתו להביט אל השכר הטוב הצפון לו לעד ולעולמי עולמים, וכמו שנאמר (תהילים לא כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', ועי"ז יהיה לו נקל יותר להיות 'איש מלחמה'. טו. דוגמא לדבר, אשר יצא ללמד על הכלל כולו, מדברי הגמ' (ב"ב נז:): שההולך במקום 'דאיכא דרכא אחרינא' נקרא רשע, אף אם שמר עיניו מראות ברע, והיינו טעמא כי הכניס עצמו בידיים למקום סכנה – למקום בו היצר הרע מפתה אותו ה", אלא היה לו ללכת מדרך אחרת אשר שם אין נסיון כלל. וכבר אמרו צדיקי הדורות האחרונים, כי אילו היה מתחבר השו"ע בזמן הזה הרי פשיטא שהיו בו 'סימנים' שלימים אימתי מותר לצאת לרחובה העיר ואימתי אסור... עד כמה נחשב שהיציאה לצורך וליכא דרכא אחרינא... ועל אחת כמה וכמה שהיוצא ל'נופש' ולמקומות אחרים שצריך לבדוק היטב היטב שלא יהיה בו מראה איסור רח"ל...

וביותר הדברים אמורים כלפי ה'כלים' (גם באופן שיש לו 'היתר' והכשר), שצריך בדיקה יתירה אם אינו מביא עצמו 'בחינם' לידי נסיון... ועל אחת כמה וכמה אם משתמש בהם שלא בהיתר... וכבר פירשו בנוסח ברכת 'זכרונות' (במוסף דר"ה) 'כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש', כי הנה 'מעללי' הוא לשון פעלים ועשייה, ונמצא כי יצרי מעללי איש פירושו 'היצרים' שהם מעשי איש, וכלומר שהאדם עצמו הוא 'שעשה' והביא על עצמו אותו יצר הרע, על ידי שגירה יצר הרע אנפשיה רח"ל, כי על ידי הבטה באותם כלים מכניס בעצמו כל מיני יצרים רעים וקשים שלא היו לו מקודם... ומעתה יתפרש עוד מחשבות אדם ותחבולותיו – פעמים שאדם מלא במחשבות רעות, מוחו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, ולעומת זאת כל כולו נתון בהרהורים רעים ל"ע, וכל זאת הגיעתו על ידי יצרי מעללי איש, שהוא הביא זאת על עצמו, ו'עיני עוללה לנפשי', ה'עין' שהביטה במקום האסור היא שעוללה לנפשי.

וכיו"ב פירש בספר 'שפת אמת' (להגאון רבי יעקב ישראל מקרעמניץ זצ"ל, נדפס בשנת תקמ"ח) על משלי (א י) במה שאומרים ב'וידו' ביום הכיפורים 'על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע', שידוע להקשות, וכי יש חטא שחטאנו בלא יצר הרע... אלא הכוונה היא על מי ש'מגרי יצר הרע אנפשיה' – מי שמכניס עצמו בידי נסיון שהוא הוא שהביא את היצר הרע על עצמו... (ועי"ש מה שכתב עוד באופן נורא).

מעשה באחד שנכנס לרבו וביקש עצה כנגד ה'מחשבות הזרות' שפוקדות אותו בשעת התפילה, ואינו מצליח להתרכז ולכוון בתפילתו, נענה לו רבו אין זה מחשבות זרות כלל... הבה נתבונן מה 'סדר היום-יום' שלך, לאחר שקמת ממיתתך תחילה וראש הינך מביא את ה'כתב עת' (עיתון) ו'מעייין' בו מהחל ועד כלה, לאחמ"כ הינך 'מוכרח' להתקשר לשמוע 'נייעס', אולי התחדש משהו 'קריטי' באישון ליל... ומשם הנך פונה לסדר כמה 'עסקים', עד שלבסוף הינך נעמד להתפלל, וממילא אין זה 'מחשבות זרות' כלל... אלא הם מחשבותך... שלך המה, כי המח ממשיך להרהר במה שעסק עד עתה... אכן אילו היית נוהג כדבעי, תיכף אחרי השכמת הבוקר היית מכין עצמך לתפילה וניגש להתפלל והיו חולפים אצלך הרהורים שונים אז היו אלו נחשבים מחשבות זרות...

טז. הקשה 'המגיד' הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל מדוע בתחילה כינה הכתוב את העבודה-זרה בשם מאוס כשיקוף וגלל, ואח"כ נזכר כעץ ואבן, ואילו לבסוף נכתב במעלה לשבח שהוא 'כסף וזהב'.

וביאר בהקדם 'מעשה' שהיה עמו (יתכן שמעשה זה לא היה ולא נברא אלא משל הוא, וברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו), שבפעם הראשונה שנסע מאר"י לעבר לים לארה"ב נסע בספינה שהפליגה לשם, וכאשר עברו על יד העיר 'וונציה' הכריז רב החובל בקול מלא התרגשות שהם עומדים לעבור בסמוך לוונציה וניתן להשקיף מה'סיפון' אל העיר, ברגע אחד נעשה המולה גדולה כשמכל עבר מיהרו הנוסעים לרוץ לתפוס מקום, ודחפו איש את רעהו, גם פני זקנים לא נהדרו, והכל בכדי להגיע לזכייה הנכספת לתפוס מקום טוב על יד המעקה, לא הבין רבי שלום מהי ההתרגשות הגדולה ושאל את המון העם ריצה זו למה, הסבירו לו כי וונציה היא עיר המורכבת מקבוצת איים בלב ים, והבתים

וכמובן, שאין הכוונה לדין כלפי הגויים היושבים בגבול בני שעיר, אלא להתרחק מכל כוחו של עשו הוא הס"מ הוא הרע ולא 'לראות' אותו כלל'...

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור וסיבת כל הצרות עד עצם היום הזה

בפרשתן (א יב), 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', ומבאר הרה"ק ה'אמרי נועם' ז"ע (ד"ה או יאמר איכה) שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל מה שתלוי בעסק החורבן והנאולה אנכי לבדי אשא

שהזהיר משה את בני ישראל שלא לפנות אחר ע"ז כי שהו על יד גויי הארצות, שנאמר (להלן כט טו-טז), 'כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם, וטראו את שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם', על כן נצטוו להתרחק לגמרי מבני עשו, עד שנאסרו לבקש מהם אפילו מים בחינם, אלא 'אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם', וכל זאת ללמד עד כמה צריך להרחיק עצמו מן השייכות לרע, וכמו שאמר להם 'ונשמרתם מאד'.

בנויים על שפת הים ממש והרוצה להגיע מבית לבית עליו להפליג בספינה קטנה, הביט עליהם רבי שלום בתמהון וכמי שנסתרה דעתם לגמרי, וכי בשביל זה שווה לדחוף ולהידחק בין כל ההמון... בדרך חזרתו מארה"ב לאר"י שוב עברה הספינה על יד וונציה, וגם עתה הכריז רב החובל את הודעתו המרגשת... וכמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה, זקנים עם נערים רצים אל הסיפון... הביט בהם רבי שלום כשהוא חושב לעצמו, אמת הדבר שאין שווה לרוץ ולדחוף בשביל לראות את וונציה, אך ניתן להבין את ההתרגשות והרצון לראות עיר שרחובותיה מלאות מים... ויהי לתקופת הימים נאלץ רבי שלום לנסוע פעם נוספת מאר"י לארה"ב, וכשעברו ליד וונציה והשמיע רב החובל את קולו - אף רבי שלום עצמו רץ ביחד עם המון העם לזכות ב'ראייה'...

והסביר פשר הדבר, כי בפעם הראשונה היה הדבר רחוק ומוזר ביותר בשכלו, לרוץ ולדחוף בשביל כך... אכן בפעם השנייה כבר לא היה חידוש כ"כ אצלו... כבר הבין שיש מקום למעשיהם... בפעם השלישית אף הוא נסחף אחריהם... כי כך דרכו של אדם בראותו מחזה תמוה באופן תמידי אזי מטבע תכונתו שמתרגל אליו... ול"ע מתקררים רגשי לבו המואסים ברע. ועל פי זה יתישב לשון הכתוב היטב היטב, כי בפעם הראשונה שרואה האדם את המציאות של ע"ז הרי היא נדמית לשיקוף ולגלל, והאדם עצמו מואס בה, אכן כשחוזר ורואה את הע"ז כבר 'התרגל' במקצת אליה, ורגש החמימות הטבועה בלב כל איש ישראל למאוס בע"ז כבר קהה במקצת, ושוב אינה נראית במלוא כיעורה ומאיסותה אלא רק כ'עץ ואבן', ואילו בפעם השלישית כבר נמשך אחריה ונדמית אצלו ככסף וזהב ח"ו... ללמד סכנת השהיה במקום פרוץ, שאינו שמור וגדור כהוגן, כי בזה מתקררים כל רגשי הקודש שבלב האדם, עד שהנו מסוכן הרבה להימשך אחר הכיעור והרע חלילה.

יז. הוסיף ה'פנים יפות' לפרש במה שנאמר 'אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו', שלכאורה מה צורך להזכיר כאן ש'אח עשו ליעקב', אלא כי עיקר כוחו של 'עשו' והיצר הרע הוא כאשר נדמה כ'אחיכם', מסית ומפתה את האדם שהוא 'אח' וידיד שלו, אך באמת אינו אלא שונא...

ועל דרך זה פירשו בספה"ק בלישנא דקרא 'רב לכם סוב את ההר פנו לכם צפונה', כי עיקר מלחמת היצר הוא כנגד היצר הרע שנקרא 'צפוני' וכמו שנאמר (יואל ב כ) 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם' (סוכה נב), ר"ל כשהוא 'מצפין' ומחביא עצמו, מראה לאדם שהוא 'ידידו' וכל מטרתו היא רק לגרום לו אושר והנאה, ומרמה אותו לומר על רע שהוא טוב ועל טוב שהוא רע, ועל כך אמר הכתוב אם 'רב לכם סוב את ההר הזה', שקשה ביותר המלחמה עם היצר הנדמה כהר, אזי פנו לכם צפונה, תפנו ותבדקו היטב היכן אותו רשע מצפין עצמו ומרמה אתכם...

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע נשא את משלו בעניין זה, לעכבר 'תינוק' שגדל קימעא והחל לפסוע את צעדיו הראשונים עלי אדמות, וביקש לילך לטייל מעט, אמרה לו אמו, אכן הרשות בידך, אבל הזהר ושמור נפשך מ'השונא הגדול' שלנו הרוצה לבלוע אותנו חיים, ויצא לדרכו ותיכף חזר בבהלה כשהוא מספר בסערת רוחו ראיתי 'בריה משונה' ואחז אותי פחד נורא, שאלה אותו כיצד היה נראה בריה זו, השיב ה'תינוק', ראיתי בעל חי מהלך על שניים... נענתה לו, בעל חי זה הינו האדם, ואין לך כ"כ ממה להתיירא, כי הגם שאינו אוהב אותנו אך אינו שונא יתר על המידה... ואין לו זמן לרדוף אחרינו... חזר שוב להלך ברחוב העיר, וכמעשהו בראשונה גם עתה הגיע במרוצה אל הבית, ותיאר לאמו תבנית דמות בעל חי אחר, עד שאמרה לו, זה אריה מלך החיות, אך אין מעייניו נתונים דייקא

זאת. ועליכם אינו מוטל אלא לתקן את הריב והמחלוקת ושנאת חנם שבכם, וזהו אומרו 'טרחכם משאכם וריבכם', עליכם מוטל טרחה ומשא קודש לתקן את ריבכם ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא הגואל.

והזמן מבקש את תפקידו להתרחק^י משנאת חנם^י ולהרבות באהבת ישראל, כי ע"ז נזכה לבניין קיצים, שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה. אמנם,

אל העכברים... וכך חזר הדבר ונשנה עם הנמר ועם הזאב ושאר מיני חיות טורפות ומבהילות... לאחר זמן הגיע שוב העכבר הקטן וסיפר לאמו בשמחה גדולה פגשתי ידיד ורע שרצה לשחק עמי, שאלה אותו מיהו אותו ידיד גדול... תיאר בפניה שראה חיה נמוכה העוטה על צווארה פרווה (fur) וכולה אומר כבוד... נחרדה האם ואמרה אכן נודע הדבר, אין זה אלא החתול... ממנו תנוס כבורח מהאש, אינו ידיד אלא הוא הוא השונא הגדול ביותר עלי אדמות של מין העכברים... ועל כך אמר הכתוב (תהילים י י) 'יִדְּכָה יֵשׁוּעַ וְנָפַל בְּעֶצְמוֹ חֵיל פָּאִים', היצר הרע נראה כ'נדכה' והולך 'ישוח' - נמוך, אך נפל בעצמו חיל כאים, כי רבים רבים נפלו בנכליו...

יח. ובכלל זה, שההורים חייבים להשריש בילדיהם מקטנותם עד כמה צריך להתרחק משנאת חנם. שהנה ידוע מה דאיתא בגמ' (גיטין נה:): 'אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים', ורבים הקשו מה עוון היה ב'קמצא' שמשום כך נזכר לדורות עולם שמחמתו ומחמת בר קמצא נחרב ירושלים, בשלמא בר קמצא אכן ידיד במעל, שהרי הלך והלשין למלך רומי שמרדו בו היהודים והטיל מום בקרבן, וכמבואר בגמ', אך קמצא עצמו לא עשה ולא מידי. ואמרו בזה ביאור נורא על יסוד דברי המהרש"א (ח"א ד"ה דאזל) שקמצא היה אביו של אותו בר קמצא, וכלשון המהרש"א 'אפשר שהיה זה אב ובנו', ולפי זה יש לבאר, כי זה ברור שאילו היה בר קמצא מתחנך מנעוריו על ידי קמצא אביו על חומר המחלוקת, ועד כמה צריך האדם לאחוז במידת הוותרנות ולהיות מעביר על מידותיו, והיה קמצא מרבה לספר לבנו אודות גודל מעלת הנעלבים ואינם עולבים השומעים חרפתם ואינם מושיבים, וכמה טובה וברכה ממשיכים על עצמם בעולם הזה ולעולם הבא - בוודאי היה בר קמצא סופג את עלבונו הגדול ושותק, אך מאחר שלא שמע בבית אביו ולא נבלע בדמיו על כן עשה מה שעשה, לכן נזכר גם שמו של קמצא עצמו בסיבת החורבן, שאף ידיד אינם נקיות... יט. בפרשתן (א כח), 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמדי): דהנה בטעמי המקרא יש על תיבת 'אחינו' תלישה קטנה ועל 'המסו את לבבינו' קדמא ואזלא. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד באהבת חברים' מפירוד הלבבות אפילו במיעוטא דמיעוטא, והיינו אפילו מתלישא קטנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבבינו' בקדמא ואזלא, אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

ידועים דברי חז"ל (סנהדרין ז.) האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצינורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

עפ"ז ביארו לשון 'שנאת חנם', שלכאורה אין זה 'חנם' כי הרי השנאה באה על כך שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, אלא צריך לומר, דהאש הבווערת בפיסת עץ קטנה תכבה תוך רגעים ספורים, אמנם אם יוסיפו לה עצים הרי היא בוערת למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבווערים תבער האש כמה ימים, וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כיו"ב היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצחק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עוד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן - הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

כ. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

בבית שני שלא נכתב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. הקשה הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש ז), מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם. ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש (ולא מחמת שיש איזה הפרש וחילוק בין עוונות אלו לאלו) ומה אכן הטעם שלא נתגלה קיצם.

אלא מבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העיון לבני ישראל עצמם, כלומר, שהם עצמם הבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם וידעו שעברו על ג' החמורות והכירו שזה גרם את החורבן, ממילא השכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, ולכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך

ואמרו צדיקי הדורות כי כל הצרות המתרגשות ובאות לעולם עד עצם היום הזה אינם אלא מפני אותו יצר הרע של 'שנאת חנם' שעדיין מרקד בינונו.

חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ופשיטא שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, שמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

מן הבאר

איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך - ובזה יבנה הבית.

כא. בלשון הזה אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי עלינו להודיע בראש כל חוצות ולזעוק בקול גדול שכל הצרות הם מפני שנאת חנם, ולא להסתיר ולומר זאת בלחש 'לתוך בית ידינו' (שרוול הבגד), אלא להכריז עד ש'ישמע הלב'... כב. מעתה יתבאר לנו עוד בטעם שנקטו חז"ל בלשונם שנאת חנם, אף שלכאורה אין זה 'בחנים' אלא כי פלוני 'עשה' לי, הזיק לי וכו'... וכמו שביאר הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל משגיח דיישיבת ליקווד בדרך משל 'למלמד' שמסר שיעורו בפני התלמידים, והיה שם ילד אחר שלא נח אפילו לרגע אחד, וכל הזמן השתולל והפריע בידיו, זרק חפצים לארבע רוחות השמים ואף העביר פתקים לשאר התלמידים, קצף עליו המלמד והיכהו במקל עץ שראשו השני היה סכין חדה כתער וחתך את ידי הילד... נרעשו ההורים על מעשהו הנורא של המלמד, וזעקו עליו, שומו שמיים, מדוע עוללת כה לילדינו וחתכת את ידי בחינם. נענה להם המלמד בפליאה, וכי לזה 'חנים' יקרא... והלא הוא השתולל מבלי להשים רסן למעשיו וביושר 'קנה' לו את העונש... גערו בו ההורים, אוי כסיל שכמותך, וכי כך הוא שורת הדין לחתוך ידיים לילד שמפריע... אפילו אם נסכים שמגיע לו עונש על התנהגותו הרעה, אך עונש איום כזה אינו אלא בחנים שלא לפי ערך המעשה כלל וכלל...

כיצא בדבר ייאמר לדידן, יודעים אנו מפי ספרים וסופרים ומאמינים אנו בדברי חז"ל כי כל הצרות והרעות אינם אלא מפני שנאת איש את רעהו, ונמצא שעל ידי שתשנא את רעך מחמת שפגע והזיק אותך בגופך או בכבודך, או שגנב ונטל ממונך שלא כדין, או בנה בשטח שלך - אתה מגביר את מידת הדין רח"ל בעולם וגורם לאסונות ח"ו, ועתה בואו חשבון, וכי אין זה בחנים... האם ראוי שאנשים ימותו בגלל שהוא פגע בך...

הבט נא בדברי ה'כלי יקר' בפסוק (שמות ג ב) 'וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל'. ולכאורה קצת תמוה א. מדוע אמר הסנה בוער באש, הרי האש בוערת ולא הסנה והיה לו לומר 'האש בוערת בסנה' ב. מהו בלבת אש מתוך הסנה, הרי האש עצמה בוערת ולא הסנה מבעיר אותה.

מכאוב וסילון ממאיר, כמנהג דורות הללו. ותמיד משמיעים קול... וזו עיקר סיבת הגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מכלל האומות, ובעלי הלשון השמיעו את כל ישראל אין נקי, כי תצא אש המחלוקת מסלע המחלוקת, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים (בכדי להגדיל על ידם את תבערת האש) - על בן בערה בהם אש ה', לכך נאמר והסנה איננו אוכל, כי אעפ"י שאש התלאות יבער ביעקב, מכל מקום מציאות הסנה נשאר קיים בכל דור 'ואיננו אוכל' כי לא יכלו הקוצים מן כרם ה' צבאות בית ישראל, עכ"ל. ובוזה מבאר נמי מה שאמרו מתוך הסנה, כי כל 'לבת האש' של אורך הגלות והצרות הוא 'מתוך הסנה', מתוך שיש בהם דלטורין, ודבר שפתיים אך למותר.

אלא ביאורו, הסנה - היינו השנאה שיש בין אדם לחברו, וה'אש' היא הצרות הרבות העוברים על עם בני ישראל ה", וזהו אומרו הסנה בוער באש היינו הנהגת בנ"י שמכאיבים זה לזה בקוצים (כדוגמת 'הסנה' שהוא מלא קוצים) זה מבעיר את אש הצרות והגלות.

וז"ל ה'כלי יקר', כקוצים הללו המשמיעים קול כשהם בוערים באש, כך ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביביו, מכל מקום כל אחד לחברו קין

ודע, כי אין הקב"ה מוחל ומוותר על החטא הנורא של צער הבריות²², וכאשר מצינו נוראות בספה"ק

והנה אילו היה המלמד מתנצל כי באמת רצה רק להכות את התלמיד על ידו מכה קלה במקל של עץ, אלא שלא הבחין שבצדו השני של העץ יש סכין חד של ברזל, ותחת המכה שחשב להכותו קרהו האסון הזה באונס, יהיה בהתנצלות כזו קצת טעם, אבל זה ברור, שמכאן ואילך אם שוב יקרה לו כן בוודאי לאכזר ופושע יחשב בעיני הבריות וגדול עונו מנשוא. כן אנחנו עם ישראל, אם כי יש בידינו לטעון כי לא הכרנו מראש עוצם סכנת חרב החדה של שנאת חנם ומחלוקת ההורסת את יסוד הקדש והמקדש, אבל כעת אחר אשר בעינינו ראינו את החורבן הנורא שרק העבירה של שנאת חנם גרמה זאת, אם מכאן והלאה לא נבין ונשכיל כי תגובה של שנאה על דברים פעוטים וקטני ערך לחינם תחשב הרי בזה אנו באמת נתחייב בנפשנו רח"ל.

מין הבאר

וכה כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (דברים אחדים דרוש ו), ואנן מה נענה, כי כל היום אנו מצטערים על חורבן הבית ועל הגאולה, ולא דעת ולא תבונה בנו לומר הלא בחורבן בית שני היו התנאים רבים בתורה ומעש"ט ועכ"ז חרב בעוון שנאת חנם, ואם עתה אין אנו באחדות ויש שנאת חנם, איך יתכן שיבנה בית המקדש כיון שסיבת חורבנו לא פסקה ממנו, ואיך אנו אומרים כי לישועתך קווינו כל היום ונצפה לישועה ושנאת חנם עדיין בנו, אוי ואבוי כי זה דומה לנוטע אילן ובידו השנית ברזל לחותכו ולשרשו, וכה מעשהו יום יום, היש שטות גדול מזה, ומה יצדק אנוש במעשים טובים כל עוד טומאתו בו שנאת חנם, ואיך לא נחוש על עון חילול שמו הגדול זה כמה מאות שנה בעונותינו. ואפשר כי זה הוא טעם שצריך לצפות לישועה כלומר להתעורר לסלק שנאת חנם, דלא אפשר שיבנה עד שיתוקן סיבת חורבנו, וכיון שהוא מצפה לישועה מוכרח לסלק שנאת חנם, שאם לאו איך יצפה והוא הגורם להחזיק בחורבנו, עכ"ל.

כג. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-יט) 'צור ילדך תשי ותשכח א-ל מְחַלְלָךְ, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו, צור ילדך - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', תשי, ותשכח א-ל - והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, הקב"ה מוחל על חטאים אלו שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו, על זה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, ע"ז אינו מוחל.

משורת הדין מגבירים את מידת החסד על העולם כולו, ומעוררים בשמים להשפיע רחמים מרובים על כלל ישראל.

ולחדיא מצינו בספח"ק 'תומר דבורה' (פ"א) שבשעת החורבן היה הדין מתחזק עד שבקש לכלות את הכל לקעקע ביצתן של ישראל מפני שנתחייבו כליה וכו', והיינו שאמר הקב"ה לגבריאלי, הם גומלים חסדים אלו עם אלו, ואף אם הם חייבים ניצולו והיה להם שארית. ומבאר שעל כך נאמר (מיכה ז יח) 'כי חפץ חסד הוא', שאף אם מידת הדין מקטרגת על

'מגלה עמוקות' (וירא ד"ה ויאמר ה') על הפסוק (בראשית יח ב) 'ויאמר ה' זעקת סדום כי רבה וחמאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה וגו' וז"ל, 'זעקת כי רבה' - בין אדם לבריות, 'וחמאתם כי כבדה' - בין אדם למקום. כי הקב"ה מוותר על בין אדם למקום ולא על בין אדם לחברו, והו שאמר ארדה נא ואראה הכצעקתה, משום אותה זעקת סדום דהיינו בין אדם לחברו, שזו היא עיקר חטא שלהם, עכ"ל.

וזה לעומת זה, ריבוי 'אהבת ישראל' בחינם, גם למי שנדמה שאין ראוי להיטיב לו... וההליכה לפנים

כע"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבט - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

כד. מעשה נורא ממנו נלמד חומר הזהירות שלא לפגוע באחרים הובא בספר 'חוט המשולש' (תולדות החתם סופר וחזונו הגר"ע אייגר והכתב סופר, מאת בנו של הכת"ס), כי הגאון רבי משה חריף זצ"ל היה מרא דאתרא בעיר פרעשבורג, וניהל עדתו במשך עשרות שנים, וכשהזקין ולא היה בכוחו להנהיג קהילה קדושה וגדולה כזו ביקשו ממנו ראשי הקהילה למנות 'משנה למלך' אשר יורה להם את הדרך ילכו בה, והסכים רבי משה ומינו את הגאון רבי עקיבא אייגר בעל 'משנת דרבי עקיבא' (זקינו של הגאון הנודע רבי עקיבא אייגר) לעמוד לימינו. ולאחר זמן מה בקשו אנשי העדה מרבי עקיבא שידרוש בבית הכנסת הגדול, אך רב העיר לא הסכים לכך, והפצירו רבות ברבי עקיבא שידרוש עד שהסכים להם. ולאחר שנסתלק המרא דאתרא רבי משה חריף זצ"ל (בג' אלול תקי"ח) נעמד הגאון רבי עקיבא להספידו כראוי לחכם בפניו, 'וראה זה כי נורא הוא, באמצע הספידא הפסיק ואמר שהנפטר אינו מניחו להספידו עוד ותובע אותו לדין לפני בי"ד של מעלה, ובכל זאת ניסה שנית לדבר דבר אבל הפסיק שנית ולא הספידו עוד, וכאשר בא לביתו נחלה ר"ל ובימים מועטים עלתה נשמתו השמימה' (בט"ו אלול), וקראו עליו בהספדו את הפסוק (שבת פ"א ב) 'אחד עשר יום מחורב', כי רק י"א יום עברו בין ה'חורבן' הראשון בהסתלקות רבי משה חריף ל'חורבן' השני בהסתלקות רבי עקיבא אייגר. והדברים מזעזעים כל לב עד כמה צריך להיזהר בכבוד הבריות... ומידה טובה מרובה כאשר האדם נזהר בכבוד חברו עד קצה האחרון... כמה טובה וברכה ממשיך על עצמו.

כה. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא תענית שלישית לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חנון ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכו"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

כו. הרה"ק מבוטשאטש זי"ע (הובא בדבש השדה אות קו) דרש בלשון הכתוב (ישעיה ט ו) 'א-ל גבור אבי עד שר שלום', שהנה פעמים הקב"ה נוהג עמנו כמנהג 'אב' המרחם על בניו ומוותר על כבודו, ולפעמים הרי הוא בבחי' 'שר' ומלך אשר במשפט יעמיד ארץ, ואין כבודו מחול, ואופן ההנהגה מ'אבי עד שר' כלומר, אם הוא 'אבי' או 'שר' תלויה ב'שלום', שאם יש שלום אצל בני ישראל אזי הקב"ה נוהג עימם כאב, אך אם מחלוקת ביניהם ח"ו הרי הוא כמלך. כז. וכבר כתב המהר"ל מפראג זי"ע (נתיב גמילות חסדים פ"ג) לבאר הא דאיתא בגמ' (ב"מ ל:) 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין, וז"ל, פירוש אע"ג שהיה להם חטאים אחרים, לא היה בא החורבן אלא הקב"ה היה משלם להם עונש אחר, אבל כאשר העמידו דבריהם על דין תורה ולא רצו רק בדין בא מזה החורבן על ידי מדת הדין שהיה שולט בהם להחריב אותם, כי אם היו עושים

אין הקב"ה מתנהג עמו לפני משורת הדין אלא במשפט צדק, ואז אם על פי משפט צדק יצא דינו שהוא מאותן האנשים שעוברים על פשע ומעבירין על מידותיו, אז אח"כ כשהקב"ה יושב בדין עליו בעסקי תורה ומצות מה שבינו לבין המקום, הוא נוהג עמו בחסד לפני משורת הדין. והיינו בתחילה צדיק ה' בכל דרכיו דייקא שהמה בין אדם לחברו שזה נקרא תמים בדרכיו, ואח"כ חסיד בכל מעשיו במעשי המצוות. עכ"ל.

כלל הדברים הוא כדאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה ל'ישראל בניי אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה ותהיו מבבדין זה את זה...

קומי צאי מתוך ההפיכה - קדושת השבת ובפרט בימים אלו בפרשתן (א ו), ה' אלוקינו דיבר אלינו בחורב לאמור רב לכם שבת בהר הזה, כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שהנה פרשה זו נקראת תמיד ב'שבת חזון', ורמז יש כאן, כי ה' אלוקינו דיבר אלינו בחורב' - גם בזמן החורבן בעוה"ר, עדיין רב לכם שבת,

ישראל מ"מ הקב"ה מרחם עליהם אם הם עושים חסד זה עם זה יח.

גם דינו של אדם בב"ד של מעלה לאחר אריכות ימיו ושנותיו נקבע כפי הנהגתו עם רעהו לפני משורת הדין, וכן מצינו נוראות בדברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות שנו: דרוש לכ"ז אלול תק"ע), שהנה איתא בגמ' (ר"ה יז): 'רב הונא רמי, כתיב (תהלים קמה יז) צדיק ה' בכל דרכיו, וכתיב וחסיד בכל מעשיו' (והכוונה, שתואר צדיק מורה על הנהגת דין, ולעומתו חסיד משמעו שנכנס לפני משורת הדין), ותירץ רב הונא בתחילה צדיק ולבסוף חסיד. וביאר ה'חתם סופר', שבתחילה הקב"ה דן את האדם ב'דין' כיצד היתה הנהגתו בין אדם לחברו, ואח"כ דן אותו על עניינים שבין אדם למקום, בדין הראשון הוא 'צדיק' ושופט אותו במשפט צדק, ואם יצא דינו לצדק, שאכן היה נוהג כשורה אזי דנים אותו במשפט השני על בין אדם למקום, באופן של לפני משורת הדין.

וז"ל, והשתא אומר אני, בתחילת דינו של הקב"ה יושב בדין עליו איך התנהג עם חבריו ורעיו, אי היה מתנהג עמהם לפני משורת הדין או לא, ובוה המשפט

לפנים משורת הדין גם כן היה הקב"ה נושא להם פנים וכו', לפיכך אם היו עושים לפני משורת הדין הרי הכתוב אומר (תהלים פט ג) 'אמרתי עולם חסד יבנה', ומדבר זה עצמו יש ללמוד גם כן כי הרחקת החסד הוא חורבן העולם, עכ"ל. כח. איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמר רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלום'קה מזוועה"ל זי"ע אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

כט. מעשה בשני אחים שאחד מהם עלה לגדולה ונתעשר בעשירות מופלגת, ואילו השני נשאר עני מרוד חסר כל. ויבוא היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל, החל העני לחשב - אלך לארמונו של אחי, אספר לו על מצוקתי, אולי יחוס עני ואביון אולי ירחם, וכך עשה, בהגיעו לבית אחיו ביקש מ'שומרי הסף' שיכניסוהו אחר שהוא אחיו של 'בעה"ב'. מיד הכניסוהו אל הבית, אך 'העשיר' החליט לעשות עצמו כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו בבושת פנים - 'אחיך ובשרך אנכי', אמר לו העשיר 'איני יודע מה אתה סח', כי בן יחיד אנכי להורי, ואין לי אח כלל, נראה לי שטעית באדרעס (כתובת), ויצא העני מלפניו בבושת פנים ובפחי נפש.

כעבור ימים אחדים פנה האח העשיר לבקר כדרכו את אביו הזקן (שממנו עדיין לא שכח), מיד כשנכנס הבן - העשיר, הביט בו האב בפליאה ושאלו - מי אתה, ויען העשיר 'אנכי ראובן בנך בכורך', אמר לו האב 'איני יודע מה אתה סח', אין לי בן הנקרא ראובן, נראה מתוכן דברך שטעית באדרעס, כי איני מכירך ולא ידעתך, הבן העשיר - שהחל לחשוש שמא אירע משהו לשפיות דעתו של האב לא ידע את נפשו, והחל מתחנן אל אביו - אבי, אבי, הלא שני בנים לך ואני הוא ראובן בכורך, אך האב לא חזר בו ועמד על שלו... עד שבסוף נענה האב ואמר לו, אני הנני אביו של שמעון (העני), אם הינך אחי הרי אני גם כן אביך, ואם לאו... על דרך זה יהודי המכיר באחיו, והוא גומל חסד ומרבה להטיב לרעהו, אומר הקב"ה אף אני אביך - ואתנהג עמך 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג יג)...

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

עליה' כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים טובים כאלה עכ"ל. וזהו שאנו אומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו' פי' שהמקבל השבת ושומרה בשמחה כדת כראוי וכנכון, ממילא 'והראנו ה' בנחמת ציון עירך' - כאילו כבר רואה את ציון בבניינה.

ביתר שאת, איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי טעם הדבר שזמן המנחה בשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש 'רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, לעומת זה באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבח. עפ"ז יש לומר לענין ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שיערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין.

ועל אחת כמה וכמה ב'שבת חזון', וכמו שכתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע 'שמעתי מפה קדוש זקני ז"ל (הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע) בשם רבו מלובלין ז"ל ששבת קודש זה עת רצון גדול'. גם הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע כתב 'שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה' (עיי"ש בטעם הדבר) ל'.

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצחי) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון 'ראיה', שבשב"ק זו הקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא לא'.

כלומר, שעדיין קדושת השבת במקומה עומדת ו'שבת קביעא וקיימא' (פסחים ק"ז). וזה נרמז גם במה שאמרו חז"ל (שבת י'): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה', שאף לאחר שבית המקדש 'נגנז' עדיין שבת קיים לעולם.

ביו"ב כתב עוד הרה"ק התפארת שלמה זי"ע (בחוקותי) עה"פ (ויקרא כו לד) 'אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה' שהתורה הקדושה מרמזת לנו בזה, כי כל החורבן כולו הוא רק לענין ימות החול, אך בשבת קודש לא פגע כלל החורבן, וכאילו ביהמ"ק עדיין קיים.

וזמניח דבריו מהמבואר בספרי הארז"ל כי גם בזמן הזה אעפ"י שביהמ"ק חרב ואין עבודה ואין קרבן, מ"מ בשבת נעשים כל היחודים שנעשו אז ע"י הקרבנות ועבודת ביהמ"ק ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדם הראשון, וזה פי' הפסוק (ויקרא יט ל) 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו', כאשר את שבתותי תשמורו ייחשב לכם כאילו המקדש על מכוננו ונעשו כל העבודות.

ולא עוד, אלא ששבתות הגלות הם יותר נשגבים מהשבתות ששמרו ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, כי אז היו גם ימות החול בעבודת המקדש כראוי, אך בימינו שימות החול חשוכים בשחור הגלות המר והנמהר, ממילא כל תקוותינו ורוח חיינו הוא על יום השבת קודש, בה תנוח נפשינו מנוחת אהבה וידידות, באה שבת באה מנוחה, וממילא יום קדוש זה גבוה הרבה ביותר - בשלימות האהבה יותר משבתות של אותם ימים מקדם, ובזה מבאר, 'אז' דיקא בעידן גלותא 'תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה' בימי השממה של הגלות או אז תשבות את אשר לא שבתה בשבתכם

נוראות מצינו להגה"ק החיד"א (נחל אשכול על איכה) המבאר בלשון הכתוב (א ד) 'בתולותיה נוגות והיא מר לה', כי המצער את נוות ביתו גורם צער גדול ונורא לשכינה הק' (והוא עפ"י המבואר בזה"ק, עיי"ש), וזהו שאמר הכתוב בתולותיה נוגות על כן והיא - השכינה הק' מר לה...

ל. צדיקי בית באבוב היו אומרים כי מי שיש לו שכל בקדקודו יראה להרבות ב'תוספת שבת' בכניסת שב"ק זו, ועי"ז הופך הוא את ימי האבל ליום שב"ק, ונס יגון ואנחה... וכה יעזרנו ה' שנזכה בהאי שתא לעשות 'תוספת שבת' גם ביציאתה...

לא. וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראהין) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל

שיכפר על עון ישראל ויחיש קץ הגאולה^ל, כי המשיח בתשובה יבוא מיד וכו'. עכ"ל. וכבר איתא בזה"ק (ח"ב יב:) 'אמר רבי יצחק, פורקנא ד'ישראל' לא תליא אלא ב'בכי' - גאולת ישראל אינה תלויה אלא בבכי, ונלמד זאת ממה שנאמר (ירמיה לא ח) 'בבכי יבוא ובתחנונים אובילים' לד.

בבכי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה כתב רבינו הרמב"ן (על ענין 'הנה ישכיל עבדי', ישעיה נג ו, נדפס בכתבי הרמב"ן ח"א עמ' שכד) וז"ל, 'אשים את ישראל בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, ומשים כל אחד כוונה לעצמו ביתו ועסקיו', וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום

הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך, אז תשוב לקבל את הבגד המפואר. והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

לב. וכבר המשיל זאת ה'מגיד מדובנא' לאב עשיר ונגיד ששלח את חמשת בניו ל'עבר הים' לגלות למקום תורה, ויהי היום, ואחד מהילדים ושמו 'ראובן' חלה ל"ע, האחים הדואגים החישו אותו לפני ה'רופא' המומחה הגדול, ולאחר שבדקו ב'שבעה בדיקות' נענה ואמר, דעו נא כי מחלתו של אחיכם אנושה היא ואין תרופה למכתו אלא במיני סממנים יקרי המציאות שכמעט ואינם בנמצא רק תמורת 'ממון ודמים' יקרים, השיבו לו האחים, הסר דאגה מליבך, אבינו עתיר נכסים הוא ובעל יכולת, נשלח לו אגרת ומיד ישגר לנו מאוצרותיו המרובים. תיכף נתישב גדול האחים, וכתב 'מכתב' לאביו, וז"ל, לכבוד אבי מורי שליט"א, בחסדך הגדול, שלח הנה מעות הרבה כי ל'שמעון' נשברו המשקפיים, אף 'לוי' זקוק למעות הואיל ובגדיו כבר מרוטים וישנים ואינם לפי כבודו, אחינו יהודה לווה משכנו סך 450 דינרים וכבר הגיע זמן הפרעון, גם בעד 'ראובן' תשלח מעות הרבה כי הוא חולה הנוטה למות והרפואות שהרופא המליץ עליהם עולים להון תועפות... ושלח את האגרת דרך בית הדואר לאביו. כאשר הגיע המכתב לידי האב חשכו עיניו, וכמעט שלא יצאה נפשו מרוב תדהמה וכעס גם יחד... על כסילותו וטפשותו של בנו ה'סופר'... כיצד הפך את היוצרות והזכיר את דבר מחלתו של ה'חולה' בסוף המכתב כ'טפל', והרי כל שאר צרכיהם כאין ואפס ייחשבו בזו השעה שבני - אחיהם מוטל על ערש דווי וחיייו תלויים לו מנגד... והנמשל ברור לכל בר לבב בתוכחה מגולה, לאותם המבקשים מהקב"ה כל צרכיהם, ולבסוף 'נזכרים' להוסיף בדרך אגב גם שייבנה בית המקדש במהרה בימינו... והלא 'בקשה' זו צריכה להיות תמיד בראש מעיינינו.

סח בפני אחד מבני החבורה בעי"ת בית שמש של"ע נתאלמן מזוגתו לפני כארבע שנים, שאמרה לו בתו הנערה בת 16, שאיננה יכולה לסבול צער מסכנותם של אחיותיה הקטנות, באמרה על עצמה, אני עוד הספקתי להרגיש באהבת אם, עד כמה היתה אמנו ע"ה מסורה אלי ודואגת לכל צרכי, ולכה"פ הנני מכירה חסרון הגדול כאשר 'עקרת הבית' איננה ל"ע, אבל, הקטנות שבבית, כבנות חמש ושש, כמעט ולא זכו 'לטעום' ממסירות אם לילדיה, ואינן זוכרות אותה כלל, ואינם מבינות כלל מה חסר להם ביתמותם. באותה שעה פרץ 'האלמן' בבכי גדול ומר, ואמר לה, עתה הבנתי היטב את מצבנו בגלות הארוכה הלזו, עד שאין אנו יודעים כלל מה חסר לנו, ועל זה לבד היה דווה לבנו.

לג. וכבר הבאנו מה שאמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אילו היו עורכים 'מגבית' ו'דינער' לבניין בית המקדש הרי היו כולם קופצים וממהרים לתרום כל אשר להם... ומאחר שכבר אמר הכתוב 'ציום במשפט תפדה ושביה בצדקה', אם כן אין לנו אלא להוסיף צדקה וחסד... ועל משקל דבריו יש להוסיף, כי בימינו אנו 'המנהג' הוא שאלו אשר אין ברשותם 'מזומן' הרי הם מתחייבים נדבתם ב'אשראי' (קרעדיט קארד), ולדידן, מי שאר אין לו 'מזומן' מעשים טובים לבנות בהם בית המקדש הרי לכל הפחות שיתן א שריי - צעקה לבורא עולם שיחוס וירחם...

לד. כה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח חיי ופעלו עמוד תתתי"ז) בא וראה עד כמה נחוצה התפילה על ה'גאולה', לעמוד לפני הבורא ולהתחנן שיושיענו ויוציאנו מהגלות הארוכה הלזו. כי הנה התורה אמרה 'ביומו תתן שכרו' (דברים כד טו) ואיתא בגמרא (ב"מ קיא.) וכך נפסק להלכה (ח"מ שלט י) שרק אם הפועל תובע את שכרו עובר בעה"ב

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

ובן כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חת"ס פרשת פנחס ד"ה במסורה) לרמוז בקרא (בראשית ט ה) 'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש', 'דמכם' מלשון דומם ודומיה, לנפשותיכם היינו עינוי נפשנו כלומר 'חורבן הבית', הקב"ה דורש אותנו על כך שאנו שותקים ודוממים על החורבן, מדוע תשתקו ולא תאנחולו בשברון מתניים על נפשכם העלובה לי.

ובה כתב הרמח"ל זי"ע ב'מסילת ישרים' (פרק יט) הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות

בביטול עשה של 'ביומו תתן שכרו' ובלאו של 'לא תלין', אבל אם אין הפועל תובע שכרו (אף שבעה"ב בוודאי מחויב לפרוע חובו, אבל) אינו עובר בכל אלו.

וא"כ, אף אם הגיע כבר זמן הגאולה כי הקב"ה נשבע שיגאלנו, עדיין היא תבוא רק אם אנו נדרוש את הגאולה ונבקש אותה, כי אין תובעים אין חיוב לפרוע דייקא בזמנה, וכאן זה ביותר, כי הבעה"ב שמח כשהפועל מניח לו ואינו תובע ממנו שכרו לע"ע, אבל הקב"ה מצטער בכל רגע בצרתם של ישראל, הוא חפץ וממתין שנבקש מאתו שיגאלנו, ואז יביא מיד את הגואל, בב"א.

לה. בטוב טעם ודעת ביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמז - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלוית המת רק קרובי המשפחה בוכים, וכן כל המרגיש קירבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבלות על חורבן הקודש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם עם ישראל ועם הקב"ה. ובזה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בבכי מר על חורבן הקודש בקרבו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בבכי.

וכה אמר הגאב"ד הגרי"ט וויס זצוק"ל בשם הגה"צ רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל לדייק בלשון ה'קינה' שקונן רבי אלעזר הקליר (קינה כד) 'על חרבן בית המקדש כי הָרַס וכי הוֹדֵש אספוד בכל שנה מספד חדש', שלכאורה היה צ"ל על בית המקדש כי הורס וכי הודש, ומהו שאמר על חורבן ביהמ"ק, וכי ה'חורבן' הורס והודש... אלא שעל הא גופא קבכינו, על שאין אנו שמים על לב להבין גודל האבל והצער בחורבן ביהמ"ק... אין אנו מתבוננים בגודל החסר והעדר האורה... ואכן החורבן עצמו הורס והודש...

אגב אורחא, מובא מהשל"ה הק' שאמירת מזמור י' שבתהילים מסוגל לעורר הלב להרגיש בצער החורבן. מסופר שבישיבתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) וז"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששם, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל הוא עומד עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החתם סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי היאך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאת נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

לו. סיפר לי אחד המיוחד מבני החבורה, שלפני כמה שנים נולד לו בן למזל"ט, והנה ב30 שניות (סקונדע"ס) הראשונות לא השמיע הרך הנולד שום קול בכי, ההורים הרגישו שנפשם יוצאת מרוב חרדה דאגה ובעתה, ורק כעבור 30 שניות פתח התינוק בבכי אז נרגעה סערת רוחם ושמחו בלידת בנם למזל"ט אז הבין האב, כי האב מייחל וממתין שבנו יבכה, מה גם שבכי זה הוא 'סימן חיות' של הבן. כיו"ב ייאמר לענין חורבן הבית, הקב"ה יושב ומצפה לקול בכיותנו על החורבן, ומה גם שבכי זה הוא סימן לחיות נפשנו ברוחניות, כי לא אבדה תקוותנו ועדיין חיים אנחנו, ויש לנו תקווה טובה ואחרית טוב.

מאותם שהם רחוקים מת"ק שנה, ואותם שאינם רחוקים מזמן הגאולה אלא כמאה שנים הוא יותר נקל להם שתקובל תפלתם בהיות תפלתם שוה, וכן 'הקרוב קרוב', קרובה תפלתו להיות נשמעת, דמיון העומד רחוק מן המדינה שלא תקפץ לו הדרך כל כך מהרה כמו העומד קרוב להמדינה. טעם ב, כי להיות הענין גדול הערך צריך ריבוי תפלות דור אחר דור כדי שתקובל תפלת הגאולה, ובהיות נשלמות תפלות הצריכות וידועות לו ית' אז בדור ההוא תקובל תפלתם, גם כי בזמנים הקודמים לא היתה מקובלת, ובעת שנשלם סכום התפלות הצריכות תקובל התפלה, לא בשביל תפלה זו לבד, כי אם בהצטרף אותה עם התפלות הקודמות, באופן שכל התפלות הקודמות הן מועילות גם כן, וכשתתקבל תפלה זו לדור אחרון כשתצטרף עם הקודמות הרי היא כאילו נתקבלה תפלת הראשונים, כיון שהיתה סעד לקבלת תפלה זו. עכ"ל.

ובך הוא לשון המדרש (בר"ר יג ב), על הא דכתיב (בראשית ב ה) 'וכל שיח השדה' - 'כל תפילתן של ישראל אינו אלא בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא' - אדוני, ייבנה בית המקדש, אדוני מתי ייבנה בית המקדש, כי חו"ל דרשו תיבת 'שיח' שהוא מלשון תפילה, כמו 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהילים קב א), ושדה קאי על בית המקדש (מפרשים), וכלומר, שצריך להרבות בתפילה ובתחנונים על ביאת משיח צדקנו ולישועתן של ישראל, ואתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, וכבר כשל כוח הסבל מצרות הכלל והפרט מרוב אריכות הגלות המר הזה. והמצפה זוכה ורואה בשמחתה - לשון הוזה, שכבר היום רואה בשמחתה (קדושת לוי איכה, ועוד ספרים) ^{לז}.

ועל החורבן, מצד שזה גרם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאווה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך, ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל - שיתגלה כבוד שמים. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, וכי מפני תפילתי יתבנסו הגלויות ותצמח הישועה, תשובתו בצדו, כאותה ששנינו (סנהדרין לו.) לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם, ונחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תיעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה, עכ"ל.

ביתר שאת כתב המבי"ט (שער התפילה פ"ז) להוציא מאותם האומרים וכי תתכן שתתקבל תפילת דורות האחרונים - מה שלא פעלו כל הדורות הראשונים שהיו לפניו, ומבאר בטוב טעם ודעת, כי כמה שאנו יותר עמוקים בגלות יותר קרוב הדבר שתפילתנו נתקבל משיני טעמים. א. כי הגנו יותר קרובים לגאולה. ב. כי תפילתנו מצטרפת לתפילות הקודמות של כל הדורות הקודמים וממילא גדול כוחה עד מאד.

וז"ל המבי"ט, ונראה כי על ענין נפלא בזה שהיא גאולתן של ישראל גאולה נצחית שאין אחריה גאולה צריך להרבות בתפלה דורות ראשונים ואחרונים, ומועילה תפילת הראשונים לתפלת האחרונים, ויותר נקל הוא לאחרונים הקרובים יותר לזמן הגאולה שתתקבל תפלתם מהראשונים מב טעמים: הטעם הראשון, כי הרחוקים מן זמן הגאולה הם צריכים הפצר והעתר יותר שתקובל תפלתם לדבר רחוק אלף שנים מהזמן

לז. וכך איתא מהרה"ק ה'תולדות אדם' זי"ע בריש פרשת פקודי כתבה תורה, 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', ובכפל הלשון 'משכן - משכן', פירש"י ז"ל, רמז למקדש שנתמשכן ב' פעמים עבור עונותיהם של ישראל, וקשה לכאורה האִךְ היה יכול להתמשכן, והרי המקדש היה לבני ישראל כמו כסות יום ולילה, שזמן חזרתו הוא תדיר, ואין זמן מיוחד לזה כמו כסות יום לבד או כסות לילה לבד, ואִךְ היה יכול להתמשכן. ולא עוד אלא שהוא כמו רחיים ורכב, שהם מדברים שנפשו וחיותו של אדם תלוי בהם, וכתוב (דברים כד ו) 'לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל' ומכל שכן המקדש שכל שפע וחיות ישראל היה יוצא משם, ובוודאי הקב"ה מקיים התורה הקדושה בעצמו גם כן כנאמר (ישעי' נא ד) 'כי תורה מאתי תצא', ואִךְ היה יכול להתמשכן.

אבל האמת שהדין הזה אינו שייך רק כשאדם יודע ומכיר ב'חסרון', שחסר לו הדבר הנצרך לו כמו שנצרך לו לאדם כסות יום או לילה, אז מחויב המלוה להחזיר לו בזמנו, וגבי רחיים ורכב אינו יכול כלל למשכנו. אבל אם אינו מרגיש כלל בחסרון, או שאינו מרגיש כלל שהוא חיותו, אז בודאי אין שייך דין זה כלל, וכמו שנאמר על ענין זה (שמות כב כו) והיה כי יצעק אלי... והיינו דוקא בדבר שמרגיש חסרונו עד שצועק עליו כשהוא חסר לו.

ובבר הפליגו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, וכמו שאמרו (תענית ל:) כל"ה המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכך איתא בזוה"ק (שמות נ"ה: ע"פ תרגום), רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון והיה קורא, כתוב (ישעיה נב) 'קול צופף נשאו קול יחדיו ירגנו' קול צופף - מי הם צופף, אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקב"ה לבנות את ביתו. נשאו קול - ישאו קול היה צריך להיות, ומהו נשאו קול, אלא כל אדם

מין הבאר

הגה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות סו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים. מפורסמים הדברים שהגה"ק המהר"י אסאד זי"ע היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם. ובכלל הדברים גם הצלת בחורי ישראל מרדת שחת על ידי הצר הצורר רח"ל, וכמו שאמר החת"ס שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות). והזמן גרמא להעתיר על הצלחת הבנים בתורה ויר"ש, להינצל מן הגזירה הנוראה של 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'. ולא דווקא לגבי ה'בנים' אף גם לגבי ה'אבות', וכמו שכתב ה'קב הישר' זי"ע (פצ"ג) וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה. אגב אורחא, חידוש נפלא כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות יב), וז"ל, נ"ל, כשילמוד האדם איזה דבר ואינו מבין, יתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה, עי"ז יתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע וכו', ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא ידע (ע"ש מילתא בטעמא).

אמור מעתה, שכדין עושה עמנו השי"ת ואין עול צדיק וישר הוא, שהשי"ת יושב ומצפה, שישראל עמו יתיישבו בדעתם היטב זאת, איך שנחסר להם המקדש, אשר היה להם חיות הנפש וכסות יום ולילה, ואין לנו במה לכסות עצמינו ובמה להחיות נפשינו, ותיכף ומיד כאשר אדם מישראל מיישב זאת בדעתו ודואג מקירות לבו על חסרון בית קדשנו, אזי מחזיר לו השי"ת המקדש ללבו ומשרה שכינתו עליו וטועם מעבודתו יתברך כל מיני מתיקות ועריבות מעין עוה"ב, וזהו והיה כי יצעק אלי ושמעתי, באם יצעק אדם ע"ז ויתמרמר בכל לבו על החסרון שיש לו מהמקדש, אזי תיכף ושמעתי, וניתן לו המשכון בחזרה כדין התורה, ומשרה שכינתו עליו ויוכל להמשיך כל השפעות טובות לישראל מן המקדש העליון הבא אליו. וכאשר יעזור לנו השי"ת שכל ישראל יחד ישובו בתשובה שלימה לפניו יתברך וכל דאגתם ומאווים לא יהיה רק לזכות כעת לביהמ"ק אשר הוא כל חייהם, אזי תיכף יוחזר לישראל המקדש הכללי שהוא לכל ישראל יחד, וכעת בגלות המר מי שזוכה לדאוג עבור המקדש וצועק בכל לבו תפשו להשי"ת ע"ז אזי מיד נותן לו חלקו הפרטי שיש לאדם במקדש, וטועם מנועם העליון. עכ"ל.

לח. הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל היה אומר, שב'קלם' היו מדייקים בלשון הגמ' כל המתאבל, שכידוע היכן שנאמר 'כל' הרי זה בא לרבות, ומה באו חז"ל לרבות כאן כשאמרו 'כל' המתאבל, אלא שלמדו אותנו, שאפילו אם יש בידי אותו 'מתאבל' עבירות ואינו ראוי לראות בשמחת ירושלים, מ"מ עצם האבלות על המקדש מביאה קדושה על האדם עד שכבר יוכל לזכות ולראות בשמחתה (בית קלם עמ' שצו).

סיפר הגאון רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל, פעם בעת אסיפת הרבנים לדון בענייני השעה, הראה ה'חפץ חיים' זי"ע את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה פ"כ ד"ה פעם אחת), ולא גלגל הקב"ה והביא פרס ומדי לעולם אלא בשכרו של כורש שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש. הוסיף על כך ה'חפץ חיים', שכאשר נחשוב את מניין השנים, נמצא שבאותה שעה היה כורש בן שבע שנים בלבד, ויש לנו להתבונן, מה וכמה משיג ילד (נכרי) רך בשנים להבין את גודל החורבן, ואעפ"כ בשכר שבכה על חורבן הבית הביא הקב"ה את מלכות פרס ומדי לעולם, ק"ו לדידן, כמה שכר טוב יש לבורא ליתן לנו על אבלותנו על החורבן הגדול והנורא.

ואיפה אנחנו עד שימצא אותנו כמו שנאמר (הושע ט י)
'מצאתי ישראל', וכשימצא אותנו כביכול ישמח איתנו
- על ידי שלא ידך גיסא אנו מבקשים אותו בגלות ואנו
שואלין איה מקום כבודו להעריצו... ע"כ^מ.

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו
כביכול באותו מצב של השכינה - שהוא גם כן
בזכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבתנו אל
ה' ממש כיום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה,
ולפי זה יובן מה שאמר הרה"ק רבי פינחס מקאריין
זי"ע (ע"י בהערה) שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום
שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה^{מא}.

איתא מהרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל
לאחד שפיזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה
לבנו ללקט אותם ולנקותם מן הטינופת, הרי וודאי
שיגדל שברו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר
מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט
מתוך הטינופת... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו
בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה

שבזכה ומרים קולו על חורבן ביתו של הקב"ה, זוכה
למה שכתוב אחר כך - יחדיו ירננו, זוכה לראותו מיושב
בחדוה, ע"כ^{לט}.

ובהם הם דברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (מגילת איכה
ד"ה כל) וז"ל, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה
בשמחתה (תענית ל:) הכלל הוא, כל בוחות האדם נמשך
אחר המחשבה, בזה (כלומר במה) שהאדם חושב נמשך
כל עצמות האדם, ונמצא כאשר האדם חושב בקדושה
ומתאבל על ירושלים אז מחשבתו ועצמותו בקדושה,
ו'זוכה' הוא מלשון הודרכות, אז האדם מזדכך ורואה
עתה בשמחתה קצת, דהיינו שמשגיג קצת משמחת
ירושלים איך יהיה לעתיד לבוא.

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה
כתב הרה"ק מראפשיין זי"ע ('זרע קודש' פרשת דברים ד"ה
במדרש ג), שהנה בקינות נאמר (איכה א א) 'איכה
ישבה בדד', ופירוש תיבת איכה הוא מלשון איפה,
שכביכול יתברך שואל עלינו משך כל ימי גלותינו איה,

לט. ודע, שע"י האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבוא כל העולמים, וכך אמר הרה"ק
ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לז' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהילים קמז ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה
צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הווה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, עפ"י דברי חז"ל (מכילתא יתרו) כשאתם זוכים
אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרנו (ר"ה ל. ברש"י ד"ה
ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - ומי הוא הבונה אותו, ובמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבכיה
והצער של אבלי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לבכות על חורבנו הרי הם
מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשוכלל... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה -
וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי ההספד והבכי על החורבן הוא עצמות
הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הווה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים ע"י שנדחי ישראל מתכנסים כאחד
לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה.

מ. משל לבן יקיר שראה איך שבאו מרצחים שפלים והורגים את אביו ואמו לעיניו, הרי הבן שרוי בצער ואבל
ימים רבים ומ"מ אינו תר ומחפש אחריהם בידעו כי הלכו לבית עולמם וכל עוד שלא יקיצו וירננו ישני עפר
לא יזכה לראותם בעיניו... אבל אם רשע שפל לקח את האב והאם בשבי, יהפוך הבן את כל העולם כולו בחיפושיו
אחר אביו ואמו, לא ינוח ולא ישקוט עד שימצא את שאהבה נפשו, ובשעה שימצאם יתרגש הבן עד מאד וישפוך
נפשו בזעקתו ושאלתו לפני אביו, 'איכה' - חפשתי אחריך, והאב אומר לו - גם אני חפשתי תמיד אחריך...

מא. כדברים האלו כתב ב'אמרי פינחס' (אות ש"פ), 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים',
וכיון שביום זה כביכול השכינה מייללת לכך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכן
בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים. עוד כתב שם (אות שפ"א) שאם
יחסר לאדם איזה דבר, עת טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ.

יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק (איכה א טו) 'קרא עלי מועד',
ש'מועד' פירושו מלשון 'וועד' - שביו"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה
באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את
ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה^{מב}.

אמנם אין הכוונה ב'אבלות' על החורבן ל'עצבות' גרידא, וכדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) 'ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבבות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה בימי קדם^{מג}.

ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה במעשינו עד עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות^{מז}, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, עכ"ל. והביא ה'משנה ברורה' (סי' תקמ"ט סק"א) והוסיף עליהם, 'לכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין העיקר התענית ואין התענית אלא הכנה לתשובה' (עיי"ש עוד) ^{מה}.

וכמוכן מאליו, עיקר התשובה ותיקון המעשים הוא בהתבוננות בסיבות שהביאו לידי החורבן הנורא ולכל אריכות הגלות, ולתקן אותם 'אבות נזיקין'^{מו}, שעיי"ז נזכה שייטיב ה' שבות עמו במהרה.

בתיב (עמוס ה א-ב), 'שמעו את הדבר הזה אשר אנכי נושא עליכם קינה בית ישראל, נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וכו' אין מקימה, ומבאר ה'מלבי"ם', שהנה כאשר אדם נופל נפילה שאין בה סכנה הרי אין צורך לבוא לעזרתו ולהקימו אלא הוא מקים א"ע

ובנו חורבות עולם וקרא לך גודר פרץ - בניין ביהמ"ק ע"י העמדת גדרים וסייגים

נודע מה שכתב הרמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"א) בזה"ל, יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה,

מב. ב'אמרי פינחס' (אות תד) כתב בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע 'שתשעה באב מכפר עוונות מחמת שנעשים נשברים ונדכאים מאד, על כן אחריו קצת הרגשה כמו אחרי יום כיפור'.

מעין זה הביא בספר 'שפתי חיים' (מועדים ח"ד עמ' רצד) בשם הגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע שניתן להתעלות ברוחניות בתשעה באב לא פחות ממה שהאדם מסוגל להתעלות ביום הכיפורים.

מג. וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מבריסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:) 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת איכה' שהם דברים הקשים כגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

פשיטא ואין צריך לומר, עד כמה צריך להתרחק מ'הוללות' ומדברי שחוק ולצנות רח"ל, ונוראות אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס אות שע"ח), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ'. **מד.** וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש לו' אב תקנ"ט, ד"ה ירמי', עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מירושלים'.

פעם נתאחר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע מלהיכנס לעריכת שולחנו הטהור, בעת ישיבתו אצל השולחן הסביר לחסידיו, הנה עתה היה אצלי משיח בן דוד גואל הצדק, ושאלתו בפיו האם יתגלה זה עתה ויגאל כבר את בני ישראל מגלותם המרה, או שעדיף שעוד יתמהמה מאחר שיש עוד נשמות רבות הצריכות לבא אל תיקונם, ולאחר ביאת הגואל לא יהא בידם לתקן עצמם עולמית, ועניתי לו, שלדעתי אכן יש לרחם על אלו הנשמות, ולכן עדיף שימתין להתגלות עד שיתקנו כל הנשמות הצריכות תיקון. נענה אחד מהעומדים - 'וכי בגלל אותם כמה בני בליעל שעדיין לא הגיעו אל תיקונם אנו צריכים לסבול', הפטיר לעומתו הרה"ק ואמר לו, 'הן אתה הוא אחד מאלה... כל אחד יתבונן בעצמו בשמעו עובדא זו... כי מי יאמר זיכיתי לבבי, ומי יודע בשל מי הסער הגדול הזה.

מה. על כן יאמרו המושלים, 'מעשה' בקמצן נורא, גדולת קמצנותו אינה ניתנת לשער ולשער, מיום שנברא העולם לא נברא קמצן כמותו, ואפילו לאשתו ובניו לא היו מסוגל להוציא משלו ולתת להם אפילו פרוטה אחת. כל מחסורם נפלו על קופות הצדקה, שהוצרכו לשלוח אוכל לשבת ובגדים ללבוש כפשוטו.

בכוחות עצמו, אמנם אם יפול נפילה מסוכנת עד שאינו יכול להתרומם בעצמו מיד יחושו אליו כל קרוביו וידידיו לעזור אותו. ולזה אמר בת ישראל נפלה, לא תוסיף קום - שאין לה כח לקום מעצמה, ואם כן מן הדין היה שכל שרפי מעלה יבואו לעזרתה, ועל כך מקונן הנביא מדוע לא באו לעזרתה. והתשובה היא כאמור

בהמשך העניין (פסוק ה) 'כי כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו', ופירש בתרגום יהונתן 'תבעו דחלתי ואתקומו' - תבקשו יראת שמים ועי"ז תחיו. וללמדנו, מה גרם לחורבן, הרי הוא החסרון ביראת שמים ולכן נפלה בתולת ישראל ואין מושיע לה, כי התיקון הוא בידה - ומה הוא ה'תיקון', ע"י ההתחזקות ביראת ה' מן,

ויהי באחד הימים, שב האיש לביתו ופגש בבנו בן התשע, ובשמחה רבה אמר לו בני יקירי - החלטתי לערוך לך מחר טיול, לבו של הבן התרחב, ותמה איך יכול להיות, איזה טיול יערוך עמי אבי שלא יעלה לו אפילו פרוטה אחת... להיכן ניתן ללכת ולטייל מבלי לשלם אפילו פרוטה אחת. ואכן למחרת, אמר לו האב - יוסלה הולכים, והמה הלכו ל'שוק' הגדול, כמובן ברגל - ח"ו ללא אוטובוס. בשוק ראו מוכרי פירות, ירקות וגם מוכרי דברי מאפה. והרי לכל מאפיה יש 'וונטה' לצד רה"ר כדי שהעולם יריחו את ריח הניחוח ויתאו לקנות ממטעמיהם. גם לאפו של בן יקיר זה נכנסו הריחות, אבל הוא לא העז לבקש מאביו שיקנה לו משהו באותה מאפיה, כי לא אבה להתפלל 'תפילת שוא'...

האב הביט בפני בנו וראה והרגיש כי ריח האפיה מכה בחוטמו, אז גילה האב נדיבות לב עצומה וכה אמר לו - אם תתנהג כראוי בבית הרי למחר... אזי למחר... אקחך שוב פעם לכאן, להריח את ריח הניחוח... ולדידן, הרי כל בר דעת קטן מבין שמלעבור בסמוך למאפיה לא ישבע האיש, ורק אם נכנסים בפנים... ומכניס לקרבו מדברי המאפה - עד שהם נהפכים להיות בשר מבשרו ודם מדמו, אז ישבעו ויתענגו.

כיו"ב ייאמר על עניין האבלות והתענית, הנה כל בני ישראל עוברים מידי שנה בשנה בבין המצרים ומריחים את האבלות... ג' שבועות ואח"כ תשעת הימים ונגמר בת"ב החמור, אמנם לא די לנו 'לעבור' בסמיכות אליהם - להריח את עניינם, אלא להכניסם אל קרבנו - להבין על מה אבדה הארץ, לדעת כי על 'שנאת חנם' נרדפנו, ולהשכיל מה עלינו לעשות בכדי לתקן את זאת, כי אם ח"ו רק עוברים בסמוך אליהם ואין מכניסים את עצמיותם לקרביו, אינו נעשה 'חלק' מזה, הרי ח"ו יצטרכו לעבור בשנה הבאה עוד פעם כאן.

מו. מעשה היה שניגש הרה"צ רבי וועלוול מאוזרינא זצ"ל לרבו הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לאחר תשעה באב, והתאונן על מצב אחינו בני ישראל בעת גלותם, ואמר, מה נוכל עוד לעשות, הרי כבר צמנו והתענינו ואף נהגנו בכל הלכות האבלות על חורבן ציון וירושלים, עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו. השיב לו הרה"ק, הינך סבור ש'תענית' היינו בשעה שמונע מעצמו אכילה ושתייה, אך האמת היא שישנם הרבה ש'מתענים' הגם שהם אוכלים ושותים, והכוונה היא, כאשר אדם מונע עצמו מכל דבר אסור אף שנפשו מחמדתו ויצרו הרע דוחק בו - הרי זה נחשב שהינו בתענית, וסיים הרה"ק ואמר כאשר כולנו נתענה תעניות כאלו ונמנע עצמנו מן החטא אז נוכל להיות סמוכים ובטוחים שכן דוד יבוא ויגאלנו מיד (הובא בדברי דוד).

מז. איתא בגמרא (ב"מ פה:) על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה הארץ' - אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם'. וצריך ביאור, אם החכמים והנביאים לא ידעו על מה נענשו בני ישראל בחורבן ביהמ"ק והגלות, א"כ מה טענה יש על בני ישראל, הרי ק"ו הוא שגם הם עצמם אינם יודעים על מה אבדה הארץ. אלא הוכיח מכאן הגאון רא"מ שך זצ"ל, כי אכן, פעמים רבות מכיר האדם מה הן נגעי עצמו אף יותר טוב מהנביאים והחכמים, כי ענין התיקון שייך אצל כל אחד ואחד לפי מה שהוא... וכל אחד יודע את הדברים שבלב שהוא עצמו צריך לתקן ולשפר, וזהו שאמרו 'שאלו לחכמים, לנביאים ולא פירשוהו' ואעפ"כ יש ביד האדם עצמו לדעת היטב מה עליו לתקן, והוא דברים שבין אדם לקונו בלבד.

ושמעתי להוסיף בזה דבר נפלא, כי הנה אמרו חז"ל (ב"ב יב:) 'מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים', עוד אמרו (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ומעתה יש לומר שכאשר שאלו את הנביאים על מה אבדה הארץ לא ידעו לענות כי היה זה לאחר שחרב בית המקדש וניטלה הנבואה מהם, ולמי ניתנה - 'לשוטים', לכל אחד ואחד ברוח שטות שיש בו משעה שחטא, כי שם ניתנה לו כח נבואה לדעת 'על מה אבדה הארץ' ובאיזה דבר עליו להתחזק...

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

כדכתיב (דברים כה כט) 'והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור', ואינם חוזרים לאיתנם עד שוב ה' את שיבת ציון ואז עין בעין יראו. ולזה אנו אומרים בתפלה 'ותחוינה עינינו', משא"כ עכשיו אין לנו ראייה כלל, וזהו שאמר עיני נגדה ולא תדמה - דמות עין כלל, עד שישקוף וירא ה' משמים ואז יאירו עינינו כבתחלה ב"ב. וק"ל, עכ"ל. וממשיך לבאר מדוע באמת הננו ממששים בצהרים כמו עיוור וסומא, על כך נאמר עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי, וכהמשך לשונו, 'עין כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עיניים'

ובעשיית גדרים וסייגים שהם ה'חומות' המרחיקים צר ואויב לבוא בשערי 'ירושלים' מח.

ובה ביאר הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (אלון בכות על איכה) במאמר הנביא המקונן (איכה ג מט-נא) 'עיני נגדה ולא תדמה מאין הפוגות, עד שישקוף וירא ה' משמים, עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי' וז"ל, אמר עיני נגדה כל כך עד שלא תדמה - שאבדה צורת ודמות עין כלל. והמקונן אמר (ה יז) 'על אלה חשבו עינינו', רבעו"ה בזמן החורבן ניקח מאתנו מראית העין,

מח. ובעניין זה ביארו את האמור ב'מגילת איכה' (א ט) 'טומאתה בשוליה', במשל למה הדבר דומה לאחד שראה את רעהו מתעטף בטלית נאה והתאוה אף הוא להשיג כמותה, מיהר לשאול את חברו היכן קנית טלית משובחת זו, והשיב לו אצל איש פלוני במקום פלוני, הלך הלה וביקש מהמוכר שיתן לו טלית, הביא לו המוכר את מבוקשו, אך הזהיר אותו שיתפור את שולי הבגד בכדי שלא יפתחו כל התפירות, אך הלה לא השים ליבו לדברי המוכר ולא תפר את השוליים, ואכן לא עבר זמן מרובה והחלה הטלית להיפרם ולא נשאר ממנה אלא חוטים חוטים... ותעל חמת הקונה וירץ אל המוכר בשאלת 'למה רימיתני'... והלא שילמתי לך במיטב כספי בשביל טלית משופרא דשופרא והנה נתת לי 'זיבורית דזיבורית' (סוג ג')... השיב לו המוכר, הנה טלית זו היא אכן ממין משובח, ומה אעשה לך כי 'התחכמת' ולא שמעת בקולי לתפור את השוליים... וזהו שאמר הכתוב טומאתה בשוליה, שמאחר שלא נזהרו 'בשוליים', ולא הציבו גדרות וחומות לשמור בשמירה מעולה אזי היה מקום ליצר הרע להיכנס ולהחטיאם עד שנפלו לגמרי.

נוראות אמר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (עיי' בא"ח דרשות, פרשת בהעלותך ד"ה וכי תבואו מלחמה) בדברי חז"ל (בר"ר סה כ) על הפסוק (בראשית כז כב) 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו' - בשעה שיעקב מרכין בקולו (נחלש מלהשמיע קולו בתורה ובתפלה) ידי עשו שולטות, ולכאורה קשה מדוע הזכירו את ה'ידים', והרי עיקר כוחו של עשו הוא בחרב, וכמו שברכו יצחק 'על חרבך תחיה' (פסוק מ), וה'יד' אינה אלא אוחות את החרב. וביאר על פי מה שאמרו חז"ל (בר"ר ה י) בשעה שנברא הברזל בששת ימי בראשית התחילו כל האילנות מרתתים ומתייראים, כי עתה נברא הברזל שממנו עשוי הגרזן שהוא משחית וגודע את העצים, 'אמר להם הברזל, מה לכם מרתתים, עץ מכם אל יכנס בי ואין אחד מכם ניזוק', כלומר, שאי אפשר לחטוב את העץ על ידי הברזל שבראש הגרזן בלבדו, כי עדיין נצרך להשים בתוכו חתיכת עץ שתשמש כ'בית יד', ואז יוכל חוטב העצים להניף ידו בחזקה לגדוע את העץ. נמצא שכל כוחו של ה'ברזל' כנגד ה'עצים' הוא רק באמצעות ה'עצים' עצמם. וזהו שדייקו חז"ל בלשונם על ידי עשו, שאף שעשו קיבל את כח ה'חרב' מיצחק, אך אי אפשר לחרב בלא בית יד, ועל דרך זה אין עשו יכול להשתמש בכוחו אלא אם יש לו 'סיוע' מיעקב, והיינו באופן שנחלש קול יעקב. ובזה ביאר היטב לשון התפלה (מוסף של שלוש רגלים) 'ואין אנחנו יכולים לעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך', ש'יד' זה מורה על ה'בית יד' והסיוע שנתנו בעוונותינו לעשו וממשיכי דרכו, שרק מכח זה היו יכולים להחריב את בית המקדש.

וכדרך שהדברים אמורים בכלל כך נאמרו גם לפרט, שאי אפשר ליצר הרע להחריב את בית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד אלא אם נותן לו 'יד' - על ידי שאינו עומד כחומה בצורה על גדרי הקדושה. ושומר נפשו ירחק מלסייע לשונא הגדול הוא היצה"ר לכבוש את מקדשו ותפארתו.

ועלינו להעמיד לנגד עינינו הא דאיתא בגמ' (תענית כט.) כי האויבים הציתו אש בבית המקדש בתשעה באב סמוך לחשכה, והיה דולק והולך כל יום עשירי באב, עד שאמר רבי יוחנן, כי אילו הוא היה באותו הדור הרי היה קובע את זמן התענית ל' באב, שאז נשרף רובו של היכל, אך מכל מקום תקנו חכמים להתענות בתשיעי ולא בעשירי כי אתחלתא דפורענותא עדיפא... והרי שעיקר האבל והחורבן הוא ב'תחילת החורבן' - כשפרץ את הגדר הראשון ואף שעדיין לא 'נשרף' כולו... כי מאחר שכבר פרץ את הגדרות שוב אין לו מעצור, ומשם תהא נפילתו רח"ל.

(ישעיה ג טז) והיו מסתכלין בעבירה, וע"י כך נענשו בממוזות עין, וזהו שאמר עיני עוללה לנפשי הוא בסיבת מכל בנות עירי שהם גרמו בנוזקין כנ"ל. וק"ל"ט. עכ"ל. ומכלל זאת נשמע גם להיפך, שהתחזקות בענייני יר"ש מתוך שמירת העיניים, בעמידה איתנה וחזקה על כל

גדרי הקדושה! היא שתחיש לנו את הישועה לזכות ל'ותחזינה עיננו' בשוב ה' לציון ברחמים. מלך רחמן רחם רחם עלינו, טוב ומיטיב הדרש לנו, והראינו בבנינו ושמחנו בתיקוננו^א, ויבנה ביהמ"ק^ב בב"א.

מט. בשנות המלחמה הנוראה נשאל הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד היכן הקב"ה... היאך הקב"ה מעלים עיניו ונותן לרשעים ימ"ש להשמיד להרוג ולאבד את היהודים. השיב ה'קדושת ציון' במשל, ל'בעל בעמיו' שדר בבית גדול רם ונישא, ובסביבות הבית היה חצר עם גינת דשא, בקצה הגינה עמדה חומה להפריד בין הגינה לבין היער שהיה מעבר השני, בו תרמוש כל חייתו יער, אריות וזאבים ודובים ושאר חיות טרף, ותמיד היה האב מזהיר את בנו הילד הקטן לבל יעז לעלות על החומה ולעבור לצד השני פן תתפסנו חיה מסוכנת ותטרוף אותו רח"ל, אך כדרכם של ילדים לא שמע הבן לקול אביו, ומפעם לפעם היה מטפס וקופץ לתוך היער והיה האב רץ תיכף ומיד להחזירו בשלום. עד שיום אחד החליט האב לחנך את בנו פעם אחת ולתמיד... התחפש האב לאריה והחל להלך על ארבע ולהשמיע שאגות ארי, וברגע שהניח הילד כף רגלו ביער מיהר ה'אריה' ופער פיו לרווחה ונשך את הילד, הלה נבהל ביותר וזעק בקול אבא, אבא, הצילני נא מיד... כשחזר הבן אל הבית כשהוא פצוע ונשוך פנה אל אביו, ואמר לו, מדוע לא מיהרת להציל אותי מידי האריה, והרי צעקתי אבא, אבא, נענה לו האב, בני יקירי לא היה זה אריה אלא אני בעצמי נשכתי אותך למען תלמד על בשרך שאסור לעבור את הגדר... ובזה השיב ה'קדושת ציון', כי כל הצרות והייסורים אינם באים אלא מידי הקב"ה אשר התחפש ל'אריה', למען נשכיל לילך באורחותיו ולא נתרחק הימנו... ומכאן נלמד עוד, כי כל הצרות באות מחמת פריצת והדילוג מע"ג הגדרות...

נ. וכדרך שהדברים אמורים לעניין בית המקדש הכללי כך הם אמורים לעניין בית המקדש הפרטי – הבית היהודי שם מקום השראת השכינה, שפריצת הגדרים והסייגים מחריבים את 'הבית'. וצריך לדעת כי אי אפשר לגדל בנים יראים ושלמים לה' ולתורתו אלא אם הבית שמור בגדרים וסייגים, שרק אז יש בו השראת השכינה, אך אם מכניסים אל הבית את הכלים האסורים רח"ל אזי ח"ו 'ושב מאחריך' והשכינה מסתלקת מן הבית. ואל יקל לעצמו בהיתר ותירוץ של 'לצרכי פרנסה', שהרי הוא 'משחק' בנפשות צאצאיו. ו'תיקון' ובניין בית המקדש הפרטי הוא על ידי הוספה בגדרי הקדושה. וכך דרש אחד מצדיקי הדור שליט"א בלשון הכתוב (תהילים קמו יג) 'כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך' – כאשר מחזק האדם את 'בריחי שעריך' ונועל את דלתות ביתו מפני הרוחות הרעות המשתוללות בעולם או אז זוכה הוא ל'ברך בניך בקרבך'...

נא. בספר תפארת בנים (ליקוטי אמרים תפילה, לבעל הדרכי תשובה) מביא פירוש בנוסח התפילה 'והראנו בשמחנו בתיקוננו' (והיה לו לומר והראנו בנינו), משל לתינוק שרעב למאכל... והוא בוכה לפני אביו ואמו על גודל רעבונו, אמנם, אמו מנסה להסביר לו שהיא באמצע הכנת המאכל ובישולו, ועוד מעט קט יוגש לפניו מאכלו, אך זה הקטן אינו מבין מה שאמו אומרת לו, ומגביר את בכיותיו עד לשמים, עד שאמו מגביהתו ומראה לו את המאכל המתבשל בתוככי הקדירה או אז יירגע הנער מבכיותו, כך אנו מבקשים מהבורא, אף אם עדיין לא הגיע עת הגאולה, אבל רעבים אנחנו צמאים אנחנו, לישועתך ולישועתנו, אנא, הראנו אז ס'קאכט זיך (שהגאולה מתבשלת – רוקמת עוד וגידים)...

נב. כה אמר הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל, לבאר מדוע אומרים אחר תפילת שמונ"ע יהי רצון מלפניך שיבנה ביהמ"ק וכו', מה עניניה לסוף התפילה, אלא, שהוא כעין התנצלות מצד המתפלל, אחר שסיים תפילתו, שבוודאי היה יכול להתפלל יותר טוב, אומרים להקב"ה, הנה צורת התפילה כפי שהיא נראית היום היא בסיבת הגלות המטרידה את לבנו שאין הלב פנוי כראוי לתפילה, ולזה מבקשים שיבנה ביהמ"ק בב"א, ואז נתפלל טוב יותר – ושם נעבדך ביראה.

ישקו העדרים

כה המשיך הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ממה שנראה נהוג פעמים הרבה בשמחת נישואין, כי יש שענין העמדת החופה וסידור הקידושין נמשך זמן רב, ואינו מתנהל עפ"י ה'זמן' והשעה שנקבע מתחילה, ואפילו כשהחתן כבר עומד תחת החופה, פעמים שיארוך זמן עד שהכלה תבוא (ס'שלעפט זיך), אמנם כל זה רק עוד שלא נכנסה הכלה תחת החופה, אבל ברגע שהכלה נכנסת לחופה כבר נחשב לבזיון אם יאריכו בהכנות, ואז אין מאריכים אלא מיד מקיימים ועושים את הקידושין. כיו"ב, כביכול הקב"ה הוא החתן, וכנסת ישראל היא 'כלה' קרואה בנעימה, על כן, הגם שכבר עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו, אם אנו ניכנס תחת החופה, כלומר נכין עצמנו כראוי לגאולה, ונזעק אל ה' שיושיענו, ונראה לו שאנו כבר מוכנים, כעין הכלה שכבר נכנסה תחת החופה, בוודאי לא יכלים אותנו, אלא מיד יבוא לקדשנו ולגאלנו גאולה עולמית.

מעשה שהיה שה'מגיד מראדין' שהיה נקרא רבי בנימין הצדיק נכנס פעם אל הגה"ק החפץ חיים זי"ע, והח"ח אמר לו, אוי ווי... ר' בנימין, מה יהיה כזאת גלות ארוכה, חשכות גדולה כל כך, מה יהיה. אמר לו ר"ב, אמשול לכם משל, פ"א בעיצומו של חורף קשה יצאו כמה 'בעלי בתים' לדרך הארוכה מביתם אשר בפטערבורג ועד לאודסה, והיא נסיעה שבזמן רגיל אורכת כמה ימים. הם שכרו בעל עגלה נכרי שיקח אותם עם ה'שליטן' (מזחלת שלג) שלו כשבראש שני סוסים בריאים, גם את עצמם הלבישו היטב במעילים טובים וכו'. ובכל זאת על אם הדרך בלילה החלו להרגיש שהם קופאים בקור הנורא, ולכן פתחו את ה'משקה' אשר הכינו מבעוד מועד, הטיבו לבם במשקה ונתחממו עצמותיהם, לא ארך זמן וכולם שקעו בתרדמה עמוקה בהשפעת ה'משקה'. כבר הגיע הבוקר ועדיין הם ישינים, עבר היום כולו - שהרי בימות החורף היום בערבות רוסי' קצר מאוד, וכשהם התעוררו משנתם ונתפקחו משכרון המשקה ראו שהחשיכה שולטת כעת בעולם, מכיוון שכן הבינו שעוד לא נגמר הלילה, ישבו לדבר זה עם זה, שוב התקררו ושוב שתו ושוב נרדמו, והקיצו כשכבר שוב בא על העולם לילה חדש, והמה חשבו שעדיין באותו לילה הראשון הם עומדים, כי לא ראו אפילו פעם אחת שנעשה 'אור' בעולם.

מכיון שכן שטחו תמיהתם ופליאתם לפני בעל העגלה - כזה לילה ארוך, שאינו נגמר, מה אירע בעולם, נענה להם העגלה, שוטי עולם, על איזה לילה ארוך אתם סחים, זה כבר פעמיים בא היום והאור לעולם, אלא שאתם ישנתם שינה עמוקה עד מאוד ולא ראיתם אותו... לכן אתם חושבים שיש רק חושך בעולם.

נענה ר"ב הצדיק, הנה כתיב פסוק נודע (ישעיה כ"א י"ב) 'שומר מה מלילה, שומר מה מליל. אמר שומר אֶתָּה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, שובו אתיו'. וכה פירשו, אנו עומדים ותמהים לפני הקב"ה מתוך כאב עצום, רבש"ע 'שומר ישראל' - מה מלילה מה מליל - מדוע ליל הגלות הוא כה ארוך, לזה עונה ואמר השומר - אֶתָּה (כבר בא) בוקר, לשון עבר, כבר כמה פעמים בא לו הבוקר והאיר, כמה פעמים כבר הגיע זמן גאולה, אלא שאתם שקעתם בתרדמה, ואחרתם את הבוקר הלזה עד שכבר וגם לילה - שוב החשיך ובא לילה חדש על העולם, וכך בכל פעם שאני מכין את האור אתם ישינים ומפסידים את האור, ומה העצה לזה, אם תבעיון בעיו - כמו שפירש"י שם, אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ אז אכן תבוא הגאולה, שובו אתיו - בתשובה, והיינו שעם תפילה על הגאולה יחד עם תשובה נזכה לבוא הגאולה.

ואפשר להוסיף, כי עוד פסוק כתוב בישיעיה (ס"ו) 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים, כל היום וכל הלילה, תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם', ובמצודות כתב, הפקדתי שומרים... יתמידו בבכי ואבל כשומרי החומות שאינם זזים מן השמירה, והוסיף לומר כל היום וכל הלילה כי מנהג שומרי החומות לישן ביום ולא כן המה כי יבכו ויתאבלו ביום ובלילה, עכ"ל. והיינו כדאמרן שישמרו את חומות ירושלים - להמתין לגאולה ולבקש עליה, ולא יפסידו את היום, ומחמת כן יחשבו שיש רק לילה אחד ארוך.

"בליל זה יבכיון וייללון בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
דרשת נהי קינה ומספד ממורדנו
הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
מיוחד לליל תשעה באב תשפ"ה לפ"ק

מספרי טלפון בארה"ב

קול הלשון:

(718) 906-6444 / (605) 313-6870

Monsey: (845) 678-3337

Lakewood: (732) 806-8199

Los Angeles: (310) 659-8000

Montreal: (514) 667-3599

Toronto: (416) 800-2146

Eretz Yisroel: 03-929-0709

קול מבשר:

(212) 444-1100

Monsey: (845) 414-1100

Monroe & Upstate: (845) 351-1200

ארה"ק : 072-333-3111

פרדס שלמה: (718) 480-5222

קו מיוחד לליל ת"ב:

347-841-7294

מספרי טלפון בארה"ק

קו החבורות

אידיש - 0-723-723-720

לשה"ק - 0-723-723-730

מספר ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון:

אידיש - 03-617-1122

לשה"ק - 03-617-1123

מספר ארה"ב: 605-313-6676

קול הבאר: 073-2-122-100

קול הדף: 02-64-000-22

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

02-30-242-31/074-717-2000

0799-2000-40/08-313-6666

South Africa:

115-680-938

שווייץ:

445-087-456

אוסטרליה:

390-216-884

צרפת:

980-091-256

ענגלאנד:

208-191-7000

גבאים המעוניינים לשדר השיעור בליל
ת"ב בבתי מדרשם ניתן לפנות:

geula@kolhl.com

ולכתוב בנושא: שידור של הגה"צ ר"א בידרמן
שליט"א - ולציין שם ביהמ"ד וטלפון אחראי

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:

ארה"ק: אידיש 0723-723-720 לשה"ק 0723-723-730

קול הלשון: 03-617-1111 | קול הדף: 02-640-00-20

קול הבאר: 073-2-122-100

ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון: (718-906-6444) להקיש 1 - 2 - 6 - 7

ויה"ר שנזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו במהרה בימינו אמן